

Ernest Hemingway_Silahlara Veda

BİRİNCİ BÖLÜM

O yılın yaz sonlarında bir köy evinde kalıyorduk. Irmakla ovanın arasında dağlara bakan bir köydü. Güneşten kurumuş beyaz çakıl taşları vardı ırmağın yatağında. Gürül gürül akan su duru ve masmaviydi. Evin yanından taburlar geçerdi; askerlerin havaya kaldırdıkları toz ağaçların yapraklarını un gibi beyaz yapardı. O yıl yapraklar erken dökülmüştü. Yoldan geçen askerleri ve rüzgârın döktüğü yaprakları seyrederdik. Yaprakları saymazsak askerler geçtikten sonra yol çıplak bir duruma dönüşürdü.

Ova ürün yönünden oldukça zengindi; ortalık yemiş bahçeleriyle kaplıydı. Ama ovanın ardındaki dağlar çıplaktı ve toprak rengindeydi. Arada sırada dağlarda çarpışmalar oluyordu; geceleri ise top ateşlerinin parıltılarını görüyorduk. Karanlıkta şimşek gibi çakarlardı. Ama geceler serindi, fırtına kopacağı da yoktu.

Arasıra karanlıkta pencerelerin altında top arabalarıyla geçen askerleri duyardık. Yoğun bir gidiş-geliş vardı geceleri. Heybeleri cephaneyle dolu katırların, insan taşıyan kamyonların sonu gelmezdi; üstleri yelken beziyle örtülü kamyonlar ise daha yavaş giderdi. Ayrıca büyük toplar vardı; traktörlere takılmış bir durumda, özellikle gündüzleri görürdük bunları. Uzun namluları yeşil dal ve yapraklarla kaplanmış bu top arabalarının üzerleri asmalarla kaplıydı. Kuzeyde, vadinin ötesinde bir kestane ormanının arkasından ırmağın bu yakasında bir dağ görürdük. O dağda kimi zaman çarpışmalar olurdu ama pek başarı elde edilemezdi. Sonbahar gelince yağmurlar başlar, ağaçların yaprakları dökülürdü. Dallar çırılçıplak

Alınca ağaçların gövdeleri yağmur sularından kararır. Sonbaharla birlikte bağların da verimi düşer, asmalar kurur. Iрмаğın üzerinde sis, dağın üzerinde ise bulutlar vardır. Geçen kamyonlar çamur sıçratıyor; askerlerin pelerinleri kirleniyordu. Artık tüfekleri de ıslanmıştı. Pelerinlerinin altında, palaskalarının önüne tutturulmuş 6,5'luk iki fişek kutusu vardı. Askerlerin karınlarındaki şişkinlik, altı aylık gebe kadın havası veriyordu onlara. Hızla geçen küçük gri renkli otomobiller de vardı; genellikle önde şoförün yanında bir subay, arkada ise yine görevli subaylar bulunuyordu. Kamyonlardan daha çok çamur sıçratırdı bu arabalar.

Arkada oturan iki generalin arasındaki ufak tefek subayın yüzü pek gözükmezdi; yalnız kasketini ve sırtını görebilirdiniz. Belki de bu Kral idi. Udine'de oturan Kral işleri denetlemek üzere her gün bu yoldan geçerdi; nedense işler de hep kötü giderdi.

Kışın başlangıcında sürekli yağmurlarla birlikte kolera da başgösterdi. Yedi bin askerin ölümünden sonra salgın güçlkle önlenebildi.

İKİNCİ BÖLÜM

V

Ertesi yıl birçok zafer kazanıldı. Vadinin arkasındaki dağ kestane ormanı ve yamaç da ele geçirildi; güneydeki ovanın ötesindeki yaylada da zaferler kazanıldı. Ağus-tos'ta ırmağın karşı yakasına geçerek Gorizia'da bir eve yerleştik. Bu evin duvarlarla çevrili bahçesinde bir şadırvan vardı, evin yanını ise mor sarmaşıklar kaplamıştı.

Şimdi çarpışmalar bizden bir mil kadar ötedeki dağlarda başlamıştı. Kaldığımız evin bulunduğu kasaba çok güzeldi. Irmak yanıımızdan akıyordu; kasaba kolayca ele geçirilmişti ama dağlar bir türlü alınamıyordu. Avusturyalıların savaş bitince yeniden kasabaya dönmek fikrinde olmalarına seviniyordum. Aslında gösterişten başka bir şey değildi bu yakıp yıkma. Halk eskisi gibi yaşayıp gidiyordu; kenar mahallelerde hastaneler, kahveler ve top arabaları vardı. Ayrıca, biri erler, öbürü subaylar için iki genelev de bulunuyordu.

Yazın sonunda serin gecelerle birlikte kasabanın arkasındaki dağda başlayan savaş, demiryolu köprüsünün mermilerle yamulmuş demirleri, çökmüş tünel, ağaçlar... Kızlar da vardı kasabada. Sonra keçi sakallı Kral'ın arabasıyla geçişi, bombardımandan yıkılmış bir evin duvarı. Carso kesiminde savaşın iyi gitmesi geçirdiğimiz sonbaharı daha değişik bir biçime dönüştürüyordu. Savaş da değişmişti artık.

Kasabanın arkasındaki meşe ormanı yok olmuştu. Yazın buraya geldiğimizde ortalık yemyeşildi. Oysa şimdi devrilmiş ağaç kütükleri ve altüst olmuş topraktan başka bir şey yok. Sonbaharın bitimine doğru bir zamanlar meşe ormanının bulunduğu yere gittiğimde dağın üzerine doğru bir bulutun geldiğini gördüm. Çok hızlı geliyordu; güneş donuk bir sarılığa büründü, her şey karardı, gökyüzü kapandı ve kar yağmaya başladı. Rüzgârın uçuşturduğu kar tanecikleri kısa bir zamanda topların üzerini beyaz bir örtüyle sarıp sarmaladı.

Kasabaya inince subaylara ait genelevlere giderek, oradan karın yağışını seyrettim. Bir arkadaşımın birlikte Asti içkimizi yudumlayarak lapa lapa yağın kara baktıkça, o yılki kış mevsiminin de bitmekte olduğuna karar verdik. Irmağın karşı yakasındaki dağlar ele geçmediğine göre bütün iş gelecek yıla kalıyordu.

Arkadaşım dışarda yürüyen birliğin papazını gördü. Papaz karlar üzerine sıçramasın diye büyük bir özen göstererek yürüyordu. Yavaşça pencereyi çaldı; papaz başını çevirip bize baktı. Hafifçe gülümsedi. Arkadaşım eliyle onu yanımıza çağırdı. Papaz başını hayır der gibilerden salladı ve yoluna devam etti. O akşam yemekte makarna vardı, içimizden kimileri henüz makarna yemesini bilmiyorlardı. Arasına galonluk şaraptan yudumluyor-duk. Kan kırmızısı güzel bir şaraptı. Yemekten sonra yüzbaşı papazla şakalaşmaya başladı.

Genç papazın yüzü hemen kızarıverdi. Gerçi bizden pek bir farkı yoktu.

Üniformasının sol göğsünde kırmızı

kadifeden bir haç vardı, o kadar. Yüzbaşı sanki ben an-layayım diye bozuk bir italyanca ile konuşuyordu.

Önce papaza sonra bana bakarak: «Papaz bugün kızlarla,» dedi. Papaz önce gülümsedi sonra başını iki yana salladı. Nedense bu yüzbaşı papaza takılmadan edemezdi.

«Doğru değil mi?» diye sordu yüzbaşı. «Bugün seni genelevde kızlarla gördüm.» Papaz; «Yalan!» diye bağırdı.

Bu takılmadan öteki subaylar da pek hoşnut gibiydiler. Yüzbaşı bu kez bana doğru dönerek, bardağını içkiyle doldurduktan sonra:

«Canım bizim papaz hiç kızlarla olur mu?» dedi. «Papaz her gece bire karşı beş.» Masadakilerin hepsi kahkahayı bastı. Artık papaz da bu şakaya alışmıştı.

«Papa savaşı Avusturyalıların kazanmasını istiyor,» dedi binbaşı. «Çünkü Papa Franz Joseph'i seviyor. Eee ne de olsa para o taraftan geliyor. Ben aslında dinsizim.»

»Kara Domuz'u okudunuz mu?» diye sordu teğmen. «İsterseniz size o kitaptan bir tane bulayım. Çünkü benim inançlarımı da o kitap değiştirdi.»

«Aşağılık ve ahlak bozucu bir kitaptır,» dedi papaz. «Aslında siz de pek beğenmediniz ama laf olsun diye konuşuyorsunuz.»

Teğmen: «Kim demiş? Çok değerli bir kitap,» dedi. «Papazları anlatıyor.»

Bana dönerek: «Çok seveceğinizi sanıyorum,» dedi. Papaza bakarak gülümsedim.

«Sakın okumayın,» dedi.

Teğmen: «Size bir tane bulabilirim,» dedi.

«Düşünen bütün insanlar dinsizdir,» dedi binbaşı. «Ama ben Farmasonlara da inanmıyorum.»

«Ben Farmasonlardan yanayım,» dedi Teğmen. «Soylu bir örgüt.» İçeri o sırada birisi girince dışarıda yağın karı gördüm. «Kar başlayınca ateş kesilir artık,» dedim.

«Kesilir tabii,» dedi Binbaşı. «İzin alıp bir yerlere git-sene. Örneğin Roma'ya, Napoli'ye, Sicilya'ya...»

«Amalfi'ye gitsin,» dedi Teğmen. «Eve bir kart yazarım. Seni kendi çocukları gibi karşılarlar.»

«Palermo'ya gitmeli.»

«En iyisi Capri'ye gitsin.»

Papaz ise: «Abruzzi'ye gitsin daha iyi,» dedi. «Cap-racotta'ta bizimkileri de ziyaret eder.»

«Abruzzi buradan daha mı iyi sanki? Orada daha fazla kar var. Köylüleri de görmek istemez o. Biraz da kültür ve uygarlık merkezlerini görür.»

«Güzel kızlarla tanışır. Napoli'deki özel yerlerin adreslerini vereyim. Kızlar analarıyla birlikte, anlarsın ya... Ha Hah Hah!...»

Papaza bakarak: «Papaz her gece bire karşı beş,» diye bağırdı. Herkes güldü yine.

«İzin alıp, bir an önce gitmeye bak,» dedi Binbaş1.
Teğmen: «Ben de seninle gelip, ilginç yerleri göstermek isterdim,» dedi.
«Dönüşte bir de gramafon getir.»
«Güzel opera plakları da getir.»
«Caruso'nun plâğını getir.»
«Caruso'yu getirme. Anırmaktan başka bir şey yapmıyor.»
«Sen de anırmasını bir öğrenebilseydin ya...»
«Baksana anırıyor ya.»
«Abruzzi'ye gitmeni isterdim,» dedi papaz. Ötekiler hâlâ bağırıyorlardı.
«Avcılık için ideal bir yer. İnsanları da iyidir. Gerçi biraz hava soğuk ve kurudur ama bizim evde kalabilirsin. Babam ünlü bir avcıdır.»
«Haydi,» dedi Binbaş1, «Kapanmadan geneleve gidelim.»
«İyi geceler,» dedim Papaz'a,
«İyi geceler,» diye karşılık verdi.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Cepheye döndüğümüzde hâlâ o kasabadaydık. Baharın gelişiyile çayırlarda top arabaları görebiliyorduk. Asmalar yeşil filizler vermiş, tarlalar bereketlenmişti. Yol boyundaki ağaçların yeşil yaprakları denizden gelen esintinin etkisiyle sallanıyordu. Gözlerimi kasabaya diktim, toprak rengi dağların yamaçlarındaki yeşillikler tepenin üzerindeki eski şato ve arkasında ağaçlar... Şimdi kasabada daha çok top vardı, bu arada yeni hastaneler de kurulmuştu. Bazen sokaklarda İngiliz kadınlara da rastlayabilirdiniz. O sıralarda kimi evlere de bomba atılmıştı. Ilık bir bahar günü ağaçlıklı yoldan yürüyordum. Duvarlara vuran güneşten yol ısınmıştı. Eski evimiz bıraktığım gibiydi. Kapı açıktı, dışarıda güneşlenen bir asker vardı. Yan kapıda ise bir cankurtaran arabası bekliyordu.. İçeriye hastane kokusu sinmişti. Her şey bıraktığım gibiydi, ama şimdi bahardı. Büyük odanın kapısından içeri bakınca Binbaş1'yı gördüm, masa başında oturuyordu, içeri girdiğimin farkında değildi. Ben de sessizce odadan çıkıp kendi odama girmeye karar verdim. Teğmen Rinaldi ile paylaştığım oda avluya bakıyordu. Pencere açıktı, yatağım düzeltilmiş, battaniyeleri örtülmüştü. Eşyalarım duvara asılıydı. Gaz maskesi ince uzun bir tenekenin içindeydi, çelik miğfer her zamanki çiviye asılıydı. Yatağın ayak ucunda yassı çantam vardı. Kışlık çizmelerim de çantanın üzerinde duruyordu. Avusturya yapısı avcı tüfeğim ise -mavileşmiş sekiz köşe namlulu, yanağa iyi uyan koyu cevizden güzel dipçikli- iki yatağın üzerine asılmıştı. Tüfeğimin dürbünü çantanın içindeydi. Teğmen Rinaldi uyuyordu. Ayak sesimi işitince uyandı ve, «Giaou!» dedi. «Eğlenebildin mi bari?» Beni kucaklayarak yanaklarımdan öptü. Sonra, «Kirlisin, yıkanman gerek,» dedi. «Nereye gittin? Neler yaptın? Hemen anlat bana.»

10

«Her yere gittim. Milano, Floransa, Roma, Napoli, Villa San Giovanni, Messina, Taormina...»
«Yavaş kuzum, tren tarifesi gibi konuşuyorsun. Heyecanlı serüvenler geçti mi başından?»
«Evet.»
«Nerede?»
«Milano, Floransa, Roma, Napoli...»
«Neyse en güzelini anlat.»
«Milano'daki...»
«Onunla Cenova'da mı tanıştın? Sabaha kadar birlikte mi kaldın?»
«Elbette birlikte kaldık.»
«Asıl buradaki kadınları görecektin. Cepheye hiç gitmemiş kadınlar.»
«Olabilir.»
«Demek bana inanmıyorsun? Pekala, gider görürüz. Kasabada çekici İngiliz kızları var. Ben de Barkley adında güzel bir kızla tanıştım. Kısa zamanda da onu sevdiğimi anladım. İstersen seni tanıştırayım.»
«Yıkanmam gerek. Sonra da geldiğimi birliğe resmen bildirmeliyim. Bugünlerde pek iş yok galiba?»

«Sen gittikten sonra soğuktan, sarılıktan, belsoğuk-luğundan başka bir şey olmadı. Her hafta bir askerin yaralandığını işitiyoruz. Önümüzdeki hafta çarpışma yeniden başlayacakmış, öyle diyorlar. Savaş bittikten sonra Miss Barkley ile evlenmeyi düşünüyorum. Sen ne dersin?»

«Evlenmen iyi olur,» dedim leğene su doldururken.

«En iyisi biraz uyuyayım. Miss Barkley ile karşılaştığımda canlı ve güzel gözükeyim.»

Leğendeki soğuk suyla yıkanırken Rinaldi ise gözlerini kapatmış yatıyordu.

Yakışıklı bir gençti Rinaldi. Bir ara gözlerini açarak:

«Paran var mı?» diye sordu.

«Var.»

«Elli liret ödünç verebilir misin?»

Elimi kuruladıktan sonra, duvara asılı ceketimden cüzdanımı çıkardım, Rinaldi'ye istediği parayı verdim. Ri-

11

naidi yataktan kalkmadan parayı alıp, pantolonun cebine koydu. Gülümseyerek:

«Miss Barkley beni zengin sanıyor,» dedi. «Sen olmasaydın kızlarla çıkacak parayı ben nereden bulurdum?»

«Yağcılığı bırak.»

O gece yemekte papazla birlikteydim. Abruzzi'ye gitmediğimi söyleyince enikonu üzüldü ve alındığını da belirtti. Babasına benim geleceğimi yazmış. Onlarda hazırlık yapmışlar. Aslında ben de üzüldüm, ama neden oraya gitmediğimi anlamıyordum. Sonunda papazı ikna edebildim. Çok şarap içmiştim arkasından da kahve; sarhoş kafayla kendimi çözümlemeye çalıştım. Papaza Abruzzi'ye gitmek istediğim tıalde gidemeyişimin nedeni olarak havanın soğukluğunu öne sürdüm. Karların arasında tavşan izleri bulunan, köylüleri şapkalarını çıkarıp size Lord diyen bir yere gitmek istememiştım ama dumanlı kahvelere gitmişim. Dünyanın üzerimde döndüğü birçok geceler geçirmiştim. Karanlıkta dünya insana zaten masal gelir, geceleri hiç bir şeye aldırmaırsınız; sabahleyin ise kaygılarınız yok olup, gitmiştir. Bazen her şey çok güzeldir, sevgi doludur. Sokağa çıktığınızda bir gün daha başlar ve arkasından bir gece daha. Geceyle gündüz arasındaki farkı anlatmaya çalıştım. Gece iyidir ama gündüz de temizdir. Anlatamayacağım galiba...

Ama insan yaşıadıysa bilir bunları. Papaz neden Abruzzi'ye gitmek istemediğimi anlamamıştı. Şimdilik hisse-tiklerimin farkında değildi. Bu arada yemekteydik. Yemek bitince tartışma başladı. Biz susunca Yüzbaşısı «Papaz mutlu değil,» dedi. «Çünkü onunla arkadaşlık edecek kız bulamadı.»

Papaz:

«Mutluyum,» dedi.

«Papaz'ın mutlu, olduğunu sanmıyorum,» dedi Yüzbaşısı. «Aslında o da Avusturyalıların kazanmasını istiyor.»

Ötekiler dinHyordu. Papaz başını salladı:

«Hayır,» dedi.

«Papaz saldırmamızı istemiyor, öyle değil mi?»

12

«Onu demek istemedim. Savaşta olduğumuz sürece saldırmamız doğaldır.»

«Saldırmalıyız!Saldıracağız!»

Papaz başını salladı.

«Rahat bırakın adamı,» dedi Binbaşısı. «Kimseye zararı dokunmuyor.»

Yüzbaşısı: «Yok canım, zaten bir şey yapamaz ki,» dedi.

Sonra hepimiz kalkarak, sofradan ayrıldık.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Sabahleyin yandaki bahçeden gelen batarya sesiyle uyandım; pencereden içeri günışığı vuruyordu, yataktan fırladım, pencereye gittim, dışarı baktım. Çakıllı yol ıslaktı, otlar ise çiğden nemlenmişti. İki kez ateş etti batarya, ikisinde de pencereler sarsıldı, pijamamın önü uçtu. Topları göremiyordum ama, üstümüzden ateş ettiklerine emindim. Üstümüzde olmaları can sıkıcıydı ama, bereket versin daha büyük değildi. Bahçeye bakarken hareket eden bir kamyon gördüm yolda. Giyinip, aşağıya indim, mutfakta bir kahve içip garaja gittim.

Uzun sundurmanın altına on araba dizilmişti. Küt burunlu, kocaman cankurtaran arabalarıydı bunlar, kurşuni renkteydiler; Avlunun öteki ucunda teknisyenler çalışıyordu. Üç tane daha cankurtaran ise dağlarda bakım servi-sindeydi. Makinistlerden birine, «Bu bataryayı topa tutuyorlar mı hiç?» diye sordum. «Hayır, Signor Tenente. Bataryayı küçük tepe koruyor.»

«İşler nasıl?»

«Fena değil. Bu makinede iş yok ama ötekiler çalışıyor.» İşini bırakıp, gülümsedi. «İzinde miydiniz?»

«Evet.»

Ellerini önlüğüne silip, alayla gülümsedi: «İyi vakit

13

geçirebildiniz mi bari?» Ötekiler de bıyık altından gülüm-süyordu.

«Elbette» dedim. «Bu makinenin nesi var?»

«Külüstür bir şey. Her gün bir yeri bozuluyor.»

«Yeni gömlek ister.»

işleriyle baş başa bıraktım onları; araba pek zavallı görünüyordu. Motor açılmış, parçalar yere dökülmüştü. Sundurmanın altına giderek, makineleri incelemeye başladım. Kimisi toz içindeydi birkaçı da yeni yıkanmıştı; pek temiz sayılmazlardı. Lastiklere iyice baktım, kesik var mı, ezik var mı diye. Hepsi çalışabilir görünüyordu. Anlaşıldığı kadarıyla benim orada bulunup bulunmamam hiçbir şeyi değiştirmiyordu. Arabaların durumu, yaralıları hasta bakım merkezinden alma, kâğıtların hastanelere dağıtılma işlerinin hep bana bağlı olduğunu sanıyordum. Benim orada bulunup bulunmamamın hiçbir şeyi değiştirmedığı açıkça ortadaydı.

«Yedek parça bulmakta zorluk çektiniz mi?» diye sordum makinist çavuşa.

«Hayır, Signor Tenente.»

«Benzin istasyonu nerede şimdi?»

«Eski yerinde.»

«Güzel,» dedim.

Eve döndüm, yemek masasında bir fincan kahve daha içtim, içindeki süt tozundan kahve soluk kurşuni renkte ve oldukça tatlıydı. Dışarıda güzel bir bahar sabahı vardı. İnsan burnunda bir kuruluk duydu mu o günün sıcak olacağını anlar. O gün dağlardaki bakım merkezlerini dolaştım, kasabaya öğleden sonra geç saatte döndüm.

Galiba ben yokken işler daha iyi gidiyordu. Yeniden saldırıya geçeceklerini işittim. Bizim tümen ırmağın yuka-rısındaki bir yere saldıracakmış; binbaşı çatışma sırasında cankurtaran arabalarıyla görevli olacağımı söyledi. Birlik, ırmağın dar boğazından geçerek yamaca yayılac akmış. Arabalar ise örtülü olarak ırmağa yakın bir yerde kalacaktı. Saklanacağımız yeri piyadeler seçecekmiş ama, gerisi bize kalıyordu. İnsanda, yalancılıktan askerlik

14

yapıyormuş gibi bir izlenim uyandıran şeylerden biri de buydu işte.

Her tarafı kirlendiği için yukarıya odama yıkanmak için çıktım. Rinaldi yatakta Victor Hugo'nun İngilizce gramer kitabını inceliyordu. Ayaklarına siyah çizimleri geçirmişti, saçları briyantınlıydı.

«Muhteşem bir şey,» dedi beni görünce. «Miss Barkley'i görmeye gidiyorum, sen de gelsene.»

«Gelemem.»

«Hadi gel, hiç olmazsa onun üzerinde iyi bir etki yaratmama yardımcı olursun.»

«Olur. Yıkandıktan sonra gideriz.»

«Şap şup yıkanır yeter.»

Yüzümü elimi yıkayıp, saçlarımı taradım.

Kapıdan çıkarken, «Bir dakika,» dedi. «Biraz içki. içelim.» Bavulunu açıp bir şişe çıkardı.

«Strega ise istemem» dedim.

«Değil Grappa.»

«Oldu.»

Bardakları doldurduktan sonra işaret parmaklarımızı uzatarak kadehleri tokuşturduk. Grappa gerçekten çok sertti.

«Bir tane daha ister misin?»

«Tabii,» dedim.

İkinci kadehi de devirdik; Rinaldi şişeyi aldığı yere koydu sonra aşağıya indik. O sıcakta kasabada yürümek kolay değildi ama, nerdeyse güneş batacaktı. Hava da oldukça güzeldi. Savaştan önce Almanlar'ın yaptırdığı villa İngiliz hastanesi olarak kullanılıyordu. Miss Barkley bahçedeydi, yanında bir başka hemşire daha vardı. A-ğaçların arasında beyaz önlüklerini görünce onlara doğru yürüdük. Rinaldi selam verdi, ben de selamladım ama pek resmi değildi selamım.

«Nasılsınız?» dedi Miss Barkley. «İtalyan değilsiniz galiba?»

«Hayır, değilim.»

«Orduda sayılmam. Yaralılara bakıyorum.»

«Olsun, yine de garip. Neden bu işe girdiniz?»

15

«Bilmem,» dedim. «Zaten her şeyin bir nedeni yoktur ki...»

«Yok mudur? Ama her şeyin bir nedeni olduğunu söylerler.»

«Bravo.»

«Hep böyle mi konuşacağız?»

«Yoo,» dedim.

«Oldu öyleyse.»

«Bu baston ne?» diye sordum. Miss Barkley'in boyu oldukça uzundu. Üstünde hemşire önlüğüne benzer bir giysi vardı. Sarışındı, teni bronzlaşmıştı, gözlen griydi. Bana kalırsa çok güzeldi. Oyuncak kamçıya benzeyen, meşin sarılı bir baston vardı elinde.

«Geçen yıl ölen bir delikanlının bastonu.»

«Özür dilerim.»

«Çok iyi bir insandı. Benimle evlenecekti; Some'daki çarpışmada öldü.»

«Korkunç bir çarpışmaydı.»

«Yoksa siz de orada mıydınız?»

«Hayır.»

«Çarpışmayı bana sonra anlattılar,» dedi. «Ve bu küçük bastonu annesi yolladı. Eşyalarının arasından çıkmış.»

«Ne kadar nişanlı kaldınız?»

«Sekiz yıl. Birlikte büyüdük.»

«Neden evlenmediniz?»

«Bilmem,» dedi. «Aptallık ettim. Onunla evlenebilirdim ama belki de daha kötü sonuçlar doğabilirdi.»

«Anlıyorum.»

«Hiç kimseyi sevdiniz mi?»

«Hayır,» dedim.

Bir sıraya oturduk. Ona bakarak:

«Ne güzel saçlarınız var,» dedim.

«Beğendiniz demek.»

«Çok.»

«Nişanlım ölünce az kalsın saçlarımı kökünden kesecektim.»

«Sahi mi?»

16

«Onun için bir özveride bulunmak istiyordum, isteseydi kendimi bile onun için adayabilirdim. Ama savaşa gitmek istedi.»

İkimiz de birkaç saniye konuşmadık.

«O zaman hiçbir şeyden haberim yoktu. Onun için kötü olur sandım. Belki dayanamaz diyordum ama, öldü işte. Her şey bitti.»

«Sanmam.»

«Evet,» dedi. «Her şey bitti.»

Öteki hemşireyle konuşan Rinaldi'ye baktık.

«Arkadaşınızın adı ne?»

«Ferguson. Helen Ferguson. Arkadaşınız doktor, değil mi?»

«Evet, çok iyi bir insandır.»

«Bu güzel işte. Çünkü cephenin yakınlarında iyi bir doktora pek rastlanmaz. Cepheye yakınız, değil mi?»

«Oldukça.»

«Garip bir cephe,» dedi. «Ama güzel bir yer. Yeniden saldırıya geçecekler mi dersiniz?»

«Sanırım.»

«Öyleyse bize de iş düşer. Burada işsizlikten canı-mızsıkıllıyor.»
.«Uzun zamandan beri mi hemşirelik yapıyorsunuz?»
«1915'in sonundan beri. Bu işe onunla birlikte başladım. Anımsıyorum da; saçma bir düşünce vardı kafamda: belki bulunduğum hastaneye gelir diyordum. Bir kılıç yarasıyla; başı sargılar içinde. Ya da omuzundan yaralanmış olarak. Çok şairane bir şey.»
«Burası zaten şairane bir cephe» dedim.
«Evet,» dedi. «Fransa'nın ne durumda olduğunu kfmse bilmiyor. Bilselerdi böyle olmazdı. Aslında nişanlım kılıçla yaralanmadı, paramparça etmişler.»
Sesimi çıkarmadım.
«Hep böyle mi sürecektir dersiniz?»
«Hayır.»
«Peki nasıl?»
Silâhlara Veda / F. 2
17
«Bir yerden patlama verecek elbet.»
«O patlamayı biz Fransa'da vereceğiz. Savaş Som-me'daki gibi sürerse bizde de patlama olabilir.»
«Burada olmaz,» dedim.
«Emin misiniz?»
«Evet, geçen yaz bal gibi de direnebildiler.»
«Hiç sanmıyorum.» dedi.
Miss Ferguson ile konuşan Rinaldi'nin yanına gittik.
Rinaldi, ingilizce olarak Miss Ferguson'a «italya'yı seviyor musun?» diye soruyordu.
«Oldukça.»
Rinaldi başını sallayarak, «Anlamadı ben,» dedi.
«Bastante bene (oldukça),» diyerek italyancaya çevirdim. Yine başını salladı:
«Kötü. Demek ingiltere'yi hâlâ seviyorsunuz?»
«Pek sevmem. Çünkü ben bir parça iskoçyalı sayılırım.»
Rinaldi şaşkınlıkla bana bakıyordu.
İtalyanca, «İskoçyalıymış,» dedim. «Onun için iskoç-ya'yı ingiltere'den çok seviyor.»
«İyi ama iskoçya, ingiltere sayılmaz mı?»
Sözlerini İngilizceye çevirdim.
Miss Ferguson Fransızca, «Fas encore (henüz değil)» dedi.
«Yok canım?»
«Elbette. İngilizleri pek sevmeyiz biz.»
«O başka. Hem iskoçyalıymış. İşi büyütmeylelim.»
Bir süre sonra iyi geceler deyip ayrıldık. Eve dönerken Rinaldi, «Miss Barkley benden çok senden hoşlandı,» dedi. «Her şey açık ortada. Ama o iskoçyalı kız da çok tatlı.»
«Olabilir,» dedim. «Demek kıızı sevdin?»
«Hayır,» dedi Rinaldi.
18
BEŞİNCİ FOÇ" C'1
Ertesi gün öğleden sonra Miss Barkley'i görmevt gittim yine. Bahçede yoktu; villanın yan kapısına, cankurtaran arabalarının yanaştığı bölüme geldim, içeride başhemşireyi gördüm. Miss Barkley'in görevde olduğunu söyledi.
«Biliyorsunuz ki savaştayız.»
Bildigimi söyledim.
«Sanırım İtalyan ordusundaki Amerikalı sizsiniz?» diye sordu.
«Evet, madam.»
«Neden bizim orduya katılmadınız?»
«Bilmem,» dedim. «Şimdi sizin orduya katılabilir miyim?»
«Artık çok geç. Söyleyin bakayım: Neden İtalyan or-dusunakatıldınız?»
«İtalya'daydım,» dedim, «Zaten İtalyanca da biliyordum.»
«Ah,» dedi. «Ben de öğreniyorum. Çok tatlı bir dil.»
«İnsan iki hafta da öğrenebilirmiş diyorlar.»

«Yoo, iki haftada öğrenemem ben. Aylardır çalışıyorum. Bakın, isterseniz saat yediden sonra gelip Miss Barkley'i görebilirsiniz. Ama beraberinizde italyanları getirmeyin.»

«italyanlara pek meraklı değilim. Üstelik üniformalarını da pek sevmem.»

«iyi akşamlar,» dedim.

«Arivederci, Tenente (Tekrar görüşmek üzere, teşekkür.)»

«A rivederla (Hoşça kalın),» diye selam verip yanından ayrıldım. Yabancıları italyanlar gibi selamlamak pek kolay bir şey değildi. Çünkü bu işi en güzel şekilde yalnız italyanlar yerine getirebiliyorlar.

Sıcak bir gün geçirmiştik. Irmağın yukarılarına Pla-va'daki köprü başına kadar uzanmıştım. Saldırı oradan başlayacaktı. Bir yıl önce karşı kıyıda bir türlü ilerleyeme-

19

mistik; çünkü geçitten dubalar üstüne kurulmuş köprüye bir tek yol iniyordu. O yol da bir mil boyunca makineli tüfek ve top ateşi altındaydı. Üstelik bir saldırı durumunda . geçit verebilecek genişlikte de değildi. Avusturyalılar mezbahaya çevirirlerdi orasını, italyanlar karşı kıyıya geçip yayılmışlar, Avusturyalıların elindeki ırmak yakasından bir buçuk mil kadar toprak almışlardı. Kötü bir yerdi, Avusturyalıların italyanlara bırakmaması gerekirdi. Kanımca, karşılıklı bir hoşgörüyü bu, çünkü Avusturyalılar da ırmağın alt başına doğru bir köprübaşını hâlâ ellerinde tutuyorlardı. Avusturyalıların siperleri yamaçta, italyan cephe hatlarından topu topu birkaç metre yukardaydı. Eskiden orada ufak bir kasaba varmış, şimdi baştan başa taş ve topraktı. Kala kala küçük bir tren istasyonunun yıkıntıları kalmıştı geriye. Bir de ne onarılabilen ne de kullanılabilen yıkık bir köprü... Dar yoldan ırmağa doğru indim, arabayı tepenin altındaki bakım merkezine bıraktım, dubalar üstüne kurulmuş köprüden geçtim-dağ bu köprüye siper oluyordu. Siperler boyunca yürüyüp yamacı ve yerle bir olmuş.kasabayı dolaştım. Herkes sığınaklarındaydı. Topçulardan yardım istemek ya da telefon telleri kesilince işaret vermek için dizi dizi havai fişekleri hazır bekliyordu.

Ortalık sessiz, sıcak ve pisti. Tel örgülerin arasından Avusturya hatlarına baktım. Kimsecikler görünmüyordu, tanıdığım bir yüzbaşıyla sığınaklardan birinde içki içtim, sonra köprüyü geçtim.

Yeni bir yol bitmek üzereydi; dağı aşılıp, köprüye inecekti. Bu yol bitince de saldırı başlayabilirdi. Ormandan aşağı keskin dönemeçler vardı. Plana göre, her şey bu yeni yoldan indirilecek, arabalar, yaralıları taşıyan cankurtaranlar dar yoldan dönecekti. Bakım merkezi ırmağın Avusturya yakasında tepenin altındaydı; sedye taşıyanlar yaralıları köprüden geçereceklerdi. Aynı düzen saldırı başladıktan sonra da sürecekti. Kanımca, yeni yolun açıkta kalan son milini Avusturyalılar bombardıman edebilirlerdi. Büyük bir karışıklık olacağı benziyordu. Araba-

20

ların sığınabileceği bir yer buldum; köprüden taşınacak yaralılar orada beklenebilirdi. Arabayla yeni yola kadar gitmek isterdim ama henüz bitmemişti. Geniş bir yoldu bu; iyi yapılmıştı; tatlı bir inişi vardı. Dönemeçler yamaçtaki ormanın açıklık yerlerinden çok güzel görünüyordu. Ambulanslar trenleriyle aşağıya rahatça inebilirdi. Yeniden dar yola çıktım.

iki jandarma arabayı durdurdu. Bir mermi düşmüştü, biz beklerken üç mermi daha düştü yola. Yetmiş yedilik mermilerdi bunlar, havayı vızıltılarla yararak geliyorlardı. Sonra keskin, göz kamaştırıcı bir alev, arkasından siyah bir duman sardı ortalığı. Jandarmalar, gidebilirsiniz diye işaret ettiler bize. Mermilerin düştüğü yerden geçerken çukurlara dikkat ettim. Barut, parçalanmış kaya ve çakmak taşı kokusu geliyordu burnuma. Gorizia'ya; bizim eve döndüm. Sonra da dediğim gibi, gidip Miss Barkley'i aradım; istemiş.

Yemeği çok çabuk bitirip, ingilizlerin hastane olarak 1 kullandıkları villaya gittim. Gerçekten çok büyük ve güzel bir yerdi, bahçesinde de güzel ağaçlar vardı. Miss Bark-ley bahçede bir sıranın üzerinde oturuyordu. Miss Ferguson da yanındaydı. Beni gördüklerine sevindiklerini sanıyorum. Bir süre sonra Miss Ferguson özür dileyip ayrıldı.

«ikinizi yalnız bırakayım,» dedi. «Ben olmasam da olur.»

«Gitme, Helen,» dedi Miss Barkley.
«Gitmem gerek. Çünkü yazılacak bazı mektuplarım .var.»
«İyi geceler,» dedim.
«İyi geceler, Bay Henry.»
«Sansürün canını sıkacak şeyler yazmayın, lütfen.»
«Merak etmeyin. Güzel bir yerde kaldığımızı, italyanların ise gerçekten çok yiğit insanlar olduğunu yazarım.»
«Belki size madalya da verirler.»
«Neden olmasın? İyi geceler, Catherine.»
«Sonra görüşürüz,» dedi Miss Barkley.
Arkadaşı ise karanlığa dalıp uzaklaştı.

21

•Hayır bun g&>nullu hemşireyim. Çok çalışmamıza karşın kimse bize güvenmez.»
«Neden?»
«İş olmayınca kimse güvenmez. Ama işler çoğalınca o zaman güvenirler.»
«Hemşirelerle sizin aranızdaki fark nedir?»
«Hemşirelik de doktorluk gibi uzmanlık ve zaman isteyen bir uğraştır. Oysa gönüllü hemşirelik için bütün bunlara gerek yoktur.»
«Anlıyorum.»
«İtalyanlar cephenin bu kadar yakınına kadınların girmesini istememişler pek. Onun için gözümüzü dört açmamız gerekiyor. Zaten dışarı hiç çıkmayız.»
«Ama ben buraya girebildim.»
«Elbette. Burası manastır değil ki.»
«Bırakalım şu savaş konusunu.»
«Çok zor. Nereye bırakabiliriz?»
«Olsun, bırakalım.»
«Öyle olsun.»
Karanlıkta birbirimize baktık. Bana pek güzel geldi, elini tuttum. Karşı koymadı. Sonra kolumu beline dola-dım.
«Yapmayın,» dedi.

Kolumu çekmedim.
«Ama niye?»
«Olmaz da ondan.»
«Olur,» dedim. «Lütfen, beni kırma.»
Karanlıkla onu öpmek için eğildim. Ansızın bir şimşek çaktı. Var gücüyle yapıştırmıştı tokadı suratıma. Burnuma, gözlerime gelmişti eli. Birden gözlerim yaşardı.
«Özür dilerim,» dedi.
«Haklısınız.»
«Çok özür dilerim,» dedi. «İzin gecesini boş geçir-22 mekten sıkılan bir hemşire havasına girmek istemem. Sizi incitmek istememiştim. Ama olan oldu bir kere.»
Karanlıkta bana bakıyordu. Öfkeliydim ama yine de neler olacağını tahmin ediyordum. Tıpkı satranç oynarken süreceği taşı hesaplayan bir oyuncu gibi... '!
«Haklısınız,» dedim. «Hiçkızmadım.»
«Zavallı adam.»
«Bakın, ben şimdiye dek çok garip bir yaşam sürdüm. İngilizceyi bile nerdeyse unutacağım. Siz de öyle güzelsiniz ki...»
Yüzüne baktım.
«Saçmasapan şeyler söylemek zorunda değilsiniz,» dedi. «Özür diledim. Barıştık işte.»
«Evet,» dedim. «Sonra, savaştan da söz etmiyoruz artık...»
Güldü, ilk kez görüyordum güldüğünü. Yüzüne baktım.
«Pek tatlısın,» dedim.
«Yoo, değilim.»
«Evet çok tatlısın, izin ver de seni öpeyim.»
Biraz önceki gibi yeniden gözlerinin içine baktım. Kollarımı beline doladım ve dudaklarından öptüm. Sıkıca onu kendime çekerek bütün gücümle öptüm. Öfkeliydim hâlâ. Kollarımda ansızın titremeye başladı. Yüreğinin tıptırtılarını duyuyordum.

Dudakları aralandı, başı arkaya gitti. Bir de baktım ki, omuzuma yaslanmış ağlıyor.

«Sevgilim,» dedi. «Bana karşı iyi davranacaksın, değil mi?»

«Yandık,» dedim içimden. Saçını, omuzunu okşadım. Ağlıyordu.

«iyi davranacaksın, değil mi?»

Başını kaldırıp bana baktı:

«Garip bir yaşantımız olacak çünkü.»

Bir süre sonra villanın kapısına dek götürdüm onu. O içeri girince ben de eve döndüm. Odama çıktım. Rinaldi yatağına uzanmıştı. Bana baktı.

«Demek Miss Barkley ile işi pişirdin?»

|23

«Arkadaşız.»

«Sıcaktan mayışmış bir köpek kadar neşelisin.»

Anlayamadım.

«Ne kadar neşeliyim?»

Biraz önce söylediği sözü yineledi.

«Sen de,» dedim. «Öyle bir köpeğin...»

«Kes sesini,» dedi. «Yoksa bu gidişle ikimiz de ağzımızı bozacağız.»

Güldü.

«iyi geceler,» dedim. | '. «iyi geceler, yavru kuçu kuçu.»

Yatağın ucundaki şamdanı söndürdüm. Karanlıkta yatağa girdim.

.

Rinaldi şamdanı alıp, yaktı. Okumaya koyuldu yine.

ALTINCI BÖLÜM

İki günlüğüne bakım merkezlerini dolaşmaya çıkmıştım. Eve döndüğümde saat epeyce ilerlemişti. Miss Bark-ley'i ancak ertesi akşam görebildim. Bahçede değildi. O gelinceye dek hastanenin yazıhanesinde beklemek zorunda kaldım.

Yazıhane olarak kullandıkları odanın duvarları boyunca, boyalı tahta sütunlar üzerinde bir sürü mermer heykeller vardı. Tüm heykeller birbirine benziyordu.

Öteden beri heykelleri pek sevmezdim. Çünkü onlara bakınca kendimi bir mezarlıkta sanırdım. Yalnız güzel bir mezarlık vardı: Pisa'da. En kötü mermerler ise Cenova'daydı.

Burası eskiden çok zengin bir Almanın villasıymış. Belli ki dünyanın parasını harcamıştı bu heykellere. A-caba kim yapmıştı bunları? Kaç para almıştı? Ailenin bireylerinin büstleri miydi acaba? Hepsi birbirine benziyordu.

Bir sandalyeye oturup şapkamı elime aldım. Gorizi-a'da bile çelik miğfer giymemiz isteniyordu. Ama çok ra-

24

hatsız edici bir şeydi. Üstelik halkın boşaltılmadığı bir kasabada çelik miğfer giymek çok garip kaçıyordu. Aslında çelik miğferleri bakım merkezlerine gittiğimde giyiyordum. Yanımda bir de ingiliz gaz maskesi vardı. Verilen maskeler çok güzeldi. Bir de tabanca taşımamız gerekiyordu, işte, sandalyenin arkasına dokunuyordum. Tabancanız olmaza sizi tutuklayabilirler. Rinaldi boş bir tabanca kılıfı taşıyordu. Kılıfın içine tuvalet kâğıdı doldurulmuştu.

Bende gerçek bir tabanca vardı, ateş etmeyi dene-yinceye dek kendimi hep attığını vuran biri gibi görüyordum. Kısa namlulu, 7.65'lik bir Astra idi bu; tetiği çektiğinizde öylesine geri tepiyordu ki, hiçbir şeyi vuramazdınız. Hedefin altına nişan alıyor, namlunun sarsmasını önleyerek atış yapıyordum. Yirmi adım uzaklıktan hedefe bir metre kadar yaklaşabiliyordum.

Sonra tabanca taşımak gülünç gelmeye başladı, ta-şımasam da olurda; Yalnız, İngilizce konuşanlara rastlayınca utanıyordum.

Şimdi sandalyede oturuyordum, Miss Barkley'i beklerken hizmet işlerine bakan bir er de bana ters ters bakıyordu. Birden Catherine Barkley'in salona indiğini gördüm. Bana doğru gelirken pek uzun boylu görünüyordu ama çok tatlıydı.

«Selam Bay Henry,» dedi.

«Nasılsın?» diye sordum.

Emireri masadan bizi dinliyordu.

«Bahçeye çıkalım mı?»

«Tabii. Orası daha serin.»

O önde ben arkada, bahçeye çıktık. Emireri hâlâ bakıyordu arkamızdan.

Çakıllı yola çıkınca:

«Nerelerdeydin?» diye sordu.

«Görevliydim.»

«Bana bir pusula olsun gönderemez miydin?»

«Gönderemedim,» dedim. «Nasıl olsa gelecektim.»

Ağaçların altında yürüyorduk. Elini tuttum sonra onu öptüm.

25

«Başka bir yere gidemez miyiz?»

«Hayır.» dedi. «En iyisi burada dolaşmak. Uzun zaman görünmedin.»

«Bugün üçüncü gün. Ama geldim artık.»

Yüzüme baktı:.

«Beni seviyorsun, değil mi?»

«Evet.»

«Daha önce beni sevdiğini söylemiştin, değil mi?»

«Evet,» diye yalan attım. «Seni seviyorum.»

«Bana artık Catherine diyeceksin, değil mi?»

«Catherine.»

Biraz yürüdükten sonra bir ağacın altında durduk.

«Şimdi, söylediğimi yinele: Catherine'in yanma geceleyin geldim.»

«Catherine'nin yanına geceleyin geldim.»

«Geldin sevgilim, değil mi?»

«Elbette.»

«Seni çok seviyorum. Ne korkunç bir şey bu. Beni bırakmayacaksın, değil mi?»

«Hayır, hep yanında olacağım.»

«Seni çok seviyorum. Elini hep oraya koy.»

«Çekmedim ki zaten.»

Yüzünü öpmek için kendime doğru çevirdim. Gözlerini kapamıştı. Kapalı gözlerini

öptüm: «Bu kız kafadan terelelli biraz» diye düşündüm.

Hiçbir şeye aldırımıyordum. Her akşam subayların müdavimi olduğu geneleve gitmektense böyle bir kızla olmak daha iyiydi. Orada karılar insanı zıvanadan çıkarıyorlardı. Çünkü sevgilerini göstermek için şapkalarımızı ters yüz ediyorlardı. Catherine Barkley'i sevmediğimi biliyordum. Sevmeyi düşündüğüm de yoktu. Briç gibi bir oyundu bu. iskambil oynamaktansa laflamak gibi bir şey...

«Bir yere gitsek iyi olur,» dedim.

Ayakta sevişmenin erkekler için ne kadar güç olduğunu şimdi adayabiliyordum.

«İstediğimiz gibi bir yer yok burada.» «Şurada oturabiliriz.»

26

1

Taştan bir sıraya oturduk. Elini tuttum. Kolumu boynuna dolamama izin vermedi.

«Hayır.»

Yerdeki otlara baktı.

«Tehlikeli bir oyun oynuyoruz.»

«Ne oyunu?»

«Aptallığın gereği yok.»

«Şaka yaptım.»

«İyi bir çocuksun,» dedi. «Oyunun kurallarını bal gibi biliyorsun ama bu tehlikeli bir oyundur.»

«Sahi sen insanın zihninden geçenleri okuyabiliyor musun?»

«Bir bölümünü okuyabiliyorum. Beni sevmiyor ama seviyormuş gibi gözüküyorsun.

Başka söylemek istediğin bir şey var mı?»

«İyi ama gerçekten seviyorum seni.»

«Lütfen, yalan söyleme. Görüyorsun aptal değilim. Yalnız kimi zaman...»

Elini sıktım:

«Sevgili Catherine.»

«Ne matrak, değil mi? Catherine. Pek içten söylemiyorsun. Her şeye karşın iyi bir insansın.»

«Papaz da öyle diyor.»

«Yine geleceksin, değil mi?»

«Elbette.»

«Ayrıca beni sevdiğini söylemek zorunda da değilsin. Bir süre unutamam bu konuyu.»

«İyi geceler,» dedi elini uzatarak.

Onu öpmek istedim.
«Hayır,» dedi. «Çok yorgunum.»
«Olsun, öp beni.»
«Ama yorgunum dedim sana.»
«Lütfen öp beni.»
«ille de istiyor musun?»
«Evet.»
Öpüştük. Birden çekti kendini.
«Hayır, olmaz. Güle güle.»

27

Kapıya geldik, hole ininceye dek onu seyrettim. Sonra ben de eve doğru yürümeye başladım.
Sıcak bir geceydi. Dağlarda çarpışmalar oluyordu. San Gabriele'deki parıltılara baktım. Villa Rossa'nın önünde durdum. Panjurları kapalıydı ama içerden hâlâ şarkı sesi geliyordu.
Eve geldiğimde Rinaldi yoktu. Tam üstümü çıkarıyordum ki, içeri girdi.
«Bakıyorum da, işlerin pek yolunda değil,» dedi.
«Neredeydin?»
«Villa Rossa'da. iyi eğlendik. Durmadan şarkılar söyledik. Ya sen nerdeydin?»
«İngilizlere gittim.»
«Neyse ki ingilizlerle pek işim yok.»

YEDİNCİ BÖLÜM

Ertesi gün öğleden sonra dağdaki bakım merkezinden döndüm, arabayı «Smistamento» da durdurdum. O-rada yaralılar, hasta kâğıtlarına göre ayrılırdı.
Arabayı ben kullanmıyordum. Şoför, kâğıtları içeri götürdü. Sıcak bir gündü; gök parlaktı, maviydi; yol bembeyazdı, tozluysa. Fiat'ın o yüksek koltuğuna oturmuş, bir şeyler düşünüyordum.
Bir alay geçti yoldan, onların geçişine baktım. Askerler ter içinde kalmışlardı. Kimilerinin başında çelik miğferler vardı, ama çoğu miğferlerini sırtlarına asmışlardı. Subayların hepsi miğfer giymişti; iyice oturmuştu miğferler başlarına.
Basilica Tugayının yarısıydı bu alay.. Yakalarındaki kırmızı beyaz şeritlerden anladım. Alay çoktan geçip gitmişti. Bir bölümü de arkadan geliyordu. Terlemişlerdi, toz-toprak içindeydiler, yorgundular. En sonuncu asker topallayarak yürüyordu. Durdu, yolunkıyısına oturdu. Ya-, nına gittim.
«Neyin var?»

28

Başını kaldırıp bana baktı, sonra ayağa kalktı.
«Gidiyorum.»
«Derdin ne?»
«Savaş.»
«Ayağına ne oldu?»
«Ayağımda bir şey yok. Fıtığım var.»
«Neden arabaya binmiyorsun peki?» diye sordum. «Hastaneye gitsene.»
«Hastaneye almıyorlar. Teğmen fıtık bağımı bile bile düşürdüğümü söylüyor.»
«Bir bakayım.»
«Kötü durumda.»
«Nerede?»
«Burada.»
Yokladım.
«Öksür,» dedim.
«Öksürürsem daha kötü oluyor.»
«Otur şöyle,» dedim. «Kâğıtları tamamladıktan sonra seni hastaneye götüreyim.»
«Bilerek yaptın diyecekler.»
«Merak etme,» dedim. «Daha önce de hastalık vardı değil mi?»
«Ama fıtık bağımı yitirdim.»
«Hastaneye yollarlar seni.»
«Burada kalamaz mıyım, Teğmen?»
«Hayır. Kâğıtların yok bende.»
Şoför kapıda görüldü. Elinde yaralıların kâğıtları vardı.

«Dört kişi 105'e. İki kişi de 132'ye.»
Bu dediği hastaneler ırmağın karşı kıyısındaıdı.
«Sen sür arabayı,» dedim.
Fıtıklı askeri de arabaya aldık.
«İngilizce biliyor musunuz?» diye sordu.
«Evet.»
«Bu Allahın belâsı savaşa ne diyorsunuz?»
«Berbat bir şey.»
«Bana kalırsa bombok bir şey.»

29

«Amerika'ya gittin mi?»
«Evet. Pittsburgh gittim. Sizin Amerikalı olduğunuzu anlamıştım.»
«İtalyancayı iyi konuşamıyor muyum yoksa?»
«Zaten anlamıştım Amerikalı olduğunuzu.»
şoför, fıtıklı adama bakarak italyanca «Bir Amerikalı daha,» dedi.
«Teğmenim, beni mutlaka o alaya götürmek zorunda mısınız?»
«Evet.»

' «Doktor yüzbaşı her şeyi biliyor. Cepheye gitmeye-yim diye fıtık bağını attığımı bile.»

«Anlıyorum.»
«Başka bir yere götüremez misiniz beni?»
«Cepheye biraz daha yakın olsaydık. Bu dediğin olurdu.»
«Oraya gidersem beni ameliyat edip, sonra da cepheye yollarlar.»
Düşündüm.
«Teğmenim, siz hep cepheye kalmak istemezsiniz, değil mi?»
«Elbette istemem.»

«Allah belasını versin bu savaşın.»
«Bak,» dedim. «Arabadan atlayıp, yolun kıyısına düşersin. Başında bir şişlik belirir. O zaman seni hastaneye götürebilirim. Burada dur, Aldo.»
Yol kıyısında durduk. Fıtıklı askeri aşağı indirdim.
«Burada bekleyeceğim, Teğmenim,» dedi.
«Görüşmek üzere,» dedim.

Yola devam ettik. Bir mil sonra alaya yetişebildik. Kar suyuyla yıkanmış köprüden geçtik. Yaralıları hastanelere bıraktık. Dönüşte fıtıklı askere yetişebilmek için arabayı ben sürüyordum. Önce alaya rastladık yine. Daha terli, daha bitkindiler. Sonra atların çektiği bir imdat arabasını gördük yolun kıyısında, iki kişi o fıtıklı askeri arabaya koymaya çalışıyorlardı. Demek onu almak için geri dönmüşlerdi.

30

Başını bana doğru salladı. Miğferi düşmüştü, alnı ise kanıyordu. Sağlarında ve yarada tozlar vardı.

«Gördün mü, Teğmenim?» diye seslendi. «Sonunda beni almaya geldiler.»
Villaya döndüğümüzde saat beşti. Arabaları yıkadığımız yerde elimi yüzümü yıkadım. Sonra üzerimde pantolon ve atletle açık pencerenin önüne oturup, raporumu yazdım. Birkaç güne kadar saldırı başlarsa arabalarla birlikte Plava'ya gidecektim. Epeydir Amerika'ya mektup yazmamıştım. şimdi yazmam gerektiği halde yazamıyordum. Yazacak bir şey bulamıyordum çünkü.
Ordunun Zona di Guerra (Savaş Bölgesi) isimli kartpostallarından iki tane aldım. «Ben iyiyim» den başka her şeyi yazdım. Bu kartpostalların Amerika'daki dostlara ilginç geleceğini sanıyorum. Çünkü garip ve anlaşılmaz şeylerdi. Gerçi burası da garip ve anlaşılmaz bir savaş bölgesiydi ama Avusturyalıların savaş bölgelerinden daha iyiydi. Avusturya ordusu bir çeşit Napoleon'a zafer armağan etmek için yaratılmıştı sanki. Keşke bizim de bir Napoleon'umuz olsaydı. Onun yerine koca göbek il Generale Cardone ile sıska, keçi sakallı Vittorio Emmanuele'miz vardı. Sağ tarafta ise belki büyük bir komutan olamayacak kadar yakışıklı Aosta Dükü bulunuyordu. Kral filan değildi ama bir kral kadar gösterişliydi. O da üçüncü orduya komuta ediyordu.
Biz ikinci ordudaydık. Milano'da onlardan iki topçu tanıımıştım. Çok canayakın insanlardı. Nefis bir gece geçirmiştik, utangaç adamlardı.

şu anda ingilizlerle olmayı çok isterdim, işler o zaman daha kolaylaşırdı. Belki bir serseri kurşunla ölebilirdim. Bu yaralı taşıma işinde ölüm yoktu. Hayır bazen ölüm bile vardı. Çünkü cankurtaranların şoförleri de ölüyordu. Ama biliyordum ben ölmeyeceğimi. Hayır, bu savaşta ölmeyecektim. Benimle ilgisi yoktu bu savaşın. Ama yine de savaşın bitmesi için dua ediyordum. Belki bu yaz sona erer belki de Avusturyalılar bir fiyasko verirlerdi. Garip bir savaştı bu. Herkes Fransızların tükendiği-

31

ni söylüyordu. Rinaldi Fransız birliklerinin Paris'e doğru ilerlediğikanısındaydı.

Savaşın olmadığı bir Avusturya'ya gitmek istiyordum. Kara Ormanlar'da Hartz Dağları'nda olmayı çok isterdim. Aslında Hartz Dağları'nın bile nerede olduğunu doğru dürüst bilmiyordum. Savaş olmasaydı şimdi ıspanya'da olabilirdim. Güneş nerdeyse batmak üzereydi. Gidip, Catherine Barkley'i görecektim. Onunla birlikte Milano'da olmak isterdim. Ne hoş olurdu Cova'da yemek yemek, sonra serin akşamlarda Via Banzoni'de tur atmak ve Catherine Barkley ile bir otele gitmek.

Belki o da isterdi bunu. Belki de ölen sevgilisi yerine koyardı beni; kapıdan girerdik; kapıcı şapkasını çıkarırdı; ben anahtarı isterken o da asansörün önünde durup beni beklerdi; sonra asansöre binerdik; nedense asansörler de pek yavaş çıkar. Koridoru geçer, anahtarla kapıyı açardım; telefonu alır, buz dolu bir kova içinde bir şişe capri bianco göndermelerini söylerdim. Biraz sonra garson kapıyı vururdu; Kapının dışına bırakmalarını söylerdim. Çünkü çıplak olurduk. Hem hava da pek sıcaktı.

Pencere açık olurdu, damların üstünde serçeler uçardı; hava kararınca pencereye gider, evlere ağaçlara dokunurcasına geçen yarasalar görürdük. Bütün gece sıcak havada capri bianco'yu yudumlardık. Ve bütün gece sevişirdik. Yemeği çabuk yiyip, Catherine Barkley'i görmeye gidecektim.

Yemekte hem gevezelik edip hem de şaraplarımızı içiyorduk. Papazla, Başpiskopos ireland hakkında konuştum. Anlaşılan başpiskopos pek soylu bir adamca-ğızmış; uğradığı haksızlığı biliyormuş gibi davrandım. Meselenin bu kadar güzel bir açıklamasını dinledikten sonra bunlardan habersiz olmak gerçekten papaza karşı saygısızca bir davranış olurdu.

Güzel bir adı vardı Başpiskoposun; Minnesotalıymış, ikisi birleşince güzel ad çıkıyor ortaya; Minnesotalı ireland, Wisconsin'li ireland, Mişiganlı ireland.

32

Evet, peder, doğru rahip efendi, haklısınız papaz efendi.

Papaz iyiydi ama biraz aptalcaydı. Subaylarsa iyi insanlar değildi. Fakat aptaldılar. Kral iyi adamdı ama budalaydı. Şarap kötüydü ama tatsız değildi. Dişlerinizin minesini söküp dalağınıza yapıştırıyordu.

«Sonra papazı kodese tıktılar,» diyordu Rocca. «Çizerinde yüzde üçlük tahvillerden bulmuşlar. Tabii Fransa'da. Burada olsa dünyada yakalayamazlar. Bu tahviller konusunda hiçbir şey bilmediğini belirtmiş. Bezires'de bu olaylar olurken ben de oradaydım. Gazeteleri okuyunca papazı görmek üzere hapishaneye gittim. Tahvilleri çalanın papaz olduğunu hemen anladım.»

«Söylediklerine inanmıyorum,» dedi Rinaldi.

«İnanmak zorunda değilsin» dedi Rocca. «Bütün bunları bizim papaz öğrensini diye anlatıyorum. Papazlar bu tür olayları daha iyi yorumlar.»

Papaz gülümseyerek: «Anlat, seni dinliyorum,» dedi.

«Tahvillerin bir bölümünü hesaba katmadılar ama yüzde üçlük tahvillerin hepsi papazın üstünde çıkmıştı. Her neyse, hapishaneye gittim. Lütfen, burayı can kulağıyla dinleyin: Hücresinin önünde durdum; sanki günah çıkartacakmış gibi «Kutsayın beni, rahip efendi» dedim. «Çünkü günah işlediniz.»

«Peki o ne dedi?» diye sordu papaz.

Rocca bu soruya aldırmadan yaptığı espriyi açıklamaya koyuldu:

«Püf noktasını kavradınız, değil mi?»

Papazın fikrine göre püf noktasını kavrayınca bu espri çok yerindeymiş.

Biraz daha şarap alınca düşün altına tutulan İngiliz askerlerinin öyküsünü anlattım. Arkasından binbaşı on bir Çekoslovakla bir Macar onbaşının başından geçenleri anlattı.

şarap kadehini tazeleyince bu kez de onluğu bulan Jokeyin esprisini anlattım.
Binbaş1 dedi ki bu tür bir ital-
Silâhlara Veda / F. 3

33

yan öyküsü de varmış, geceleri gözüne uyku girmeyen düşesin yaşantısı...
Bu söz üzerine papaz kalkıp gitti; ben de sabahın beşinde, lodos eserken
Marsilya'ya gelen satıcıyı anlattım. O ara Binbaş1 içkiye dayanıklı olduğumu
öğrenmiş olacak ki bana takılmaya başladı.

«Yalan,» dedim.

«Yalan değil,» dedi.

Baküs'ün üzerine yemin etmemi istediler. Söylediğimin doğru olup olmadığını
böylelikle anlayacaklardı.

«Olmaz,» dedim. «Baküs'ün üzerine yemin olmaz.»

«Olur,» dedi.

Bassi Fillipo Vincenza ile kadeh kadeh şarap içe-cekmişim.

Bassi «Böyle bir yarışma olamaz,» dedi. «Zaten benim içtiğimin iki katı kadar
içmiş » «işte bu kuyruklu yalan,» dedim. «Baküs denilen şarap tanrısını ben
tanımam. Filipo Vincenza Bassi akşamdan beri ağzına bir tek damla şarap
koymamıştır.»

Aynı lafı o da bana söyleyince dayanamadım:

«şarap tanrısını bırak da oturup yarışırcasına içki içelim,» dedim.

Binbaş1 bardaklarımıza kırmızı şarabı doldurdu. Şarap ancak yarılanmıştı ki
artık içemeyeceğimi anladım. Nereye gideceğimi birden anımsamıştım çünkü.

«Yarış1 Bassi kazandı,» dedim. «O benden daha dayanıklı. Artık gitmek
zorundayım.»

«Evet, gitmesi gerekiyor,» dedi Rinaldi. «Randevusu var.»

«Gitmem gerekiyor.»

«Bir başka gece,» dedi Bassi. «Ne zaman istersen o zaman gel.»

«Omuzuma vurdu. Masada mumlar yanıyordu. Subayların hepsi neşeliydiler.

«İyi akşamlar,» dedim.

Rinaldi arkamdan geldi. Yolda durduk.

«Oraya sarhoş gitmesen daha iyi olur,» dedi.

34

-il!

'il

di.

«Sarhoş değilim, Rinin. İnan ki sarhoş değilim.»

«Biraz kahve çiğnesen iyi edersin.»

«Saçmalama.»

«Bir dakika evlât, hemen sana kahve getiririm,»

Biraz sonra bir avuç kahveyle geri döndü.

«Çiğne şunları. Tanrı yardımcın olsun.»

«Baküs yardımcım olsun,» dedim.

«İstersen seninle geleyim.»

«Bir şeyim yok artık.»

İngiliz villasının önüne gelince iyi geceler dedi Rinal-

«lyi geceler. Rinaldi, sen de benimle gelsene.»

Başını iki yana sallayarak: «Olmaz,» dedi. «Ben daha sade eğlencelerden
hoşlanırım.»

«Kahve için teşekkürler.»

«Bir şey değil, evlat.»

Yoldan aşağı inmeye başladım. Kenardaki selvilerin karaltıları keskin ve pek
belirliydi. Arkamdan bakınca Ri* naldi'yi gördüm. Bana bakıyordu. El salladım.
Villanın bekleme odasında oturup Catherine Bark-ley'in aşağı inmesini beklemeye
başladım. Koridordan biri bana doğru geliyordu. Ayağa kalktım; Catherine
değilmiş, Miss Ferguson'muş.

«Selâm,» dedi. «Catherine bu akşam sizi göremeyeceği için çok üzgün.»

«Hasta mı yoksa?»

«Pek hasta değil ama...»

«Üzüldüğümü söyler misiniz?»

«Tabii.»

«Yarın onu görmeye geleyim mi?»

«Olur.»

«Teşekkür ederim,» dedim. «İyi geceler.»

Kapıdan çıkınca bir yalnızlık, bir boşluk duydum içimde. Catherine ile görüşmek için biraz daha üsteleme-bilirdim. Sarhoştum. Nerdeyse buraya gelmeyi bile unutacaktım. Ama onu göremeyince bir yalnızlık ve boşluk duydum içimde.

;

35

SEKİZİNCİ BOLUM

Ertesi gün öğleden sonra duyduk ki, o gece ırmağın yukarısında saldırıya geçilecekmiş, biz de oraya dört araba götürecekmiz.

Kimsenin bir şey bildiği yoktu ama herkes bilgiçlik taslıyor, stratejik bilgiyle konuşuyordu. Ben ilk arabadaydım; İngiliz hastanesinin önünden geçerken şoföre

«Dur,» dedim. Öteki arabalar da durdular.

Aşağı indim:

«Siz gidin» dedim şoförlere. «Cormons'a giden yolun kavşağına kadar size yetişerhezsek orada bizi bekleyin.»

Bahçe yolunu hızla geçip, bekleme odasına gittim. Miss Barkley'i görmek istediğimi bildirdim.

«Görevde.»

«Bir saniye görebilir miyim?»

Bir emireri gönderdiler. Catherine, onunla birlikte geldi.

«Hatırını sormak için uğradım. Görevde olduğunu söylediler. Ben de bir saniye olsun seni göreyim dedim.»

«İyiym,» dedi. «Dün güneş çarptı sanırım.»

«Gitmek zorundayım.»

«Bir dakika, kapının dışına kadar geleyim.»

Dışarı çıkınca «iyisin ya?» diye sordum.

«İyiym, güzelim. Bu gece geliyor musun?»

«Hayır, Plava'ya eğlenceye gidiyorum.»

«Eğlence mi?»

«Önemli değil, canım.»

«Dönecek misin?»

«Evet, yarın.»

Boynundan bir şey çözüyordu. Avucuma koydu.

«Saint Antoin haçı» dedi. «Yarın gece gel.»

«Katolik misin?»

«Değilim ama Saint Antoin haçının uğur getireceğine inanırım.»

«Senin hatırın için takarım. Hoşça kal.»

«Hayır,» dedi. «Hoşça kal, deme.»

36

«Olur,» dedim.

Arkama baktım, merdivende duruyordu. El salladı, elimle öpücük yolladım. Bir daha el salladı. Yolun soluna geldiğimide hasta arabasına bindim, yola koyulduk. Saint Antoin haçı büyük beyaz madeni bir kutu için-, deydi. Kutuyu açıp, haçı avucuma aldım. şoför:

. «Saint Antoin mi?» diye sordu. «Evet.»

.

«Bende de var.»

Sol eliyle direksiyonu tutarken sağ eliyle de gömleğinin altından bir haç çıkardı. «Gördünüz mü?»

Haçı kutusuna yerleştirdim, altın zincirini ise katlayarak mendil cebime koydum.

«Takmıyor musunuz?»

«Hayır.»

«Taksanız daha iyi olur.»

«Peki,» dedim.

Altın zinciri açıp boynuma taktım. Saint Antoin üniformanın üstünden sarkıyordu, ceketimin yakasını açtım, haçı gömleğimin altından sallandırdım.

Yolda madeni kutunun göğsüme değişini duyuyordum. Sonra unuttum onu.

Yaralandıktan sonra da bir daha bulamadım. Herhalde bakım merkezinden biri almış olacak.

Köprüyü hızla geçtik, biraz sonra yolun aşağılarında önümüzdeki arabaların tozunu gördük.

Yol kıvrıldı; o üç araba küçücük görünüyordu. Tekerleklerden toz kalkıyor, ağaçların arasına dağılıyordu.

Onlara yetişip, öne geçtik, tepelere tırmanan bir yola saptık. İlk araba siz olursanız, kafiye halinde gitmek hiç de fena bir şey değildir. Arkama yaslanıp çevreye göz gezdirmeye koyuldum.

İrmağın bu yakasındaki yamaçların eteklerindeydik. Kuzeydeki yüksek dağların karlı tepelerini görüyorduk.

Arkaya baktım, arabaların üçü de yolu tırmanıyordu.

37

Aralarını toz bulutları kaplamıştı. Upuzun sıralanmış katır kafilesini geçtik; sürücüleri yanlarındangidiyordu kırmızı kepleri vardı. İtalyan avcı (Bersaglieri) müfrezeleriydi bunlar.

Katır kafilesinin önünde bomboş uzanıyordu yol; tepelerin arasından tırmandık, sonra uzun bir tepenin sırtından bir ırmak yatağına indik.

Yolun iki yanında da ağaçlar vardı; sağdaki ağaçların arasından ırmağı gördük. Hızla akıyordu. Irmak sığıdı; kumlar, çakıllar uzanıyordu yatağında; su daracık bir boğazdan akıyor, kimi yerde de çakıllı yatağın üzerine cila gibi yayılıyordu.

Kıyıya yakın yerlerde derin gölcükler gördüm, suları gök gibi masmaviydi.

Kemerli taş köprüler gördüm ırmakta, oralarda tekerlek izleri yoldan ayrılıyordu. Taştan yapılmış çiftlik evlerinin güneye bakan duvarlarının önünde budanmış armut ağaçları bulunan çiftlik evlerini geçtik. Tarlalarda da alçak taş duvarlar vardı.

Vadide epeyce gittikten sonra yana sapıp tepeleri yeniden tırmanmaya başladık.

Yol dimdik çıkıyordu. Kestane korularının arasından çıkıyor, kemeri dönüyor, ileri gidiyordu; sonunda doruğa ulaştık.

Aşağıya bakınca, uzaklarda, korular arasından ırmağı, iki orduyu ayıran, üstünde güneşin battığı ırmağı görebiliyordum.

Uçurumların kenarları boyunca uzanan taşlı askeri yolda ilerledik; kuzeydeki o iki sıradağlara baktım; kar çizgisine dek yemyeşil görünen ve sonra güneşte beyaz-laşırveren güzel dağlara...

Yol uçurum boyunca yükselirken üçüncü bir sıradağ daha gördüm. Daha yüksek karlı dağlar; kireç gibi bembeyaz yol kırışıklıkları, garip düzlükler. Sonra, bütün bunların arkasında uzaklarda daha başka dağlar da vardı ama pek görünmüyorlardı.

Avusturya dağlarıydı bunlar, bizim dağlara hiç benzemiyordu, ileride yol sağa doğru kıvrılıyordu. Aşağı baktım: Yol ağaçların arasından iniyordu. Bu yolda tabur ta-

38

bur askerler vardı; kamyonlar, makineli tüfek yüklenmiş katırlar...

Aşağı indikçe, ırmağın yanı sıra uzanan traversleri, rayları, eski köprüyü, bir tepenin altında yitip giden demiryolunu ve küçük kasabanın yıkık evlerini gördüm.

Anayola saptığımızda hava oldukça kararmıştı.

DOKUZUNCU BÖLÜM

Kalabalık yolun iki yanında, mısır saplarından, üstleri hasırla örtülü paravanalar vardı. Buraya girince kendini sirkte ya da bir yerli köyünde sanıyordu insan. Hasırlarla kaplı bu tünelden çıktıktan sonra, eski bir istasyona geldik. Buradaki yol ırmaktan daha aşağıdaydı; onun içinde yol boyunca hendekler vardı ve içlerine piyadeler yerleştirilmişti. Güneş batıya doğru ilerliyordu. Irmak kıyısı boyunca arabayla ilerlerken, karşıdaki dağlara baktım: tepelerde Avusturyalıların gözetleme balonları vardı, gün batarken bunlar kapkara görünüyordu. Arabaları tuğla harmanının yanına bıraktık. Hendekler ve ocaklar bakım merkezi olarak kullanılıyordu. Binbaşısıyla konuştum; çarpışmalar sırasında, hasırlı yoldan geri dönecek ve ana yola çıkacaktık. Orada yaralıları taşıyan bir ilkyardım arabası bulunacak ve gezici dispanser hazır olacaktı.

Binbaşı, hasırlı yolun bozulmasından korkuyordu. İrmağın karşı yakasından görülmesin diye yolu hasırlarla kaplamışlardı. İrmağın üzerinde, yıkık dökük bir köprü vardı. Çarpışma başlayınca buraya başka bir köprü kurulacaktı. Bazı

taburlar da ırmağın sığ yerlerinden karşı yakaya geçeceklerdi. Ufak tefek, bıyıkları yukarı kıvrık bir adamdı binbaşısı. Trablus savaşından kalma iki tane gazi madalyası taşıyordu. Binbaşının anlattığına göre, bu işi kıvrırabi-lirsek bana madalya vereceklermiş.

«Bu işi başaracağız, ama birtakım güçlükler önümüze çıkacak elbet,» dedim. Sonra şoförlerin kalabileceği büyük bir sığınak olup

39

olmadığını sordum. Bir askerle arayıp bulduk sığınağı. Şoförler buna çok sevindiler. Onları oraya yerleştirdikten sonra, geri döndüm.

Binbaşısı, beni çağırdı, birlikte bir şeyler içmemizi istedi. Yanımızda iki subay daha vardı. Arkadaşça romlarımızı içtik. Hava iyice kararmıştı.

«Saldırıya ne zaman geçilecek?» diye sordum. «Ka- . ranlık biraz daha fazlalaşınca,» dediler.

Sonra şoförlerin yanına gittim. Sığınakta oturmuş konuşuyorlardı. Ben içeriye girer girmez birden sustular. Hepsine birer paket sigara ikram ettim. Bunlar «Makedonya» sigarasıydı. Gevşek sarılmışlardı, tütünleri dökülüyordu, içmeden önce uçlarını bükmeleri gerekti.

Manera, kibritini yaktı. Tek kibritle herkesin sigarasını yaktı. Duyduklarımı söyledim.

«Gelirken dispanseri niye görmedik?» diye sordu Pansini.

«Dönemecin az ötesindeydi.»

Manera:

«Yol cehenneme dönecek» dedi.

«Canımızı çıkaracaklar.»

«Olabilir.»

«Yemek yesek iyi ederiz, teğmenim. Bu iş başladıktan sonra yemek yemeğe pek fırsat bulamayız.»

«Gidip bir bakayım» dedim.

«Biz burada mı kalalım yoksa ortalığa bir göz mü atalım?»

«Burada kalın daha iyi.»

Binbaşısının sığınağına gittim. Karavananın hazır olduğunu ve şoförlerin gelip yemeklerini alabileceklerini söyledi. Yanlarında yemek kabı olmayanlara da verebilir-lermiş.

«Yemek hazır olur olmaz, dönüp sizi çağıracağım» dedim şoförlere.

Manera:

«İnşallah, bombardıman başlamadan yemeklerimizi yiyebiliriz» dedi.

40

Ben dışarıya çıkıncaya dek hiç konuşmadılar. Hepsi makinistti ve savaştan nefret ediyorlardı.

Arabalara bakmaya gittim. Döndükten sonra dört şoförle birlikte sığınakta oturdum. Karanlık basmak üzereydi. Sırtımızı duvara vermiş, ayaklarımızı uzatmıştık. Rahatça sigaralarımızı içiyorduk. Sığınağın toprağı ılık ve kuruydu. Sırtımı iyice duvara yasladım. Bacaklarımı da uzatarak oturduğum yere yerleştirdim. «Kimler saldırıya geçecek?» diye sordu Guvuzzi.

«Avcılar.»

«Hepsi mi?»

«Sanırım.»

«Saldırıya yetecek kadar tabur yok ki burada.»

«Belki de asıl başka yerden saldıracaklardır da, şaşırtmaca veriyorlardı r.»

«Askerler kimlerin saldıracağını biliyorlar mı?»

«Bilmiyorlar herhalde.»

Manera:

«Elbette bilmiyorlardır» dedi. «Bilseler saldırmazlar sanırım.»

Passini:

«Saldırırlar,» dedi. «İtalyan avcılarının hepsi delidir.»

«Onlar, cesur, yiğit ve disiplinlidirler,» dedim.

«Omuzları geniştir kuvvetlidirler. Ama yine de salaktır hepsi.»

Manera:

«Özellikle bombacılar uzun boyludur,» dedi.

şaka yapıyordu. Hepsi güldü.

«Teğmenim, saldırmadıkları için adamların onda birini vurmuşlar. O zaman siz de orada mıydınız?»

«Değildim.»

«Gerçekten öyle olmuş. Hepsini sıraya sokmuşlar, jandarmalar onuncuları götürüp, kurşuna dizmiş.»

Passini yere tükürerek:

«Jandarmalar,» dedi. «Ama şu bombacılar yok mu. Hepsi de bir seksenin üstünde. Saldırmamışlar.»

Manera:

41

«Kimseye saldırmasalardı savaş biterdi,» dedi: «Bombacılarınsa öyle değil, onlar korkuyorlardı. Hepsi de iyi ailelerden gelme.»

«Subayların bazısı da yalnız gitmişler.»

«Çavuşun biri de bir türlü dışarıya çıkamayan iki subayı vurmuş.»

«Askerlerin kimileri de çıkmış.»

«Onar onar sayarken o çıkanları sıraya dizmişler.»

Passini:

«Jandarmaların kurşuna dizdiklerinden biri bizim oralıydı,» dedi. «Bombacıların arasında en iriyarısı, en boylu boslusu ve en akıllısıydı. Hep Roma'daydı.

Kızlarla, jandarmalarla.» Güldü. «Şimdi de evin kapısında süngülü bir nöbetçi bekliyor: kimse onun anne ve babasını, kardeşlerini görmeye gidemiyor! Babası bütün yurttaşlık haklarını yitirdi, oy bile veremiyordu. Kendilerini koruyacak bir yasa bile yok. Her isteyen mallarına el koyabiliyordu.»

«Geride kalanlara bunu yapmasalardı kimse saldır-mazdı.»

«Saldırırdı. Alpini saldırırdı. Kendileri saldırmasa bile gönülleri saldırırdı. Avcıların bazıları saldırırdı.»

«Avcılardan da kaçanlar oldu. Bunu şimdi unutmaya çalışıyorlar.»

Passini alaylı alaylı:

«Teğmenim,» dedi, «bizim konuşmamıza pek ses çıkarmıyorsunuz. Dinleyin beni, aslında savaş kadar kötü bir şey yoktur şu dünyada. Biz yaralı otomobilindekiler bunun ne kadar kötü bir şey olduğunu anlayamayız. Kötü bir şey olduğunu anlayınca da çok geç olur ve insanın elinden hiçbir şey gelmez. Çünkü insan deliye döner. Kimisi de dünyada anlamaz. Subaylarından korkan askerler de var. Tabii, bu askerlerle yürütülüyor savaş.»

«Biliyorum, kötü bir şey ama, bu işi bitirmeliyiz.»

«Bitmez ki. Savaşın sonu yoktur.»

«Hayır, vardır.»

42

Passini başını salladı: «Savaş zaferle kazanılmaz. San Gabriele'yi alsak ne olacak sanki? Ne geçecek elimize? Carso'yu. Monfalcone'yi, Trieste'yi alsak ne olacak? Sonu ne olacak bunun? Uzaklardaki dağları gördünüz mü? Bugün hepsini alabilir miyiz sanıyorsunuz? Avusturyalılar çarpışmayı durdururlarsa alırsınız ancak, iki taraftan biri kesinlikle bırakmalı. Biz neden bırakmıyoruz çarpışmayı? İtalya'ya inerler, yorulur, güçsüz kalırlar ve çekip giderler. Onların da kendi ülkeleri var. Ama yok, yine de savaşacağız.»

«Hatipsin sen.»

«Düşünüyor ve okuyabiliyoruz. Köylü değiliz. Makinistiz. Köylüler bile savaşın hiçbir yararı olmadığını biliyor. Herkes nefret ediyor savaştan.»

«Ülkeyi yöneten bir sınıf var, akılsız bir sınıf. Hiçbirinin bir boktan anladığı yok. Bu savaş bu yüzden çıktı işte.»

«Para da kazanıyorlar savaştan.»

Passini:

«Çoğu kazanmıyor,» dedi. «Hepsi aptal ve aptallıklarından savaşıyorlar.»

Manera:

«Susalım artık,» dedi. «Bu kadar konuşmamızdan Tenente bile hoşlanmaz.»

«Hoşlanıyor,» dedi Passini. «Hem kendi fikirlerimizi ona da aşılıyoruz.»

«Ama ne olursa olsun susalım artık,» dedi Manera.

Guvuzzi:

«Yemek yiyelim artık,» dedi.

«Gidip bakayım,» dedim.

Gordini de kalkıp benimle birlikte dışarı çıktı.

«Yapabileceğim bir şey var mı, Tenente?» diye sordu Guvuzzi. «Acaba bir yardımım dokunabilir mi?»

«İstersen sen de benimle gel,» dedim. «Gidip bir bakalım.»

Dışarısı çok karanlıktı; projektörlerin upuzun ışıkları dağları tarıyordu. O cephede de kamyonların üzerine

43

yerleştirilmiş projektörler vardı. Kamyonlar geceleyin, hatların hemen arkasındaki yolun azıcık kıyısına çekilirlerdi. Kimi zaman o kamyonların yanından geçerken, bir subay ışığını hemen yöneltir, askerlerde hemen korkuya kapılırlardı. Tuğla harmanından geçerek, ana pansuman merkezine gittik. Kapının üstü yeşil dallarla örtülerek siper yapılmıştı. Gündüzleri güneşin kuruttuğu yapraklar geceleyin rüzgârda hışırdıyordu. Binbaşı, bir sandığın üzerine oturmuş, telefonla konuşuyordu. Doktor olan yüzbaşılardan biri, saldırının bir saat önceye alınmış olduğunu söyledi.

Bir bardak konyak ikram etti bana. Tahta masalara, ışıktaki parlayan aletlere, leğenlere, tıpalı şişelere baktım. Binbaşı telefonu yerine koyarak ayağa kalktı. «Şimdi başlıyormuş,» dedi. «Yine geriye almışlar.»

Dışarıya baktım, hava karanlıktı! Avusturyalıların projektörleri arkamızdaki dağları tarıyordu. Bir anlık bir sessizlik oldu. Sonra arkamızdaki bütün toplar bombardımana başladı.

Binbaşı:

«Savoia,» dedi.

«Çorbayı soracaktım, binbaşım,» dedim.

Ama beni işitmedi. Yineledim.

«Henüz çıkmadı.»

Tam o sırada büyük bir gülle gelip dışarıda, tuğla harmanında patladı.

Arkasından bir gülle daha geldi! Gürültüler arasında, karanlıkta havadan yağan tuğlaların ve tozun-toprağın, havaya fırlayan taşların gürültülerini işitebiliyorduk.

«Yiyecek ne var?»

«Biraz pasta asciutta var,» dedi binbaşı.

«Bana ne verebilecekseniz verin de götüreyim.»

Binbaşı bir emirerine bir şeyler söyledi yavaşça. E-mireri kovuğa çekildi ve biraz sonra bir kalıp beyaz peynirle içeri geldi.

«Çok teşekkür ederim,» dedim.

44

«Bana kalırsa, dışarı çıkmayın.»

Dışarıya, giriş kapısına bir şey bıraktılar. Onu iki kişi getirmişti, biri içeriye baktı.

«Alın içeri,» dedi Binbaşı. «Ne duruyorsunuz hâlâ, yoksa bizim gelip almamızı mı bekliyorsunuz?»

iki sedyeci, adamı kollarından ve bacaklarından tutup içeri taşıdılar.

Binbaşı:

«Açın ceketini,» dedi.

Ucunda gazlı bez bulunan bir pens aldı eline. İki yüzbaşı da ceketlerini çıkarttılar. Binbaşı sedyecilere sert bir sesle «Çekin arabalarınızı» dedi.

Ben de Gordini'ye:

«Hadi,» dedim.

Binbaşı, omuzunun üstünden bakarak:

«Bombardıman kesilinceye dek beklerseniz daha iyi olur,» dedi.

Binbaşıya dönerek:

«Yemek yemek istiyorlar,» dedim.

«Siz bilirsiniz,» diye karşılık verdi.

Dışarıya çıktık ve tuğla harmanından koşarak geçtik. Irmak kıyısının hemen yakınında bir gülle daha patladı. Hemen arkasından bir gülle daha patladı. Sesini işitince ye kadar güllenin farkına bile varmadık. Hemen yere yattık. Patlamanın gürültüsü ve aleviyie, çıkan kokuyla birlikte şarapnellere vızıltısını, düşen tuğlaların tıkırtılarını işitiyorduk. Gordini ayağa kalkıp sığınağa koştu. Ben de arkasından koşuyordum. Elimdeki peynirin üstü tuğla tozlarıyla örtülmüştü. Sığınakta o üç şoför, duvarın dibine oturmuş sigara içiyorlardı.

«Alın bakalım, yurtseverler,» dedim.

Manera:

«Arabalar ne durumda?» diye sordu.

«Bir şey yok, iyi,» diye yanıt verdim.

«Sizi korkuttular mı yoksa Tenente?»

«Hem de nasıl!» dedim.

Çakımı çıkarıp açtım, ağzını sildim. Sonra da peyni-

45

rin üstündeki tozları kazıdım. Guvuzzi, makarna tencere?1 sini elime tutuşturdu.

«Buyurun, başlayın Tenente.»

«Hayır, olmaz,» dedim. «Yere koy, hep birlikte yiyelim.»

«Çatal yok ki.»

«Boşver çatalı!» dedim İngilizce.

Peyniri parça parça doğradım, makarnanın üstüne serptim.

«Yumulun bakalım,» dedim.

Oturup beklemeye başladılar. Parmaklarımı makarnanın içine daldırdım, bir tutam makarna aldım. Makarnalar çözölmeye başladı.

«Biraz daha makarna kaldırın teğmenim.»

Kaldırabildiğim kadar kaldırdım. Bir bölümü döküldü. Sonra da kalanları ağzıma attım. Uçlarından emerek ağzıma çektim ve çiğnedim; şaraptan da bir yudum içtim. Şarap pas kokuyordu. Matarayı yine Passini'ye uzattım.

«Bu şarap bozulmuş,» dedim. «Çoktandır arabada duruyordu.»

Hepsi çenelerini iyice tencereye yaklaştırmışlar, başlarını arkaya atmış, iştahla, makarnaları uçlarından emerek yiyorlardı. Ağzımı yine doldurdum. Biraz daha peynir ve şarap aldım. Tam o sırada dışarıya bir şey düştü ve yer sarsıldı. Guvuzzi:

«Dört yüz yirmilik olabilir veya da minnerwerferdir.»

«Dağlarda dört yüz yirmilik yok ki hiç,» dedim.

«Onlarda büyük büyük Skoda topları var. Çukurlarını gördüm.»

«Üç yüz beşlikler...»

Yemeğe devam ettik. Sanki bir lokomotifin homurtusu ya da bir öksürük sesi gibi bir ses işitildi, derken yine bir patlama oldu. Yine yer sallandı.

Passini:

«Derin bir sığınak değil burası, dedi.

«Büyük bir havan topuydu,» dedim.

46

,. «Evet.»

Peynirimi yedim, üstüne de bir yudum şarap içtim.

Birçok ses arasında öksürüğe benzer bir ses işitimi yine.

Sonra çuf-çuf-çuf-çuf; fırın kapağı açılınca nasıl ateş

görünürse, tıpkı ona benzer bir ışıık çaktı. Rüzgârla baş-

\ layıp, birdenbire kızillaşıveren bir gürültü doldu içeriye.

Soluk almaya çalıştım, ama alamadım. Gövdem ' j kendimden dışarı fırlayarak

rüzgâra karışıp gidecek sandım. Hemen dışarıya çıktım, bütün varlığımla... Ölü

olduğumu biliyordum ama öldüğümü düşünmemin de yanlış olduğunu biliyordum.

Havada yüzmeye başladım, ileri gideceğime hep geri geri kayıyordum. Biraz soluk alınca kendime geldim. Yer paramparça olmuştu. Başımın önünde de kırılmış bir kalas duruyordu.

Tam o sırada, beynimin uğultusu arasında birinin bağırdığını duydum.

Haykırıyordu. Kımıldamak istedim ama kımıldayamadım. Irmak boyundan ve ırmağın ötesinden silah sesleri geliyordu. Büyük bir şapırtı oldu, işaret mermilerinin fırladığını, patlayarak havada bembeyaz yayıldığını, fişeklerin yükseldiğini gördüm, bombaların sesini duydum. Daha sonra yanımda birinin, «Mamma mia! Ah mamma mia!» dediğini işittim. Kendimi çektim, kıv-':: ranmaya başladım, en

sonunda bacaklarımı kurtardım. Sonra da dönüp yanımdakine dokundum. «Anneciğim! Ah, Anneciğim!» Passini'ydi bu. Dokunur dokunmaz bağırmaya başladı. Bacakları

bana doğruydu. Karanlıkta da, aydınlıkta da gördüm, dizlerinin yukarısı olduğu gibi parçalanmıştı, Bacağının biri gitmişti, ötekinin de damarlarla pantolonun

'||i bir parçası tutuyordu; sanki vücudunun bir parçası değilmiş gibi etler kasılıyor ve titriyordu. Passini, kolunu ısırarak:

«Ah, mamma mia, mamma mia!» diye inledi, sonra

da «Dio ti salvi Maria. Dio ti salvi, Maria. Ah Tanrım öldür beni. Bitsin bu, bitsin bu acı bitsin. Ah Tanrım, güzel Mer-
> yem, bitsin bu. Aah, ah, ah!» Daha sonra boğulurcasına:
«Mamma mia, mamma mia!» diye inledi.

47

Kolunu yine ısırды, şimdi bacakları titriyordu.

Ellerimi ağzıma dayayarak: «Sedyeciler, sedyeci-ler!» diye bağırdım. Bacaklarımı biraz sıkarak Paskini'ye yaklaşmak istedim ama kımıldıyamadım. Bir kez daha denemeye karar verdim. Bacaklarımı azıcık oynatabildim. Kollarıma ve dirseklerime dayanarak geri geri çıktım. Passini sesini kesmişti. Yanına giderek oturdum, ceketimi çıkardım. Gömleğimin eteğini yırtmaya çalıştım ama beceremedim. Isarak yırtmaya çalıştım.

Tam o sırada Passini'nin dolakları aklıma geldi. Ben yün çorap giyiyordum. Ama Passini dolak sarardı. Tüm şoförler dolak kullanırlardı. Gelgelelim, Passini'nin bir tek bacağı vardı.

Dolağı çözdüm. Çözerken bunun bir işe yaramayacağını anladım. Passini çoktan ölmüştü çünkü. Gerçekten ölmüş mü diye dikkatle baktım. Evet ölmüştü. Geri kalan üçünü bulmam gerekiyordu.

Doğrulup oturdum. Doğrulup otururken başımın içinde bir şey, taş bebeklerin gözlerinin içindeki ağırlıklar gibi oynadı, göz çukurlarımın arkasına çarptı. Bacaklarım sanki ıslak ve sıcakmış gibi geldi. Ayakkabılarımın içi gerçekten ıslak ve sıcaktı.

Yaralandığımı anladım. Uzanıp elimi dizime koydum. Ne var ki dizim yerinde değildi! Elim aşağı doğru gitti, gitti. Dizim aşağıda, ayak bilemin üzerindeydi. Elimi gömleğime sildim. Havadan süzülen ışık yine gelip yavaşladı. Işıktan yararlanarak ayağıma baktım. Fena halde korktum.

«Kurtar beni tanrım, kurtar beni buradan,» diye inledim.

Yalnız, çok iyi anımsıyordum ki, üç kişi daha olması gerekti. şoförler dört kişiydi. Passini ölmüştü. Geriye üç kişi kalıyordu.

Birisi beni koltuklarımın altından yakaladı. Başka biri de bacaklarımdan kaldırdı.

«Üç kişi daha var,» dedim. «Biri öldü.»

48

«Ben Manera'yım,» dedi. «Sedye bulmaya gittik, ama sedye yoktu. «Nasılsınız, Tenente?»

«Gordini'yle, Guvuzzi neredeler?» V «Gordini merkezde. Yarasını sarıyorlar. Guvuzzi de bacaklarınızdan tutuyor. Boynuma tutunun lütfen. Yaranız çok ağır mı, Tenente?»

«Yalnızca bacağımda. Gordini nerede, nasıl?» ; «İyi. Büyük bir havan topu bombasıydı.» r «Passini öldü.» ! «Evet öldü.»

Yakına bir bomba düştü. İkisi de yere yattılar. Beni de orada bırakıverdiler.

«Kusura bakmayın, Tenente,» dedi Manera. «Boynuma tutunun.»

«Ya beni yeniden bırakıverirseniz...»

«Çok korktuk da ondan...» dedi Manera.

«Siz yaralı değir misiniz.»

«ikimiz de çok hafif yaralıyız.»

«Gordini araba kullanabilir mi?»

«Pek sanmıyorum.»

Pansuman merkezine giderken bir kez daha düşürdüler beni.

«Hergeleler!» dedim.

Manera: «Özür dileriz, Tenente,» dedi. «Bir daha düşürmemeye dikkat ederiz.»

Pansuman merkezinin önünde, bizimkilerden bir sürü insan yatıyordu. Hepsı yerdeydi. Yaralıların bir kaçını içeri taşıyor, sonra yine dışarı çıkarıyorlardı. Perde açılınca, pansuman merkezinden gelen ışığı görüyordum, yaralılarından birini ya içeri ya da dışarı taşıyorlardı.

Ölüleri bir yana yığılmışlardı. Doktorlar, kollarını omuzlarına dek sıvamışlar, habire çalışıyorlardı. Kasaplar gibi kana bulanmışlardı. Yeterince sedye yoktu.

Yaralılarından kimileri ortalığı velveleye veriyordu, ama çoğunun ağzını bıçak açmıyordu. Rüzgâr, pansuman merkezinin kapısı üstündeki yaprakları

hışırdatıyordu. Manera, pansuman merkezine bir sağlık çavuşu getirdi. Söylendi-Silâhiara Veda / F. 4

epeyue ıoprak dolmuştu. Çok kan yitirmiştım. Beni hemen götürceklermiş.

Manera içeri girdi:

«Gordini araba kullanamaz,» dedi.

Omuzu kırılmış, başı yarılmış. Başlangıçta çok kötü hissediyormuş. Omuzu kaskatı kesilmiş. Manera'yla Gu-vuzzi yaralılarından bir bölümünü götürdüler. Araba kullanabileceklerdi. İngilizler üç cankurtaran arabasıyla gelmişlerdi. Her arabada iki kişi vardı. Bembeyaz kesilmiş, hasta görünen Gordini, sürücülerden birini yanıma getirdi. İngiliz, üstüme doğru eğildi:

«Yaranız ağır mı?» diye sordu.

Gözünde metal çerçeveli bir gözlük vardı. Uzun boylu bir adamdı.

«Yalnızca bacaklarım,» dedim.

«Umarım ağır değildir. Sigara ister misiniz?»

«Teşekkürler.»

«İşittiğime göre iki şoför yitirmişsiniz.»

«Evet. Biri öldü, biri de sizi buraya getiren arkadaş.»

«Kötü bir şans. İsterseniz biz götürelim arabaları?»

«Ben de bunu rica edecektim.»

«Arabalara iyi bakarsınız, sonra da Villa 206'ya getirin, orada kalıyorsunuz değil mi?»

«Evet.»

«Ben de İngilizim.»

«Demeyin!»

«Evet, İngilizim. İtalyan mı sanmıştınız yoksa? Bizim birliklerden birinde birkaç İtalyan vardı.»

«Arabaları siz kullansanız iyi olacak,» dedim.

«Çok iyi bakarsınız,» dedi. Ayağa kalktı. «Şu sizin ahbab var ya bir kere sizinle konuşmamı istedi.»

Gordini'nin omuzuna vurdu. Gordini acıyla yüzünü buruşturdu. Sonra da gülümsedi. Akıcı, kusursuz bir ital-yancayla konuşmaya başladı İngiliz:

«Her şeyi yoluna koyduk sayılır. Senin Teğmeni gördüm. Arabalardan ikisini biz üzerimize alıyoruz. Hadi, sen de üzülme artık, sizi buradan kurtarmak için bir şey-

50

ler yapmalıyım. Ben gideyim ve sağlık memurlarını göreyim. Sizi de birlikte götürürüz.»

Yaralıların üstlerine basmamaya dikkat ederek pansuman merkezine doğru yürüdü.

Battaniye açıldı, ışık göründü, İngiliz içeri girdi.

Gordini:

«Size bakacak, Teğmenim,» dedi.

«Nasılsın Franco?» diye sordum.

«İyiyim,» dedi. Gelip yanıma oturdu. Bir süre sonra pansuman merkezinin önündeki battaniye yine açıldı, iki sedyeci dışarı çıktı. Arkalarında uzun boylu İngiliz vardı. Sedyecileri yanıma getirdi.

İtalyanca: «İşte Amerikalı Tenente,» dedi.

«Ben beklerim,» dedi. «Benden daha ağırlar da var. Ben iyiyim.»

«Hadi hadi,» dedi. «Şimdi bırak kahramanlık taslamayı.»

Sonra İtalyanca: «Kaldırırken bacaklarına dikkat edin,» dedi. «Çok acıyor bacakları. Başkan Wilson'in öz oğludur.»

Beni kaldırıp içeriye götürdüler. İçerde hemen hemen tüm masalarda çalışıyorlardı. Ufak tefek binbaşı bize öfkeyle baktı. Beni hemen tanıdı. Elindeki pensi salladı.

«Ça va bien?» (*)

«Ça va.» (**)

Uzun boylu İngiliz: «Getirdim onu,» dedi.

«Amerikan elçisinin biricik oğludur. Siz ona bakın-caya dek burada kalsın. Sonra alır, ilk arabayla götürürüm onu.» Üstüme eğildi. «Ben gideyim de öbür yardımcılarını bulayım, sizin de kâğıtlarınızı hazırlasınlar, bir an önce bitirelim bu işi.»

Kapıdan geçmek için eğildi, dışarı çıktı,

Binbaşı elindeki pensi leğene bıraktı. Gözlerimi dik-

(*) Fransızca, (**) «iyiyim.»
iyi misin?»

51

miş, ellerinin hareketini izliyordum. Şimdi de sargı sarıyordu. Sonra da sedyeciler adamı masadan indirdiler.

Yüzbaşılardan biri; «Amerikalı Teğmeni alıyorum,» dedi.

Beni de öbürleri gibi masaya çıkardılar. Masa çok sert ve kaygandı. Keskin ecza kokusu ve kanın tatlı kokusu vardı.

Pantolonumu çıkardılar. Doktor Yüzbaşı, yaralarımı bakarken bir yandan da sıhhiye çavuşuna not aldırıyordu:

«Sol ve sağ kalçalarda, sol ve sağ dizkapakta, sağ ayakta birçok hafif yara... Sol dizkapakta ve sağ ayakta derin yaralar. Kafa derisinde sıyrıklar...»

Eliyle iyice yokladı:

«Acıyor mu?»

«Evet!»

«Kafatasında zedelenme olabilir. Görev başındayken olmuş. Yani kendi kendinizi bile bile yaraladınız diye harp divanına veremezler sizi... Bir kadeh konyak içer miydiniz? Nereden çattınız bu belaya? Amacınız neydi? İntihar etmek mi? Tatanoz aşısı lütfen, iki bacağa da birer işaret koy. Teşekkür ederim. Biraz temiz-, leylelim şimdi bunu, yıkayıp sarayım. Kanınız çok güzel pıhtılaşıyor.»

Yardımcı, başını kâğıttan kaldırarak:

«Yaralar neden ileri gelmiş?» | |.

Sağlık yüzbaşısı sordu:

«Neydi size çarpan?»

Gözlerim kapalıyken:

«Havan topu mermisi.»

Yüzbaşı, canımı acıtarak derimi keserken:

«Emin misiniz?» diye sordu.

Kımıldamadan yatmaya çalışarak, midemin titremesini duyarak: «Öyle sanıyorum.»

Doktor Yüzbaşı, elindeki bir şeyle ilgilenerek: «İşte, düşman havan topu mermisi parçaları, isterseniz bunları şimdi temizleyeyim, ama şimdilik bu gereksiz.

Hepsine

52

ilaç süreyim. Açıyor mu? iyi. Sonradan öyle acıyacak ki. Şimdikininki lafı bile olmaz. Asıl acı henüz başlamadı. Teğmene bir konyak getir. Yaranız soğumadığı için acı duymaya başlamadınız. Ama merak etmeyin, eğer iltihaplanmazsa tabii. Yaralar öyle kolayca mikrop kapmıyor artık. Başınız nasıl?»

«Çok kötü,» dedim.

«Çok konyak içmeyin öyleyse. Çatlak varsa iltihap yapmasın. Acıyor mu şurası?» Birden kanter içinde kaldım.

«Ahhh!» dedim.

«Evet sanırım çatlak var. Sarayım. Başınızı bir yere çarpmamaya bakın.»

Çabucak ve sımsıkı sardı başımı.

«Tamam, bitti işte. İyi şanslar, Vive la France!»

Öteki yüzbaşılardan biri:

«Amerikalıdır,» dedi.

«Fransız dediniz sandım ben. Fransızca konuşuyor da,» dedi yüzbaşı.

«Eskiden beri tanırım onu. Hep Fransız sanırım.» Yarım bardak konyak içti.

«Doğru dürüst bir şeyler getirip, şu tetanoz aşısından, biraz daha verin.»

Elini sallayarak beni gösterdi. Gelip kaldırdılar. Dışarıya çıkarken, o battaniyeden perde yüzüme dolandı.

Yardımcı çavuş yattığım yere geldi, yanı başıma diz çöktü.

Alçak sesle: «Soyadınız ne?» diye sordu. «Adınız, rütbeniz, doğum yeriniz?

Sınıfınız? Birliğiniz?» filân.

«Başınıza çok üzüldüm, Tenente. Umarım en kısa zamanda iyileşirsiniz. Sizi bir İngiliz arabasıyla göndereceğim.»

«iyiyim,» dedim. «Çok teşekkür ederim.» Binbaşının dediği sancı başlamıştı. Olup bitenlerle ilgilenemiyordum.

Biraz sonra İngiliz yaralı arabası geldi. Yanaştı. Beni sedyeye koydular. Sonra da kaldırıp sedyeyi arabanın içine yerleştirdiler. Yanımda bir sedye daha vardı. Üstün-

53

deki adamın burnunu görüyordum. Sargılar arasından çıkmıştı. Balmumu rengindeydi.

Ağır ağır soluk alıyordu. Başka sedyeler de kaldırılıp, üstümüzdeki askılara sürüldü. Uzun boylu İngiliz gelip içeriye baktı. «Sarsmadan götüreceğim,» dedi. «Rahat edeceksiniz.»

Motorun gürültüsünü işittim. İngiliz, yerine geçti. El frenini bıraktı. Vites geçti ve yola koyuldu.

Araba yokuşu tırmanırken, yoldaki kalabalık yüzünden ağır ağır ilerliyordu. Kimi zaman da durup dönemeci almak için geri geri gidiyor sonra yine devam ediyordu. Sonunda hızlandı. Üstüme bir şeyin damladığını farkettim bir ara. Düzenli bir biçimde şıp şıp damlıyordu. Sonra enikonu akmaya başladı. Şoföre seslendim. Arabayı durdurdu, koltuğunun arkasındaki delikten baktı.

«Ne var?»

«Üstümdeki sedyede yatan adamın yarası kanama yaptı.»

«Tepeye az kaldı. Sedyeyi tek başıma indiremem ki.»

Arabayı çalıştırdı. Kan durmadan akıyordu. Tepem-deki çadır bezinin neresinden aktığını göremiyordum. A-rabanın içi epeyce karanlıktı. Üstüme akmasın diye kıyıya çekilmeye çalıştım. Gömleğimin içine kadar işlemişti kan. İlıktı, yapış yapıştı. Üşüyordum. Bacağım da çok ağrıyordu. Dayanamıyordum. Bir süre sonra yukarıdan akan kan azalmaya başladı. Şimdi yine şıp şıp damlıyordu. Çadır bezi kımıldadı. Üstümdeki yaralı yerleşti.

Dönerek «şimdi nasıl?» diye sordu İngiliz. Geldik sayılır.»

«Öldü mü ne!» dedim.

Damlalar seyrekleşmişti artık. Güneş battıktan sonra saçaklardan sarkan buz damlaları gibiydi. Yolu tırmanırken, geceleyin, arabanın içi soğuktu. Tepedeki gezici dispanserde sedyeyi aldılar, yerine bir başkasını koydular. Yeniden yola koyulduk.

54

ONUNCU BÖLÜM

Gezici hastanenin koğuşunda öğleden sonra birinin beni görmeye geleceğini bildirdiler. Sıcak bir gündü, içerde sinekler uçuşuyordu vızır vızır. Emireri bir sopanın ucuna bağladığı kâğıtlarla tavandaki sinekleri kovmaya çalışıyordu. Sonunda bu işten sıkılan emireri, uyuyunca sinekler de tavandan aşağı indiler. Ben de üfleyerek onları kaçırdım. Sonra uykuya daldım.

Hava çok sıcaktı. Uyandığımda bacaklarımın kaşındığını duydum. Emirlerini uyandırdım; sargıların üzerine maden suyu döktü. Yatak böylece biraz serinlemiş oldu. -

Uyumayanlar koğuşta karşıdan karşıya çene çalıyorlardı. Öğleden sonraları pek sessiz olurdu nedense. Sabahları sırayla üç. hastabakıcıyla bir doktor hastalara bakmaya çıkardı; yaralar sarılırken yataklar yapılabilsin diye hastayı pansuman odasına götürürlerdi.

Bu yer değiştirme hiç de hoş olmazdı. Yatakların içinde yatılırken de düzeltilebileceğini sonradan öğrendim.

Yatağa su dökülünce enikonu serinlemiştim. O sırada doktorlardan biri Rinaldi'yi getirdi. Yatağa eğilip, yanaklarımdan öptü. Ellerinde eldiven vardı.

«Nasılsın evlat?» diye sordu. «Bak sana ne getirdim.»

Bir şişe konyak getirmişti. Emireri bir sandalye buldu; Rinaldi oturdu.

«Sana iyi haberlerim var: Medaglia d'argento'yu (Gümüş madalya) alacaksın ama belki de bronz madalya verirler.»

«O niye?»

«Ağır yaralandın diye. Bir kahramanlık yaptığını ka-nıtlayabilirsen gümüş madalya alabilirmişsin. Nasıl oldu bu iş? Ne gibi bir kahramanlık yaptın?»

«Kahramanlık filan yapmadım. Yaralandığımda peynir yiyorduk.»

55

«Hadi hadi! Mutlaka bir kahramanlık yapmışsındır. İyi düşün?»

«Yapmadım.»

«Hiç kimseyi sırtında taşımadın mı? Gordini birkaç kişiyi sırtında taşıdığını söylüyor. Ama bakım merkezindeki doktor binbaşı bunu kabul etmiyor. Ayrıca madalya alabilmen için binbaşının da imzasını alman gerek.»

«Kimseyi sırtımda taşımadım. Zaten yerimden kımıldayacak durumda değilim.»

«Önemi yok,» dedi Rinaldi.
Eldivenlerini çıkardı.

«Sana gümüş madalya verdireceğiz galiba. Öteki yaralılarından önce sana bakmalarını istemediğin doğru mu?»

«Pek ayak diremedim.»

«Olsun. Şimdi yaralısın ya ona bak! Harekât da başarılı geçti.»

«İrmağı geçtiler mi?»

«Elbette! Bin kadar tutsak almışlar. Bildiriyi okuma-dırvımı?»

«Hayır.»

«Ben sana getireyim de oku. Çok başarılı bir saldırı.»

«İşler nasıl?»

«Çok iyi. Keyfimiz yerinde. Seninle gurur duyuyoruz. Nasıl oldu, anlatsana? Mutlaka gümüş madalya verirler sana, anlatsana...»

Sustu ve düşündü:

«Belki de İngilizler madalya verirler. Tanıdığım bir İngiliz var. Gidip onunla konuşacağım. Bakarsın o bir şeyler yapabilir. Çok mu acı çekiyorsun? Bir içki yuvarla. Asker, bir şişe açacağı getir. Ah, görmeliydin, tam üç metre ince barsak çıkardım The Lancet Dergisi için bir yazı serisi olur. Çevirisini de sen yaparsın. Zavallı evlat, nasıl hissediyorsun kendini? Nerede kaldı şu kahrolası şişe açacağı? Çok yürekli ve sessizsin. Sana baktıkça acı çektiğimi bile unutuyorum.»

56

Eldivenlerini yatağın ucuna vurdu.

«Buyrun Signor Tenente,» dedi, emireri.

«Şişeyi aç, bir de bardak getir, iç şunu. Kafatasında bir şey yok ya? Raporuna baktım. Kırık kırık yokmuş. Merkezdeki doktor binbaşı kasabın teki. Bu işi ben üzerime alsaydım, hiç canın acımazdı. Nasıl yapılacağını öğreniyorum. Gün geçtikçe daha iyi öğreniyorum. Bu kadar çok konuştuğum için başıyla beni, evlat. Seni böyle ağır yaralı gördükçe içim sızlıyor. İç şu konyağı. On beş lirete aldım. Beş yıldızlı. Yani iyi olsa gerek... Buradan çıkınca gidip şu İngiliz göreyim de sana bir madalya versinler.»

«Kolay kolay madalya vermezler adama.»

«Çok alçak gönüllüsün. İrtibat subayını gönderirim: o İngiliz yola getirmesini bilir.»

«Miss Barkley'i gördün mü?»

«Merak etme, hemen onu buraya getiririm.»

«Yoo... istemez,» dedim. «Gorizia'dan söz et bana. Kızlar nasıl?»

«Kız-mız kalmadı. İki haftadır aynı terane. Artık gitmiyorum. Utanç verici bir şey. Kız değil onlar, eski silah arkadaşları...»

«Hiç gitmiyor musun?»

«Arasıra yeni bir şey var mı diye bakmaya gidiyorum. Hepsi seni soruyor. Öyle uzun süre kaldılar ki, arkadaş olup çıktık.»

«Kızlar belki de cepheye gitmek istiyorlardır.»

«İstemez olurlar mı! Elde bir sürü kız var. Bu işi çekip çeviremiyorlar. Arkada sığınaklarda gizlenenler için tutuyorlar onları.»

«Zavallı Rinaldi,» dedim. «Yapayalnız kaldık savaşta. Yeni kız da yok.»

Rinaldi kendine bir bardak daha konyak doldurdu.

«Evlat, konyağın sana zararı dokunacağını sanmam. Biraz daha iç.»

Konyağı içtim, boğazımdan kayarken sıcaklığını duyuyordum. Bir bardak daha doldurdu Rinaldi. Yatışmıştı artık. Bardağı kaldırarak:

57

«Kahramanlık yaralarının şerefine,» dedi. «Gümüş madalyanın şerefine. Bu sıcakta yatarken kendini kötü hissediyor musun?»

«Arasıra.»

«Senin böyle yorgan döşek yatabileceğini düşümde görseydim inanmazdım. Ben olsam çıldırırdım.»

«Sen zaten çılgınsın.»

«Ne kadar isterdim aramızda olmanı. Geceleyin gelip serüvenlerini anlatacak adam yok. Gırgır geçeceğimiz kimse yok. Borç para isteyeceğimiz kimse yok. Kankar-deşi, oda arkadaşı yok. Niye yaralandın sanki?»

«Papazla gırgır geçersin.»

«Papazla mı? Papazla gırgır geçtiğimi gören var mı? Papazı severim, iyi insandır. O da gelecek seni görmeye.»

«Ben de severim onu.»

«Bilmez miyim? Kimi zaman ikiniz için şey diyorum...»

«Ağzını topla!»

«Brigata Ancona (Ancona Tugayı)'nın birinci alayın-dakiler için de o biçim diyorlar.»

«Defol git, şuradan.»

Ayağa kalkıp eldivenlerini giydi.

«Senin damarına basmaya bayılıyorum evlat. Hem papaz sevgilin hem de ingiliz kızın var. Biraz bana benzi-yorsun.»

«Yok canım!»

«Sen de italyan sayılırsın. İçin bomboş. Dışın ateş ve duman kaplı. Senin Amerikan olduğun palavra. Biz ikimiz kardeşiz; birbirimizi de çok seviyoruz.»

«Ben gidince uslu dur,» dedim.

«Miss Barkley'i yollarım. Yalnız kalsanız daha iyi olur. O zaman daha canayakın oluyorsun.»

«Defolsana sen!»

«İngiliz tanrıçanı hemen yollayacağım. Böyle kadınlara olsa olsa tapılır.»

«Cahil ve aptalsın.»

58

«Neyim neyim?» «Cahil ve aptal!» «Senden iyi aptal mı olur! Kendini beğenmiş her-

gele.-

«Cahilsin, salaksın.»

Bu söze bozulduğunu görünce devam ettim:

«Elifi görse mertek sanan su katılmamış salağın tekisin!»

«Öyle mi? O sizin tanrıçalarınız hakkında bir şey söyleyeyim mi? Bir kızla bir kadın arasındaki tek fark: kızla yatmak daha zordur. Benim bildiğim budur.»

Eldiveniyle yatağa vurarak:

«Sonra,» dedi. «Kızın bu işten hoşlanıp hoşlanmayacağını da bilemezsin.»

«Kızmacanım.»

«Niye kızayım? Senin iyiliğin için konuşuyorum. Kızla yatmak zahmetine girişmeni istemiyorum.»

«Demek tek fark bu?»

«Evet ama senin gibi binlerce budala bilmezler bunu.»

«İyi ki söyledin, bilmiyordum bak.»

«Biz kavga etmeyiz, evlat. Seni de severim. Yalnız bir aptallık edeyim deme sakın.»

«Etmem. Senin gibi akıllı davranacağım.»

«Kızma, evlat. Hadi gülümse. Bir de içki iç... Benim gitmem gerek.»

«İyi arkadaşsın.»

«Hele şükür iyi arkadaş olabildiğimi anladın. Savaş arkadaşlarıyız biz. Haydi öp beni de gideyim.»

«Pekyılışıksın.»

«Yoo, biraz fazla sevecenim, hepsi bu.»

Soluğunu duydum.

«Hoşçakal, yine görüşürüz.»

Soluğu uzaklaştı.

«İstemiyorsan öpmeyeyim seni. İngiliz kızını yollarım. Hoşçakal evlat. Konyak yatağın altında, geçmiş olsun.»

Gitti.

59

ONBİRİNCİ BÖLÜM

Papaz geldiğinde hava kararmıştı. Çorbayı getirmişler, sonra da tabakları götürmüşlerdi. Yattığım yerde sıra sıra yataklara, pencereden dışarıya ve akşam esintisinde kıpırdayan ağaç tepelerine bakıyordum. Rüzgâr pencereden içeri giriyordu; akşam olunca hava da biraz serinle-mişti. Şimdi sinekler tavana ve tellere asılı ampullere konmuştu.

Işıklar ya biri getirilince ya da bir şey yapılacağı zaman yakılırdı. Akşamın karanlığı bana pek küçükmüşüm hissini veriyordu. Erkenden yenen akşam yemeğinden sonra yatırılmaya benziyordu bu.

Hastabakıcı er, yatakların arasından bana doğru geldi ve durdu. Yanında biri vardı. Papazdı bu. Ufak tefek, esmer ve oldukça sıkılğan.

«Nasılsınız?» diye sordu.

Yere, yatağın yanına birtakım paketler bıraktı.

«iyiyim, rahip efendi.»

Rinaldi için getirilmiş sandalyeye oturup pencereden dışarıya baktı. Hayli sıkılgandı. Yüzü pek yorgun görünüyordu.

«Yalnız bir dakika kalacağım,» dedi. «Geç oldu.»

«Geç değil ki. Bizimkiler nasıl?»

Gülümsedi:

«Yine benimle gırgır geçip duruyorlar.» Sesinde bir yorgunluk vardı. «Tanrıya şükürler olsun, hepsi iyi.»

«İyi olduğunuza sevindim,» dedi. «Umarım artık acı çekmiyorsunuz.»

«Artıkacı çekmiyorum.»

«Yokluğunuzu çekiyoruz.»

«Keşke aranızda olabilseydim. Konuşmalarımız pek hoşuma giderdi.»

«Size bir şeyler getirdim,» dedi.

Kâğıda sarılı şeyleri yerden aldı.

«Bu cibinlik. Bu da bir şişe vermut. Seversiniz, değil mi? Bunlarda İngiliz gazeteleri.»

60

«Açın, lütfen.»

Paketleri sevinçle açtı. Cibinliği iki elimde tutturuyordum. Vermutu bana göstermek için kaldırdı, sonra yere, yatağın yanına koydu.

İngilizce gazetelerden birini aldım. Pencereden gelen hafif ışığa tutarak sadece başlıklarını okuyabiliyordum. Dünya haberleri idi bu.

«Ötekiler resimli,» dedi.

«Bunları okumak büyük bir mutluluk. Nereden buldunuz?»

«Mestre'den aldırttım. Daha da aldirtacağım.»

«Sağolun, peder. Bir kadeh vermut içer miydiniz?»

«Sağolun, siz içersiniz sonra. Zaten sizin için getirtmiştim.»

«Canım bir bardakçık, ne olacak?»

«Peki, Yine getiririm öyleyse.»

Emireri bardakları getirdi, şişeyi açtı. Açarken mantarı parçaladı. Şişenin içine itmek zorunda kaldı. Papaz pek hoşlanmamıştı bundan. «Ne önemi var?» dedi.

«Şerefimize peder.»

«Sağlığınıza.»

Bardağı kaldırdı; göz göze geldik. Eskiden daha içten davranırdık ama bu kez pek havasına giremi-yorduk.

«Hasta mısınız, peder? Çok yorgun görünüyorsunuz.»

«Yorgunum ama aslında yorgun olmamam gerekir.»

«Sıcaktandır.»

«Sanmam. Henüz bahar. Kendimi yorgun hissediyorum.»

«Savaş bezginliğidir belki de.»

«Sanmam ama savaşı da pek sevmem.»

«Ben de sevmem,» dedim.

Başını salladı, pencereden dışarı baktı.

«Pek aldırmıyorsunuz. Görmüyorsunuz. Bağışlayın beni, yaralı olduğunuzu biliyorum.»

«Bir kaza oldu.»

61

«Yaralı olduğunuz halde görmüyorsunuz. Aslında ben de görmüyorum ama hissedebiliyorum.»

«Yaralandığımda da bunu konuşuyorduk. Passihi söylüyordu.»

Papaz kadehi bıraktı. Başka bir şey düşünüyordu.

«Bilirim onları, çünkü ben de onlar gibiydim,» dedi.

«Ama yine de başkasınız.»

«Aslında onlar gibiyim.»

«Subaylar çok şey göremezler.»
«Kimileri görür. Kimisi de çok duyguludur. Bizlerden daha çok üzürlüler.»
«Onlar başka.»
«Ne eğitimden ne de paradandır bu. Temelinde başka bir şey vardır. Passini gibileri okumuş, paralı kimseler olsalar bile subaylık etmek istemezler. Ben de istemezdim.»
«Rütbeniz subay.»
«Gerçekten subay değilim ki, siz İtalyan bile değilsiniz. Yabancısınız. Ama erlerden çok subaylara yakınsınız.»
«Ne farkı var?»
«Kolayca anlatamam. Kimi insan vardır, isteyerek çarpışır, bu ülkede çok var böylesi. Kimi insan da var, savaşmayı hiç istemez.»
«Ama demin söyledikleriniz onları çarpışmaya zorlar.»
«Evet.»
«Ben de onlara yardım ediyorum.»
«Siz yabancısınız. Üstelik yurtseversiniz de.»
«Peki, ya çarpışmak istemeyenler? Durdurabilirler mi savaş?»
«Bilmiyorum.»
Yine pencereden dışarı baktı. Yüzüne baktım.
«Şimdiye dek hiç durdurabilmişler mi?»
«Hiçbir şeyi durdurabilecek bir düzene girmiş değiller. Düzene girdikleri zaman da önderleri onları satıyor zaten.»
62
«Demek umut yok?»
«Umut hiç kesilmez. Ama kimi zaman ben de umudumu kesiyorum. Umutlanmak istiyorum ama umutlanamıyorum.»
«Belki savaş biter.»
«Dilerim öyle olsun.»
«Ne yapacaksınız bitince?»
«Abruzzi'ye dönerim, dönebilirim...»
Birdenbire esmer yüzünü bir sevinç kaplamıştı.
«Abruzzi'yi çok mu seviyorsunuz?»
«Evet, çok seviyorum.»
«Öyleyse oraya gitmelisiniz»
«Çok mutlu olurum. Orada yaşasam, kendimi Tanrı'ya ve O'nun sevgisine adasam.»
«Size de saygı göstereceksiniz,» dedim.
«Evet, bana da saygı göstereceksiniz. Neden olmasın?»
«Hiç. Saygı duyulacak bir insansınız.»
«Önemi yok. Bizim ülkede insan isterse Tanrı'yı sevebilir. Hiç de ayıp bir şey değildir bu.»
«Anlıyorum.»
Yüzüne bakıp gülümsedi.
«Anlıyorsunuz ama Tanrı'yı sevmiyorsunuz.»
«Sevmiyorum.»
«Hiç mi sevmiyorsunuz?» diye sordu.
«Bazı geceler içime bir korku düşer de ondan.»
«Sevmelisiniz.»
«Pek sevgi duymam ben.^»
«Hayır,» dedi. «Seviyorsunuz. Bazen geceleri anlatırdınız. Sevgi değildir bu. Tutkudur, çılgınlıktır. Seven biri sevdiği uğruna bir şeyler yapmak ister. Kendini adanmak ister. Hizmet etmek ister.»
«Ben sevmiyorum.»
«Seveceksiniz. Biliyorum seveceğinizi. O zaman mutlu olacaksınız.»
«Mutluyum. Oldum bittim mutluyumdur.»
«Başka bir şey bu. Tatmadıkça bilinmez.»
«Peki,» dedim. «Tadarsam size bildiririm.»
63
«Çok kaldım, çok konuştum.»
Gerçekten çok kalmış, çok konuşmuşcasına üzüntülüydü.
«Yo. Gitmeyin. Kadınları sevmeye ne dersiniz? Bir kadını gerçekten seversem öyle olur mu?»

«Bunu bilemem. Şimdiye dek hiçbir kadını sevmedim.»

«Peki ya annenizi?»

«Evet, annemi sevmiş olmalıyım.»

«Hep tanrı'yı mı sevdiniz?»

«Küçüklüğümünden beri.»

«Şey...» dedim. Ne diyeceğimi bilemiyordum. «Çok hoş çocuksunuz.»

«Çocuğum,» dedi. «Ama siz bana peder diyorsunuz.»

«Nezaket gereği.»

Gülümsedi.

«Gideyim artık,» dedi.

Sonra umutla sordu: «Benden istediğiniz bir şey var mı?»

«Hayır. Sizinle konuşmak istiyorum yalnızca.»

«Arkadaşlara selamlarınızı götürürüm.»

«Güzel armağanlar için çok teşekkürler.»

«Bir şey değil.»

«Yine beklerim.»

«Gelirim.» Elime vurdu. «Hoşça kalın.»

Halk ağzıyla «Hoşça kalın,» dedim.

«Ciaou!» diye yineledi.

Odanın içi karanlıktı. Yatağın ayak ucunda oturmakta olan emireri de kalktı ve papazla dışarı çıktı. Çok hoşlanıyordum bu adamdan, günün birinde Abruzzi'ye dönebilsin istiyordum. Bizim aramızda pek kötü bir yaşam sürüyordu. Pek aldırıldığı yoktu buna ama kendi köyündeki yaşantısını getiriyordum gözlerimin önüne.

Anlattığına göre, Capracotta'da kasabanın aşağısın-daki dereye alabalık varmış. Geceleri flüt çalmak yasakmış. Delikanlılar, serenat yapabilirlermiş ama flüt çala-mazlarmış.

64

«Neden?» diye sormuştum.

Kızların geceleri flüt sesi işitmeleri fenaymış da ondan. Köylüler insana «Don» derlermiş. Karşılaştıklarında da şapkalarını çıkarırlarmış.

Her gün ava gidermiş babası. Yemeği köylülerin evlerinde yermiş. Yabancıların avlanabilmeleri için sabıka-sız olduğunu gösterir bir belgeleri olmalıymış. Gran Sa?so d'italia'da aylar varmış ama çok uzak-mış orası. Aguila güzel bir kasabaymış. Yazın geceleri serin olurmuş, italya'da baharı en güzel olan yer Abruz-zi'ymiş. Ama en güzeli sonbaharda kestane korularından geçip ava çıkmakmış. Bütün kuşların eti yenirmiş; çünkü hepsi üzümle beslenirmiş. Hiç yiyecek götürmezmişsiniz yanınızda, çünkü yemeği köylülerin evlerinde yediğiniz zaman onlar gurur duymış.

Bir süre sonra uyudum.

ONİKİNCİ BÖLÜM

Oda upuzundu. Sağda pencereler, ta dipte bir kapı vardı. Bu kapıdan sargı odasına geçiliyordu.

Yatağımın bulunduğu sıra pencerelere, pencerelerin altındaki yataklar da duvara bakıyordu. Solunuza yatarsanız bakım odasına açılan kapıyı görürdünüz. Uçta bir kapı daha vardı, kimi zaman oradan da giriyorlardı. Biri ölmek üzereyse yatağın çevresine perde geriyorlardı, ö-lürken kimse görmesin diye... Yalnız doktorlarla hastabakıcıların ayakka-bıları, postalları görünüyordu paravananın altından, bazen de fısıltıları işitiliyordu.

Derken, papaz perdenin arkasından çıkıyordu. Hastabakıcılar üstü battaniye ile örtülü ölüyü alıyorlar, yatakların arasından geçirerek, koridorun ucuna götürüyorlardı. O zaman biri de paravanayı katlayıp, götürüyordu.

Koçuşa bakan binbaşı: «Yarın yola çıkacak mısınız?» diye sordu bana.

«Çıkabilirim,» dedim.

Silâhlara Veda / F. 5

65

Sabah erkenden beni yollayacaklarını söyledi. Bu yolculuğu şimdi havalara ısınmadan yapmam benim için iyi olurmuş.

Pansuman odasına götürmek üzere yataktan kaldırdıkları zaman insan dışardaki bahçede bulunan yeni mezarları görebiliyordu. Bahçeye açılan kapıda bir asker oturuyordu. Haç yapar, üstlerine de bahçeye gömülenlerin adlarını, rütbelerini

ve birliklerini yazardı. Bu asker, koğuştakilere dışardan malzeme de alırdı; bir keresinde boş bir Avusturya mermi kovanından çıkmak yapmıştı bana.

Doktorlar çok iyi insanlardı, çok da usta görünüyorlardı. Daha iyi röntgen araçlarının bulunduğu, ameliyattan sonra da daha iyi tedavi görebileceğim Milano'ya göndermek istiyorlardı beni. Ama ben Milano'ya gitmek istemiyordum. Hepimizi buradan atmak gerilere yollamak istiyorlardı. Çünkü savaş başlayınca yatak gerekecekti.

Hastaneden çıkmadan bir gece önce Rinaldi beni görmeye geldi, yanında bizim binbaşı da vardı. Milano'da yeni kurulmuş bir Amerikan hastanesine beni yollayacaklarını söylediler. Bazı Amerikan sağlık birlikleri gönde-riliyormuş, bu hastane onlara ve İtalya'daki öbür Amerikalılara bakacakmış Kızılhaç'ta bir hayli Amerikalı varmış. Amerika, Almanya ile savaşa girmiş ama Avusturya ile girmemiş.

Amerika'nın Avusturya ile savaşa gireceğinden İtalyanların kuşkusu yoktu.

Kızılhaç bile olsa Amerikalıların geldiğini gördükçe seviniyorlardı.

«Başkan Wilson Avusturya ile savaşa tutuşacak mı?» diye sordular bana.

«Ha bugün ha yarın,» diye yanıtladım.

Avusturya ile ne alıp veremediğimiz vardı, doğrusu bilmiyordum ama Almanya ile savaşa girdiklerine göre Avusturya ile de savaşabilirlerdi kanımca.

«Türkiye'yle savaşa girecek misiniz?» diye sordular.

66

«Sanmıyorum» dedim. «Turkey (*) bizim ulusal kuşu muzdur.»

Ama bu sözcük oyunu İtalyanca'ya öyle kötü çevrildi ki, şaşkırdılar, kuşkulandılar. Ben de, evet, Türkiye ile de savaşa gireceğimizi sanırım demek zorunda kaldım.

Ya Bulgaristan'la? Birkaç kadeh konyak içmiştik; evet, dedim. «Bulgaristan ve Japonya ile de savaşa gireceğiz.»

«Ama,» dediler, «Japonya İngiltere'nin dostu. Kalleş İngilizlere güven olmaz.»

«Japonlar Hawaii'yi istiyorlar,» dedim.

«Hawaii nerede?»

«Büyük okyanus'ta.»

«Peki Japonlar niye istiyorlar Hawaii'yi?»

«Aslında istedikleri yok,» dedim. «Japonlar çok tatlı insanlardır; ufacık tefeciktirler, danstan ve beyaz şaraptan hoşlanırlar.» -

«Fransızlar gibi,» dedi binbaşı.

Rinaldi ise, «Nice'i, Savia'yı, Korsika'yı ve bütün Adriyatik kıyılarını Fransızlardan alacağız,» dedi.

«İtalya, Roma'nın yüceliğine yeniden kavuşacak,» dedi Binbaşı.

«Roma'yı sevmiyorum,» dedim. «Çok sıcak, pire dolu.»

«Roma'yı sevmiyor musunuz?»

«Seviyorum, Roma ulusların anasıdır. Tiber'in emzirdiği Romulus'ü hiç unutmam.»

«Bir şey mi dediniz?»

«Hayır.»

«Var mısınız, hepimiz bu gece Roma'ya gidelim? Bir daha da dönmeyelim.»

«Roma güzel bir kent,» dedi Binbaşı. «Ulusların hem anası hem de babasıdır.»

Rinaldi ise «Roma dışıdır,» dedi, «Babası mabası olamaz.»

(*) «Turkey» İngilizcede hem Türkiye, hem de hindi anlamına gelir.

67

«Babası kim öyleyse? Yoksa kutsal ruh, mu?»

«Günaha girme. Sen sarhoşsun, evlat.»

«Kim sarhoş etti beni?»

«Ben ettim,» dedi Binbaşı. «Severim seni.»

Rinaldi:

«Sabahleyin Milano'ya gidiyorsun, evlat,» dedi.

«Milano'ya değil, Roma'ya,» diye karşılık verdim.

Binbaşı: «Milano'ya» dedi. «Görkemli Saray'a.»

«Grand İtalya'ya,» dedim. «Orada George'den borç alabilirim.»

«Scla'ya gidersin,» dedi Rinaldi.

«Her gece,» dedim.

Binbaşı: «Biletler ateş pahası,» dedi.

«Ben de büyükbabamın hesabından çek veririm,» dedim.

«Ne yaparsın?»

«Çek veririm. Ya parayı öder ya da kodesi boylarım. Bankada Bay Cunningham var ne de olsa. Bir büyükbaba, İtalya yaşasın diye kendini harcayan yurtsever torununu kodese tıktırır mı hiç?»

«Yaşasın Amerikan Garibaldi'si!» dedi Rinaldi.

«Gerçekten yarın gidiyor musun, Federico?» diye sordu Binbaş1.

«Amerikan hastanesine gidecek dedim ya sana!» diye yanıt verdi Rinaldi.

«Güzel hemşirelerin şerefine. Hastanenin sakallı hastabakıcılarına benzemez onlar.»

«Sakallarına aldırıldığım yok,» dedim. «Canı isteyen bırakabilir.»

«Signor Maggiore, siz niye bırakmıyorsunuz?»

«Gaz maskesinin içine girmez ki.»

«Girer. Her şey girebilir gaz maskesinin içine. Bir gün gaz maskesinin içine küsmüştüm ben.»

«O kadar yüksekte atma, evlat,» dedi Rinaldi. «Hepimiz biliyoruz ki, cephedeydin.»

Binbaş1: «Kalk gidelim,» dedi. «Nerdeyse ağlayaca-

68

ğ1z. Sana bir sürprizim var. Senin İngiliz kız Milano'daki Amerikan hastanesine gidiyormuş. Nasıl, hoşuna gitti mi? Büyük bir kentte İngiliz sevgilinle kucak kucağa yaşayacaksın artık. Keşke ben de senin gibi yaralı olsaydım. Haydi, artık gidelim.»

«Gitmeyin,» dedim.

«Gidelim,» dedi Binbaş1, «içki içip, rahatını kaçırıyoruz.»

. «Gitmeyin.»

«Gitmemiz gerek. Geçmiş olsun.»

«Ciaou.»

«Ciaou.»

«Ciaou.»

«Yakında bekleriz, evlat,» dedi Rinaldi.

Öptü beni. Binbaş1 da omuzumu okşadı.

Ayaklarının ucuna basarak gittiler. Baktım ki adamakıllı sarhoş olmuşum. Hemen uyuyuverdim.

Ertesi sabah Milano'ya doğru yola çıktık. Kırk sekiz saat sonra oradaydık.

Yolculuk kötü geçti. Mestre'nin bu yanında makas başında epeyce bekledik.

Çocuklar gelip içeriyi gözetlediler. Küçük bir çocuğu bir şişe konyak almaya yolladım, döndüğünde yalnızca grappa bulabildiğini söyledi.

Grappa aldırđım, paranın üstünü çocuğa verdim. Yanımdaki adamla birlikte iyt'k sarhoş olduk. Vicenza'yı geçinceye dek uyanamadım. Kendime geldiğimde yere kustum. Yanımdaki d-j biiKaç kez küsmüştü.

Sonra susurluktan yanmaya başladım. Verona açıklarındaki depolarda irenin yanında yürüyen bir askere seslendim. Biraz su getirdi. Yanımda sarhoş olan Geor: getti'yi uyandırıp ona da su verdim.

«Omuzuma dök,» dedi.

Sonra uykuya daldı yine. Verdiğim parayı almadı asker. Üstelik bir tane de portakal getirdi. Portakalı emip posasını attım. Askerin dışardaki yük vagonunun yanında bir aşağı bir yukarı yürümesini seyrettim.

Bir süre sonra tren sarsıldı, yola koyuldu.

69

ONÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Sabahleyin erkenden Milano'ya vardık. Yük istasyonunda indirdiler bizi. Bir cankurtaran arabası beni amerikan hastanesine götürdü.

Sedyede yatarken kentin neresinden geçtiğimizi bilemiyordum ama bir pazar yerihdeydik. şarapçı dükkânını süpüren bir kız gördüm. Sokağı suluyorlardı, ortalıkta sabah kokusu vardı. Sedyeyi yere bıraktılar, içeri girdiler. Sonra kapıcı da onlarla birlikte çıktı. Bıyıkları ağarmış bir adamdı kapıcı; başında bir kasket, üzerinde kapıcı önlüğü vardı.

Sedye asansöre sığmadı. Asansörle mi yoksa sedye ile mi beni yukarıya çıkartacaklarına karar vermek için bir süre tartıştılar. Sonunda, asansörde karar kıldılar. Sedyeden kaldırdılar beni.

«Dikkat edin,» dedim. «Daha yavaş.»

Asansöre zor sığdık, bacaklarım kıvrılınca fena halde canım yandı. «Bacaklarımı düz tutun,» dedim.

«Düzeltemeyiz, Signor Tenente. Yer yok.»

Bunu söyleyen adam kolunu belime dolamıştı, ben de kolumu onun boynuna atmıştım. Şarap kokuyordu soluğu adamın.

Öteki adam «Dikkat et, »dedi.

«Dikkat etmeyen orospu çocuğudur.»

Bacaklarımı tutan adam bir kez daha: «Dikkat et diyorum sana!» diye uyardı.

Asansörün kapıları kapandı. Kapıcı dördüncü kat düşmesine bastı. Asansör ağır ağır yükselmeye başladı.

Sarmısak ve şarap kokan adama, «Ağır mıyım?» diye sordum.

«Yok canım,» dedi.

Homurdandı. Biraz sonra da asansör durdu. Bir adam ayaklarımdan tutarak asansörden çıkardı beni.

Pirinç tokmaklı birkaç kapı vardı. Ayaklarımdan tutan adam bir kapının zilini çaldı. Ayak sesi işittik, ama kapıyı açan olmadı. Sonunda merdivenlerde kapıcı görüldü.

70

Sedyeciler: «Neredeler?» diye sordu.

«Bilmem,» dedi kapıcı. «Belki aşağıda uyuyorlar.»

«Çağır birini.»

Kapıcı döndüğünde yanında gözlüklü ve yaşlı bir kadın vardı. Belli ki hastabakıcıydı, saçı başı darmadağınktı.

«İtalyanca konuşamam,» dedi.

«Ben İngilizce biliyorum,» dedim.

«Odaları hazırlayamadık. Çünkü hasta beklemiyorduk.»

«Beni bırakabilecekleri bir oda gösterin.»

«Sizi hangi odaya yerleştireceğimi bilemiyorum.»

«Hangi oda olursa olsun.» dedim.

Sonra kapıcıya italyanca: ' «Bana boş bir oda bul,» dedim.

Kapıcı: «Odaların hepsi boş,» diye yanıt verdi.

«Ne olur beni bir boş odaya yatırın,» dedim.

Acım şimdi dayanılamayacak kadar artmıştı. ; Kapıcı:

«Gelin benimle,» dedi.

. Uzun bir koridordan geçirip panjurları kapalı bir -odaya götürdüler beni. içeride bir yatak ile büyük bir aynalı gardrop vardı.

«Çarşaf olmadıği için seremeyeceğim,» dedi kadın.

Sesimi çıkarmadım.

Kapıcıya «Cebimde para var,» dedim. «Beş liret ver onlara. Sen de al.

Kâğıtlarımı da hemşireye ver.»

Sedye taşıyıcıları teşekkür ettikten sonra çıkıp gittiler.

Hemşireye «Bu kâğıtlarda hastalığıma ilişkin gerekli şeyler yazılı,» dedim.

Kadın kâğıtları incelemeye başladı. Sonra: «İtalyanca okuyamam,» dedi. «Hem doktor olmayınca elimden bir şey gelmez.»

Gözleri yaşarmıştı:

«Amerikalı mısınız?» diye sordu.

«Evet.»

71

Oda boş ve serindi. Yatakta yatarken, karşıdaki büyük aynayı görebiliyordum.

Kapıcı yatağın yanındaydı. Kibar bir insana benziyordu.

Kapıcıya: «Gidebilirsin,» dedim. «Siz de gidebilirsiniz, hemşirehanınr» dedim kadına.

«Adınız neydi?»

«Bayan Walker.»

«Gidebilirsiniz, Bayan Walker. Uyumak istiyorum.»

Odada yalnızdım. Soluk bile almadan yattım. Ağrılarım birazcık azalmıştı şimdi. Su istemek için zile bastım. Kimse gelmeyince uyudum.

Uyanınca çevreme göz gezdirdim panjurlar arasından gün ışığı giriyordu içeri.

Kirli sargı bezleri içindeki bacaklarım yataktan çıkmıştı. Oynatmaya çalıştım.

Susuzluğumu yeniden hissettim. Zili çaldım, içeri genç ve güzel bir hemşire girdi.

«Günaydın.» dedim.
«Günaydın,» dedi. «Doktor henüz gelmedi. Como gölüne gitmiş. Hastalığınız nedir?»
«Yaralandım. Bacaklarımdan, ayaklarımdan, bir de başımdan yaralandım.»
«Adınız ne?»
«Henry. Frederic Henry.»
«Doktor gelmeden yaralarınıza dokunanlayız.»
«Miss Barkley adında bir hemşire var mı burada?»
«Hayır.»
«Peki, içeri girdiğimde ağlayan kadın kimdi?»
Hemşire gülümsedi:
«O hemşire Bayan Walker idi.»
Hem konuşuyor hem de üzerimdeki sargıları çözüyordu. Yaraların temizlenmesiyle rahatlamıştım. Basımdaki sargıyı çözmedi.
«Nerede yaralandınız?»
«Isonzo'da. Plava'nın kuzeyinde.»
«Nerede bu yer?»
«Gorizia'nın kuzeyinde...»
Bu yerlerin onun için pek önemi yoktu.
72
«Acınız biraz hafifledi mi?»
«Evet, biraz hafifledi.»
Bir derece koydu ağzıma.
«İtalyanlar dereceyi koltuk altına koyuyorlar,» dedim.
«Konuşmayın.»
Dereceyi aldıktan sonra salladı.
«Ateşim kaç?»
«Söyleyemem.»
«Rica ediyorum, söyleyin.»
«Pek ateşiniz yok.»
«Bacaklarımın içi demirlerle dolu.»
«Anlayamadım?»
«Havan topu parçaları, eski vidalar, karyola yayları ne ararsanız var bacaklarımda.»
Başını salladı, gülümsedi.
«Bacaklarınızda yabancı bir madde bulunsaydı ateşiniz yükselirdi.»
«Siz bilirsiniz,» dedim.
Odadan çıktı, sabahki yaşlı hemşireyle geri döndü. Beni sarsmadan yatağı düzelttiler.
«Bu odayla hangi hemşire ilgileniyor?»
«Miss Van Campen.»
«Kaç hemşire var?»
«Yalnızca ikimiz.»
«Başka gelmeyecek mi?»
«Birkaç kişi daha gelecek.»
«Ne zaman?»
«Bilmiyorum. Ayrıca hastaların bu kadar çok soru sorması iyi bir şey değil.»
«Ben hasta değilim,» dedim. «Yaralıyım.»
Düzeltiltikleri yatağımın üzerine ütülü bir çarşaf serdiler. Bayan Walker bir pijama üstü giydirdi bana.
«Çok iyi bir insansınız,» dedim.
Miss Gage adındaki hemşire güldü.
«Biraz su içebilir miyim?» diye sordum.
«Elbette. İsterseniz kahvaltı bile yapabilirsiniz.»
73
«Kahvaltı istemem. Panjurları biraz açar mısınız?»
Panjurlar açılınca karşıdaki kiremitli damları ve masmavi gökyüzünü gördüm.
«Öteki hemşireler ne zaman gelecekler?»
«Niye sordunuz? Bizden hoşnut değil misiniz yoksa?»
«Hayır, onu demek istemedim.»
«Oturak ister miydiniz?»

«Bir denesem fena olmaz.»

. Oturağa oturtular beni, ama hareket etmem, çok güçtü. Açık kapılardan balkona baktım.

«Doktor ne zaman dönecek?»

«Como gölüne telefon ettik.»

«Başka doktor yok mu?»

«Ama o hastanenin doktorudur.»

Miss Gage su getirdi. Üç bardak, su içtim. Öğleden sonra Başhemşire Miss Van Campen beni görmeye geldi. -Benden hoşlanmışa benzemiyordu pek. Kuşkuyla süzdü beni. Birtakım sorular sordu. Yanılmıyorsam İtalyanlarla birlikte savaştığım için beni kınıyordu.

«Yemeklerle şarap içebilir miyim?» diye sordum.

«Doktorun iznine bağlı.»

«Hiç olmazsa doktor gelinceye dek içeyim?»

«Olmaz.»

«Öyleyse çağırın şu doktoru da gelsin.»

«Como gölüne telefon ettik.»

Odadan çıktıktan sonra içeri Miss Gage girdi:

«Başhemşireye biraz kabalık etmişsiniz,» dedi,

«Kabalık etmek istemezdim ama burnundan kıl alırmıyordum.»

«O da aynı şeyleri sizin için düşünüyor.» «Doktorsuz hastaneden başka ne beklenir ki?» «Canım söyledim ya; doktor gelecek diye!» «Como gölünde ne yapıyor? Yüzüyor mu?» «Hayır. Özel kliniği var.» «Öyleyse başka bir doktor bulsunlar buraya.» «Yavaş konuşun, duyan muyan olur belki.»

74

Kapıcıyı çağırıp bir şişe Cinzano, bir chianti bir de akşam gazetesi almasını söyledim.

Alıp geldi, getirdiği şeyler bir gazete kâğıdına sarılıydı. Şişeleri açtırdıktan sonra şarapla cinzanoyu yatağın altına koymasını söyledim.

Yatakta cephe haberlerini ve ölen subayların listesini okudum. Sonra vermutu yudumlamaya başladım.

Damların üzerinde kırlangıçlar uçuşuyordu. Miss Gage yumurtalı bir içki getirdi.

«Başhemşire bu ilacın içine biraz ispanyol şarabı koydu,» dedi. «Umarım ona kaba davranmazsınız artık.»

«Eşsiz bir insan,» dedim. «Benim adıma teşekkür edin ona.»

«Yemeğinizi de az sonra getireceğim.»

«Henüz acıkmadım.»

Yemeği getirip masanın üzerine koyunca teşekkür ederek, biraz atıştırdım.

Şimdi dışarıda hava kararmıştı. Gökte projektör ışıkları vardı. Bir süre sonra uyuyakaldım. Ter ve korku içinde uyandım. Bir karabasan görmüştüm. Yeniden uyudum. Horoz sesiyle yeniden uyandım. Ama öyle yorgundum ki gözlerim yine kapandı.

ONDÖRDÜNCÜBÖLÜM

Gözlerimi açtığımda gün ışığı içeriyi aydınlatıyordu. Bir an için kendimi cephede sandım. Ama bacaklarım-daki ağır ve uyuşukluk hastanede olduğumu anımsattı.

Zile bastım. Bir süre sonra Miss Gage çıkageldi:

«Günaydın,» dedi. «Rahat uyuyabildiniz mi?»

«Evet, sağolun,» dedim. «Bir berber bulabilir misiniz?»

«Bir ara geldiğimde vermut şişesiyle uyuyordunuz? Keşke benden bardak isteseydiniz?»

«Bilmem,» dedim. «Belki izin vermezsiniz.»

«Ben de sizinle içerdim.»

75

»Çok iyi insansınız.»

«Tek başına içki içmek iyi değildir. Biliyor musunuz, arkadaşınız Miss Barkley geldi.»

«Doğru mu söylüyorsunuz?»

«Evet ama pek hoşlanmadım ondan.»

«İyi bir insandır.»

Ilık suyla yaralı yerlerimi silerken:

«Omuzunuzu dik tutun,» dedi.
«Berberi kahvaltıdan önce gönderebilir misiniz?»
«Kapıcıyla yollarım onu.»
Biraz sonra berber kapıcıyla geldi. Yukarı kıvrık bıyıkları olan bu adam elli yaşlarında vardı. Yüzümü tıraş ederken pek ağırbaşlı bir havaya bürünmüştü.
«Haberiniz var mı?» diye sordum.
«Neden?»
«Her şeyden. Kentte durum nasıl?»
«Şimdi savaş zamanı,» dedi. «Düşmanın kulağı deliktir.»
Ona şöyle bir baktım.
«Yüzünüzü kımıldatmayın,» dedi.
«Hasta mısınız?» diye sordum.
«Ben İtalyanım,» dedi. «Düşmanla işbirliği yapmam.»
Fazla ilgilenmedim onunla. Çünkü bana kızınca yüzümü kesebilirdi. Tıraşı bitirdikten sonra parasını verdim. Verdiğim bahşişi uzatarak:
«Alamam,» dedi. «Ben İtalyanım.»
«Bir an önce buradan çıksan çok iyi olur.»
«İzninizle,» dedi.
Tıraş takımlarını toplayarak odadan çıktı. Zili çaldım. Miss Gage geldi.
«Kapıcıyı çağırır mısınız?»
«Elbette.»
Kapıcı geldiğinde sırtıyordu.
«Bu berber kaçık mı?» diye sordum.
«Hayır, efendim. Sizin Avusturyalı bir subay olduğunuzu sanmış.»
76
«Bak sen!»
«Hah, hah, ha!» diye güldü.kapıcı.
Ben hâlâ gülerek:
«Eğer Avusturyalı olduğuma gerçekten inansaydı belki de hiç bakmaz boğazımı kesiverirdi,» dedim.
Kapıcı gittikten sonra kapıda bir kadın belirdi. Gözlerime inanamıyordum. Bu Catherine Barkley idi. Yatağımın yanına geldi.
«Selam, sevgilim,» dedi.
Onu şimdiye dek bu kadar güzel görmemiştim.
«Selam,» dedim.
İçimdeki her şey allak bullak olmuştu. Yatağın kıyısına gelip dudaklarımdan öptü. Onu kendime doğru çektiğimde yüreğinin atışlarını duyuyordum.
«Sevgilim,» dedi. «Buraya geldiğine öyle sevindim ki...»
Varlığı çıldırtıyordu beni. Hâlâ düş gördüğümü sanıyordum. Sımsıkı göğsüme bastırdım onu.
«Şimdi olmaz,» dedi. «Hastasın.»
«Hasta maşta değilim.»
«Yorgunsun.»
«Yorgun da değilim. Güçlüyüm.»
«Beni seviyor musun?»
«Evet hem de deli gibi, hadi lütfen...»
«Kalplerimizin atışını duyuyor musun?»
«Evet, seni şu anda bütün kalbimle istiyorum.»
«Gerçekten seviyor musun beni?»
«Aynı şeyi yineleme, hadi Catherine.»
«Olur ama yalnız bir dakikacık.»
«Peki,» dedim. «Kapat kapıyı.»
«Yapmamalısın bunu.»
«Konuşma.»
Catherine yatağın yanındaki sandalyeye oturdu. Kapı açıktı. İçerden dışarıyı görünüyordu. Şimdi çılgınlığım geçmişti. Kendimi daha iyi hissediyordum.
«Şimdi seni gerçekten sevdiğime inandın mı?» diye sordu.
77
! «Evet, çok tatlısın,» dedim. «Biraz daha kal. Seni seviyorum.»
«Bu yaptığımız çocukça bir şey. Ya görürlerse.»
«Geceleri gelirsin.»

«Kimse öğrenmemeli.»
«Elbette.»
«Beni seviyorsan dikkatli davranman gerek.»
«Beniçıldırıyorsun.»
«Hadi, artık seni yormak istemiyorum. Şimdi gitmem gerek.»
«Hemen gel.»
«Gelebilirsem.-.»
«Güle güle sevgilim.»
Gitti. Ona âşık olmak istemiyordum. Ama olan olmuştu. Milano'daki hastanenin odasında neler geçiyordu aklımdan.
Sonunda Miss Gage geldi.
«Doktor biraz sonra gelecek,» dedi. «Como gölünden telefon etti.»
«Ne zaman gelir?»
«Öğleden sonra burada olacak.»

ONBEŞİNCİ BÖLÜM

Öğleden sonraya kadar bir şey olmadı. Doktor, savaştan bezmiş, zayıf, ufak tefek bir insandı. Kalçamdaki çelik parçalarını çıkarırken tiksintiyle bana bakıyordu. Lokal anestezi yaptığı için hasta kolaylıkla neresinin uyuştüğünü anlayabiliyordu.

Röntgen çektirirsem iyi olacağını belirtti. Röntgen Ospedale Maggiore'de (Maggiore Hastanesi) alındı; filmi çeken doktor heyecanlı, çalışkan ama neşesiz bir insandı. Gövdesindeki yabancı maddeleri röntgende görebilsin diye, hastayı omuzlarından kaldırıyorlardı.

Filmler sonradan gönderilecekti. Doktor not defterine adımlı, birliğimi ve izlenimlerimi yazmamı istedi. Söy-

78

lediğine göre, yabancı maddeler çirkinmiş, pişmiş, insaf-sızmış. Avusturyalılar orospu çocuklarıymış. Kaç kişi öldürmüştüm? Kimseyi öldürmemiştim ama onu memnun etmek için bir sürü insan öldürdüğümü söyledim.

Miss Gage yanımdaydı. Doktor kolunu omuzuna attı onun. Kleopatra'dan da güzel olduğunu söyledi. Acaba Miss Gage anlamış mıydı bunu? Kleopatra, eski Mısır kraliçesi. Evet, öyleydi.

Küçük hastaneye cankurtaranla döndük; bir süre sonra kendimi yukarıda yatakta buldum yeniden.

Filmler o gün öğleden sonra geldi; doktor öğleden sonra göndereceğine söz vermişti ve sözünü tuttu.

Catherine Barkley filmleri gösterdi bana. Kırmızı zarflar içindeydiler. Zarflardan çıkarıp ışığa tuttu, ikimiz, de baktık.

«Bu sağ bacağın,» dedi. «Bu da sol bacağın.»

«Kaldır onları,» dedim. «Yatağın ucuna gel.»

«Gelemem, »dedi. «Yalnızca filmleri göstermek için geldim buraya.»

Çıkıp, gitti; yatıyordum. O gün hava çok sıcaktı, ben de yatmaktan sıkılmışımdım. Kapıcıyı gazete almak için gönderdim.

«Ne kadar gazete bulursan al,» dedim.

Kapıcıdan önce üç doktor geldi odaya. Dikkat ettim: bu işi pek beceremeyen doktorlar birbirlerinin görüşlerini almak birbirlerinin yardımlarına sığınmak istiyorlar. Apandisitinizi alamayacak bir doktor size başka bir doktoru salık verir ve o da bademcikleri bile doğru dürüst alamaz. İşte bu üç doktor da öyleydi.

O nazik elli doktor:

«İşte delikanlı bu,» dedi.

Uzun boylu, sakallı doktor ise:

«Nasılsınız?» diye sordu.

Kırmızı zarflar içindeki röntgen filmlerini tutan üçüncü doktor hiç sesini çıkarmadı.

Sakallı doktor:

«Sargıları çözelim mi?» diye sordu.

79

Hastanenin doktoru «Elbette,» dedi. Sonra Miss Ga-ge'e dönerek: Hemşire hanım sargıları çözer misiniz?» dedi.

«Evet ama usta bir cerrahdır.»

«Bir önyüzbaşının ayağımla oynamasını istemiyorum. Doğru dürüst biri olsaydı binbaşı yaparlardı. Önyüzbaşı nedir bilirim ben, doktor.»
«Usta bir operatördür. Öbür doktorlardan çok onun görüşüne güvenirim.»
«Başka bir operatör ayağımı göremez mi?»
«İsterseniz elbette. Ama ben Dr. Barella'nın fikrini sorardım.»
«Başka bir operatör çağıralım, yaramı göremez mi o?»
«Valentini'yi çağırayım.»
«Kim o?»
«Ospedale Maggiore'nin operatörlerinden.»
«İyi. Teşekkür ederim. Anlıyorsunuz ya doktor, altı ay yatağa çivilenip kalamam.»
«Hep yatakta yatacak değilsiniz ki. Önce güneş tedavisi yapacaksınız. Sonra hafif egzersizler. Merminin çevresi kistle çevrilince de ameliyat...»
«Ama altı ay bekleyemem.»
Doktor nazik parmaklarını şapkasının üzerinde gezdirdi. Gülümseyerek:
«Cepheye dönmek için neden iki ayağınızı bir pabuca sokuyorsunuz?» diye sordu.
«Neden olmasın?»
«Güzel şey,» dedi. «Yiğit bir delikanlısın.»
Eğilip usulca alnımdan öptü:
«Valentini'yi çağırayım. Merak etme. Uslu dur.»
«Bir içki içer misiniz?» diye sordum.
«Teşekkür ederim, alkol kullanmam.»
«Bir bardak.»
Kapıcı bardak getirsin diye zili çaldım.
«Teşekkür ederim. Gitmem gerek.»
«Güle güle,» dedim.
«Hoşça kal,» dedi.

82

İki saat sonra Dr. Valentini içeri girdi. Çok telaşlıydı, bıyıklarının ucu dimdik havaya kalkmıştı. Binbaşıydı yüzü güneşten yanmıştı, durmadan kahkahalarla gülüyordu.
«Bu belayı nasıl açtın başına?» diye sordu. «Film-
lere bakayım. Evet... Evet. Tamam. Bayağı sağlamsınız.
..., Kim bu güzel kız? Yoksa sevgilin mi? Ne pis bir savaş,
değil mi? Acıyor mu? Sıkı delikanlısın. Doktorlar insana
.acı çektirmeye bayılırlar kimi zaman...
«O kız italyanca bilmiyor mu? Güzel bir kız. isterse r ben ona italyanca
öğretebilirim. Keşke ben de burada hasta olarak kalsaydım. Ondan çocuğun olursa
doğum giderlerini ödetmem. Bu kız seni yola getirir. Tatlı bir sarışın. Acaba
benimle bir akşam yemeğe çıkar mı? Yoo, onu senin elinden almam. Teşekkür
ederim, bayan. Tamam.»
Omuzumu okşadı: «Öğreneceğimin hepsi bu kadar. Sargılar açık kalsın.»
«Bir kadeh içki içmez miydiniz, Dr. Valentini?»
«Neden olmasın? On kadeh bile içerim, içkiler nerede?»
«Dolapta. Miss Barkley şişeyi getirir.»
«Şerefe, şerefinize hanımefendi. Ne güzel bir kız. Ben sana daha güzel konyak
getiririm.» Bıyıklarını sildi.
«Ameliyata ne zaman başlarlar?»
«Yarın sabah. Daha önce olmaz. Miden boşaltılacak. Bir güzel de yıkanmalısın.
Gidip aşağıdaki ihtiyar kadına yapılması gerekenleri söyleyeyim. Hoşça kal.
Yarın görüşürüz. Daha iyi konyak getiririm sana. Rahatın iyi burada. Hoşça kal.
Yarın görüşürüz. Uyumana bak.»
Kapıdan elini salladı. Bıyıkları yukarıya dikildi, yanık yüzü gülümsüyordu.
Kolundaki çerçevenin içinde bir yıldız vardı, binbaşıydı.

83

ONALTINCI BÖLÜM

O gece bir yarasa girdi odaya. Kentin damları üzerinden geceyi seyrediyorduk. Balkonun kapısı açıktı. Kenti saran gecenin soluk ışığından başka bir ışık yoktu odada. Yarasa korkmamıştı; sanki dışardaymış gibi odanın içinde uçu. Kıpırdamadan yattığımız için yarasa bizi görmedi.

Çıkıp gittikten sonra bir projektörün yandığını gördük. Gökyüzünü tarayışını seyrettik. Sonra ışığı kesildi.. Ortalık yeniden karanlığa büründü. Serin bir gece esintisi başladı. Bitişik damdaki uçak-savarlardaki adamların konuşmalarını işitiyorduk. Hava serinlemişti, kaputlarını giyiyorlardı. Geceleyin belki bir gelen olur diye korkuyordum ama Catherine herkesin uyuduğunu söyledi. Bir ara uykuya daldık. Uyandığımda Catherine yoktu. Sesini işittim, taşlıktan geliyordu. Kapı açıldı. Yatağa geldi, her şeyin yolunda olduğunu, aşağıya indiğini herkesin uyuduğunu söyledi. Miss Van Campen'in kapısına kulak vermiş, kadın horul horul uyuyormuş. Bisküvi getirmişti, onları yedik, biraz da vermut içtik. Çok acıkmıştım ama sabahleyin yediklerimin hepsinin karnımdan çıkartılacağını söyledi Catherine. Sabahleyin hava aydınlanırken uykuya daldım yine. Uyanıp baktığımda Catherine yoktu. Sonra geldi. Çok gü-- zelfflı, batağa oturdu. ' Derece ağzımdaydı. Güneş doğuyordu. Damların üzerindeki kırağı kokusunu ve topçuların içtiği kahvenin kokusun!!) duyduk. . «Seninle gezintiye çıkabilmeyi ne kadar isterdim.» dedi Catherine. «Tekerlekli koltuk olsaydı seni ite ite götürürdüm,» «Nasıl otururdum koltuğa?» «Bir çaresini bulurduk.» «Ağaçların altında kahvaltımızı ederdik,» dedim. Açık kapıdan dışarı baktım.84.....- «Yapacağımız tek şey,» dedi Catherine. «Sevgili dostun Dr. Valentini'ye seni hazırlamak.» «Yaman adam.» «Ben pek hoşlanmadım ondan. Ama iyi bir insan.» «Catherine, ne olur, yatağa gel,» dedim. «Hayır. Güzel bir gece geçirmedi mi?» «Bu gece nöbetçi kalabilir misin?» «Belki. Ama istemezsin beni.» «İsterim.» «İstemezsin. Ameliyat geçirmediğin için ilerde nasıl ^davranacağını bilemezsin.» «Bir şey olmaz bana.» «Halsiz düştüğün an beni istemeyeceğini biliyorum.» «Öyleyse şimdi gel.» «Olmaz,» dedi. «Cetveli hazırlamam gerekiyor sevgilim. Sonra da seni hazırlayacağım.» «Demek beni sevmiyorsun. Sevseydin gelirdin.» «Ne çılgın çocuksun sen.» Öptü beni. «Ateşin hiç düşmedi. Ateşin çok güzel.» «Senin her şeyin güzel.» «Ateşin gerçekten güzel. Ateşinle gurur duyuyorum.» «Belki çocuklarımızın da ateşi güzel olur.» «İnanıyorum buna.» «Beni Valentini'ye teslim etmek için ne gibi hazırlıklar yapacaksın?» «Önemli bir şey yapmayacağım.» «Bu işi senin yapmamanı isterdim.» «Başka kimsenin sana dokunmasını istemediğimden hazırlıkları benim yapmam gerek. Çocukluk işte. Sana birisi dokundu mu öfkemden ne yapacağımı bilemiyorum.» «Ferguson dokununca da mı?» «Özellikle o. Bir de Gage... Ötekinin adı neydi?» «Walker mi?» «Tamam. Aslında burada çok hemşire var. Hastalar 85 çoğalırsa bizi de başka yere yollarlar. Şimdilik dört hemşire var.» «Belki yeni hastalar gelir. Hemşireye gereksinimleri var. Hayli büyük bir hastane.» «Umarım hasta gelir. Eğer hasta gelmezse beni buradan alırlar.» «Ben de buradan ayrılıyorum.» «Saçmalama. Bir yere gidemezsin. Çabuk iyileşir-sen birlikte gideriz.» «Sonra?» «Belki de savaş biter. Boyuna sürüp gidecek değil ya!»

«iyileşirim,» dedim. «Valentini iyi edecek beni.»
«O bıyıklarıyla güzel tedavi eder. Bak sevgilim, eterle bayılırken güzel şeyler düşünmeye çalış.»
«Ne düşünüyüm?»
«Ne istersen. Yalnız ikimizi düşünme. Kendi yurttaşlarını düşün. Ya da başka bir sevgilini düşün.»
«Hayır.»
«Öyleyse dua et. Çok iyi bir etki yaratır.»
«Belki de hiç konuşmam.»
«Haklısın. İnsan o durumda hiç konuşamaz.»
«Konuşmayacağım.»
«Kendinden o kadar emin olma. Öyle tatlısın ki...»
«Tek laf bile söylemeyeceğim.»
«Ama kendinden eminsin. Sana derin soluk al dedikleri zaman dua etmeye, şiir okumaya ya da başka şeyler mırıldanmaya çalış. Yürekli davranırsan ben de gurur duyarım. Çok güzel ateşin var. Hele çocuk gibi yastığa sarılıp uyumana bayılıyorum. Yoksa başka bir kıızı mı düşünüyorsun? İtalyan olmasın sakın?»
«Senden başka kimseyi düşünmüyorum.»
«Seni çok seviyorum. Valentini ayağını iyileştirecek.. Bereket versin ameliyatta olmak zorunda değilim.»
«Ama bu gece nöbetçisin.»,
«iyi ama sen beni istemeyeceksin ki.»
«Görüştürüz.»

86

«İşte sevgilim, şimdi için de dışın da tertemiz. Söyle bakayım: kaç kişiyi sevdin şimdiye dek?»
«Hiç kimseyi sevmedim.»
«Beni sevmedin mi?»
«Evet, seni sevdim.»
«Başkalarını?»
«Hayır.»
«Peki kaç kişiden hoşlandın?»
«Hiç kimseden.»
«Hayır, gerçeği söylüyorum.»
«Önemi yok. Birlikte olduğun kadınlar güzel miydiler bari?»
«Kimseyle birlikte olmadım ki.»
«Peki, çekici miydiler?»
«Bu konuda hiçbir şey bilmiyorum.»
«Sen benimsin. Benden başka kimsenin olmadığını . biliyorum. Ayrıca olsaydın bile benim için önemi yok, Bir erkek bir kızla birlikte olunca kaç para istediğini ne zaman söyler?»
«Bilmem.»
«Bilmezsin elbet. Hiç seni seviyorum, der mi? Bunu söyle bana.»
«Evet. Erkek kızın öyle demesini ister.» , «Erkek seni seviyorum der mi? Onu söyle.»
«Seviyorsa der elbet.»
«Ama sen hiç kimseye söylemedin değil mi?»
«Söylemedim.»
«Doğru söyle.»

Yalan söyledim: «Kimseyi sevdiğimi söylemedim.»

«Böyle davranacağına inanıyordum zaten.»

Dışarıda güneş damların üzerine yükselmişti. Katedralin gün ışığında parıldayan sivri kulelerini görebiliyordum. Temizlenmişim, doktoru bekliyordum.

«Demek böyle?» dedi Catherine. «Erkeğin istediğini kız söylüyor.»

«Her zaman değil.»

87

«Ama ben hep öyle yapacağım. Senin istediklerini yerine getirmeye çalışacağım.»

«Tabii.»

«Hazırsan başlayabiliriz. Şimdi ne yapmamı istiyorsun?»

«Yatağa gelmeni.»

«Oldu.»

«Ah sevgilim, sevgilim,» dedim.
«Görüyorsun ya,» dedi. «Her istediğini yapıyorum işte.»
«Çok tatlısın.»
«Şimdi ne istersen onu yapıyorum. Artık ben yokum. Senin istediklerin var.»
«Güzelsin.»
«Başka bir kız istemiyorsun, değil mi?»
«istemiyorum.»
«işte bak istediğin her şeyi yapmaya hazırım.»

ONYEDİNCİ BÖLÜM

Ameliyattan sonra gözümü açtım; ölmemiş olduğumu farkettilim. İnsan ölmüyor. Kendinden geçiyor yalnızca. İlaçla uyuşturdukları için hiçbir şey duymuyorsunuz. Sarhoş olduğunuzu sanıyorsunuz. Ama kusmak istediğinizde safradan başka bir şey çıkmıyor.

Yatağın ayak ucunda kum torbalarını gördüm. Torbalar alçı kalıbından dışarı uzanan demir çubuklara bağlıydı.

Bir süre sonra Miss Gage'i gördüm.

«Nasılsınız?» dedi.

«Daha iyiceyim,» dedim.

«Dizinizi güzel ameliyat ettiler.»

«Ameliyat ne kadar sürdü?»

«iki buçuk saat.»

«Abuk subuk laflar ettim mi?»

88

«Yo, tek laf etmediniz: Hiç konuşmayın şimdi.»

Bitkindim. Catherine'nin hakkı varmış. O gece nöbetçi hemşirenin kim olduğuna aldırımıyordum bile.

Şimdi hastanede üç hasta daha vardı: Kızılhaç'tan sıtması olan Georgialı zayıf bir genç; yine sıtmadan yatan New Yorklu tatlı bir çocuk; bir de anı olarak saklamak için şarapnelli bir merminin tıpasını çıkarmaya kalkmış yakışıklı bir delikanlı. Avusturyalıların dağlarda kullandıkları çift patlamalı mermilerden biriymiş bu.

Hastabakıcılar Catherine Barkley'i çok seviyorlardı. Vırt zırt gece nöbetine kalıyordu. Çünkü sıtmaların onu pek uğraştırdığı yoktu; mermi tıpasını çıkarmaya kalkışan delikanlı dostumuzdu, gereksiz yere zile basmazdı. Catherine ile iş arasında birlikte oluyorduk. Çok seviyordum onu, o da beni. Gündüz uyuyordum. Gündüzleri uyuyamadığım zamanlar birbirimize pusula yazıp Ferguson ile gönderiyorduk.

İyi bir kızcağızdı Ferguson. Hakkında pek bir şey öğrenememiştim. Yalnız 52'nci Tümen'de bir kardeşi varmış. Öteki kardeşi ise Mezopotamya'daymış. Catheri-ne'e karşı çok iyi davranıyordu.

Sordum bir gün: «Düğünümüze gelir misin, Fergy?»

«Evlenmeyeceksiniz ki.»

«Evleneceğiz.»

«Yo, evlenmeyeceksiniz.»

«Neden?»

«Kavga edersiniz.»

«Henüz kavga ettiğimiz yok.»

«Şimdiden belli olmaz.»

«Dedim ya kavga etmeyiz.»

«Ölürsünüz öyleyse. Ya kavga eder ya da ölürsünüz. Millet onun için evlenmiyor.»

Uzanıp elini tutmak istedim.

«Dokunma bana,» dedi. «Ağlamıyorum. Belki de sizlere bir şey olmaz. Bak Catherine'nin başını belaya sokayım deme sakın. O zaman seni öldürürüm!»

89

«Belaya sokmam.»

«Dikkatli ol. O zaman mutlu olursun.»

«Mutluyuz.»

«Öyleyse kavga da etmeyin.»

«Olur.»

«Sakın bir savaş çocuğu da dünyaya getirmesin.»

«Çok iyi bir insansın, Fergy.»

«Yağ çekme bana. Ayağın nasıl.»

«iyi.»

«Başın?»

Parmaklarıyla başıma dokundu. Sanki uyumuş bir ayağa dokunan elin verdiği bir duygu uyandı.

«Hiç rahatsız etmiyor beni.»

«Böyle bir şiş insanı deli eder. Demek hiç bir rahatsızlık duymuyorsun?»

«Öyle.»

«Talihli gençsin. Yazdığın pusula hazır mı? Aşağı iniyorum da...»

«Evet, burada,» dedim.

«Gece nöbetlerine ara vermesini de ekle.»

«Olur.»

«Miss Van Campen öğleden sonraları hep uyuduğunu söylüyor.»

•

«Söyler.»

«Bırak da bir süre gece nöbeti almasın.»

«Aslında ben de istemiyorum.»

«Bal gibi de istiyorsun. Gece nöbetini bıraktırırsan sevinirim bak:»

«Peki. Dediğin gibi olsun,»

«Pek aklım yatmıyor ya neyse...»

Yazdığım pusulayı alıp gitti. Zili çaldım, az sonra Miss Gage geldi.

«Ne oldu?»

«Size bir şey söyleyeceğim. Miss Barkley'in bir süre için gece nöbetlerini bırakmasına ne dersiniz? Pek bitkin görünüyor. Bunun bir nedeni olmalı.»

Miss Gage bana baktı.

90

«Ben arkadaşınızım,» dedi. «Benimle daha açık konuşabilirdiniz.»

«Ne demek istiyorsunuz?» «Saçmalığı bırakın. Bu muydu bütün istediğiniz?» «Bir vermut içer miydiniz?» . ' «Pekala. Gidip getireyim.»

| Dolaptan bir şişe çıkardı ve bir bardak getirdi.

1 «Bardağı siz alın,» dedim. «Ben şişeden içeceğim.» '|'-| «Buyrun,» dedi Miss Gage.

«Sabahları geç vakte kadar uyumam konusunda Van Campen ne söyledi?»

«Laf olsun diye söyledi. Sizin için ayrıcalıklı hastamız diyor.»

«Canı cehenneme.»

«Kötülükten değil,» dedi Miss Gage. «Ne de olsa yaşlı, biraz da huysuz. Sizden de hiç hoşlanmadı.»

«Evet.»

«Ama ben sizden hoşlanıyorum. Unutmayın arkadaşınızım sizin.»

«Çok iyisiniz.»

«Hayır. Kimi iyi ve tatlı bulduğunuzu biliyorum. Ben yalnızca iyi bir arkadaşınızım. Ayağınız nasıl?»

|

«iyi.»

«Üzerine dökmek için biraz maden suyu getireyim. Alçının içinde kaşınıyor olmalı. Dışarısı çok sıcak.»

«Çok iyisiniz.»

«Çok kaşınıyor mu?»

«Yo. Şimdi biraz daha iyi.»

«Bu kum torbalarını düzelteyim.» Eğildi. «Arkadaşınızım.»

«Biliyorum.»

«Hayır, bilmiyorsunuz. Ama günün birinde öğrenirsiniz.»

Catherine Barkley gece nöbetlerine üç gün ara verdi. Sonra yine geldi. Sanki uzun bir yolculuktan sonra karşılaşılan iki sevgili gibiydik.

91

ON SEKİZİNCİ BÖLÜM

0 yaz iyi vakit geçirdik. Dışarı çıkabildiğim zamanlar parkta faytonla gezinti yapıyorduk. Yavaş giden atı, parlak silindir şapkalı arabacıyı ve yanımda oturan Catherine Barkley'i anımsıyorum.

Ellerimiz birbirine dokunur dokunmaz içimiz bir hoş olurdu.

Koltuk değnekleriyle yürümeye başladıktan sonra Biffi'ye ya da Gran d'Italia'ya gitmeye başladık. Yemeği dışarıda verdik. Gidip gelen garsonlar, yoldan geçen insanlarla Gran d'Italia'yı çok sevdiğimizi anladık.

Şef garson George bize en güzel masayı ayırırdı. Hafif ışıktaki biz göz göze gelirken yemek seçimini ona bırakırdık. Şaraplardan birçoğunun, örneğin fresa, barbera ve tatlı beyaz şarabın tadına bakmıştık. Ama buz kovaşında duran beyaz kapri şarabına bayılıyorduk. Savaş nedeniyle sırf içkiyle uğraşan özel bir garson yoktu. F-resa gibi şaraplardan istediğimde şef garson George utangaç utangaç gülümsemiş ve:

«Düşünabiliyor musunuz, öyle bir ülke ki, şarapları çilek tadında,» demişti.

«Neden olmasın?» diye sormuştu Catherine. «Bundan iyisi can sağlığı.»

«Bir kez deneyin,» demişti George. «Ama teğme-. nime ufak bir şişe margaux getireyim.»

«Ben de bir deneyeyim George.»

«Size tavsiye etmem. Üstelik çilek gibi de kokmuyor.»

«Belki kokar,» demişti Catherine. «Şayet çilek gibi kokuyorsa çok iyi.»

«Getireyim öyleyse,» demişti George. «Hanımefendi beğenmezse alıp götürürüm.» Pek şarap gibi değildi. Söylediği gibi çilek de kokmuyordu. Yeniden capri'yi denedik.

Bir akşam parasızdım. George yüz lîret borç para verdi bana.

92

«Önemi yok, Tenente,» dedi. «Parasızlığın ne demek olduğunu bilirim. Eğer size ya da bayana para gerekirse çekinmeyin, her zaman vermeye hazır olduğuma inanın.»

V yemekten sonra galleria'da yürür, öbür lokantaların önünden geçer, sandviç satılan o küçük dükkânın önünde dururduk.

Kızarmış ekmeklerin arasına konulmuş jambonlu, ançüezli ve marullu sandviçlerden alırdık geceleyin acıktığımızda yemek için. Sonra galleria'dan çıkıp katedralin önündeki faytonlardan birine biner, hastaneye dönerdik.

Kapıcı bizi kapıda karşılardı, koltuk değneklerimi tutardı. Arabacının parasını verdikten sonra asansörle yukarıya çıkardık. Catherine ise hemşirelerin bulunduğu alt kata inerdi.

Ben de kimi zaman odama girerdim; kimi zaman da balkonda oturur, ayağımı bir sandalyeye atar, damlardaki kırlangıçlara bakarak Catherine'i beklerdim.

Catherine ile karşılaştığımızda sanki uzun bir yolculuk sonrası kavuşan sevgililer gibiydik. Koltuk değneğime dayanarak ben de onunla birlikte hastaları ziyaret ederdim. İşini bitirdikten sonra Catherine'le benim odanın balkonuna gelir, birlikte otururduk.

Ben yattıktan sonra Catherine usulca odama gelirdi. Saçlarını okşamaya bayılırdım. Yatağın kıyısında oturur, hiç kımıldamazdı. Sonra birden eğilir ve beni öperdi.

İpek gibi saçları vardı. Gün ışımadan önce sular nasıl parlarsa onun saçları da öyle parlardı geceleri.

Catherine'nin yüzü, vücudu ve teni çok ama çok güzeldi. Yan yana yatardık; yanaklarına, alınına, gözlerinin altına, çenesine, boğazına dokunurdum parmaklarımın ucuyla.

«Piyano tuşları gibi pürüzsüz,» derdim.

O da parmağıyla çenemi okşar:

«Zımpara kâğıdı gibi pürüzlü, piyano tuşlarını acıtıyor,» derdi.

«Pek mi sert?»

93

«Yo; bitanem. şaka ediyorum.»

Geceler çok güzeldi, birbirimize dokunabildiğimiz zaman mutlu oluyorduk. O zamanların dışında birçok sevişme yollarımız vardı, ayrı odalarda yatarken bile birbirimizin aklına birtakım düşünceler sokmaya çalışırdık. Bazen başarılıydık da, aynı şeyi düşündüğümüz içindi belki de.

Hastaneye ilk geldiği gün birbirimize evlendiğimizi söylüyorduk. Ve bir bir sayıyorduk geçen günleri. Ben gerçekten evlenmek istiyordum ama o evlendiğimiz zaman bizi birbirimizden ayıracaklarını söylüyordu. Evlenme işlemlerine başlasak bile onu göz hapsine alırlarmış. İtalyan yasalarına göre evlenecektik. Evlenme işlemleri de korkunçtu.

Bazen çocuğumuz olur düşüncesiyle kaygılanıyordum. Ama uzun süredir evliymişiz gibi davranıyorduk birbirimize. Bir gece bu konuyu görüştük.

Catherine:

«Ama^ sevgilim beni buradan başka bir yere gönderirler,» dedi.

«Bakarsın göndermezler.»

«Mutlaka gönderirler. Savaş bitinceye dek ayırırlar, kendi ülkeme gönderirler beni.»

«İzin alıp gelirim.»

«İskoçya'ya izinli gelmen olanaksız. Hem gelsen bile seni geri yollamam. Evli gibiyiz. Şimdi evlenmenin bir yararı yok.»

«Seni düşündüğüm için böyle söyledim.»

«Ben sen diye bir şey olamaz. Seninim ben. Beni ayrı biriymişim gibi sayma.»

«Kadınların evlenmeye can attıklarını sanırdım.»

«Orası öyle. Ama ben seninle evliyim. Yoksa karılık yapamıyor muyum?»

«Kim demiş, her şeyin en güzelini yapıyorsun.»

«Biliyor musun, sevgilim, daha önce bir evlenme hazırlığı daha geçirmiştin.»

«Kapat bu konuyu.»

94

«Yalnız seni sevdiğimi biliyorsun. Beni başka birisi daha sevdi diye üzülmemelisin.» «Üzülüyorum.»

«Her şeyimi sana adadıktan sonra ölü birisini kıskanmamalısın.»

«Kıskanmıyorum ama onun lafını da işitmek istemiyorum.»

«Sevgilim, ben de senin her türlü kadınla düşüp kalktığını biliyorum, ama yine de aldırmiyorum.»

«Gizlice evlenemez miyiz?» diye sordum. «Ya başıma bir iş gelirse? Ya da bir çocuğumuz olursa?..»

«Ya kilisede ya da belediyede evlenilir. Başka yolu yok. Aslında biz gizlice evlendik. Dindar biri olsaydım seninle aramdaki bu ilişkiye asla yanaşmazdım.»

«Anımsıyor musun, bana Saint Antuan vermiştin?»

«Uğur getirsin diye. Bana da başka birisi vermişti.»

«Hiçbir şeye aldırmiyor musun yani?»

«Tek korkum benden ayrılman. Benim dinim sensin. Her şeyimsin.»

.

«İstediğin an evlenebilirim seninle.»

«Namusumu kurtarmak istiyormuşsun gibi konuşma. Aslında namusluyum ben. İnsan mutluluk duyduğu bir şeyden niye utansın? Sen mutlu değil misin yani?»

«Ama beni bırakmayacaksın, başkasına gitmeyeceksin, değil mi?»

«Hayır, sevgilim. Seni bırakıp gidemem. Yalnız, başımıza kötü bir şey gelecekmiş gibi bir duygu var içimde. Ama seni bırakmayacağım, hiç üzülme.»

«Üzülüyorum. Seni çok seviyorum. Ama sen benden önce başka birini sevmişsin.»

«Ne oldu ona?»

«Öldü.»

«Evet ölmeseydi seni tanıyamayacaktım. Gerçi birtakım hatalarım oluyor, ama hiçbir zaman sadakatsizlik edemem. Sana öyle sadık kalacağım ki belki de günün birinde benden bıkacaksın.»

«Yakında cepheye dönmek zorundayım,» dedim.

95

«Gidinceye dek düşünmeyelim bunu,» dedi. «Görüyorsun ki mutluluktan uçuyorum sevgilim. Hem çok güzel eğleniyoruz. Seninle ilk tanıştığım an az kalsın mutluluktan kalbim duracaktı. Şimdi mutluyuz ve birbirimizi seviyoruz. Seni mutlu etmek için ne istersen onu yapayım, istersen saçlarımı okşa. Benimle oynamak ister misin?»

«Evet, yatağa gel.»

«Olur, ama önce gidip hastalara bir bakayım.»

ONDOKUZUNCU BÖLÜM

Yaz böyle geçip gitti. Geçen günler pek kalmamış aklımda. Yalnız, havalar çok sıcak gidiyordu. Gazetelerde de bir sürü zafer haberleri vardı.

Sapasağlamdım, bacaklarım çabucak iyileşti. Artık koltuk değneklerini bırakmış, bastonla yürümeye başlamıştım. Sonra Ospedale Maggiore'da dizleri oynatma jimnastiği, masajlar, banyolar, ışın tedavileri başladı.

Hastaneye öğleden sonraları gidiyordum. İşim bitince bir kadeh içki yuvarlıyor ve gazetemi okuyordum. Kentte pek dolaşmıyordum. Hastaneye gideceğim zamanı iple çekiyordum. Çünkü tek isteğim Catherine'! görmektir. Bunun dışında zaman öldürmek istiyordum. Kimi zaman bol. bol uyuyor, yarışlara ve tedaviye gidiyordum. Kimi zaman da İngiliz-Amerikan Kulübü'ne uğru yordu m. Maroken koltuklara gömülüp dergilere göz atıyordum. Koltuk değneklerini bıraktıktan sonra Catherine ile dolaşmamıza izin vermiyorlardı. Çünkü yardım gerekmeyen bir hastayla hastabakıcısının başbaşa dolaşmaları yakışsız bir durum sayılıyordu. Bu yüzden öğleden sonraları birlikte olamıyorduk. Yalnız Ferguson da gelirse, ara-sıra gidebiliyorduk yemeğe.

96

Catherine'nin işlerini üzerine alan Miss Van Cam-pen bizi içten iki dost olarak kabul etmişti. Soylu bir aileden geldiğini sandığı için Catherine'i hoşgörüyordu. Aslında kendisi de soylu bir ailedenmiş. Hastanede öyle çok iş vardı ki, başını kaşıyacak zamanı yoktu Van Cam-pen'in. O yaz pek sıcak geçiyordu. Gerçi Milano'da bir çok eş dost vardı, ama akşam olur olmaz hemen hastaneye dönüyordum.

Savaş, Carso'ya doğru sürüyordu. Plava'nın karşısındaki Kuk'ü almışlardı, şimdi de Bainsizza Ovası'nı almaya çalışıyorlardı.

Batı cephesinden gelen haberler pek iç açıcı değildi. Savaş bir süre daha sürecekti belli ki. Gerçi savaşın içindeydik ama asker toplayıp onları savaşa hazırlamak en azından bir yıl sürerdi. Bu yıl belki de iyi bir yıl olurdu. İtalyanlar epeyce zayıf vermişlerdi. Bu gidişe bir anlam veremiyordum.

Bainsizza ile Monte San Gabriele ele geçse bile Avusturyalıların elinde yığınla dağ vardı daha. Gördüğüm o yüksek dağların hepsi uzaklardaydı.

Carso'da denize uzanan bataklıklar olmasına karşın hâlâ ilerleniyordu. Napoleon olsa Avusturyalıları çoktan yenerdi. Ovada çarpışmaktansa dağlarda çarpışmayı yeğ tutardı. Aşağıya inmelerine izin verir, sonra da Ve- -rona yakınlarında onları darmadağın ederdi.

Batı cephesinde kimsenin kimseyi yendiği yoktu. Belki de artık savaşlarda yenmekten çok savaşı sürdürme eğilimi başlamıştı. Bir tür Yüzyıl Savaşı'ydı bu. Gazeteyi aldığım yere koyduktan sonra kulüpten çıktım. Merdivenlerden aşağı yavaşça indim. Grand Hotel'in önünde bizim ihtiyar Meyers ve karısıyla karşılaştım. A-rabadan iniyorlardı. At yarışlarından dönen Bayan Meyers siyah giysiler içindeydi. Kocaman memeleri vardı. Kocasını ise kırılmış bıyıkları ve elindeki bastonuyla yakışıklı denebilecek biriydi. Yürüyüşü bir garipti.

Karısı: «Nasılsınız?» diyerek tokalaştı benimle.

Silâhlara Veda / F. 7

97

Meyers ise:

«Merhaba,» dedi,

«Yarışlar nasıl gitti?»

«Çok iyi. Oynadığım atlardan üçü kazandı.»

«Ya sizinki nasıl gitti?» diye sordum Meyers'e.

«iyi. Ben de bir tane tutturdum.»

«Bu işi nasıl kazanıyor,» dedi Bayan Meyers. «Bana hiç söylemez.»

«Bir şeyler yapıyorum,» dedi Meyers. «Siz de kendinizi göstersenize.»

Konuşurken size bakmıyormuş ya da sizi başkası sanıyormuş gibi bir havası vardı. , «Göstereceğim,» dedim.

«Sizleri görmeye geliyordum hastaneye,» dedi Bayan Meyers. «Çocuklarım için bir şeyler hazırladım. Hepiniz yavrularımsınız benim.»

«Sevinecekler sizi görünce.»

«Hepsi çocuklarım. Siz de çocuklarımdan birisiniz.»

«Ben gideyim,» dedim.

«Sevgili çocuklarımdan hepsine benden selam götürün,» dedi. «Size çok şey getireceğim. Marsala ve çörek. »

«Hoşça kalın,» dedim. «Sizi görünce çok sevinecekler.»

«Güle güle,» dedi Meyers. «Galleria'ya geldiğinizde masamızı biliyorsunuz. Her gün öğleden sonra oradayız.»

Caddede yürümeye başladım. Cova'dan Catherine için bir şeyler alayım dedim. içeri girip bir kutu çikolata aldım. Kız kutuyu sararken ben de bara doğru uzandım. Birkaç İngilizle birkaç havacı vardı. Bir tek martini yuvarladım. Sonra çikolata kutusunu aldım, hastanenin yolunu tuttum. Scala'ya inen caddenin başındaki küçük birahane bazı tanıdıklar vardı. Bir viskonsül, şan dersleri alan iki genç, bir de Ettore Moretti. San Fransiskolu bir italyandı, şimdi italyan ordusundaydı.

98

Bir kadeh içki içtim onlarla. Tenorlardan birinin adı Ralphe Simmons idi. Enrico del Credo adıyla şarkı söylüyordu. Sesinin güzel olup olmadığını bilmiyorum ama hep büyük havalarda görünüyordu. Soğuktan kızarmış burunlu, şişman bir adamdı. Pivenza'dan geliyormuş. Tosça operasında büyük bir başarı kazanmış.

«Sesimi dinlemediğinizi sanıyorum,» dedi.

«Burada ne zaman oynayacaksınız?»

«Sonbaharda La Scala'da çıkacağım.»

«Kalıbımı basarım sandalye fırlatacaklardır,» dedi Ettore. «Duydunuz mu, Modena'da sahneye nasıl sandalye yağıdırmışlar?..»

«İnanmayın ona.»

«Doğru söylüyorum,» dedi Ettore. «Ben de orday-dım. Yalnız ben altı sandalye attım.»

«Başlıbozğun tekisin sen.»

«İtalyancası bozuk,» dedi Ettore. «Nereye giderse suratına sandalye fırlatıyorlar.»

«Piacenza Kuzey italya'da konser verilecek en zor yerdir,» dedi öbür tenor.

«Orada şarkı söylemek her babayiğidin harcı değildir.»

Bu tenorun adı Edgar Saunders idi. Edouardo Giovanni takma adını kullanıyordu.

«Keşke oraya gelip de sana nasıl sandalye attıklarını görebilseydim,» dedi Ettore. «Önce italyanca öğren.»

«Bu adam kaçık anlaşılan,» dedi Edgar Saunders. «Sandalye fırlatmak lafından başka bir şey bildiği yok.»

«Siz ikiniz ağzınızı bir açtınız mı tamamdır, seyirciler ister istemez sandalyeleri fırlatıverirler,» dedi Ettore. «A-merika'ya döndüğünüzde La Scala'da kazandığınız zaferleri anlatırsınız. Yahu daha ilk notayı işitmeleriyle sizleri La Scala'dan atmaları bir olur be!»

«Ekimde Scala'da Tosça operasında şarkı söyleyeceğim,» dedi Simmons.

Ettore, Viskonsüle: «Biz de gideriz, değil mi Mac?» diye sordu. «Onları sandalye bombardımanından koruyacak birileri gerek.»

99

«Canım Amerikan ordusu bal gibi yapabilir bu görevi,» dedi viskonsül. «Simmons, bir içki daha içer misin? Ya sen, Saunders?»

«İçerim,» dedi Saunders.

Ettore: «Gümüş madalya vereceklermiş diye duydum,» dedi bana. «Niye verecekler?»

«Bilmiyorum. Daha doğrusu vereceklerini sanmıyorum.»

«Neden vermesinler? Cova'daki kızlar seni baştacı ederler o zaman, iki yüz Avusturyalı öldürdün, sonra koca bir siperi tek başına ele geçirdin, inan bana bu madalyaları alana dek akla karayı seçtim ben.»

«Kaç madalya aldın, Ettore?» diye sordu viskonsül.

«Tüm madalyaları o aldı,» dedi Simmons. «Zaten bu savaşı da bu genç için sürdürüyorlar.»

«İki bronz, üç tane de gümüş madalya aldım,» dedi Ettore. «Ama yalnız birinin kâğıtları geldi.»

«Ötekiler ne oldu?» diye sordu Simmons.

«Çarpışma başarıyla sonuçlanmazsa madalya filan vermiyorlar adama!»

«Kaç kez yaralandın, Ettore?»

«Üç kez ağır yaralandım. Sonra üç tane de yaralı nişanım var. Nah işte...»

Ceketinin kolunu aşağıya çekti. Omuzunun aşağısına dikilmiş siyah zemin üzerinde üç tane paralel gümüş şerit vardı.

Ettore:

, «Senin de olmalı,» dedi bana. «insanın böyle bir şerit alması inanın güzel bir şey. Madalya almaktan daha iyi. İnan bana oğlum, üç nişan almak büyük bir onurdur. Uç ay hastanede yattın mı, bir nişan alıyorsun.»

<Nerenden yaralandın, Ettore?» diye sordu viskon-sül.

Ettore kolunu sıvadı:

«Buramdan.»

Derin kırmızı yara izini gösterdi:

«Bacağımdan. Ayağımda ölü bir kemik parçası var.

100

şimdi bile kokuyor. Her sabah küçücük küçücük parçalar çıkarmama karşın kokunun önünü alamadım.» «Neyle yaralandın?» diye sordu Simmons. c «El bombasıyla. Hani şu patates ezeceklerinden biriyle. Ayağımanın bir parçasını koparıp attı.» : Bana döndü:

«Hani şu bizim patates ezeceklerini bilirsin canım...» ,v «Evet.»

Bombayı atarken gördüm orospu çocuğunu,» dedi Ettore. «Yere serdi beni. Önce öldüğümü sandım. Orospu çocuğunu tüfeğimle öldürdüm. Subay olduğumu kimse anlamasın diye yanımda tüfek taşıyım.»

«Kaç yıldır subaysın, Ettore?» diye sordum.

«İki yıldır. Akşama sabaha yüzbaşı oluyorum. Peki sen kaç yıldır teğmensin?»

«Üç.»

«İtalyancayı iyi bilmediğin için yüzbaşı olamazsın,» dedi Ettore. «Konuşuyorsun ama yazamıyorsun. Yüzbaşı olmak için okumak gerek. Neden Amerikan ordu-sunakatılmıyorsun?»

«Belki katılıyorum.»

«Keşke ben de katılabilseydim. Mac, ne alır bir yüzbaşı?»

«Pek iyi bilmiyorum. Sanırım iki yüz elli dolar kadar bir şey.»

«İyi para. Tezelden Amerikan ordusuna gir. Sonra beni de oraya aldırmaya bak.»

«Elimden geleni yapmaya çalışırım.»

«İtalyancayla bir bölüğü yönetebilirim. Komuta terimlerinin İngilizcesini de kolaylıkla öğrenirim.»

«General olursun sen,» dedi Simmons.

«O kadar uzun boylu dil bilgim yok. Generalin çok şey bilmesi gerek. Savaşı çocuk oyuncağı mı sandın! Aslında onbaşı olacak kafa bile yok sizlerde.»

«Neyse ki, onbaşı olmak zorunda değilim,» dedi Simmons.

«Sizin gibi başıboşları toplarlarsa görürsünüz. Siz

ikiniz benim takıma düşseniz. Mac de. Seni kendime emireri yapardım, Mac.»

«İyi bir insansın, Ettore,» dedi Mac. «Ne yazık ki savaşın aleyhinde değilsin.»

«Savaş bitmeden albay olacağım.»

«Öldürmezlerse.»

«Kimse öldüremez beni.»

Başparmağı ve işaret parmağıyla yakasındaki yıldızlara dokundu.

«Ne yaptığımı gördün herhalde.»

Ayağa kalkarak: «Hadi gidelim, Slim,» dedi Saunders.

«Gidelim.»

«Hoşça kalın,» dedim. «Benim de gitmem gerek.» Saat altıya çeyrek vardı. «Ciaou, Ettore.»

«Ciaou, Fred,» dedi Ettore. «Gümüş madalya alacağına sevindim doğrusu.»

«Belki de alamam.»

«Mutlaka alacaksın, Fred. Emin bir yerden duydum.»

«Şimdilik hoşça kalın,» dedim. «Başını belaya sokma, Ettore.»

«Üzülme. Kendimi koruyacak güçteyim. Ne sarhoşum ne de kazanova. Tehlikenin nereden geleceğini iyi bilirim ben.»

«Hoşça kal,» dedim. «Yakında yüzbaşı olacağına sevindim.»

«Savaş nedeniyle yüzbaşı yapacaklar beni. Bilirsin: Üç yıldız. Çaprazlama iki kılıç ve üstünde bir taç. Yüzbaşı Ettore.»

«Şansın açık olsun.»

«Senin de. Ne zaman dönüyorsun cepheye.»

«Pek yakında.»

«Görüşürüz öyleyse.»

«Hoşça kal.»

«Güle güle. Serseri kurşunlara hedef olmamak için gözünü dört aç!» 102

Hastaneye kestirmeden inen bir arka sokak vardı, o-rama saptım. Ettore yirmi üçündeydi. San Fransisko'da amcası varmış; onun yanında büyümüş. Annesiyle baba-

S sini görmek üzere Torino'ya geldiği zaman savaş patlak vermiş. Kız kardeşini ise Amerika'daki amcasının yanına . | yollamışlar. O yıl öğretmen okulunu bitirmek üzereymiş. Herkesin canını sıkan gerçek bir kahramandı Ettore. Catherine onu hiç çekemiyordu.

«Bizde de kahramanlar var,» dedi. «Ama bizim kahramanlar hiç değilse sessizler, sevgilim.»

«Benim pek umursadığım yok.»

«Doğru ama kendini beğenmişin biri. İkimizi de çok sıkıyor.»

«Haklısın.»

' «Hem .biliyor musun, sevgilim? Belki de cephede çok yararlıklar göstermiştir, ama n'olursa olsun yine de ben ona ısınmadım.»

«Sözde yakında yüzbaşı olacakmış.»

«Bayağı sevindim,» dedi Catherine. «Keyfine diyecek yoktur.»

«Benim de yüksek rütbeli bir subay olmamı ister miydin?»

«Hayır, sevgilim. Beni bir lokantaya götürecek rütben varsa bu benim için yeter.»

«İşte benim de rütbem bu.»

«Fazlasını istemem. Belki de başın döner. Hiç de kendini beğenmiş değilsin sevgilim. Öyle olsaydın bile yine de seninle evlenirdim.»

Balkondaydık. Alçak sesle konuşuyorduk. Ay henüz doğmamıştı. Fakat kentin üzerine sis çökmüştü. Biraz sonra içeri girdik.

Şimdi yağmur yağıyordu. Çatıya vuran damlaların tıptırtılarını işitiyorduk, içeri yağmurun girip girmediğini anlamak için dışarı bir göz attım.

Catherine:

«Başka kimleri gördün?» diye sordu.

«Mayers'leri.»

103

«Garip bir karı koca.»

«Memlekette hapishanedeymiş. Meyers ölecek diye dışarı yollamışlar.»

«Şimdi de Milano'da rahatına bakıyor.»

«Rahat bir yaşam sürdüğünü pek sanmam.»

«Ne de olsa hapishaneden daha iyidir.»

«Karısı bir şeyler getirecekmiş buraya.»

«Güzel şeyler getiriyor. Seni de sevgili oğlu olarak görüyor.»

«Evet.»

«Aslında sizler onun sevgili oğullarısınız.» dedi Catherine. «Yağmurun sesini dinle.»

«Birden hızlandı.»

«Beni hep sevecek misin?»

«Elbette.»

«Yağmur yağmasa bile, değil mi?»

«Elbette.»

«Sevindim buna. Çünkü yağmurdan korkarım ben.»

«Neden?»

Uykum gelmişti. Dışarda ise yağmur durmadan yağıyordu.

«Bilmem. Çocukluğumdan beri korkarım yağmurdan.»

«Ben severim ama.»

«Aslında ben de yağmurda yürümeyi severim ama birisini sevince içime hüznün çöküyor.»

«Ama ben seni hep seveceğim.»

«Ben de seni yağmurda, kârdâ, rüzgârda, her şeyde seveceğim.»

«Uyku bastırdı.»

:<Uyu, sevgilim. Her şeye karşın seni yine seveceğim..

«Aslında yağmurdan korkmuyorsun, değil mi?»

«Birlikte olunca korkmuyorum.»

«Niye korkuyorsun?»

«Bilmiyorum.»

«Söylesene.»

104

«Söyleyemem.» . «Ne olur, söyle.»

«Pekala. Yağmurdan korkuyorum. Çünkü yağmur yağınca kendimi ölmüş sanıyorum.»
«Saçma.»

«Bazen sen de ölmüş oluyorsun.» «Bu olabilir işte.»

«Sen ölmeyeceksin. Çünkü seni koruyacak güçteyim ben.»

«Lütfen konuşma, bu geceyi öldürmeyelim. Üstelik de çok az zamanımız var.»

«Haklısın. Zaten konuştuklarımız saçmasapan şeylerdi hep.»

«Evet.»

«Korkmuyorum yağmurdan. Korkmuyorum yağmurdan. Ah, tanrım, keşke korkmasaydım.»
Açlıyordu. Yatıştırmaya çalıştım. Sustu, ama dışarıda yağmur hâlâ yağıyordu.

YİRMİNCİ BÖLÜM

Bir gün öğleden sonra at yarışlarına gittik. Ferguson ile Crowell Rodgers de bizimle geldiler. Rodgers, mermi tıpasının patlamasıyla gözlerinden yaralanan arkadaştı.

Öğle yemeğinden sonra kızlar giysilerini değiştirmeye gittiler. Biz de Crowell'in odasında oturup at yarışları ile ilgili haberleri okuduk. Crowell'in başı sargılar içindeydi. Yarışlardan pek hoşlanmazdı ama laf olsun diye okurdu. Atların korkunç şeyler olduğunu ama elimizde başka at olmadığını söylüyordu. ihtiyar Meyers Crowell'i severdi. Bu işin inceliklerinden söz ederdi ona. Neredeyse her yarışı kazanırdı Meyers, ama kazanç oranı düştüğü için bu işin püf noktalarını başkalarına anlatmazdı.

At yarışlarında türlü türlü hileler yapılıyordu. Başka

105

yerlerden kovulmuş insanlar italya'da yarışlıyordu. Gerçi Meyers'in tahminleri doğru çıkıyordu. Ama ona bir şey sormak gelmiyordu içimden. Sorularımı değiştirirdi kimi zaman. Yanıt vermek zorunda kalsa bile canı sıkılmış gibi bir havaya bürünürdü. Ama Crowelli kazandırmak için elinden gelen her şeyi yapardı. Crowell'in iki gözü de yaralıydı. Ama bir tanesi açıkça kötüydü. Meyers'in de gözleri rahatsızdı, belki de Crowell'i bu yüzden kolluyordu. Oynayacağı atı karısına bile söylemezdi Meyers. Karısı arada sırada kazanır, yitirince de öfkelenirdi.

Dördümüz bir faytona atladık, San Siro'ya gittik. Hava çok güzeldi. Tramvay yolunu izleyerek kent dışındaki tozlu yola çıktık. Demir parmaklıklı vidalar, ağaçlı bahçeler ve içinde su akan hendekler vardı. Kuzeyde de dağlar...

Yarış yerine giden birçok araba vardı. Kapıdaki adamlar bize bilet filan sormadılar, çünkü sırtımızda subay üniforması vardı. Arabadan indik, liste aldık, alanın dışında yürüdük. Sonra yarış alanının o yumuşak, kaba toprağından karşıya, atların bulunduğu yere geçtik.

Oturulacak tahta sıralar eskiydi, ahırların yanına sıralanmışlardı. Birçok tanıdıkla karşılaştık. İç alandaki çit boyunca bir sürü asker duruyordu. Atların bulunduğu yer tıklım tıklımdı. Sıraların arkasındaki ağaçların altında atları dolaştırıyorlardı. Ferguson'la, Catherine'e birer iskemle bulup oturttuk.

Atlardan biri mora çalan siyah renkteydi. Crowell kalıbımı basarım bu at boyamadır diye tutturdu. Ata alıcı gözüyle şöyle bir baktık. Boyama olabilirdi. «Atlara bin» zili çalmak üzereyken ortaya çıkmıştı bu at. Binicisinin kolundaki numaraya bakarak, bu atı listeden aradık, Listede bu atın adı Japalac'tı. Kara bir iğdişti.

şimdiye dek en azından bin metrelik bir koşuyu kazanamamış atlar arasındaydı bu yarış. Boyanmış olduğundan Catherine'in de kuşku yoktu. Ferguson, çekimser kalmıştı. Bana kalırsa görünüşü kuşku uyandırır-

106

cıydı. Aramızda yüz lire topladık. Listeye göre bu at bire otuz beş veriyordu. Crowell, biletleri almaya gitti. Biz de binicilerin bir kez daha atlarla geçişlerini izledik. Sonra ağaçların altına gittiler, oradan geçip, ağır ağır piste çıkışlarına baktık.

Yarışı seyretmek için sıralara çıktık. San Siro'da o zamanlarda lastik çubuk falan yoktu. Başlama işaretini verecek olan adam atları sıraya koydu. Atlar yolun başında, uzaktan ufacık görünüyorlardı. Adam uzun kamçısını şaklatarak yarışı başlattı.

Önümüzden geçtikleri sırada siyah at öndeydi. Dönemeci aldıklarında siyah at ötekilerden on beş boy ilerdeydi. Yarışı bitirdikten sonra o hızla dönemeci bir kez daha döndü.

«Nefis bir şey değil mi?» diye bağırdı Catherine; «Üç bin lireden fazla kazandık. Müthiş bir at olmalı.»

«Paramızı almadan önce,» dedi Crowell, «umarım boyası akmaz.»

«Nefis bir atmış,» dedi Catherine. «Bakalım Bay Meyers ona mı oynadı...»

Bay Meyers'e: «Tutturdunuz mu?» diye bağırdım.

Başını salladı:

«Ben tutturamadım,» dedi. «Siz hangisine oynadınız çocuklar?»

«Japalac'a.»

«Yok yahu? Bire otuz beş verdi!»

«Rengini beğendiğimiz için ona oynadık.»

«Ben beğenmemiştim. Tohuma kaçmış gibi geldi bana. Ona oynama dediler.»

«Listeye göre bire otuz beş veriyor,» dedim.

«Pek para vermez,» dedi Meyers. «Son anda epey para yatırdılar ona.»

«Kimliyatırdı?»

«Kempton'la adamları. Söylediydi dersiniz, bire iki bile vermeyecek.»

«O da para mı? Ben üç bin lireden alırsanız sanmıştım,» dedi Catherine. «Bu hileli yarıştan hiç hoşlanmadım.»

107

Ferguson: «Hileli ve berbat bir şey bu,» dedi.

«Tabii,» dedi Catherine, «işin içinde hile olmasaydı biz de ona oynamayacaktık. Ama olsun, üç bin lireden fena para değildi aslında.»

«Gidip birer içki içelim, bakalım ne kadar veriyorlar,» dedi Crowell.

Rakamların asıldığı yere gittik, para dağıtma zili çaldı, Japalac adının yanına 18.50 «ganyan» astılar. Bu demektir ki, on lireden bahislerden bile daha az veriyordu.

Sıraların altındaki bara gittik. Birer viski-soda içtik. Tanıdık birkaç kalyanla, viskonsül Mc Adams'a rastladık, kızların yanına giderken peşimize takıldılar, italyanlar inceliklerinden nerdeyse kırılacaklardı. Biz aşağıya, yeniden oynamaya giderken Me Adams, Catherine ile konuşuyordu. Bay Meyers kasaların yanındaydı.

«Sor bakalım hangisine oynamış?» dedim Crowell'e.

«Hangisine oynuyorsunuz Bay Meyers?» dedi Crowell.

Meyers elindeki listeyi aldı. 5 numarayı işaretledi.

Crowell:

«İzin verir misiniz, biz de ona oynayalım?» dedi.

«Oynayın oynayın,» dedi Bay Meyers. «Ama sakın karıma çıtlatmayın,» dedi.

«Bir şey içer misiniz?» diye sordum.

«Hayır, sağolun. Ben içki kullanmam.»

5 numaraya yüz lireden «ganyan» oynadık, yüz lireden de «please.» Sonra birer viski-soda içtik.

Oldukça neşeliydim. İki italyan'a daha rastladık. Bizimle birer kadeh içti ikisi de.

Sonra kızların yanına geldiler bizimle. Bu italyanlar da çok naziktiler.

Daha önce getirdiğimiz italyanlarla nezaket yarışına girdiler.

Biraz sonra herkes ayaktaydı. Biletleri Catherine'e verdim.

«Hangi ata oynadınız?»

«Bilmem, Bay Meyers seçti.»

«Adını bile bilmiyor musun?» 108

«Hayır, listeden bulabilirsin. 5 numara sanırım.» «Sendeki bu güven insanı

duygulandırıyor,» dedi. Beş numara kazandı ama para vermedi. Bay Meyers kızdı.

«Yirmi lireden almak için iki yüz lireden yatırmak gerekiyor,» dedi. «On lireden verip iki bilet alıyorsun. Değmez. Karım yirmi lireden yitirdi.»

Catherine: «Ben de geleyim seninle,» dedi bana.

İtalyanlar ayağa kalktılar. Aşağı inerek atların bulunduğu yere gittik.

«Hoşlanıyor musun bundan?» diye sordu Catherine: «Evet, sanırım hoşuma gidiyor.»

«İyi öyleyse,» dedi. «Ama sevgilim, bu kadar insanı bir arada görmek sinirime dokunuyor benim.» «Çok insan görmedik ki.»

«Öyle ama, şu Meyers'ler, o bankacı, karısı, kızları...»

«Benim çekleri o paraya çeviriyor,» dedim. «O çevirmezse başkası çevirir. Şu dört çocuk da korkunçtu.»

«Burada kalıp yarışı çitin arkasından izleyebiliriz.» «Ne güzel olur! Hem adını hiç duymadığımız, Me-yers'in oynamayacağı bir ata oynayalım sevgilim.» «Peki.» «İşim benim» adlı ata oynadık, beş at arasından dördüncü geldi. Çite yaslanıp atların geçişine baktık. Geçip giderlerken nallarından tok sesler çıkıyordu. Uzaklarda dağları, ağaçların tarlaların ötesinde Milano'yu gördük.

«Tertemiz oldum sanki,» dedi Catherine.

Atlar dönüyordu. Kapıdan girdiler. Islak ve terliyidiler. Jokeyler onları yatıştırıyor, inmek için ağaçların altına gidiyorlardı.

«Bir şey içer misin? Burada birer içki içer,,atlara bakardık.»

«Alıp getireyim,» dedim. «Çocuk getirir,» dedi Catherine.

109

Elini kaldırdı. Ahırların yanındaki Pagoda bardan bir çocuk geldi. Yuvarlak, demir bir masanın başına oturduk.

«Yalnızken daha iyi, değil mi?»

«Evet,» dedim.

«Orada, bütün ötekiler varken kendimi çok yalnız hissettim.»

«Burası çok güzel,» dedim.

«Evet, gerçekten çok güzel bir koşu alanı.»

«Çok hoş.»

«Canını sıkamak istemem sevgilim,» dedim. «Ne zaman istersen döneriz.»

«Hayır,» dedim, «burada kalıp içkilerimizi içeriz, sonra da inip engelliye seyrederiz.»

«Bana çok iyi davranıyorsun,» dedi.

Bir süre yalnız kaldıktan sonra, ötekilerin yanına gittiğimize sevindik. İyi eğlenmiştik.

YİRMİBİRİNCİ BÖLÜM

Eylülde serin geceler başlamıştı artık, sonra gündüzler de serinledi. Ağaçların yaprakları sararmaya başladı. Yazı geride bıraktığımızı anladık.

Cephede çarpışmalar çok kötü gidiyordu. San Gab-rielle'yi bir türlü atamıyorlardı. Bainsizza yaylasındaki çarpışmalar sona ermişti. Alamamışlardı. Ettore cepheye gitmişti. Atlar Roma'ya gitmişti. Artık at yarışları yapılmıyordu. Crowell de Roma'ya gitmişti, o-radan Amerika'ya yollayacaklardı onu.

Savaş aleyhtarı iki gösteri düzenlenmişti kentte. Torino da bundan daha kötü bir karışıklık patlak verdi. Bir İngiliz binbaşısı kulüpte bana italyanların Bainsizza yaylasında ve San Gabriele'de yüz elli bin kişi yitirdiklerini anlattı. Ayrıca Carso'da da kırk bin kişi yitirmişler.

İçkilerimizi içerken o anlatmaya devam ediyordu. Savaş bu yıl için sona ermiş burada, italyanlar beceremeyecekleri kadar büyük işe kalkışmışlar. Felemenk'-

110

deki saldırının da başaramayacağını söyledi. Eğer bu sonbahardaki kadar adam öldürülürse, müttefikler bir yıl içinde hapı yutarmış. Aslında çoktan hapı yutmuşuz, ama keyfimiz yerindeymiş. Çünkü hiç bir şeyin farkında değildik.

Hepimiz hapı yutmuşuz. Bütün iş bunu kabul etmemekteymiş. Hangi ülke hapı yuttuğunu, en son anlarsa savaşı o kazanacaktı.

Birer tane daha içtik.

Kimsenin yanında mıymışım? Hayır. O yanıdaymış. Kulüpte bir biz vardık, büyük

meşin kanepelerden birine oturmuştuk. Binbaşının çizimleri çok güzel cilalanmış, mat bir deridendi. Çizimler gıcır gıcırdı.

Her şey çok kötü dedi. Tümenlerden, insan gücünden başka bir şey düşünen yokmuş.

Tümenlere komuta edebilmek için birbirini yiyormuş herkes. Komutayı ele geçirince de askerleri öldürmekten başka bir şey yapmı-yorlarmış. Hepsi de düzenbazmış.

Zaferleri Almanlar kazanıyormuş. Asker diye onlara denirmiş, Eski Hunlar da

asker bir ulusmuş. Ama onlar da hapı yutmuşlar. Hepimiz hapı yutmuşuz.

Rusya'yı sordum. Onların da çoktan hapı yuttuklarını söyledi. Nasıl hapı

yuttuklarını çok geçmeden görürmüşüm. Sonra da Avusturyalılar hapı

yutacaklarmış. Ellerinde birkaç Hun tümeni olursa ancak savaşı

kazanabilirlermiş.

«Bu sonbaharda saldırırlar mı dersiniz?» diye sordum.

Elbette saldırırlarmış.

italyanlar da hapı yutmuş. Bilmeyen yokmuş hapı yuttuklarını. Eski Hunlar olsaymış, inip Trentino'dan geçer, Vicenza'da demiryollarını keserlermiş, italyanlar nereye tüyermiş o zaman?..

«On altıda denediler bunu,» dedim.

«Almanlarla değil,» dedi.

«Evet,» dedim.

«Belki de öyle yapmazlar,» dedi. «Daha karışık bir işe kalkarlar ve daha basit bir iş, sonra da şerefleriyle hapı yutarlar.»

111

«Ben gitmek zorundayım,» dedim.

Hastaneye dönecektim.

»Güle güle,» dedi.

Sonra pek neşeli bir havaya büründü:

«Her bakımdan şansınız açık olsun.»

Karamsar dünya görüşüyle kişisel neşesi arasında keskin bir zıtlık vardı.

Berbere girip tıraş oldum, hastaneye gittim. Bacağım iyileşeceği kadar

iyileşmişti. Daha üç gün önce muayeneye gelmişim.

Ospedale Maggiore'de yapılacak tedaviler vardı daha. Topallamamaya çalışarak yan sokaklarda yürüdüm.

Kemerli sütunların altında bir ihtiyar isteyen kâğıtla silüetini kesiyordu.

Durup baktım. İki kız model duruyordu, ihtiyar da, başı yana eğik, onlara baka baka, kâğıdı makasla çabuk çabuk oyuyordu. Kızlar kıkır kıkır gülüşüyorlardı.

İkisinin yüz biçimleri bir arada çıkıyordu.

Silüetleri beyaz bir kâğıda yapıştırdı, bana gösterdikten sonra kızlara verdi.

«Güzel oldu,» dedi. «Sizinkini de çıkartayım mı, Te-nente?»

Kızlar silüetlerine bakarak güle güle uzaklaştılar. Şaka maka güzel kızlardı.

Biri hastanenin karşısındaki şarapçıda çalışıyordu.

«Peki,» dedim.

«Şapkanızı çıkartın.»

«Hayır, şapkalı olsun,» dedim.

«O kadar güzel olmaz,» dedi ihtiyar. Gözleri parladı. «Ama daha askerce olur,» dedi.

Siyah kâğıdı kesti, sonra iki katı ayırıp profilleri bir kartonun üstüne yapıştırdı, bana verdi.

«Borcum ne?»

«İstemez.»

Elini salladı: «Benden olsun.»

«Lütfen.»

Biraz bozukluk çıkarttım:

112

«Alırsanız memnun olurum.»

«Olmaz. Zevk için yaptım. Sevgilerinize verirsiniz.»

«Çok teşekkürler. Yine görüşürüz.» . «Umarım.»

Hastaneye gittim. Birkaç mektup vardı. Mektuplardan biri resmi idi. Dinlenip kendimi toparlamam için üç hafta izin veriyorlar. Sonra yeniden cepheye dönecekmi-şim.

Dikkatle bir kez daha okudum. Tedavim bittiği gün iznim de bitiyordu. Üç hafta yirmi bir gündü.

«Beni yemeğe beklemeyin,» dedim hastanedekilere.

Hastanenin bulunduğu sokağın üst başında bir lokanta vardı. Yemeğe oraya gittim, masada mektupları okudum. Corriere della Sera'yı okudum.

Mektuplardan biri büyükbabamdan geliyordu. Aile haberleri, yüreklendirici sözler, iki yüz dolarlık bir çek, birkaç tane de gazete kesiği vardı. Bizim alaydaki papazdan cansıkıcı bir mektup: Fransızların yanında pilotluk ediyormuş, çok belalı bir çeteye çatmış, onu anlatıyordu. Bir de Rinaldi'den bir mektup. Milano'da ne kadar kala-cakmışım, ne var ne yokmuş? Gelirken benden gramfon plağı istiyordu, bir liste yapmıştı.

Yemekte küçük bir şişe chianti, sonra da bir kadeh konyakla, kahve içtim.

Gazeteyi okuyup bitirdim, mektupları cebime koydum, gazeteyi bahşişle birlikte masaya bırakıp çıktım.

Hastanedeki odama gelince, soyundum, pijamamı giydim. Üzerime de hırkamı alıp, balkon kapısının perdesini çektim, yatakta oturdum, Boston gazetelerini okumaya başladım. Bayan Meyers'in hastanedeki çocuklarına bıraktığı bir yığın gazetenin içinden almıştım bunları.

Şikago'nun Beyaz Çoraplıları Amerika lig bayrağını kazanmak üzereymiş, New York Giants da ulusal ligde başta gidiyordu. Babe Ruth Boston'da oynuyordu o zamanlar. Gazeteler pek iç açıcı değildi, haberler önemsizdi, ilginç şeyler yoktu, savaş haberlerinin tümü eskiydi.

Silâhlara Veda / F. 8

113

Amerika haberlerinin hepsi eğitim kamplarına ilişkindi. E-ğitim kampında olmadığım için sevindim.

Beyzbol haberlerini yalnızca okuyordum, bu konuyla da bir tek ilgim yoktu. Birçok gazete olunca insan üstün-körü okuyor. Pek sırası değildi ama beyzbol haberlerini okudum bir süre.

Amerika'nın savaşa girip girmeyeceğini düşündüm. Ligleri erteleyecekler miydi acaba? Sanırım ertelemezlerdi.

Milano'da at yarışları sürüyordu, üstelik savaş bundan beter olamazdı. Fransa'da at yarışlarını durdurmuşlardı. Oynadığımız at, Japalac da oradan gelmişti zaten. Catherine saat dokuzda işbaşı edecekti. İşe başladığı zaman ayak seslerini işittim, bir kez da koridordan geçtiğini gördüm. Birkaç odayı dolaştıktan sonra benim odaya geldi.

«Geç kaldım sevgilim,» dedi. «Yapacak yığınla iş vardı. Nasılsın?»

Evraklarımdan ve izinden söz açtım.

«Ne kadar güzel,» dedi. «Nereye gitmek istiyorsun?»

«Hiçbir yere. Burada kalmak istiyorum.»

«Delilik bu. Git bir yere ben de gelirim.»

«Nasıl becereceksin bu işi?»

«Bilmiyorum ama beceririm.»

«Sen eşsiz bir insansın.»

«Hiç bile değil. Yitirecek bir şeyin olmayınca yaşamı çekip çevirmek güç değil.»

«Ne demek istiyorsun?»

«Hiç. Eskiden bana kocaman geldiğini sandığım engellerin şimdi gözüme ne denli küçük göründüğünü düşünüyorum da.»

«Bana kalırsa pek de kolay bir iş değil bu.»

«Kolay, sevgilim. Baktım olmuyor, çeker giderim, ama işin bu kadar zora bineceğini sanmıyorum.»

«Nereye gidelim?»

«Benim için farketmez. Sen nereye istersen. Kimseyi tanımadığımız bir yere...»

114

«Senin için farketmez, ha?» «Evet, etmez.»

Üzgün ve kaygılı görünüyordu. «Neyin var, Catherine?» «Yok bir şey. Yok bir şeyim.» «Yo yo, var bir şey.»

«Hayır yok. Doğru söylüyorum, yok bir şey.» «Biliyorum, var bir şey. Bana söyle sevgilim, benden gizlemen için hiçbir neden yok.»

«Söylemek istemiyorum. Üzülürsün, canın sıkılır diye korkuyorum.»

«Sen üzülmezsen, ben de üzülmem.»

«Söylemek istemiyorum.»

«Söyle dedim!»

«Mutlaka söylememi istiyor musun?»

«Evet, istiyorum.»

«Bir çocuğum olacak sevgilim. Aşağı yukarı üç aylık. Üzülmedin değil mi? N'olursun, yalvarırım üzülme. Üzül-memelisin.»

«Üzülmedim.»

«Sahi mi?»

«Tabii.»

«Elimden geleni yaptım. Her ilacı aldım. Ama kâr etmedi.»

«Üzülmedim.»

«Elimde değildi sevgilim. Ben üzülüyorum. Sen de üzülme, kırılma bana.»

«Ben yalnızca senin için üzülüyorum.»

«Bak ben de sana bunu söyleyecektim. Benim için üzülme. İnsanlar-eskiden beri çocuk doğururlar. Herkesin çocuğu olabilir. Doğal bir şey bu. Sen eşsiz bir insansın, Catherine.»

«Hayır, değilim. Ama sakın aldırma. Başına dert açmamaya çalışırım. Açacağım kadar açtım zaten. Bugüne dek uslu bir kız gibi durmadım mı? Farkına bile varmamıştın değil mi?»

«Ruhum bile duymadı.»

115

«Hep böyle olacak. Hiç mi hiç üzülmemelisin. Biliyorum, üzülüyorsun ama bırak üzülmeyi. Şu anda bırak. Bir içki almaz mıydın sevgilim? Bilirim, bir kadeh içki neşelendirir seni.»

«İstemem. Neşeliyim. Sen de eşsiz bir insansın.»

«Hayır, değilim. Gideceğimiz yeri kararlaştıralım, birlikte olabilmemiz için her şeyi ayarlarım. Ekimde çok güzeldir herhalde. Ne güzel eğleniriz; sonra da, sana, cepheye her gün mektup yazarım sevgilim.»

«Sen nerede olacaksın?»

«Henüz bilmiyorum. Ama, güzel bir yerde herhalde. Ben bunların hepsini düzene koyarım.»

Bir süre sustuk. Konuşmadık. Catherine yatakta oturuyordu, ona bakıyordum, ama birbirimize dokunmuyorduk bile. Sanki içeriye biri girmiş de, sıkılmışız gibi. Elini uzatıp, benim elimi tuttu.

«Kızmadın ya sevgilim?»

«Yo.»

«Kendini tuzağa düşürülmüş saymıyorsun, değil mi?»

«Biraz. Ama senin kurduğun tuzağa değil.»

«Benim tuzağıma demedim zaten, aptallığı bırak. Tuzağa düşürülmüş dedim yalnızca.»

«Bedensel istekler bakımından hep tuzağa düşmüş gibi gelir insana.»

Elini çekmeden uzun süre öylece durdu.

«Şu hep lafı hoşuma gitmedi.»

«Özür dilerim.»

«Boş ver. Ama anlıyorsun ya, hiç çocuğum olmadı şimdiye dek, hiç kimseyi sevmedim. Senin istediğin gibi davranmaya çalıştım, sen de kalkmış hep diyorsun.»

«Dilimi koparayım istersen,» dedim.

«Sevgilim benim.»

Dalgınlığı geçti:

«Aldırma sen benim sözlerime.»

Yine birlikteydik. Aramızda sıkılganlık mıkılganlık kalmamıştı.

116

Catherine:

«Aslında ikimiz aynı kişiyiz, hiç yoktan tartışmamalıyız.»

«Tartışmayız.»

«Başkaları tartışıyor ama. Hem sevişiyorlar, hem bile bile ters anlıyorlar birbirlerini, kavga ediyorlar, sonra birde bakıyorlar ki, aynı kişiler olmaktan çıkmışlar artık.»

«Biz kavga etmeyiz.»

«Etmemeliyiz, çünkü yalnızca ikimiz varız, dünyadaki bütün insanlar karşımızda. Aramıza bir şey girerse sonumuz geldi demektir, onlar da bizi ellerine geçirirler.»

«Bizi kimse ele geçiremez, çünkü sen çok yüreklisin.» dedim. «Yüreklilere hiçbir şey olmaz.»

«Ama ölürler.»

«Topu topu bir kez ölürler.»

«Bilmem ki. Kim çıkarmış bunu?»

«Korkak bin kez ölür, yürekli bir kez, diye mi?»

«Evet. Kim söylemiş?»

«Bilmem.»

«Herhalde korkağın biriymiş,» dedi. «Korkaklara ilişkin çok şey biliyormuş ama yürekliler konusunda çok şey bilmiyormuş. Yürekli insan, eğer akıllıysa, iki bin kez ölür. Ama öldüm bittim demez.»

«Bilmem. Yürekli insanların kafalarının içlerini görmek zordur.»
«Evet. Onun için yürekli kalırlar ya zaten.» «Bu konularda bilgi bakımından çok iyisin.» «Doğru söyledin, sevgilim. Üstüme yoktur.» «Yürekliisin.»
«Değilim,» dedi. «Ama olmak isterdim bak.» «Ben de değilim,» dedim. «Ne olduğumu bal gibi biliyorum. Kendimi sınamak için sayısız fırsat geçti elime. İki yüz otuz vuruş yapan, bu sayıyı da aşamayacağını iyi bilen bir oyuncudan farksızım.»
«Az mıdır iki yüz otuz vuruş yapmak? Kocaman bir sayı gibi görünüyor.»

117

«Değil. Beyzbolda orta derecede bir oyuncu bu kadar vuruş yapabilir ancak.»

«Ama yine de vurucudur,» diye üsteledi.

«İkimiz de kendimizi beğenmiş kimseleriz galiba,» dedim.

«Sen yürekliisin ama,» diye ekledim.

«Değilim. Ama olmak istiyorum,» dedi.

«İkimiz de yürekliyiz,» dedim. «Hele ben bir kadeh içtim mi daha da yürekli olurum.»

Catherine:

«Harika insanlarız biz,» dedi.

Dolaba doğru gitti, konyak ve bir bardak getirdi.

«İç biraz sevgilim,» dedi. «Bana çok ama çok iyi davrandın.

«Aslında içmek istemiyorum pek.»

«Azıcık.»

«Peki.»

Bardağın üçte birini konyakla doldurdum bir dikleyiş-le içtim.

«Ne yudumdu ya,» dedi. «Biliyorum, yürekliiler ve kahramanlar konyak içerler ama fazla gösterişe kalkmamalısın.»

«Savaştan sonra nerede oturacağız?»

«Eski bir evde, iki ihtiyar olarak sanırım,» dedi. «Üç yıldır bu savaş noelde biter diyordum, çocuklar gibi... Ama şimdi düşünüyorum da oğlumuz yüzbaşı olunca ancak biter.»

«Bakarsın general olur.»

«Savaş yüzyıl sürerse yüzbaşı da olur, general de.»

«Bir içki içmez miydin?»

«Hayır, sevgilim. İçki seni neşelendiriyor, benimse başımı döndürmekten başka bir işe yaramıyor.»

«Hiç konyak içmedin mi?»

«Hayır, sevgilim. Eski kafalı bir kadını ben.» Uzanıp yerden şişeyi aldım ve bir içki daha koydum.

«Gidip yurttaşlarına bir göz atsam iyi olacak,» dedi,

118

Catherine. «Ben gelinceye dek biraz gazete okursun belki.»

«Mutlaka gitmen mi gerekiyor?»

«Evet. Şimdi gitmezsem, daha sonra gitmek zorunda olacağım.»

«Peki. Şimdi.»

«Birazdan gelirim.»

«Ben de gazeteleri bitireyim ozamana dek.»

YİRMİİKİNCİ BÖLÜM

Bir gün sarılıktan yatıyordum. Miss Van Campen odama geldi. Dolabın kapısını açınca boş şişeleri gördü, Bir sürü şişeyi kapıcıyla aşağı yollamıştım, onları görmüş olmalıydı ki başka şişe var mı diye bakmaya geldi.

Çoğu vermut şişesiydi, marsala şişeleri, capri şişeleri, chianti şişeleri, birkaç tane de konyak şişesi vardı. Kapıcı büyük şişeleri vermut şişeleriyle, hasır örgülü chi-antiyi götürmüş, konyak şişelerini sona bırakmıştı. Miss Van Campen, şişelen karıştırırken bu konyak şişeleriyle, ayı biçimli şişeyi görünce küplere bindi. Eline aldı ve uzun uzun inceledi. Ayı, kalçalarının üzerine oturmuş, pençelerini havaya kaldırmıştı. Camdan başında bir mantar, poposunda da yapıştırılmış billur taneleri vardı.

Güldüm:

«İçinde kümmel vardı.» dedim. «En iyi kümmel, bu ayı biçimli şişelerle, Rusya'dan gelir.»

Miss Van Campen:

«Şunların hepsi konyak şişesi, değil mi?»

«Hepsini buradan göremiyorum ama konyak şişesi olsa gerek.»
«Ne zamandan beri sürüp gidiyor bu?» «Ben kendim alıp getirdim,» dedim. «İtalyan subaylar sık sık ziyaretime geliyorlardı. Onlara ikram etmek için bulunduruyordum.»

«Siz içmiyor muydunuz?»

119

«Ben de içiyordum.»

«Konyak!» dedi. «On beş tane konyak şişesi, bir de ayıllı içki!»

«Kümmel.»

«Birini gönderip bunları aldirtacağım. Bütün boş şişeler bunlar mı?»

«Şimdilik.»

«Ben de sarılık oldunuz diye üzülüyordum. Sizin için üzölmek boşunaymış meğer.»

«Teşekkür ederim.»

«Cepheye dönmek istemiyorsunuz diye kimse sizi kınamaz herhalde. Ama, bence sarhoşluğa sarılıp sarılık olmaktansa daha akla yakın bir yola başvurabilirdiniz.»

«Neye?»

«İçkiyle, ne dediğimi bal gibi anladınız.»

Ben hiç sesimi çıkartmadım.

«Başka bir yol bulamazsanız, sanlığınız geçer geçmez soluğu cephede almak zorunda kalacaksınız,» dedi. «Bile bile sarılık olduğunuza göre, dinlenme iznini hak etmediniz sanırım.»

«Demek dinlenme iznine hakkım yok.»

«Evet, yok.»

«Siz hiç sarılık oldunuz mu, Miss Van Campen?»

«Yo olmadım, ama sarılık olmuş yığınla insan gördüm.»

«Hastaların buna çok sevindiklerini de gördünüz mü?»

«Cephede bulunmaktan daha iyi olsa gerek.»

«Miss Van Campen,» dedim, «Kişiliğini hiçe sayarak kendini mahvetmeye çalışan bir insan da gördünüz mü?»

Miss Van Campen işitmezlikten geldi bu soruyu. Zaten ya anlamazlıktan gelecek ya da çekip gidecekti odadan. Çekip gitmek istemiyordu, çünkü epeydir nefret ediyordu benden, nefretini de bugün iyice belli etti.

«Kendi kendini sakatlayarak cepheden kaçmak isteyen çok insan gördüm,» dedi.

120

«ben onu sormuyorum.» dedim. «Kendi kendilerini sakatlayanları ben de gördüm. Benim size sorduğum helada kendi kendini tekmeleyerek kendini işe yaramaz hale getirmeye kalkan bir adam gördünüz mü hiç? Çünkü sarılığa en yakın acı budur, bu acıyı da sanırım çok az kadın çekmiştir. Sarılık olup olmadığınızı bu yüzden sordum. Miss Van Campen, çünkü...»

Miss Van Campen odadan çıktı. Biraz sonra Miss Gage geldi.

«Ne söylediniz Miss Van Campen'e? Aklını kaçırmış gibi bir hali vardı.

«Duygularımızı karıştırtıyorduk. Hiç doğum sancısı çekmediğini söylemek üzereydim ki...»

«Delirmişsiniz,» dedi Miss Gage, «Yaşatmayacak sizi.»

«Yapacağını yaptı zaten,» dedim. «İznimin içine etti, belki de beni divanı harbe bile verir. Çok alçak bir kadın.»

«Hiç hoşlanmadı sizden,» dedi Miss Gage, «Neden kavga ettiniz?»

«Cepheye dönmeyeyim diye bile bile sarılık olmak için içki içtiğimi iddia ediyor.»

Miss Gage: «Pöh,» dedi. «Bir yudum bile içki içmediğinize yemin edebilirim. Herkes de yemin edebilir içki içmediğinize.»

«Şişeleri buldu.»

«Şu şişeleri atın diye yüz kez uyardım sizi. Şişeler nerde şimdi?» «Dolapta.»

«Bavulunuz var mı?»

«Hayır yok ama şu sırt çantasına koyabilirsiniz.» Miss Gage, şişeleri sırt çantasına doldurdu. «Kapıcıya vereyim bunları,» dedi.

Tarih kapıdan çıkıyordu ki Miss Van Campen içeri girdi.

«Bir dakika,» dedi. «0 şişeleri ben alıyorum.» Kapıcı da yanındaydı.

121

«Raporumu verirken doktora göstereceğim.» Taşlığa doğru yürüdü. Kapıcı da çantayı alıp götürdü. İçinde ne olduğunu biliyordu. Gerçi bundan bir şey çıkmadı ya iznimden oldum.

YİRMİÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Bu gece cepheye döneceğim, Torino'dan gelecek trende yer ayırması için kapıcıyı gönderdim. Tren, gece-yarısı yola çıkacaktı. Torino'dan kalkıyor, gece on buçuk sıralarında Milano'ya geliyor, hareket saatine kadar da istasyonda kalıyordu. Yer bulabilmek için, tren gelmezden önce orada bulunmak zorundaydınız. Kapıcı yanına bir de arkadaşını aldı. Eskiden terzi dükkânında çalışmış, şimdi de makineli tüfekçi olmuş, izinli gelmiş. Yer ayırmaya dek akla karayı seçmiş ikisi de.

Trenin yanaştığı yere girebilmeleri için para verdim. Eşyalarımı da onlara, verdim: Büyük bir sırt çantasıyla iki de ufak çanta.

Saat beş sularında hastanedekilere veda ettim. Kapıcı, öteberilerimi kendi odasına koymuştu.

«Gece yarısından az önce istasyondayım,» dedim.

Karısı beni «Signorino» diye çağırdı. Ağladı, gözlerini sildi, yine ağladı, sonra el sıkıştık. Sırtını sıvazladım, yine ağlamaya başladı. Yırtığımı söküğümü dikerdi, çok kısacık boylu, şişman, beyaz saçlı, güleç yüzlü bir kadındı. Ağlarken yüzü allak bullak olurdu. Köşedeki şarapçıya gittim, vitrinin önünde oturarak dışarısını seyrettim. Catherine'yi gördüm, camı tıklattım. Baktı, beni gördü, gülümsedi. Yanına gitmek için dışarıya çıktım. Dışarısı karanlık, soğuk ve sisliydi.

Arkasında lâcivert bir pelerin, başında yumuşak keçeden yapılmış bir şapka vardı. Kaldırım boyunca yan yana yürüdük. Şarapçı dükkânlarının önünden geçtik, sonra pazar yerinden geçip yokuşu çıktık kemerlerin al-

122

tından geçerek kilisenin önüne geldik. Önümüzde tramvay yolu vardı, karşıda da kilise. Siste bembeyaz bir ıslaktı. Rayları geçtik. Solda ıslıl ıslıl vitrinleriyle dükkânlar ve galleria'nın girişi vardı. Alan sisle kaplıydı. Kilisenin ' önüne gelince, gözümüze kocaman göründü, taşları ıslaktı.

«İçeriye girmek ister misin?»

«Hayır,» dedi Catherine.

0 Yine yürümeye başladık. Askerin biri sevgilisiyle birlikte karşıımızdaki taş kemerin boşluğunda duruyordu.

1 Kaputunu kızın arkasına koymuştu. Yanlarından geçtik. - Taşa sıkı sıkı yaslanmış duruyorlardı.

«Onlarda bizim gibi,» dedim.

«Kimse bizim gibi değildir,» dedi Catherine.

Bunu hiç de neşeli bir havayla söylememişti.

«Gidecek bir yerleri olsaydı keşke.»

«Belki de işlerine yaramazdı hiç.»

«Onu bunu bilmem, ama herkesin gidecek bir yeri olmalı.»

«Kiliseler var,» dedi Catherine.

Kiliseyi arkada bırakmıştık. Alanın bir başka ucundan karşıya geçtik; dönüp arkaya, kiliseye baktık. Siste pek görkemli bir görünümü vardı. Deri eşyalar satan bir dükkânın önünde durduk. Vitrinde binici çizmeleri, bir asker çantası, kayak ayakkabıları vardı. Eşyalar birbirlerinden ayrı ayrı yerleştirilmişlerdi. Sırt çantası ortada, çizmeler bir yanda, kayak botları da öbür yandaydı. Deriler koyu renkliydi. Kullanılmış eğerleri andırıyordu, yağlıydı. Elektrik ışığında yağlı ve düzgün deriler pırıl pırıl parlıyordu.

«Kayağa gidelim bir gün.»

«Kayak mevsimi iki ay sonra başlayacak,» dedi Catherine.

«Oraya gidelim.»

«Peki,» dedim.

Öteki vitrinleri de geçip, yandaki sokaklardan birine sapmıştık.

123

Dar bir sokaktı, sağdan gidiyorduk. Sis içinde yanımızdan geçenler vardı. Bu sokakta vitrinleri ıslıl ıslıl dükkânlar vardı. Bir vitrindeki peynir yığınınına baktık. Bir silahçı dükkânının önünde durdum.

«Gel içeri bir dakika, ben bir silah almak istiyorum.»

«Nasıl bir silah?»

«Tabanca.»

içeriye girdik, palaskamı çözüp kılıfıyla birlikte masanın üzerine koydum. Birkaç tane tabanca çıkarttılar.

Kılıfı açtım:

«Buna uymalı,» dedim.

Bu kılıf meşin ve boz renkliydi, kentte takayım diye elden düşme almıştım.

«Tabancalar iyi mi?» diye sordu Catherine.

«Aşağı yukarı hepsi aynı,» dedi.

Kadına dönerek: «Şunu bir deneyebilir miyim?» diye sordum. .

«Atış yerim yok,» dedi. «Ama çok iyidir, yanıltmaz sizi.»

Tetiği düşürerek, sürgüsünü çektim. Yayı oldukça sertti, ama iyi çalışıyordu.

Nişan alıp yine çektim tetiği,

«Kullanılmıştır,» dedi kadın. «Bir subaya aitti. Çok keskin bir nişancıydı.»

«Siz mi satmıştınız ona?»

«Evet.»

«Nasıl geri aldınız?»

«Emirerinden aldık.»

«Belki de benim tabancam da sizdedir,» dedim. «Fiyatı ne kadar bunun?»

«Elli liret. Sudan ucuz.»

«Tamam. Ayrıca iki şarjörle, bir kutu da kurşun istiyorum.»

Tezgâhın altından çıkardı.

«Kılıç ister miydiniz?» diye sordu. «Elden düşme kılıçlarım var, çok ucuz.»

«Cepheye gidiyorum,» dedim.

«Ya. Öyleyse kılıç gerekmez,» dedi.

124

Kurşunlarla tabancanın parasını verdim, şarjörü doldurup yerine taktım, tabancayı da boş kılıfa yerleştirdim. Sonra palaskamı taktım. Palaskada tabanca ağır duruyordu. Olsun dedim içimden, insanın kurallara uygun bir tabancası olması iyi bir şey. Hem insan istediği zaman kurşun bulabilir.

«Tepeden tırnağa silahlıyız şimdi,» dedim. «Unutmamam gereken tek şey buydu.

Benim öteki tabancamı hastaneye gelirken biri almış.»

«Umarım iyi tabancadır,» dedi Catherine.

«Sanmam.»

Kadın:

«Tabancanın kordonu da var,» dedi.

«Gördüm.»

Kadın bize daha başka şeylerde satmak istiyordu.

«Düdük istemez misiniz?»

«Hayır. İstemem.»

Kadın güle güle dedi, dükkândan çıktık. Catherine vitrine doğru baktı. Kadın da bakıyordu. Bize selâm verdi.

«Tahtalara çakılı şu küçük aynalar ne işe yarar?»

«Kuşları çekmeye. Kırlarda onu döndürürler, çayır kuşları görüp gelirler,

İtalyanlar da vururlar.»

Catherine.

«Çok yaman adamlar,» dedi. «Siz Amerika'da tarla kuşu vurmazsınız değil mi, sevgilim?» «Pek vurmayız.»

Karşıya geçip öbür kaldırım boyunca yürümeye başladık.

«Şimdi daha-iyiyim,» dedi Catherine. «Yürümeye ilk başladığımızda çok kötüydüm.»

«Birlikte olunca hep iyi oluyoruz zaten.»

«Her zaman birlikte olacağız.»

«Evet, ama bu gece gidiyorum.»

«Düşünme bunu, sevgilim.»

Sokakta yürüyorduk. Sisten ışıklar sarı sarı görünüyordu.

«Yorulmadın mı?» diye sordu Catherine.

125

«Ya, sen?»

«Yorulmadım. Yürümek güzel şey.»

«Ama çok fazla da yürümeyelim.»

Işıksız bir yan sokağa sapıp yürüdük. Durup Catherine'i öptüm. Öperken elini omzumda duydum. Peleriniyle ikimizi de örtmüştü. İlerde, sokağın alt ucunda bir tramvay gördüm, köprüden geçiyordu.

«Köprüde bir araba bulabiliriz,» dedim.

Sisin içinde, köprüde durduk, araba bekledik. Bir çok tramvay geçti ama hepsi de evine dönen insanlarla doluydu. Bir araba daha göründü, içinde bir iki kişi vardı.

Sis yağmura çevirmeye başladı.

Catherine:

«Ya yürüyelim, ya da tramvay bekleyelim,» dedi.

«Şimdi bir araba daha geçer,» dedim. «Arabaların hepsi buradan geçer.»

«İşte bir araba geliyor,» dedi.

Arabacı atını durdurdu, saatinin üzerindeki metal işareti indirdi. Arabanın üstü yüksekti. Arabacının ceketi üzerinde su damlacıkları vardı. Parlak şapkası sırlıslıkmıydı, ıslıl ıslıl parlıyordu.

Yan yana oturduk. Arabanın içerisi karanlıktı.

«Bizi nereye götürmesini söyledin?»

«İstasyona. İstasyonun karşısında bir otel var oraya gidebiliriz.»

«Ama böyle, eşyasız gidebilir miyiz oraya?»

«Evet,» dedim.

Arabanın yağmurda, yan sokaklardan istasyona gitmesi uzun sürdü.

Catherine:

«Yemek yemeyecek miyiz? Acıkırız sonra.»

«Odamızda yeriz.»

«Giyecek bir şeyim yok yanımda, geceliğim bile yok.»

«Alırız,» dedim.

Arabacıya seslendim:

«Manzoni Caddesi'nden yukarı çıkalım.»

126

1

Peki anlamında başını salladı, ilk yol ağzından sola saptı. O büyük caddede dükkân aradı Catherine.

«Şurada bir tane var,» dedi.

Arabacıyı durdurdum. Catherine indi, karşıya geçti, dükkâna girdi. Arabada arkama yaslanıp onu beklemeye koyuldum. Islak caddenin ve ağzından burnundan buharlar fışkıran atın kokusu geliyordu burnuma.

Catherine elinde bir paketle geldi, içeriye girdi, yeniden yola koyulduk.

«Ateş pahasıydı sevgilim, ama çok cici bir gecelik.»

Otelin önüne gelince Catherine'e:

«Sen arabada bekle, ben şimdi gelirim,» dedim.

Otelden içeri girdim, müdürle konuştum. Boş oda çokmuş. Dışarıya çıktım, arabacıya parasını ödedim. Catherine'le içeri girdik.

Parlak düğmeli küçük çocuk paketi aldı. Müdür eğilerek bizi asansöre buyur etti. Ortalık kırmızı kadifeler ve parlak sarı pirinçler içindeydi.

«Bayla bayan yemeklerini odada mı yemek isterler acaba?»

«Evet. Listeyi gönderiverin,» dedim.

«Özel bir şey ister miydiniz? Av eti ya da sufle?..»

Asansör her katta gürültü çıkartarak üçüncü kata çıktı. Son bir gürültüyle durdu.

«Av eti olarak ne var?»

«Sülün ya da bıldırcın göndertebilirim.»

«Bıldırcın,» dedim.

Koridorda yürüdük. Halı eskimişti. Bir sürü kapı vardı. Müdür durdu, kapılardan birini açtı.

«Buyrun. Güzel bir odadır.»

Üniformalı küçük komi paketi sandalyenin üzerine bıraktı. Müdür perdeleri açtı.

«Daşırısı sisli,» dedi.

Oda kırmızı kadifeyle döşenmişti. Bir sürü ayna, iki koltuk, bir de ipekli bir örtü serili kocaman bir yatak vardı. Banyoya bir kapı açılıyordu.

«Yemeğinizi gönderirim,» dedi müdür.

127

Eğilip selâm verdi, odadan çıktı.

Pencereye gidip, dışarıya baktım. Kalın kadife perdeleri kaplayan kordonu çektim.

Catherine yatağa oturmuş, kesme camdan yapılmış avizeye bakıyordu. Şapkasını çıkartmıştı, saçları ışığın altında parlıyordu. Aynaların birinde kendini gördü, elini saçlarına götürdü. Uç aynada daha gördüm onu. Neşeli değildi. Pelerinini yatağa bırakmıştı.

«Ne var, sevgilim?»

«Kendimi hiç orospu gibi görmemiştim daha önce,» dedi.

Pencereye gittim, perdeyi aralayıp dışarıya baktım, işin buna varacağı hiç aklıma gelmemişti.

«Sen orospu değilsin ki!»

«Biliyorum sevgilim, ama insanın kendini orospu gibi görmesi güzel bir şey değil.»

Sesi kuru ve tekdüzeydi.

«Bulabildiğimiz en güzel otel bu,» dedim.

Pencereden dışarı baktım. Alanın karşısında, istasyonun ışıkları görünüyordu.

Sokaktan arabalar geçiyordu, parktaki ağaçları gördüm. Otelin ışıkları kaldırımda parlıyordu. Allah kahretsin diye düşündüm. Kavganın sırası mı şimdi.

«N'olursun gel buraya,» dedi Catherine.

Sesindeki tekdüzelik iyice silinmişti. | «Gel n'olursun, iyi bir kız oldum yine.»

Yatağa doğru baktım, gülümsüyordu.

Yatağa yanına gittim, onu öptüm.

«Sen benim iyi kızsın,» dedim.

«Elbette seninim,» dedi.

Yemek yedikten sonra ve daha sonra da mutlu hissettik kendimizi. Çok geçmeden bu oda kendi evimizmiş gibi gelmeye başladı bize. Hastanedeki odam nasıl evimiz olmuştusa bu oda da ansızın evimiz oluvermişti.

Yemek yerken Catherine benim ceketimi omuzlarına aldı. Karnımız çok acıkmıştı, yemekler de çok iyiydi. Bir şişe «capri» içtik, bir şişe de St. Estephe içtik. Çoğunu ben içtim, ama Catherine de içti, neşesi yerine geldi.

128

«Günah bambaşka bir şey,» iedi. «Günah işleyenler daha ince beğenili oluyor.

Kırmızı kadifeler nefis; aynalar desen, çok çarpıcı.»

«Sevimli bir kızsın sen.»

«Sabahleyin böyle bir odada uyanmak nasıl olur, bilmem. Ama güzel bir oda.»

Bir bardak St. Estephe daha koydum.

«Gerçekten günah olacak bir şey yapabilseydik,» dedi Catherine. «Yaptığımız şey öyle temiz, o kadar masumca bir şey ki günah işlediğimize ve yanlış bir şey yaptığımıza aklım yatmıyor bir türlü.»

«Çok tatlı bir kızsın.»

«Yalnız karnım acıkır. Korkunç acıkırım.»

«Olduğundan başka türlü görünmek istemeyen çok tatlı bir kızsın,» dedim.

«Evet. Olduğu gibi görünmek isteyen bir kıyım ama bunu senden başka kimse anlamadı.»

«Seninle ilk karşılaştığımda, şöyle bir düşünmüştüm: Birlikte Cavour Otel'i'ne gitmişiz, orada bütün bir öğleden sonra sevişmişiz...»

«Küstahlık derler ama bu yaptığına! Burası Cavour değil, öyle değil mi?»

«Değil. Cavour'a gitsek bizi kabul etmezlerdi.»

«Günün birinde ederler, işte ayrıldığımız, bir nokta daha, sevgilim: Ben hiçbir düşün filan kurmadım.»

«Hiç mi kurmadın?»

«Birazcık.»

«Ah, ne tatlı kızsın!»

Bir bardak şarap daha koydum.

«Ben olduğu gibi görünen bir kıyımdır.»

«Önceleri seni yanlış anlamışım, delinin biri sanmıştım seni.»

«Evet azıcık deliydim. Ama öyle anlaşılmaz bir delilik değildi bu. Seni hiç şaşırtmadım, değil mi sevgilim?»

«Şu şarap harika bir şey,» dedim. «İnsana tüm kötü şeyleri unutturuyor.»

«Güzel şey,» dedi Catherine. «Ama babamda korkunç bir damla hastalığına yol açtı.»

«Baban var mı senin?»

< Var,» dedi Catherine. «Onunla hiç tanışmak zorunda kalmayacaksın, çünkü onda damla hastalığı var. Senin baban yok mu?»

«Yok,» dedim. «Üvey babam var.»

«Hoşlanacak mıyım ondan acaba?»

«Hiç tanışmak zorunda kalmayacaksın onunla.»

Catherine:

«Ne güzel eğleniyoruz,» dedi. «Artık hiçbir şey umurunda değil. Seninle evliyim, mutluluktan uçuyorum.»

Garson geldi, tabakları kaldırdı, ikimiz de suskunlaş-mıştık, öylece duruyorduk. Yağmurun tıptırtısı geliyordu kulağımıza. Aşağıda, caddede bir araba korna çaldı.

«Hep duyarım arkamdan zaman denen kanatlı arabanın hızla yaklaştığını.»

Catherine:

! «Bilirim ben bu şiiri,» dedi. «Man/elin. Ama, bir erkekle yaşamaya bir türlü yanaşmayan bir kıza ait bir şiirdir o.»

Her şeyi açıkça konuşmak gereği duydum birden:

«Nerede doğuracaksın çocuğu?»

«Bilmem. Bulabileceğim en güzel yerde.»

«Nasıl düzene koyacaksın?»

«Elimden geldiğince iyi bir biçimde. Üzülme sen sevgilim. Savaş bitinceye dek bizim daha çok çocuğumuz olur.»

«Gitme zamanı geliyor.»-

«Biliyorum, istersen geldi diyebilirsin.»

«Hayır.»

«Boş ver öyleyse, sevgilim. Şimdiye dek iyiydin, ama şimdi üzülüyorsun.»

«Üzülmeceğim. Ne zaman mektup yazacaksın?»

«Her gün,» dedi. «Mektupları okuyorlar mı?»

«Okuyorlar arr.a iyi ingilizce bilmedikleri için bir şey anlamazlar.»

«iyi o zaman, ben de anlaşılmaz bir ingilizceyle yazarım.»

dim.

«Ama fazla çetrefilli yazayım deme sakın.» «Yavaş yavaş toparlansak iyi olur,» dedim. «Olur, sevgilim.» «Şu güzel evimizden ayrılmak bana zor geliyor.» de-

«Al benden de o kadar.» «Ama gitmek zorundayız.» • «Gidelim ama evimize yerleşeli çok az olmuştu.» «Yerleşiriz.»

«Sen savaştan dönüp geldiğinde, ben sana güzel bir ev hazırlamış olacağım.»

«Belki de hemen dönüp gelirim.»

«Belki ayağından birazcık yaralanırsın.»

«Ya da kulak mememden.»

«Yo, ben senin kulakların böyle kalsın istiyorum.»

«Ayaklarımı istemiyor musun?»

«Ayakların daha önce de yaralanmış.»

«Haydi sevgilim, gidelim artık.»

«Olur, sen önce çık.»

YİRMİDÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Asansöre bineceğimize merdivenlerden indik. Mer-divenlerdeki halılar eskimişti.

Gelen yemeğin parasını ödemiştım. Garson kapının yanındaki sandalyede

oturuyordu. Ayağa kalkıp selam verdi. Yan odaya geçtik, hesabı ona ödedim.

Arkadaş olduğumuzdan hesabı peşin almamıştı müdür; ama hesabı ödmeden çekip gitmeyeyim diye garsonu kapıya dikmekten de geri kalmamıştı. Sanırım daha önce

ağzı yanmış olmalıydı, ahbaplarından bile. Savaşta insanın sürüyle eşi dostu oluyordu.

Garsona bir araba bulmasını söyledim. Elimden Cat-

herine'nin paketini alıp şemsiyesini açarak sokağa çıktı. Camın arkasından yağmurun altında karşıya geçişine baktık. Yan odada durarak camdan dışarı bakmaya başladık.

«Nasılsın, Cat?»

«Uyku bastırdı.»

«İçimde bir boşluk, bir açlık var benim.»

«Sende yiyecek bir şey var mı?»

«Çantamda var.»

Arabanın geldiğini gördüm. Durdu. At, yağmur yüzünden başını yere eğmişti. Garson arabadan indi, şemsiyesini açıp otele geldi. Onu kapıda karşıladık. Şemsiyesinin altında ıslak kaldırımdan arabaya kadar yürüdük.

Garson:

«Paketiniz içeride,» dedi.

Biz arabaya binip de bahşişini verinceye dek şemsiyeyle bekledi.

«Sağolun, yolunuz açık olsun,» dedi.

Arabacı dizginlere asıldı, at yola koyuldu. Garson şemsiyesinin altında otele döndü.

Caddeden aşağı indik, sola döndük, sonra sağa saparak istasyona geldik. Işığın altında, yağmurdan korunmaya çalışan iki jandarma dikiliyordu. Şapkaları ışıktaki pırıl pırlıydı. Yağmur istasyondan gelen ışığın içinde dupduru, billur gibiydi. Yağan yağmur altında istasyondan, omuzlarını kaldırarak bir hamal geldi.

«Sağol, taşıtacak öteberim yok,» dedim.

Sığındığı kemeraltına döndü yine.

Catherine'e döndüm. Arabanın körüğü yüzüne gölge düşürüyordu.

«Vedalaşalım artık.»

«Seninle gelemeyim mi?»

«Hayır. Güle güle, Cat.»

«Hastaneye çekmesini söyler misin?»

«Olur.»

Arabacıya adresi verdim. Olur anlamında başını salladı.

132.

!

«Güle güle, kendine ve minik Catherine'e iyi bak,» dedim.

«Hoşça kal sevgilim.»

«Güle güle,» dedim.

Yağmura çıktım, Catherine yola koyulan arabadan dışarı uzanarak el salladı. Yüzü aydınlandı, gülümsüyor-du. Araba yoldan yukarı doğru tırmanmaya başladı.

Catherine yağmurdan kaçıp sığınmam için, iki jandarmanın durduğu kemeri gösteriyordu eliyle.

Gidip kemerin altında durdum. Köşeyi dönünceye dek arabanın arkasından baktım. Sonra istasyona girdim, trene yöneldim.

Kapıcı trenin yanaştığı yerdeydi. Bana bakmadan trene bindi, ben de arkasından. Kalabalığı yara yara daracık yol boyunca ilerledik, tıklım tıklım dolu bir kompartımana girdik. Bizim makineli tüfek eri, çantalarımın bulunduğu rafın altında oturuyordu.

Dışarıda iğne atılsa yere düşmezdi. İçeri girince kompartımandakiler bize baktı. Trende çok az yer vardı. Bu yüzden herkes yiyecekmiş gibi bakıyordu birbirine. Makineli tüfek eri ben oturayım diye ayağa kalkmıştı ki biri omzuma dokundu. Dönüp baktım: Uzun boylu, sıska, çenesinde kıpkırmızı bir yara izi bulunan bir topçu yüzbaşıydı. Camdan bakmış sonra içeri girmişti. «Ne var?» diye sordum. Döndü. Göğüs göğüseydik. Benden uzundu. Şapkasının siperinin gölgesinde yaralı yüzü oldukça zayıf görünüyordu. Yara izi yeniydi, parlıyordu. Herkesin gözü üzerimdeydi.

«Kendiniz için bir askere yer ayırttıramazsınız.» dedi.

«Ayırttım bile.»

Yutkununca gırtlak kalkıp indi. Makineli tüfek eri yerin önünde ayakta duruyordu. Dışardakiler de içeri bakıyordu. İçerdekilerden çıt çıkmıyordu.

«Hakkınız yok buna. Ben sizden iki saat önce geldim.»

133

«Ne istiyorsunuz?»

"

«O yeri!»

«Ben de istiyorum orayı.»

Yüzüne dik dik baktım. Bütün kompartıman karşıydı bana. Düşmanca bakmalarından belli oluyordu. Haklıydı adam. Ama o yeri ben de istiyordum. Yine kimse bir şey söylemiyordu.

Allah kahretsin dedim içimden.

«Buyrun oturun, Signor Capitona,» dedi.

Makineli tüfek eri çekilerek yer verdi, uzun boylu yüzbaşı oturdu. Bana baktı. Ağrına gitmiş gibiydi. Ama o yeri elde etmişti ya, ona bak.

Makineli tüfek erine: «Eşyalarımı alıver,» dedim.

Dışarı çıktık. Tren doluydu. Biliyordum, yer bulmak olanaksızdı. Makineli tüfek eriyle kapıcıya onar loret verdim. Pencereleden baka baka koridordan geçip aşağı indiler, ama boş yer yoktu.

Kapıcı Brescia'da inen olabileceğini söyledi.

Makineli tüfek eri: «Brescia'da daha binenler olur,» dedi.

Hoşça kalın diyerek el sıkışıp ayrıldık, ikisi de üzgün gibiydi.

Tren kalktı, koridorda dikiliyorduk hâlâ. Tren ilerlerken istasyonun ısıklarını, demiryolu makaslarını seyrettim. Habire yağmur yağıyordu. Pencereleler ıpsıladı, dışarıyı görmemizi engelliyordu.

Daha sonra yere uzanıp uyudum. Uyumadan önce cüzdanımı gömleğimin altına, pantolonun içine gelecek biçimde yerleştirdim. Cüzdanda param ve kâğıtlarım vardı.

Sabah olup da tren Brescia'ya varana dek uyudum. Trene başkaları biniyordu, ama yine uykuya daldım. Çantalardan birini başımın altına koymuş, öbürünü de sağlama almak için kollarımın altına destek yapmıştım. Basmadan geçebilmek için üzerimden atlıyorlardı hep. Koridorda benim gibi daha başkaları da yere uzanmış uyuyordu. Kimisi de pencere demirlerine tutunarak, kapılara yaslanarak ayakta durmaya çalışıyordu. Bu tren oldum bittim hep böyle tıklım tıklım olurdu.

134

YİRMİBEŞİNCİ BÖLÜM

Sonbaharda ağaçlar çırılçıplak, yollar vıcık vıcık çamurdu. Udine'den Gorizia'ya kamyonla gittim. Yolumuza daha başka kamyonları geçerek devam ediyorduk. K darı seyreliyordum.

Dut ağaçları çıplaktı. Tarlalar toprak rengiydi. Dizi dizi çolak ağaçlardan ıslak ölü yaprakların döküldüğü yolda, çalışanlar vardı: Yoldaki çukurları, yoi kıyısındaki ağaçların arasındaki birikintilerde bulunan ufak taşlarla dolduruyorlardı. Dağları kaplayan sisin altında kenti görebildik. Irmağı geçtiğimizde suların kabarmış olduğunu gördüm. Yağmur yağmıştı dağlara. Sırasıyla fabrikaları, evleri ve köşkleri geçip kente girdik. Birçok evin daha yandığını, yerle bir olduğunu öğrendim. Dar bir sokakta bir ingiliz Kızılhaç arabasını geçtik. Zayıfçacık yüzü güneşten yanmış şoförün başında bir kasket vardı. Onu tanııyordum.

. Vali konağının önündeki büyük alanda kamyonlardan indim. Şoförün uzattığı çantamı sırtıma taktım, öbür ikisini de elime aldım, bizim köşkün yolunu tuttum. Yuvaya donan bin o'duğjrr:;3 yüz tanık isterdi.

Ağaçların arasında kalan köşke bakarak, çakıllı ve ıslak yoidan aşağı yürüdüm. Pencereleler sımsıkı kapa'ı, ama kapı açıktı, içeri girdiğimde duvarları haritalarla, daktiloda yazılmış kâğıtlarla donanmış bir odada oturmakta olan binbaşyı gördüm.

«Merhaba,» dedi. «Nasılsın?»

Daha yaşlı ve daha sert görünüyordu.

«İyiim, .: dedim, «işler nasıl gidiyor?»

«İş miş kalmadı artık. Üstünü çıkar da otur.»

Sırt çantam ve iki küçük çantayı yere, kasketimi de onların üzerine koydum.

Duvarın yanındaki öteki iskemleyi masanın yanına getirerek üzerine oturdum.

tBinbaş:.

«Çok borbat bir yaz geçirdik,» dedi. «Kendini topar ladin mı ban?»

135

«Evet.»

«Nişanları aldın mı?»

«Elbette aldım. Çok teşekkür ederim.»

«Göster bakalım.»

iki şeriti görmesi için kaputumu açtım.

«Kutuları aldın mı? Madalyaları onların içinde göndermiştim.»

. «Hayır yalnızca kâğıtlar geldi.»

«Yakında kutular da gelir. Gecikmiştir biraz.»

«Şimdi ne iş vereceksiniz bana?»

«Arabaların hepsi başka yerde. Altısı kuzeyde, Ca-peretto'da. Caperetto'yu bilirsın herhalde?»

«Bilirim,» dedim.

Çan kuleli küçük, beyaz bir kasaba olarak anımsıyordum orayı. Vadide, ufacık ve temiz bir kasabaydı; alanında şirin mi şirin bir çeşme vardı.

«Arabalar orada çalışıyor Bir sürü hasta var şimdi. Çarpışmalar kesildi.»

«Ötekiler nerede?»

«İkisi dağlarda, dördü de hâ'â Bainsizza'da. Öteki iki sıhhiye bölüğü de üçüncü ordu'ö birlikte Carso'da.»

«Ne yapmamı istiyorsunuz?»

«İstersen gidip Bamsizza'da^ o dört arabayı getir. Gino da epeydir orada Orada clp bitenleri biliyor nu-sun?»

«Hayır.»

«Çok kötüydü. Üç araba yitirdik.»

«Kulağıma çalınmıştı.»

«Öyle ya, Rinaldi yazmıştı.»

«Rinaldi nerede?»

«Burada, hastanede. Bütün yazı ve sonbaharı hastanede geçirdi.»

«Doğrudur.»

«Kötü oldu,» dedi Binbaş. «Öyle kötü geçti ki bildiğin gibi değil. Hani düşünüyorum da sen de tam zamanında yaralandın doğrusu.»

«Evet, biliyorum.»

136

«Önümüzdeki yıl daha da beter olacak,» dedi Binbaş. «Bakarsın bugünlerde saldırıya geçerler. Öyle söylüyorlar, saldıracağırmış. Ama benim hiç aklım yatmıyor buna. Zamanı geçti artık. Irmağı gördün mü?»

«Gördüm. Kabarmış bile.»

«Yağmurlarda başladı, saldıracaklarını sanmıyorum hiç. Yakında kar da başlar. Seninkilerden ne haber? Senden başka Amerikalı gelecek mi?»

«On milyonluk bir ordu hazırlıyorlar.»

«Dilerim birazı da bizi katılır. Ama Fransızlar hepsini kapar. Adam bırakmazlar bize. Her neyse... Sen bu gece burada kal, yarın da küçük arabayla gidip Gino'yu geri yollarsın. Olup bitenleri Gino anlatır sana. Hâlâ ufak tefek bombardımanlar oluyor ama bitti sayılır artık. Bainsizza'yt görmekten hoşlanacaksın.»

«Göreceğime seviniyorum. Size yeniden kavuştuğum için de sevinçliyim, Signor Maggiore.»

Gülümsedi.

«Sağol. Ta burama geldi artık bu savaş. Senin gibi uzakta olsaydım bir daha dönmezdim sanırım.»

«O kadar kötü mü?»

«Evet. Hem de nasıl, kötünün kötüsü. Hadi git yıkan, arkadaşın Rinaldi'yi bul.»

Dışarı çıktım, çantalarımı yukarı taşıdım. Rinaldi odada yoktu, ama öteberisi oradaydı. Yatağa oturdum, dolaklarımı çözdüm, sağ ayakkabımı çıkardım. Sonra sırtüstü uzandım yatağa. Yorgundum, sağ ayağım sancıyordu. Tek ayakkabıyla yatmak saçma geldi bana, kalkıp öbür tekini de çıkardım, yere attım ve battaniyenin üstüne uzandım yine. Pencere kapalıydı, içerdeki hava bunaltıyordu insanı. Ama kalkıp pencereyi açamayacak kadar yorgundum. Eşyalarımı görüyordum: odanın bir köşesinde öylece duruyordu.

Dışarıda hava kararıyordu. Yatağın üzerine öylece uzanmış. Catherine düşünüyor, Rinaldi'yi bekliyordum. Catherine! yalnızca geceleri, uykuya dalmadan önce düşünenecektim sözüme, ama yorgundum şimdi, onu dü-

137

şünmekten başka yapılacak başka bir iş de yoktu Onu düşünürken Rinaldi çıkageldi. Hiç değişmemişti Azıcık zayıflamış gibiydi.

«Vay, evlat!» dedi.

Doğrulup yatağa oturdum. Gelip o da oturdu, sarıldı bana.

«Aslan evladım benim.»

Sırtıma vurdu. Kollarını tuttum.

«Aslan evladım,» dedi. «Aç da göreyim şu c'izini.!»

«Pantolonumu çıkarmam gerek.»

«Çıkar be oğlum. Biz bize değil miyiz burada': Bakayım ne yapmışlar.»

Ayağa kalktım, pantolonumu çıkardım, dizliğim' sıyırdım. Rinaldi yere oturdu, dizimi ileri geri büktü usu! usul. Parmaklarını yarının üstünde gezdirdi.

Başparmakla rıyla dizkapağıma bastırdı, dizimi yavaşça oynattı.

«Bu kadarcık mı oynuyor?»

«Evet.»

«Seni geri yollamaları düpedüz cinayet yf ıu! Do1'.ru dürüst oynatacak duruma gelmeni beklemeliye- er.»

«Bu kadarına da şükür. Eskiden daha bete'di, kaz '< gibiydi.»

Biraz daha büktü dizimi Rinaldi. Ellerine baktım. Becerikli bir operatörün elleriydi bunlar. Başına baktım, saç lan pırıl pırıl parlıyordu, düzgün bir biçimde yana ayrılmıştı. Dizimi daha çok kıvırdı.

«Ah!» diye bağırdım.

«Biraz daha fizik tedavisi görmen gerekir.» dedi Rinaldi.

«Eskisinden daha iyi.»

«Orasını anladık oğlum. Senden daha iyi bilirim bu işleri.»

Kalktı, yatağa oturdu:

«Dizin hiç de fena sayılmaz.»

Dizimle olan işi bitmişti artık.

«Eh ne var ne yok, her şeyi anlat bakalım.»

«Anlatacak bir şey yok,» dedim. «Durgun bir yaşantım oldu.»

138

«Evli bir adam gibi konuşuyorsun,» dedi. «N'oldu sana böyle?»

«Hiç,» dedim. «Ya sana n'oldu?»

«Bu savaş öldürüyor beni,» dedi Rinaldi. «Pek bunaldım.»

Ellerini dizinde kenetledi.

«Bak sen!» dedim.

«Ne demek yani? insanca duygulardan da mı uzak olaydım?»

«Yo. Bakıyorum da gününü gün etmişsin. Anlat-sana.»

«Bütün yaz ve sonbahar boyunca ameliyatlara uğraştım. Başımı kaşıyacak zamanım olmadı çalışmaktan. Herkesin işini ben yapıyorum. Bütün zor işleri bana yıkıyorlar. Emin ol oğlum yaman bir operatör olup çıktım.»

«Bak bu güzel işte.»

«Hiçbir şey düşündüğüm yok. Evet, inan bana düşünme diye bir şey kalmadı bende. İşim gücüm habire ameliyat etmek. »

«Doğrudur.»

«Ama şimdi her şey bitti artık, oğlum. Ameliyat ma-meliyat etmiyorum artık, sıfırı tükettim. Korkunç bir savaş bu, oğlum. Kalıbımı basarım böyle. Hadi şimdi sevindir beni bakalım. Gramofon plaklarını getirdin mi?»

«Getirdim.»

Plakları kâğıda sarmış, sırt çantamın içine, mukavva bir kutuya yerleştirmiştım. Onları çantadan çıkaramayacak kadar yorgundum.

«Sen de mi kendini iyi hissetmiyorsun, evlat?»

«Hem de nasıl, bombokum.»

«Korkunç bir savaş bu.» dedi Rinaldi. «Kafayı bigü-zel çekelim de keyiflenelim. Tüm kurtlarımızı döker, çakı gibi oluruz.»

«Sarılık geçirdim,» dedim. «Kafayı çekemem.»

«Vah oğlum vah! şu ise bak, ne halde çıkıyorsun karşıma. şaka maka, düpedüz adama dönüp de gelmiş-

139

sin, karaciğerli bir adarri... Dedim ya, kötü bir şey şu savaş. Niçin savaşıyoruz, anlayan beri gelsin!»

«Hadi birer kadeh yuvarlayalım bakalım. Sarhoş olmak istemem ama birer kadeh içelim.»

Rinaldi odanın köşesindeki lavaboya gitti, dolaptan iki kadehle bir şişe konyak alıp getirdi.

«Avusturya konyağı,» dedi. «Yedi yıldızlı. San Gab-rielle'de ele geçirebildikleri tek şey bu.»

«Orada miydin.sen de?»

«Yo. Ben bir yere kıpırdamadım. Hep buradaydım, habire ameliyat yaptım durdum. Bak evlat, bu bardak var ya şu senin eski diş fırçanı koyduğun bardak. Seni anımsatsın diye saklamıştım.»

«Dişlerini fırçalamanı anımsatsın diye desene şuna.»

«Hayır. Benim kendi bardağım var. Sabahları ağızda aspirin çiğneyerek homurdanmanı, orospulara ağız dolusu sövüp sayarak dişlerindeki Villa Rossa'yı fırçalayıp sıyırışını anımsatsın diye sakladım bu bardağı. Bu bardağı ne zaman görsem vicdanını diş fırçasıyla temizlemeye kalkışını anımsıyorum.» . Yatağa yaklaştı:

«Hadi öp beni de ciddi olmadığını söyle.»

«Seni öpeceğim ha? Maymunun birisin sen be.»

«Bilmez miyim, sen de mükemmel Anglosakson'un tekisin. Biliyorum, vicdan azabıyla kıvranan bir çocuksun sen, biliyorum. Bu Anglosakson'un, orospularla düşüp kalkışının kirini diş fırçasıyla temizlediğini görene dek bekleyeceğim.»

«Biraz konyak koy şu bardağa.»

Bardakları tokuşturduk, içtik. Rinaldi güldü.

«Seni zom edeyim de gör, karaciğerini söküp çıkaracağım senin, yerine de doğru dürüst bir italyan ciğeri koyacağım, yeniden adam edeceğim seni.»

Biraz daha konyak koysun diye bardağı uzattım. Dışarısı iyice kararmıştı artık. Elimde konyak bardağı, gittim pencereyi açtım. Yağmur dinmişti. Hava daha da soğumuştur. Ağacların üstü sisle kaplıydı.

140

«Konyağı pencereden dökeyim deme sakın,» dedi Rinaldi. «İçemeyeceksen bana ver.»

«İç de patla,» dedim.

Rinaldi'yi yeniden gördüğüme sevinliyordum iki yıldır damarıma basar, takılır dururdu bana, hoşuma giderdi onun bu huyu. Çok iyi anlıyorduk birbirimizi.

«Evlendin mi?» diye sordu.

O yataktaydı. Bense pencerenin yanında, duvara yaslanmıştım.

«Evlendim henüz.»

«Âşık mısın?»

«Evet.»

«O İngiliz kıza mı?»

«Evet.»

«Vah zavallı oğlum benim. Peki, iyi davranıyor mu bari sana?»

«Elbette.»

«Yani iş verirken iyi davranıyor mu demek istemiştin?»

«Kapa çeneni!»

«Olur. Ne kibar bir herif olduğumu göreceksin bak. Şu kız şey mi?..»

«Rinin,» dedim, «Gözünü seveyim kapa şu gaganı. Arkadaşım olmak istiyorsan kes artık!»

«Arkadaşın olmak isteyen kim evladım. Ben zaten arkadaşın değil miyim senin?»

«Öyleyse sus!»

«Peki.»

Yatağa gittim, Rinaldi'nin yanına oturdum. Elinde bardak, yere bakıyordu.

«Beni anlıyorsun değil mi, Rinin?»

«Anlamaz olur muyum hiç. Ömrüm boyunca nice kutsal konu üzerinde tartışmışımdır. Gelgelelim, ikimiz arasında pek öyle gizli saklı konular yoktu. Şimdi şimdi anlıyorum ki demek senin de dokunulmaz saydığın konular varmış.»

Yere bakıyordu.

141

«Senin yok mu?»

«Yok.»

«Hiç mi yok?»

«Hiç yok.»

«Ananın, kız kardeşinin de mi yok?»

«Senin kız kardeşinin yok mu?» diye atıldı hemen Rinaldi.

İkimiz de makaraları koyverdik.

«Suyu çıkmış üstün-insan bozuntusu!» dedim.

«Belki de kiskancım,» dedi Rinaldi.
«Hiç bile değilsin.»
«O bakımdan demek istemedim. Başka bakımdan. Evli arkadaşın var mı hiç senin?»
«Var.» dedim.
«Benim yok,» dedi Rinaldi. «Birbirlerine tutkunsalar bana pek yüz vermiyorlar.»
«Neden?»
«Hoşlanmıyorlar benden.»
«Niye peki?» :
«Yılanım ben. Akıl yılanı.»
«Karıştırıyorsun,» dedim. «Elmaydı akıl.»
«Hayır, yılandı.»
Zevkten dört köşe olmuştu.
«Böyle derinlere dalmadağın zamanlar daha çekilir oluyorsun.»
«Seni severim, oğlum,» dedi. «Tam büyük bir italyan düşünürü kesildiğim anda iğneliyorsun beni. Çok şey biliyorum ama anlatmam. Senden daha çok şey biliyorum.»
«Evet. Bilirsin.»
«Gel gör ki sen daha iyi eğlenirsin. Vicdan azabı çeksen bile daha iyi eğlenirsin.»
«Ben aynı kanıda değilim.»
«Öyle öyle. Bal gibi de öyle. Oysa ben, yalnız ve yalnız çalıştığım zamanlar mutluyum.
Yine yere dikmişti gözlerini."
«Düzelirsin.»
.142
: • t
«Hayır. Topu topu iki şeyden hoşlanıyorum. Bunlardan biri işime zarar veriyor; öbürüyse yarım saatte, bilemedin on beş dakikada bitiyor. Kimi zaman daha da kısa sürüyor.»
«Kimi zaman çok daha kısa.»
«Belki biraz ileri gittim, oğlum. Bildiğin gibi değil. Ama yalnızca bu iki şey var, bir de işim.»
«Daha başka şeyler de bulursun.»
«Hayır. Bizler yeni hiçbir şey bulamayız. Olduğumuz gibi doğarız, hiçbir şey öğrenemeyiz. Başka hiçbir şeyimiz olmaz. Eksiksiz bir bütün olarak başlarız yaşamaya. Latin olmadığın için sevinmen gerek.»
«Latin diye bir şey yok,» dedim. «Senin bu dediğin Latin düşüncüsü olsa gerek. Kusurlarınızla göğsünüz kabarıyor.»
Rinaldi başını kaldırıp güldü.
«İyisi mi kapatalım bu konuyu oğlum. Bu kadar çok düşünmekten yorulдум. Yemek zamanı yaklaştı. Döndüğüne sevindim. En iyi arkadaşımın sen benim. Kardeşim, silah arkadaşımın.»
«Bu silah arkadaşları ne zaman yemek yiyecek peki?» diye sordum.
«Hemen şimdi. Yalnız, birer kadeh daha içelim, karaciğerinin sağlığına.»
«Aziz Paul gibi desene.»
«Yanıllıyorsun. Onunki şaraptı, derdi de midesinden-di. şarap iç biraz, midene bire bir gelir.»
«Şişede ne varsa içerim,» dedim. «Neyin sağlığına dersene ona içelim.»
«Sevgilinin sağlığına,» dedi Rinaldi.
Bardağını kaldırdı.
«Öyle olsun.»
«Ona dil uzatmayacağım artık.»
«Canım o kadar da sıkma kendini.»
Konyağını içti.
«Tertemizim,» dedi. «Senin gibi tertemizim, oğlum. Ben de bir ingiliz kız ayarlayacağım. Doğrusunu istersen
143
senin kızı ben daha önce tanımıştım ama bana göre boyu biraz uzuncaydı. Kızın uzun boylusundan da olsa olsa kardeş olur.»
«Güzel, tertemiz bir kafan var senin,» dedim.
«Ya, ne demezsin! Onun için bana Rinaldo Puris-simo derler ya.»

«Rinaldo Sporchissimo.»

«Yürü oğlum, kafalarımız tertemizken gidip yemek yiyelim.»

Elimi yüzümü yıkadım, saçlarımı taradım. Merdivenlerden indik. Rinatdi kafayı bulmuştu hafiften. Yemek yediğimiz odaya girdik, yemek hazır değildi henüz.

«Gidip şişeyi getireyim,» dedi Rinaldi.

O yukarı çıktı. Ben de masanın başına oturdum. Rinaldi şişe elinde, döndü, yarımşar bardak konyak koydu.

Bardağı kaldırdım, masadaki lambaya yaklaştırarak baktım:

«Çok oldu,» dedim.

«Boş bir mide için çok sayılmaz. Korkunç güzel bir şey bu. Mideyi baştan aşağı kasıp kavurur. Senin için bundan daha zararlı bir şey olamaz.»

«Öyle olsun.»

«Günden güne canına okur adamın,» dedi Rinaldi. «Mide yavaş yavaş hapi yutar, elini tir tir fitredir insanın. Tam operatörlere göre bir şey.»

«Salık verir misin yani?»

«O da laf mı! Başka şey kullanmam ben zaten. Dikle şunu oğlum, gör bak nasıl hasta olacaksın.»

Yarıya dek içtim. Emirlerinin sesi yükseldi koridordan:

«Çorba! Çorba hazır!»

Binbaşı geldi, başıyla selamladı bizi, oturdu. Masadayken ufak tefek görünüyordu.

«Bu kadar mıyız?» diye sordu.

Emireri çorba tasını getirdi, Binbaşı bir kepçe çorba koydu tabağına.

Rinaldi: t |

144

«Bu kadarız,» dedi. «Papazı saymıyorum yalnız. Fe-derico'nun burada olduğunu bilseydi o da gelirdi.»

«Nerede o?» diye sordum,

Binbaşı:

«307'de,» dedi.

Çorbasını içiyordu. Ağzını sildi, yukarı kıvrık kırçıl bıyıklarını titizlikle sildi:

«Gelir sanırım. Telefon ettim oraya, senin geldiğini bildirsinler diye haber bıraktım.»

«O eski gürültülü patırtılı yemek masasını özledim doğrusu,» dedim.

«Öyle,» dedi Binbaşı, «soframız pek sessiz sedasız.»

«Merak etmeyin, patırtı çıkarırım ben,» dedi Rinaldi.

«Biraz şarap iç, Enrico,» dedi Binbaşı.

Bardağını doldurdu.

Derken, makarna geldi sofraya. Hepimiz yemeğe daldık. Papaz geldiğinde makarnalarımızı bitirmek üzereydik. Yine eskisi gibiydi: ufak tefek, kara kuru ve çekingen. Ayağa kalktım. El sıkıştık. Elini omzuma koydu:

«İşitir işitmez geldim,» dedi.

«Otur bakalım,» dedi Binbaşı. «Geciktin.»

«İyi akşamlar; papaz,» dedi Rinaldi.

Papaz sözcüğünü İngilizce olarak söylemişti. Çat pat İngilizce bilen ve habire papaza takılıp duran Yüzba-şı'dan öğrenmişti bunu.

«İyi akşamlar,» dedi Papaz.

Emireri ona da çorba getirdi, ama o makarnadan başlayacağını söyledi.

«Nasılsın?» diye sordu bana.

«İyiyim,» dedim, «işler nasıl?»

«Biraz şarap yuvarla, Papaz,» dedi Rinaldi. «İç biraz, miden için iç. Aziz Paul gibi, anlıyorsun ya.»

Papaz, incelikle:

«Evet, anlıyorum,» dedi.

Rinaldi onun bardağını da doldurdu.

Silâhlara Veda / F. 10

145

«Ah şu Aziz Paul! Bütün bu naneler onun başının al-tından çıkıyor.»

Papaz bana bakıp gülümsedi. Gördüğüm kadarıyla bu tür alaylara aldırış etmiyordu artık.

«Ne anasının gözü şu Aziz Paul,» dedi Rinaldi. «insanı baştan çıkaran ayyaşın tekiymiş düpedüz. Ama sonradan ununu eleyip de eleği duvara asınca, böyle şeyler için günah deyip çıkmış işin içinden. Kendisi sıfır tükettince bizim için birtakım kurallar koymuş, oysa bizim ' atılacak barutumuz var daha. Öyle değil mi, Fede-rico?»

Binbaşı gülümsedi. Haşlama et yiyorduk o sırada.

«Karanlık bastıktan sonra azizler konusunda tartışmaya girmem ben,» dedim.

Papaz et yemeğinden başını kaldırıp bana baktı, gülümsedi.

«Hoppala,» dedi Rinaldi, «bu da Papaz'dan yana çıkıyor. Yahu nerede bizim Papaz'ın damarına basan o eski arkadaşlar? Nerede Cavalcanti? Nerede Brundi? Cesare nerede? Kimsenin yardımı olmaksızın ben bu Pa-paz'la nasıl başa çıkarım yahu?»

«İyi bir papazdır,» dedi Binbaşı.

«İyi bir papazdır,» diye yineledi Rinaldi. «Ama ne de olsa papaz. Soframız eski günlerdeki gibi otsun istiyorum. Federico'yu neşelendirmek istiyorum, yoksa Papaz-'ın canı cehenneme!»

Binbaşı'nın ona şöyle bir göz attığını gördüm. Rinal-di'nin sarhoş olduğunu anlamıştı. Yüzü bembeyaz olmuştu. Saçlarının bitim yeri alnının beyazlığı üzerinde kapkara görünüyordu.

«Olsun varsın, Rinaldi,» dedi Papaz. «Olsun varsın.»

«Canın cehenneme,» dedi Rinaldi. «Topunun canı cehenneme!»

Sandalyesine yaslandı.

«Çok çekti, yorgun düştü,» dedi Binbaşı bana.

Yemeğini bitirdi, salçasını ekmeğiyle sıyırdı. v

146

Rinaldi masaya doğru bakarak: «Vız gelir bana!» dedi. «Bütün bu işlerin canı cehenneme.»

Bakışları donuklaşmış, yüzü solmuştu, meydan okurcasına bakıyordu.

«Öyle olsun,» dedim. «Bütün bu işlerin canı cehenneme.»

«Yo, yo,» dedi Rinaldi. «Sen söylemezsin bunu, yapamazsın. Yapamazsın diyorum. Kupkurusun, bomboşsun. Başka bir bok yok diyorum sana. Bir şey yok. Bunu ben bilirim, çalışmayı bırakınca da...»

Papaz başını salladı. Emireri et tabaklarını kaldırdı.

Rinaldi, Papaz'a döndü:

«Ne diye et yiyorsun ki sen? Bilmiyor musun, bugün cuma.»

«Bugün perşembe,» dedi Papaz.

«Yalan! Cuma bugün. İsa'nın etini yiyorsun. Tanrının etini. Biliyorum^ Ölü bir Avusturyalının eti. Bunu yiyorsun işte sen.»

«Subayların eti beyazdır,» dedim o eski şakayı tamamlayarak.

Rinaldi güldü. Bardağını doldurdu.

«Aldırmayın siz bana,» dedi. «Kafadanterelelleyimdir ben biraz.»

«İzne çıkmalısın sen,» dedi Papaz.

Binbaşı ona bakarak başını salladı.

Rinaldi, Papaz'a baktı:

«Demek, sence izne çıkmam gerek öyle mi?»

Binbaşı başıyla Papaz'a işaret etti.

Rinaldi hâlâ Papaz'a bakıyordu.

«Keyfin bilir,» dedi Papaz, «istemiyorsan çıkmazsın.»

«Canın cehenneme,» dedi Rinaldi. «Başlarından savmaya bakıyorlar beni. Her gece ekmeye çalışıyorlar beni. Ama ayak diriyorum. Bende ondan varsa n'olmuş yani. Herkeste var. Dünyanın adamı var böyle... Önce...»

Söylev verircesine bir havaya büründü.

«... küçücük bir sivilce başlıyor. Sonra bir bakıyor-

147

sun sırtta bir kızartı. Sonra hiçbir şey görmezsin. Bütün umudunu cıvaya bağlarsın.»

«Ya da salvarsan'a,» diye usulca sözünü kesti Binbaşı.

«O da cıvalı bir ilaçtır,» dedi Rinaldi.

Böbürlene böbürlene konuşmaya başlamıştı artık:

«Bunların ikisini de iyi bilirim, Papaz. Ama sen bu hastalığa dünyada yakalanmazsın. Ama, şu evlat, işte o yakalanır bak. İş kazasıdır bu. Sıradan bir iş kazası...»

Emireri tatlı ve kahve getirdi. Üstüne şerbet dökülmüş kara ekmek tatlısı gibi bir şeydi bu. Lamba tütüyordu. Kapkara is lambayı yalayarak yukarı yükseliyordu. «İki mum getir, şu lambayı da aliver,» dedi Binbaşı.

Emireri birer tabak içine tutturulmuş yanar durumda iki mum getirdi, lambayı üfleyerek söndürdükten sonra götürdü.

Rinaldi sesini kesmişti artık. Kendini toparlamış gibi görünüyordu. Çene çalarak kahvelerimizi içtikten sonra hepimiz koridora çıktık.

«Sen papazla konuşmak istersin,» dedi Rinaldi. «Benim kente gitmem gerekiyor. İyi geceler, Papaz.»

«İyi geceler, Rinaldi,» dedi Papaz. i Rinaldi bana döndü:

«Görüşürüz, Fredi.»

«Evet,» dedim. «Erken gel.»

Suratını buruşturarak kapıdan dışarı çıktı.

Binbaşı yanbaşıımızda, ayakta duruyordu:

«Çok yorgun,» dedi. «Çalışmaktan bitkin düştü. Üstelik, firengiye yakalandığını da sanıyor. Benim buna pek aklım yatmıyor ya, olmayacak şey de değil hani.

Firengiye yakalanmış gibi kendi kendini tedavi ediyor. İyi geceler. Gün doğmadan gidiyorsun, değil mi Enrico?»

«Evet.»

«Güle güle o zaman. Bol şanslar. Peduzzi seni uyandırır, birlikte gidersiniz.»

«Hoşça kalın, Signor Maggiore.»

«Güle güle. Bugünlerde bir Avusturya saldırısından

148

söz ediliyor ya sanmam. Umarım saldırmazlar. Hoş, buraya saldırmazlar ya neyse. Gino her şeyi anlatacaktır sana. Telefonlar iyi çalışıyor artık.»

«Sık sık telefon ederim.»

«Bak bu iyi işte. İyi geceler. Rinaldi'nin içkiyi fazla kaçırmasına göz yumma emi?»

«Olurçalışırım.»

«İyi geceler, Signor Maggiore.»

Binbaşı kendi odasına çekildi.

YİRMİALTINCI BÖLÜM

Kapıya gittim, dışarı baktım. Yağmur dinmişti ama hâlâ sis vardı.

«Yukarı çıkalım mı?» diye sordum Papaz'a.

«Pek fazla oturamam.»

«Gel bakalım.»

Merdivenleri tırmandık, odaya girdik. Ben Rinaldi'nin yatağına uzandım. Papaz da emirerinin hazırlamış olduğu benim yatağıma oturdu. Oda karanlıktı.

«Eee,» dedi, «daha ne var ne yok bakalım?»

«İyilik sağlık. Ama yorgunum bu gece.»

«Ben de yorgunum ama nedeni belirsiz bir yorgunluk bu.»

«Savaş ne durumda?»

«Sanırım yakında sona erer. Neden bilmem ama içimde öyle bir duygu var.»

«Nasıl bir duygu yani?»

«Sizin Binbaşı nasıl bir adam olup çıktı görüyorsun ya? Süngüsü nasıl da düştü? Şimdilerde birçokları böyle.»

«Bana kalırsa da öyle,» dedim.

«Korkunç bir yaz geçirdik,» dedi Papaz.

Benim yaralanıp gidişimden bu yana kendine olan güveni daha bir artmıştı.

149

«İnanılır gibi değil. Savaşın içinde bulunup da gözüyle gören bilir ancak.

Birçokları savaşın ne demek olduğunu bu yaz anladı. Dahası, hiç anlamayacaklarını sandığım subayların bile kafalarına dank etti artık.»

Battaniyeyi sıvazlayarak:

«Ne olacak peki?» diye sordum.

«Orasını bilmem ama sanırım fazla sürmez.»

«Ne olacak ya?»

«Çarpışmayı bırakacaklar.»

«Kimler?»
«İki taraf da.»
«Nerde o günler!» dedim.
«İnanmıyor musun?»
«İki tarafın da aynı zamanda savaşı bırakacağına inanmıyorum.»
«Orası öyle. Bunu beklemek fazla olur. Yalnız, insanlardaki değişikliğe şöyle bir bakıyorum da bu işin böyle sürüp gideceğini hiç mi hiç aklım kesmiyor.»
«Bu yazki çarpışmaları kim kazandı?»
«Hiç kimse.»
«Ama Avusturyalılar kazandı ya işte,» dedim. «San Gabriele'yi ellerinde tuttular. Onlar kazandı. Onun içindir ki savaşa son vermezler.»
«Onlar da bizim duyduklarımızı duyuyorlarsa son verebilirler. Aynı yolun yolcusu onlar da.»
«Kazanır durumdayken kimse bırakmaz savaşı.»
«Umutumu kırıyorsun.»
«Düşündüklerimi söylüyorum yalnızca.»
«Yani sence bu iş böyle sürüp gidecek ha? Hiçbir şey olmayacak öyle mi?»
«Orasını bilmem/Yalnız, böyle bir zafer kazanmışken sanmam ki Avusturyalılar savaşı bıraksınlar. Yenilince Hristiyan olunur.»
«Bosnalıları hesaba katmazsak Avusturyalılar da Hıristiyanıdır.»
«Hristiyan derken o anlamda kullanmadım. İsa'nınki gibi demek istedim.»
150
Papaz sesini çıkarmadı.
«Şimdi hepimiz uysallaştık, neden dersin, yeniliyoruz da ondan. Eğer Peter, Bahçe'den kurtarmış olsaydı İsa'mız nasıl olurdu acaba?»
«Ne ise yine o olurdu.»
«Hiç sanmam,» dedim.
«Umutumu kırıyorsun,» dedi. «Bir şeyler olacak, biliyorum, olsun diye de dua ediyorum. içime doğuyor bu.»
«Bir şeyler olabilir,» dedim. «Ama ne olursa bize olur. Onlar da bizim duyduklarımızı duysalar o zaman anlardım. Gelgelelim, yenilgiye uğrattılar bizi. Başka türlü duygular besliyorlar şimdi.»
«Askerlerin çoğu öteden beri hep bu duyguyu taşımışlardır yüreklerinde. Yenilgiye yoramayız bunu.»
«Onlar daha başlangıçta yenilmişlerdi zaten. Tarlalarından koparılıp orduya alındıkları gün yenilmişlerdi, işte bu nedenledir ki köylüler bilge kişilerdir, bilgedirler çünkü işin başında yenilmişlerdir. Köylüye kuvvet ver, sonra yaptıklarına bak, o zaman anlarsın ne denü bilge olduklarını.»
Bir şey söylemedi. Düşünüyordu.
«Kendi kendime karamsarlığa kapıyıyorum,» dedim. «İşte bu yüzdendir ki böyle konular üzerinde kafa yormuyorum hiç. Düşündüğüm filan yok. Gel gör ki konuşmaya başladım mı hiç kafa yormaksızın buluverdiğim şeyler dökülüyor ağızımdan.»
«Bir şeyler umuyordum ben.»
«Bozgun mu?»
«Hayır. Daha fazla bir şey.»
«Daha fazla ne olabilir ki! Zaferden gayrı bir şey yok. Bu da olsa olsa kötü olur.»
«Uzun süre zafer ummuştum.»
«Ben de.»
«Şimdi hangisi olur bilmiyorum?»
«Ya biri olur ya öbürü.»
«Zafere inanmıyorum artık.»
«Ben de. Gelgelelim, daha iyi olsa bile yenilgiye de inanmıyorum.»
151
«Neye inanıyorsun peki?»
«Uykuya,» dedim.
Papaz ayağa kalktı:
«Kusura bakma çok oturdum. Ama seninle konuşmak hoşuma gidiyor.»
«Yeniden görüşebilmemiz gerçekten de çok hoş.»
Ben de ayağa kalktım, karanlıkta el sıkıştık.
«Yarın erkenden göreve çıkıyorum.»

«Dönünce görüşürüz.»
«Birlikte yürüyüşe çıkıp konuşuruz.»
Kapıya kadar uğurladım onu.
«Aşağı inme,» dedi. «Seni yeniden burada gördüğüme sevindim. Hoş, senin için hiç de sevindirici bir şey değil ya neyse.»
«Elini omuzuma koydu.
«Benim için farketmez,» dedim. «İyi geceler.»
«İyi geceler, Ciao!»
«Ciaoui» dedim.

Geberiyordum uykusuzluktan.

YİRMİYE DİNCİ BÖLÜM

Rinaldi içeri girince uyandım. Ama benimle konuşmadı, ben de yeniden uykuya daldım. Sabahleyin gün ısımadan uyanıp giyindim ve yola çıktım. Ben çıkarken Rinaldi hâlâ uyuyordu.

Bainsizza'yı daha önce görmemiştim. Irmağın kıyısında yaralandığım yerin ötesinde, eskiden Avusturyalıların bulunduğu yamacı tırmanmak tuhafıma gidiyordu. Dimdik çıkan yeni bir yol vardı, bir sürü de kamyon. Tepede yol düzleşti. Karşıda sisli ormanlar, dik yamaçlar görünüyordu. Çarçabuk ele geçirildiği için zarar görmemiş koruluklar vardı. İlerde, yamaçlarla korunmadığı yerlerde, yolun yanları ve üstü dallar ve otlarla örtülmüştü.

152

Yol yanıp yıkılmış bir köyde son buldu. Ateş hattı daha ötede kalıyordu. Bu yörede birçok topçu birliği vardı. İler tutar yanı kalmamıştı evlerin, ama ortalık yine de derli topluydu, her yerde işaret levhaları göze çarpıyordu. Gino'yu bulduk. Kahve getirdi bize. Sonra onunla gidip birçok kimseyle tanıştım mevzileri gördüm. Gino'nun dediğine göre İngiliz arabaları Bainsizza'nın epey aşağısında, Ravne'de çalışıyordu, İngilizlere bayılıyordu Gino. Yine dediğine göre tek tük bombardımanlar oluyormuş ya yaralanan yokmuş pek. Yağmurlar bastırdıktan sonra hastalık gırla gidecekmiş. Söylentilere bakılırsa Avusturyalılar saldırıya geçeceklermiş ama o buna inanmıyormuş. Bizim de saldıracağımız söyleniyormuş ya yeni birlikler gelmediğine göre bu da akla yatkın değilmiş pek. Burada yiyecek kıtlmış. Gorizia'ya gidip de karnını şöyle tıkabasa bir doyurabilse keyfine diyecek olmayacaktı doğrusu. Acaba akşam yemeğinde ben ne yemişim? Söyledim. Ağzı sulandı. En çok da dolce'ye bayılmıştı. Aslında dol-ce'nin ne biçim bir şey olduğunu uzun uzadıya anlatmamıştım ona, dolce deyip geçmiştim. Ama sanırım o bunun ekmek tatlısından çok daha değişik bir şey olduğunu sanmıştı.

Nereye gönderileceğini biliyor muydum acaba? Bilmediğimi, ama arabalardan bir bölümünün Caporetto'da bulunduğunu söyledim. Can atıyordu oraya gitmeye. Küçük, şipşirin bir yermiş orası. Kasabanın ardında yükselen dağlar çok hoşuna gidiyormuş. Hoş bir çocuktu Gino. Herkes de hoşlanıyordu ondan. Dediğine göre asıl kızılca kıyamet San Gabriele'de kopmuş Lom'un ötesindeki saldırı çok kötü gidiyormuş. İlerimizde ve tepemizde, Ternova tepeleri boyunca uzanan ormanlarda Avusturyalıların sürüyle topçubirliği varmış, geceleyin yolları fena halde bombardıman ediyorlarmış. Hele deniz toplarından oluşan bir batarya varmış ki korkunç sinirine dokunuyormuş artık. Keskin seslerine bakarak onları şıppadak tanıyabilirmişim. Mermiler çok alçaktan gidiyormuş çünkü. Önce bir gürleme işitilmiş, sonra hemen ardın-

153

dan bir vızılta başlarmış. Çoğu zaman iki topu aynı anda ateşliyorlarmış. Biri bitmeden öbürü gürliyormuş. Şarapnel parçaları da öyle bolmuş ki deme gitsin. Gino bunlardan birini gösterdi bana. Otuz-otuz beş santim boyunda, dış dış çıkıntılı olan düzgün bir maden parçasıydı. Babit madenine benziyordu. «Pek etkili olduklarını sanmıyorum ama,» dedi Gino, «yine de yüreğimi ağzıma getiriyorlar. Doğrudan doğruya adamın üstüne geliyormuş gibi görünüyorlar. Önce bir alev, sonra vızılta ve bir patlama sesi. Korkudan geber-dikten sonra ha yaralanmış ha yaralanmamışsın, ne çıkar!»
Söylediğine göre karşı hatlarda Hırvatlar vardı. Ve biraz da Macar... Bizim birlikler hâlâ ileri hatlardaymış. E-ğer Avusturyalılar saldırıya geçecek olursa, ne telefon varmış konuşacak ne de geri çekilecek bir yer... Ovanın

ötesindeki yaylalarda çok elverişli savunma yerleri varmış ama gerektiğinde kullanılmak üzere nedense hiçbir hazırlık yapılmamışmış. Her neyse, Bainsizza konusunda ben ne düşünüyordum? Ben buranın daha düz, o-vamsı bir yer olduğunu sanıyordum. Böylesine kambur kambur, böylesine engebeli bir yer olabileceğini aklıma getirmemiştım hiç.

«İlk bakışta yüksek bir yayla,» dedi Gino. «Ama yine de yayla mayla değil.» Kaldığı evin bodrumuna indik yine. Üzeri düzlük, e-ğimi ise az olan bir tepeyi elde tutmanın küçük küçük tepeler dizisini elde tutmaktan daha kolay olduğunu söyledim. Dağın yukarısına saldırmak hiç de düzlüktekinden daha zor değildir diye de bir fikir attım ortaya.

«Dağ var, dağcık var,» dedi Gino. «Şu Can Gabriele'ye bak hele.»

«Orası öyle ama,» dedim, «tepeyi aşp da düzlüğü gelince çekmişler asıl güçlüğü. Tepeye kadar kolayca tırmanmışlar yoksa.»

«O kadar da kolay değil, bakma sen,» dedi Gino.

«Evet,» dedim. «Değişik bir durumu var bunun.»

154

Dağdan çok bir kale gibiydi orası. Avusturyalılar yıllar yılı yığınak yapmışlardı oraya.»

Oynak bir savaşı göz önüne alarak taktik açıdan konuşuyordum ben. Sıradağlarda uzun boylu tutunmak çok güçtü, arkalarından dolanmak kolay olduğundan elden ele geçmesi işten bile değildi. Oysa hareket etme yeteneği çok önemliydi, dağda saplanır kalırdınız. Üstelik dağdan atış yapılırken hedef doğru dürüst ayarlanamazdı, aşırı atışlar yapmak zorunda kalınırdı. Sonra, yamaçlar düşman eline geçtiğinde en seçme adamların dağın doruğunda eli kolu bağlı kalma olasılığı da vardı. Kısacası dağlardaki çarpışmalara ben bel bağlamıyordum pek. Sen bir dağı alırdın, onlar bir dağı. Ama iş kozların gerçekten paylaşılmasına gelip dayandı mıydı iki taraf da aşağı inmek zorundaydı.

«Peki dağda ön cephede olsaydın, ne yapacaktın?» diye sordu Gino. -

«Orasını düşünmedim henüz,» dedim.

Gülüştük.

«Ama bak,» dedim «Eskiden Avusturyalılar Verona dolaylarındaki dörtköşe alan içinde püskürtülmüşlerdi. O-vaya inmelerine göz yumdular. Sonra da oracakta işlerini bitiriverdiler.»

«Evet,» dedi Gino. «Ama onlar Fransızdı. Bir başkasının ülkesinde çarpışırken askeri sorunları çözümlmek kolayına gelir insanın.»

«Doğru,» dedim. «Özyurdunda savaşırken o denli bilimsel davranmıyor insan.»

«Ruslar yaptılar bu işi, Napolyon'u tuzağa düşürmek için yaptılar.»

«Evet ama onların ülkesi uçsuz bucaksız. Eğer sen Napolyon'u kapana kıştıracağım diye İtalya'da geri çekilmeye kalksaydın soluğu Brindisi'ide alırdın.»

«Korkunç bir yerdir orası,» dedi Gino. «Oraya gittin mi hiç?»

«Şöyle bir geçtim, kalmadım.»

«Gerçi yurtseverimdir ben,» dedi Gino, «gel gör ki ne Brindisi'yi sevebildim, ne de Toronto'yu.»

155

«Bainsizza'yı seviyor musun peki?» diye sordum.

«Toprağı kutsaldır,» dedi. «Ama ben daha fazla patates yetişmesini yeğlerdim bu toprakta. Biliyor musun, buraya geldiğimizde Avusturyalılarca ekilmiş patates tarlaları bulduk.»

«Yiyecek o kadar çok mu kıt sahi?»

«Doğrusunu istersen kendi payıma ben karnımın doğru dürüst doyduğunu bilmiyorum. Şu da var ki oburun biriyim ben. Yine de açlıktan ölmedim işte. Bizim yemekhane tamtakır. Cephedeki birlikler yiyecekten yana iyiler, ama gerideki birliklerin hali harap. İşin içinde bir bit yeniği var. Bol bol yiyecek olmalı.»

«Başka bir yerde okutuyorlardı eşşoğlu eşşekler.»

«Olmayacak şey değil. Elllerinden geldiğince çok veriyorlar cephedeki birliklere. Geridekiler de avuçlarını yalıyorlar. Avusturyalılardan kalma patatesleri, ormanlardaki kestaneleri yiyerek nefis körletiyorlar. Onu bunu bilmem, asker adamı iyi besleyeceksin, boğazına düşkün bir ulusuz biz. Kalıbımı basarım ki bol bol yiyecek var. Askerlerin yiyecek sıkıntısı çekmesi hiç de iyi değildir. Yiyecek, insan düşüncesinde nasıl değişmelere yol açar, dikkat ettin mi hiç?»

«Etmez olur muyum,» dedim. «Savaş kazandırmaz ama yitirilmesine yol açabilir.»

«Yitirmekten söz etmeyelim aman. Yeterince ediliyor zaten. Bu yaz yapılanlar boşuna mı yapıldı!»

Sesimi çıkarmadım. Boşuna, kutsal, şanlı, özveri gibi sözcükler karşısında oldum olası sıkılmışımdır. Bunları yağmur altında dikilip, birkaç adım ötede konuşma yapan birinden işitmişizdir, ya da duvarlara yapıştırılan bildirilerde okumuşuzdur. Şimdiyse, epey zaman var ki kutsal denilebilecek bir şey görmüş değildim. Anlı şanlı denilen şeyler de lafta kalıyordu hep. Ve özveri de, şikago mezbahalarında bir kıyıya atılacak kokmuş etlerden farksızdı. Nice sözcükler vardı ki insan işitmek bile istemiyordu. Yer adları daha onurlu geliyordu bana. Kimi sayılar tarihler de böyleydi. Yer adları insanın söyleyip de bir şey an-

156

latabileceği belli başlı sözcüklerdendi. şan, şeref, yüreklilik, kutsallık, gibi soyut sözcükler, köy adları, yol numaraları, ırmak adları, birlik sayıları ve tarihler gibi somut sözcüklerin yanında pek kof kalıyordu. Gino bir yurtseverdi. Kimi zaman öyle laflar ediyordu ki bunlar bizi birbirimizden ayırıyordu. Ama yine de iyi bir çocuktu. Yurtse-. verliğini anlıyordum. Böyle doğmuştu o. Gorizia'ya dönmek için Peduzzi'yle arabaya binip gitti.

Gün boyunca yağmur yağdı. Rüzgârla birlikte yağmur geldi hep. Her yerde su birikintileri oluştu, ortalık çamur deryasına döndü. Yıkık evlerin sivaları boz bulanık bir çamur halinde akıp gidiyordu. Akşama doğru yağmur kesildi. İki numaralı mevzimizden sonbaharın ıslak, çıplak kırlarını görüyordum; dağların dorukları dumanlıydı; yolların üstündeki hasır örtüler sıırılsıklamdı, şıp şıp sular damlıyordu. Batmadan önce güneş şöyle bir göründü, dağların ardındaki çıplak ormanları aydınlattı. Bu ormanlarda Avusturyalıların birçok topu vardı, ama pek azı ateş ediyordu.

Cepheye yakın bir yerde, yıkık dökük bir çiftlik evinin üstünde gökyüzüne doğru halka halka yükselen şarapnel dumanlarına bakıyordum. Ortasında sarıllı beyazlı parıltılar olan yumuşacık görünümlü dumanlardı bunlar. Önce bir parıltı beliriyor, sonra bir patlama sesi işitiliyor, hemen ardından da havada bir an için duran ve rüzgârla birlikte dağılıveren dumanlar gözüküyordu. Evlerin yıkıntı-lar arasında, mevziin bulunduğu yıkık evin yanındaki yolda birçok demir ve şarapnel parçası vardı. Ama o gün bizim oraları bombalamadılar hiç.

İki arabayı doldurduk, ıslak hasırlarla örtülü yoldan aşağı sürdük. Örtünün aralıklarından güneşin son ışıkları sızıyordu. Tepenin ardındaki açık yola çıkmaya kalmadan güneş battı. Açık yoldan aşağı indik. Yol, açıklığa çıkıp da dört köşe kemerli hasır tünele girerken yağmur yeniden başladı.

Gece rüzgâr çıktı; sabahın üçünde bardaktan boşana-nırcasına yağmur yağarken düşman bombardımanı baş-

157

ladı. Hırvatlar dağların dibindeki çayırılıkları aştılar, ormanlık bölgeleri geçtikten sonra ileri hatlarımıza dayandılar. Karanlıkta yağmur altında sürüyordu çarpışmalar. İ-kinci hattaki askerlerin karşı saldırısıyla geri püskürtüldüler. Yağmur altında bombalar, roketler atıyorlardı. Mitral-yözler tüm hat boyunca ateş kusuyordu. Bir daha gelmediler. Ortalık biraz yatışır gibi oldu. Rüzgârla yağmurun uğultusu arasında kuzeyden doğru büyük bir bombardımanın yankıları geliyordu kulağımıza.

Yaralılar gelmeye başladı. Kimi sedyelerde, kimisi arkadaşlarının sırtında taşınıyordu, kimisi de yürüye yü-rüye geliyordu. Hepsi de iliklerine dek ıslanmışlardı. Yüzlerinde korku okunuyordu. Merkezin bodrumundan çıkardığımız sedyelerle iki araba doldurduk. Yüzüme düşen yağmurun kara dönüştüğünü farkettim. Yağmurla karışık iri iri kar taneleri düşüyordu yavaş yavaş. Gün ısrırken fırtına hâlâ sürüyordu, ama kar durmuştu. Islak toprağa değer değmez erimişti karlar. Şimdi yine yağmur yağıyordu. Gün doğduktan hemen sonra bir saldırı daha oldu ama başarısız kaldı. Gün boyunca yeni bir saldırı daha bekledik ya, ta güneş batarken başladı. Bombardıman, Avusturya toplarının yığılı olduğu o uzun ormanlık sırtın güneyine doğru yapıliyordu. Bulunduğumuz yerin de topa tutulacağını sandık ama düşündüğümüz gibi çıkmadı. Ortalık kararıyordu. Toplar köyün ardındaki düzlükten doğru ateş kusuyorlardı. Üstümüzden aşp giden mermilerin insana rahatlık veren bir sesi vardı.

Güneye yapılan saldırının başarısızlıkla sonuçlandığını işittik. O gece bir daha saldırmadılar, ne var ki kuzeyde hatlarımızı yarıklarını haberi çalındı

kulağıımıza. Geri çekilmek üzere hazırlık yapmamızı bildiren bir haber aldık geceleyin. Merkezdeki Yüzbaşı söyledi bunu bana. Ona da tümenden bildirmişlerdi. Çok geçmeden telefon başından gelip çekilme emrinin asılsız olduğunu söyledi. Tümen, Bainsizza hattının her ne pahasına olursa olsun elde tutulması buyruğunu almıştı. Yarma hareketinin

158

doğru olup olmadığını sordum. Yüzbaşı, tugaydan öğrendiği kadarıyla Avusturyalıların Caporetto'ya doğru Yirmi Yedinci Kolorduyu yardıklarını söyledi... Kuzeyde gün boyunca kanlı savaşlar olmuştu.

«O hergeleler eğer onları tutamazlarsa hapı yuttuğumuzun resmidir,» dedi.

Sağlık subaylarından biri:

«Saldıranlar Almanlar,» dedi.

Almanlar sözcüğü kaygılandırıyordu insanı. Almanlarla karşı karşıya gelmek istemiyorduk.

«Almanların on beş tümeni var,» dedi sağlık subayı. «Hatları yarmışlar, cephedeki birliklerle bağlantımız kesilecek.»

«Tümenden dediklerine göre bu hat ne olursa olsun tutulacakmış. Hem cephe pek de söylenildiği kadar kötü yarılmamış. Monte Maggiore'den bu yana uzanan hattı tutacakmışız.»

«Nereden duymuşlar bunu?»

«Tümenden.»

«iyi ama geri çekilme haberi de tümenden gelmiş.»

«Biz kolorduya bağlıyız,» dedim. «Ama burada size bağlıyım. Git dersiniz giderim elbet. Yalnız, alacaksanız doğru dürüst alın şu emirleri.»

«Emre göre burada kalıyoruz. Siz yaralıları buradan alıp bakım merkezine götüreceksiniz.»

«Kimi zaman da bakım merkezlerinden alıp sahra hastanelerine götürürüz,» dedim.

«Söylesenize sahi, ben hiç geri çekilme görmedim. Geri çekilme durumunda yaralılar nasıl taşınır?»

«Hepsi taşınmaz. Alınabildiği kadar alınır, gerisi bırakılır.»

«Arabalara ne alacağım peki?»

«Hastane donatımını.»

«Peki,» dedim.

Geri çekilme ertesi gece başladı, işittiğimize göre Almanlarla Avusturyalılar kuzeyde cepheyi yarmışlardı, şimdi de vadilerden ilerleyerek Cividale ve Udine'ye

159

doğru iniyorlardı. Geri çekilme derli topluydu ya yağmur altında ve binbir zahmetle yapılıyordu. Geceleyin kalabalık yollarda yavaş yavaş ilerlerken yağmur altında cepheden uzaklaşan birliklerin yanından geçtik; toplar, arabaları çeken atlar, katırlar, kamyonlar vardı. Bu kadarcık bir karışıklık yalnızca geri çekilmede değil ilerlemede bile olurdu artık.

O gece yaylanın en az yakılıp yıkılmış köylerinde kurulmuş olan sahra hastanelerinin boşaltılıp, yaralıların ırmak yatağındaki Plava'ya taşınmasına yardım ettik. Ertesi gün de, sabahtan akşama dek yağmur altında didinip durduk, Plava'daki hastaneleri ve bakım merkezini boşalttık. Yağmur dinmek bilmiyordu. Bainsizza'daki ordu, bu berbat ekim yağmuru altında yayladan aşağı inerek ırmağı geçiyor, aynı yılın baharında büyük zaferlerin kazanıldığı yerlere doğru geri çekiliyordu. Gorizia'ya ertesi gün öğle üzeri vardık. Yağmur dinmişti. Kentte ner-deyse in cin top oynuyordu. Caddeye geldiğimizde erlerin genelevindeki kızların bir kamyona bindirildiklerini gördüm. Yedi kız vardı; şapkalarını, mantolarını giymişlerdi, ellerine küçük çantalar almışlardı. İki tane ağlıyordu. Ötekilerden biri bize gülümsedi, dilini çıkardı, aşağı yukarı oynattı. Dolgun, etli dudakları, kara kara gözleri vardı.

Arabayı durdurdum, gidip genelevi işleten kadınla konuştum. Dediğine göre subayların genelevinde çalışan kızlar sabahleyin erkenden gitmişlerdi. Nereye gitmişlerdi ki? Conegliano'ya dedi. Kamyon yola çıktı. Kalın dudaklı kız yine dilini çıkardı bize. Mamaları el salladı. Öbür iki kız ise hâlâ ağlıyordu. Ötekiler merakla pencereden dışarı bakıyorlardı. Arabaya döndüm.

Bon.ello:

«Onlarla gitseydik keşke,» dedi. «Amma eğlenceli bir yolculuk yapardık ha!»

«Eğlenceli bir yolculuk yapacağız zaten,» dedim.
«Ne de eğlenceli ya! Berbat bir yolculuk olacak.»
«Ben de onu demek istemiştin.»

160

Villaya giden yola saptık.

«Şu anasının gözü bebeklerden birkaçı eve girdiğinde ben de yanlarında olmak isterdim.»

«Girerler mi dersin?»

«Hem de nasıl, ikinci orduda herkes tanır bu genelev patronunu.»

Köşkün önüne gelmiştik.

«Büyük Ana derler o karıya,» dedi Bonello. «Kızlar yeni, ama onu tanımayan yoktur. Geri çekilme başlamadan önce çekip gitmeleri gerekti.»

«Dinlenirler biraz.»

«Evet, soluk alırlar biraz. Bedavadan şöyle bir göz banyosu yapmak isterdim. O evde dünyanın parasını alıyorlardı bizden. Hükümet düpedüz yoluyor bizi.»

«Arabayı dışarı al da makinistler bir göz atsinlar,» dedim. «Yağın değiştir, diferansiyele bak. Benzin doldur, sonra da gidip uyu biraz.»

«Başüstüne Signor Tenente.»

Villa bomboştı. Rinaldi hastaneyle birlikte gitmişti. Binbaşı da hastane personelinin arabasına alıp götürmüştü. Adıma yazılmış bir pusula vardı pencerenin kıyısında. Koridorda yığılı duran öteberiyi arabaya doldurup Perdenöne'ye doğru yola çıkmam isteniyordu. Makinistler gi-deli epey olmuştu. Garaja döndüm. Ben garajdayken öbür iki araba da çıkageldi. Sürücüleri indi. Yağmur yine başlamıştı.

«Öyle uyku bastırdı ki,» dedi Piani, «Plava'dan buraya gelene dek üç kez uyuyup kaldım. Ne yapıyoruz şimdi, Tenente?»

«Yağ değiştireceğiz, arabaları yağlayacağız, benzin dolduracağız, burada bırakılan öteberiyi yükleyeceğiz.» «Hemen işe başlayalım öyleyse.» «Yo, önce üç saat kadar kestirelim.» «Uyuyacağız ha, sevincimden uçağım nerdeyse,» dedi Bonello. «Arabayı kullanırken boyuna içim geçiyordu.»

«Senin araba nasıl, Aymo?» diye sordum.

Silâhlara Veda / F.11

161

, «Çok iyi.»

«Bana da bir tulum bulun da yağ değiştirmenize yardım edeyim.»

«Yo siz zahmet etmeyin, Tenente,» dedi Aymo. «Yapacak pek bir şey yok zaten. Siz gidin eşyanızı toplayın.»

«Eşyamı toplamıştım,» dedim. «Bari gidip koridora bıraktıkları öteberiyi dışarı taşıyayım. Hazır olur olmaz arabaları getirirsiniz.»

Arabaları villanın önüne çektiler, koridordaki hastane araç-gereçlerini yükledik. Hepsi yüklenince üç araba da yol kıyısındaki ağaçların altına dizildi. Yağmur yağıyordu, içeri girdik.

«Mutfakta ateş yakıp üstünüzü başınızı kurutun,» dedim.

«Giysilerimin ıslak oluşu vız gelir bana,» dedi Piani. «Uyumak istiyorum ben.» Bonello:

«Ben Binbaşı'nın yatağında yatacağım,» dedi.

Piani:

«Nerede uyursam uyuyayım, umurumda değil,» dedi.

Kapıyı açarak:

«Burada iki yatak var,» dedim.

Bonello:

«Bu odada ne olduğunu öğrenememiştin bir türlü,» dedi.

Piani:

«O balık suratlı moruşundu bu oda,» dedi.

«Siz ikiniz burada uyursunuz,» dedim. «Ben sizi uyandırırım.»

»Aman, Tenente,» dedi Bonello, «eğer uyuyakalır-sanız bizi Avusturyalılar uyandırır sonra.»

«Merak etme uyuyakalmam,» dedim. «Aymo nerede?»

«Mutfaka gitti.»

«İyi hadi uyuyun,» dedim. 162

Piani:

«Uyuyacağım,» dedi. «Bütün gün ayakta uyudum zaten. Beynimin üstü gözlerime çökecek gibi oluyor.»

Bonello:

«Çizmelerini çıkarda yat,» dedi, «balık suratlı moruğun yatağı seninki.»

«Balık suratlı vız gelir bana.»

Piani öylece uzandı yatağa. Çamurlu çizmelerini uzatmıştı. Kollarını başının altında kavuşturmuştu.

Mutfaka gittim. Aymo sobayı yakmış, üstüne de su dolu bir çaydanlık koymuştu.

»Pasta asciutta yaparsak iyi olur diye düşündüm,» dedi, «uyanınca acıkacağız.»

«Senin uykun yok mu, Bartolomeo?»

«O kadar yok. Su kaynasın, bırakacağım. Ateş kendiliğinden söner.»

«Biraz uyusan daha iyi yaparsın,» dedim. «Peynirle maymun eti yesek de olur.»

«Bu daha iyi,» dedi, «o iki anarşistin kursağına şöy-/ le sıcacık bir şeylerin girmesi iyi olur. Siz gidip yatın, Tenente. »

«Binbaşı'nın odasında bir yatak var.»

«Siz yatın orada.»

«Yo ben yukarı, eski odaya çıkacağım. Bir şey içmek ister miydin, Bortolomeo?»

«Giderken, Tenente. Şimdilik hiçbir işime yaramaz.»

«Eğer üç saat sonra uyandıysam, ben hâlâ yatakta olursam seslenip uyandırın emi?»

«Saatim yok benim, Tenente.»

«Binbaşı'nın odasında duvar saati var.»

«Başüstüne.»

Yemek odasından çıktım, koridordan geçerek mermer merdivenleri tırmandım, Rinaldi'yle birlikte kaldığımız odaya geldim. Dışarda yağmur yağıyordu. Üç araba ağaçların altında dizili duruyordu. Ağaçların dallarından yağmur suları süzülüyor, dalın ucunda asılı kaldıktan

163

sonra damla damla yere düşüyordu. Hava soğuktu. Ri-naldi'nin yatağına döndüm, uzandım, uykuya bıraktım kendimi.

Yola çıkmadan önce mutfakta yemek yedik. Aymo, ü-zerine konserve et doğranmış bir tencere soğanlı makarna pişirmişti. Masanın başına oturduk. Villanın mahzeninde bırakılmış iki şişe şarabı açtık. Dışarısı karanlıktı ve hâlâ yağmur yağıyordu. Piani oturduğu yerde uyukluyordu.

«Geri çekilme, ilerlemeden daha çok hoşuma gidiyor benim,» dedi Bonollo. «Geri çekilirken Barbera içiyoruz çünkü.»

Aymo:

«İçmesine içiyoruz şimdi,» dedi, «ama yarın yağmur suyu içmek de var.»

«Yarın Udine'de olacağız. Şampanya içeceğiz. Tembeller günlerini gün ediyor orada. Uyan Piani! Yarın Udine'de şampanya içeceğiz.»

«Uyanığım,» dedi Piani.

Tabağına et ve makarna doldurdu:

«Domates salçası bulamadın mı, Borto?»

Aymo:

«Hiç yoktu,» dedi.

Bonello:

«Udine'de şampanya içeceğiz,» dedi.

Bardağını kıpkırmızı Barbera şarabıyla doldurdu.

Aymo:

«Doydunuz mu, Tenente?» diye sordu.

«Doymak da laf mı! Ver bakalım şu şişeyi, Bartolo-meo.»

Aymo:

«Arabalarda içmek üzere adam başına birer şişe şarap var,» dedi.

«Sen uyudun mu bari?»

«Uykusuz sayılmam pek. Biraz kestirdim şöyle.»

«Yarın kralın yatağında yatacağız,» dedi Bonello.

Keyfine diyecek yoktu:

«Kraliçeyle yatacağım,» dedi.

164

Yapağı şakayı nasıl karşılayacağımı anlamak için bana bir göz attı.

«Kapa çenen,» dedim. «Azıcık şarap içtin mi hemen civıtlıyorsun!»

şakır şakır yağmur yağıyordu dışarda. Saatime baktım: dokuz buçuktu.

«Yola çıkma zamanı geldi,» dedim.

Ayağa kalktım.

Bonello sordu:

«Kimin arabasına bineceksiniz, Tenente?»

«Aymo'nunkine. Sen arkamızdan gel. Piani de seni izler. Cormons yolundan gideceğiz.»

Piani:

«Uyur kalırım diye ödüm kopuyor,» dedi.

«Peki. Ben seninle gelirim öyleyse. Bizim arkamızdan Bonello, onun ardından da Aymo gelir.»

«Bakın bu çok iyi işte,» dedi Piani, «uykusuzluktan ölüyorum çünkü.»

«Arabayı ben kullanırım. Sen de kestirirsin biraz.»

«Yo. Uyuyacak olduğumda birinin beni uyandıracağını bilirim rahatça kullanırım arabayı.»

«Ben uyandırırım seni. Kapat ışıkları, Barto.»

«Yanık kalsa da olur,» dedi Bonello. «Nasıl olsa işimize yaramaz burası artık.»

«Benim odada küçük bir sandık var,» dedim, «yardım et de aşağı indirelim,

Piani.»

«Biz indiririz,» dedi Piani. «Gel, Aldo.»

Bonello ile birlikte koridora çıktılar. Merdivenleri tırmandıklarını işittim.

«Doğrusu güzel bir yerdi burası,» dedi Bartolomeo Aymo.

Sırt çantasına iki şişe şarapla yarım kalıp peynir koydu:

«Böyle bir yer bulamayız bir daha. Nereye çekiliyorlar Tenente?»

«Dediklerine göre, Tagliamento'nun gerisine. Hastaneyle Bölge Başkanlığı Pordenone'de olacaktı.»

165

«Pordenone'den daha iyi bir yer burası.» «Pordenone'yi hiç bilmem ben,» dedim, «sinde şöyle bir uğramıştım.»

. «Matah bir yer değildir pek,» dedi Aymo.

<Bir kere-

YİRMİSEKİZİNCİ BÖLÜM

Yağmur altında ve karanlıkta kentten ayrılırken anayoldan giden birliklerin ve topların dışında kent bomboş sayılırdı. Sürüyle kamyon vardı, yan sokaklardan geçen at arabaları ötekilerle birleşmek üzere anayola çıkıyordu. Tabakhaneyi geçip anayola çıkınca askerler, kamyonlar, at arabaları, toplar ağır ağır giden tek bir katar gibi göründü. Yağmur altında ağır ağır ama hiç durmaksızın gidiyorduk. Bizim arabanın radyatör kapağı önümüz sıra gitmekte olan tepeleme yüklü, üzeri ıslak çadır beziyle örtülü kamyonun arkasına değiyordu neredeyse. Derken, kamyon bir ara duruverdi. Tüm kafiye durdu. Yeniden hareket etti; azıcık daha gittikten sonra yine durduk. Arabadan indim; kamyonların, arabaların arasından, atların ıslak boyunları altından geçerek ileri doğru yürüdüm. Kafilenin başı çok daha ötelere uzanıyordu. Yoldan ayrıldım, üzerine tahta uzatılmış bir hendeği geçerek hendeğin hemen yanında uzanan tarla boyunca yürümeye başladım. Tarlada ilerlerken yağmur altındaki ağaçlar arasında takılıp kalmış olan kafiyei görebiliyordum. Böylece bir mil kadar yol aldım. Kafiye olduğu yerde duruyordu. Gerçi arabalar yerlerinde sayıyordu ya askeri birlikler onların arka taraflarından dolanarak yollarına devam ediyorlardı. , Arabaların yanına döndüm. Kafiye öyle uzundu ki belki de öbür ucu ta Udine'ye dayanıyordu. Piani direksiyon başında uyuyakalmıştı. Yanına çıktım, ben de uykuya daldım. Bir kaç saat sonra önümüzdeki kamyonun gacı gücür eden vites sesiyle uyandım. Hemen Piani'yi uyandırdım. Yola koyulduk. Bir iki metre ilerliyor, duruyor, sonra yeniden yola koyuluyorduk. Yağmur hâlâ yağıyordu.

166

Geceleyin kafiye yine durdu, öylece kalakaldı. Aşağı indim, Aymo'yla birlikte Bonello'ya bakmak üzere gerilere gittik. Bonello'nun yanında iki makinist çavuş oturmaktaydı. Beni görünce derlenip toparlandılar.

«Köprüye bir şeyler yapsınlar diye geride bırakılmışlar,» dedi Bonello. «Sonra da birliklerini bulamamışlar. . Ben de yanıma aldım.»

içlerinden biri:

«Teğmen bey izin verirse...»

«İzin verildi,» dedim.

«Teğmer) Amerikalıdır,» dedi Bonello. «Herkes izin verir.»

Çavuşlardan biri gülümsedi. Öteki de, Kuzey Amerikalı bir İtalyan mı, yoksa Güney Amerikalı bir İtalyan mı olduğumu sordu Bonello'ya.

«İtalyan değil,» dedi Bonello, «Kuzey Amerikalı bir İngiliz.»

Çavuşlar buna pek inanmamışlardı ama bozuntuya vermediler hiç. Onları bırakıp yine Aymo'nun yanına geldim. O da iki kız almıştı arabaya. Kendisi de bir köşeye oturmuş sigara içiyordu.

«Barto, Barto!» dedim.

Güldü:

«Onlarla konuşuvin, Tenente,» dedi, «dillerini anlayamıyorum ben. Hey!»

Elini kızlardan birinin kalçasına atıp dostça okşadı. Kız atkısına sımsıkı sarındı, Bartolomeo'nun elini itti.

«Hey,» dedi Bartolomeo, «adınızı ve burada ne aradığınızı söyleyin Tenente'ye.»

Kız öfkeli bir bakış fırlattı bana. Öteki kız gözlerini yere eğmişti. Bana bakan kız tek sözcüğünü bile söke-mediğim bir lehçeyle bir şeyler söyledi. Etli butlu, esmer, on altı yaşlarında bir şeydi.

Öteki kıızı göstererek:

«Sorella?» diye sordum. (*)

Başını salladı, gülümsedi.

(*) Kızkardeş?

167

«Peki öyleyse,» dedim. Dizini okşadım.

Elim değer değmez kendini geri çekti. Kızkardeşi başını hiç kaldırmıyordu.

Ötekinden bir yaş küçük gösteriyordu. Aymo büyük kızın kalçasına attı elini, kız yine itti. Aymo güldü. Kendini göstererek:

«iyi adam,» dedi.

Sonra beni gösterdi:

«iyi adam,» dedi. «korkma.»

Kızlar sert sert baktılar, ikisi de yırtıcı kuşlara benziyordu.

«Madem benden hoşlanmadı, peki neden arabaya bindi öyleyse?» diye sordu Aymo.

«El sallar sallamaz hemen içeri atladılar.»

Kıza döndü:

«Korkma,» dedi. «Düdüklenme tehlikesi yok.»

En bayağı sözcüğü kullanmıştı.

«Düdüklenme tehlikesi yok. Düdüklenmek için burada yer bile yok.»

Bu sözcüğü anlamıştı kız. Korkuyla bakıyordu Ay-mo'ya. Atkısına daha sıkı sarındı.

«Araba dolu,» dedi Aymo. «Düdüklenme tehlikesi yok, hem yer de yok zaten.»

Bu bayağı sözcüğü her kullanışında kız daha da ürperiyor, biraz daha ezilip büzülüyordu. Sonra dimdik oturdu. Aymo'ya korkuyla bakarken ağlamaya başladı.

Dudaklarının titrediğini tombul yanaklarından gözyaşlarının süzülüğünü gördüm.

Kardeşi başının kaldırmaksızın onun elini tuttu. Oracıkta, yan yana oturdular öylece. Sert ve hırçın tavırla abla hıçkırmaya başladı.

«Kızcağızı korkuttum galiba,» dedi Bartolomeo. «Korkutmak istememiştin ki!»

Sırt çantasını açtı, iki dilim peynir kesti:

«Alın bakalım,» dedi. «Ağlamayın artık.»

Büyük kız başını salladı. Hâlâ ağlıyordu. Küçük kız peyniri aldı, yemeye başladı. Az sonra öbür dilimi de ablasına verdi. Birlikte yemeye koyuldular.

Büyük kız ara-sıra hıçkırıyordu hâlâ.

168

«Birazdan hiçbir şeyciği kalmaz,» dedi Aymo. 1

Birdenbire aklına bir şey

geldi. Yanında oturan kıza s sordu:

«Bakire misin?»

Kız evet anlamında sertçe salladı başını.

Aymo bu kez öteki kıızı gösterdi:

«O da mı?»

İkisi de başlarını salladı. Büyük kız yine o anlamadığım lehçeyle bir şeyler söyledi.

«Peki,» dedi Bartolomeo, «peki.»

Kızların neşesi yerine geldi.

Onları orada Aymo'yla birlikte bırakarak Piani'nin yanına döndüm yine. Araba kafilesi kımıldamıyordu ama yanımızdan akın akın asker geçiyordu. Hâlâ serpiştiriyordu yağmur. Kafilenin duraklamasına telsizi ıslanmış bir iki araba ya da atlar, daha akla yakını uyuyakalan sürücüler yol açmış olmalıydı. Kentlerde herkes uyanırken de tıkanabilirdi trafik. Atlı ve motorlu arabalardan oluşan bir kafileydi bu. Kimsenin birbirine yardımı dokunmuyordu. Köylü arabalarının da iler tutar yanı kalmamıştı zaten.

Barto'nun yanındakiler güzel kızlardı. Geri çekilen bir ordunun yanında bakirelere hiç de yer yoktu aslında. Gerçek bakirelere göre bir yer değildi burası. Çok dindar olmalıydılar. Savaşta olmasaydık şu anda hepimiz sıcacık yataklarımızda olacaktık ne güzel. Yatakta yastıksız yatardım ben. Yatak ve tahta. Tahta gibi kaskatı bir yatak. Catherine biri altında biri üstünde olmak üzere iki çarşafın arasında yatıyordu şimdi. Uyurken hangi yanına yatmıştı acaba? Belki de uyumuyordur ama. Uzanmış beni düşünüyordur belki de. Es batı rüzgârı es. Evet, esiyordu; pek de öyle ipincecik değildi getirdiği yağmur: Bardaktan boşanırcasına iri taneli bir yağmurdu... Bütün gece yağdı. Hay allah, şu işe bak! Sevgilimi kollarımın arasına almışım, yatağımdayım. İşte, aşkım benim, Catherine! Benim tatlı aşkım, Catherine'im, yağmur gibi yağ-sa üstüme... Kavuştur onu bana rüzgâr. Evet, rüzgârın

169

içinde, birlikteyiz şimdi. Herkes yağmur altında. Usul usul serpiştiren yağmur dindiremiyor rüzgârı.

«İyi geceler, Catherine,» dedim yüksek sesle. «Dilerim, iyi uyursun. Eğer rahat değilsen öbür yanına dön sevgilim. Gidip soğuk su getireyim sana. Birazdan sabah olacak. Her şey düzelir o zaman. Seni rahatsız ettiğime üzüldüm. Uyumana bak, canım benim.»

«Ben zaten uyuyordum,» dedi Catherine. «Uykuda sayıklıyordun. Bir şeyin yok ya?» «Gerçekten orada mısın?»

«Buradayım elbette. Bir yere uzaklaşmam. Öyle bile olsa bu bir şeyi değiştirmez ki.»

«Öyle sevimli, öyle tatlısın ki! Gece de gitmezsin, değil mi?»

«Gitmem elbette. Hep buradayım. Ne zaman istersen gelirim.»

«....;.....» dedi Piani, «Yine hareket ettiler.»

«Uyuyup kalmışım,» dedim.

Saatime baktım: Sabahın üçüydü. Arabanın arkasındaki Barbera şişesine uzandım.

«Sayıklıyordunuz,» dedi Piani.

«İngilizce düş görüyordum,» dedim.

Yağmur altında yol alıyorduk. Ortalık ağarmadan yine durduk. Gün ısıdığında yüksekçe bir yere vardığımızı, geldiğimiz yolun ardımızda göz alabildiğine uzanıp gittiğini gördüm. Piyadelerin dışında her şey olduğu yerde kalakalmıştı. Yalnız piyadeler ilerliyordu. Yeniden yola koyulduk. Ama gündüz gözüyle şöyle bir bakıp da ne kadar hız yaptığımızı hesaplayınca, Udine'ye ulaşmak için anayoldan ayrılıp kırlardan kestirme olarak gitmek gerektiğini anladım. Geceleyin köy yollarından birçok köylü katıldı kafileye. Şimdi ev eşyası yüklü arabalar da vardı kafilede. Şiltelerin arasında parlayan aynalar, arabanın arkasına bağlanmış tavuklar ve ördekler vardı. Önümüzdeki arabanın üstünde duran dikiş makinesi yağmur altında ıslanıyordu. En değerli eşyalarını almışlardı yanlarına köylü-

170

ler. Bazı arabalardaki kadınlar, yağmurdan korunmak için birbirlerine sokulup tortop olmuşlardı. Ötekiler de ellerinden geldiğince hızlı yürüyerek arabaların yanısıra ilerliyorlardı. Kafilede köpeklerde vardı şimdi, arabaların altından gidiyorlardı. Yol çamur içindeydi, yandaki hendekler su doluydu. Yol boyunca uzanan ağaçların ardındaki tarlalar geçilemeyecek kadar vıcık vıcık çamurluydu. Arabadan inip yol boyunca yürüdüm, tarlalar arasında kestirmeden gidebileceğim bir yol arıyordum. Aslında anayoldan ayrılan bir çok yan yolun bulunduğunu biliyordum, gelgelelim bizi çıkmaza sürükleyecek bir yola da sapmak niyetinde değildim. Yolları birbirinden ayırt edemiyordum pek. Çünkü daha önce hızla geçip gitmiştik buradan, ayrıca bütün yollarda birbirine benziyordu. Ama kurtulmak istiyorsak, ne olursa olsun bu yollardan birine dalmak zorundaydık.

Avusturyalıların nerede bulunduğunu ve işlerin nasıl gittiğini hiç-kimse

bilmiyordu. Ama yağmur kesilip de uçaklar üstümüzden uçarak kafilayı taramaya başlarsa işimiz bitikti o zaman. Bir iki kişi kamyonlarını bırakıp kaçtı mı, ya da birkaç at öldü mü, her şey yatardı. Yol bütünü tıkanıp gitti demekti o zaman.

Yağmur eski hızını yitirmişti, bana kalırsa hava açacaktı belki de. Yol kıyısından ilerledim. Yanları ağaçlıklı iki tarlanın arasından kuzeye doğru uzanan bir yol çarptı gözüme. En iyisi bu yoldan gitmekti. Çabucak döndüm arabaların yanına. Arabayı çevirmesini söyledim Piani'ye. Aynı şeyi Bonello'yla Aymo'ya da söyledim.

«Baktık yol bir yere çıkmıyor, dönüp yine buraya geliriz,» dedim.

Bonello sordu:

«Bunlar n'olacak peki?»

O iki çavuş yanındaydı hâlâ. Bir karış sakallarına .karşın sabahın ilk ışıkları altında yine de askerce bir görünümleri vardı.

«Arabaları iterken yardımcı olurlar,» dedim.

Aymo'nun yanına gittim, tarlalara doğru sapacağımızı söyledim.

171

«Şu benim bakireler ne olacak?» diye sordu.

Kızların ikisi de uyuyordu.

«Pek işimize yaramazlar,» dedim. «Arabaları itecek birileri gerek bize.»

Aymo:

«Arabanın arkasında kalabilirler, arkada yer var,» dedi.

«Madem istiyorsun öyle olsun,» dedim. «Ama sen yine de arabayı itecek sırtı sağlam birini bulmaya bak.»

Aymo gülümsedi:

«Bersaglieri,» dedi. «Güçlü sırt onlarda bulunur ancak. Nasılsınız, Tenente?»

«Çok iyi. Sen nasılsın?»

«Ben de çok iyiyim. Ama karnım çok aç.»

«Yolun yukarısında bir şeyler olmalı. Orada durup yeriz.»

«Bacağınız nasıl, Tenente?»

«İyi,» dedim.

Basamakta durmuş, ileri bakıyordum. Piani'nin arabasının yandaki küçük yola saptığını gördüm. İki yanında çıplak ağaçlar bulunan yola doğru sürdü.

Bonello da döndü, onun arkasından gitti. Derken, Piani gazladı gitti. Biz de çitler arasındaki o dar yola saparak iki ambulansın ardına takıldık. Gele gele bir çiftlik evine geldik. Piani'yle Bonello'nun avluda durduklarını gördük.

Basık, uzun bir evdi bu. Kapısının üstünde bir asma çardağı vardı. Piani arabasının radyatörüne doldurmak üzere avludaki kuyudan su çekti. Sürekli ikinci vitesle gitmek arabanın su kaynatmasına yol açmıştı. Kimsecikler yoktu evde. Geride bıraktığımız yola doğru baktım: ev, ovoidan biraz yüksekte kalıyordu; tüm ova, çitler, tarlalar, kafilenin geçtiği anayol görülebiliyordu.

İki çavuş evi araştırmak üzere içeri girdi. Kızlar uyanmıştı; avluya, kuyuya, evin önünde duran iki ambulansa ve kuyu başındaki üç şoföre bakıyorlardı.

Çavuşlardan biri az sonra elinde bir saatle döndü.

172

«Git yerine koy onu!» dedim.

Yüzüme şöyle bir baktı, dönüp eve girdi, saati bırakıp geldi.

«Arkadaşın nerede?» diye sordum.

«Helada,» dedi.

Arabaya atlayıp, oturdu. Onu orada bırakıp gitmemizden korkuyordu.

Bonello sordu:

«Kahvaltı edelim mi, Tenente? Bir iki lokma atıştırır-cfık. Uzun sürmez.»

«Ne dersin, sence bu yol aşağıda bir yerlere çıkar mı?»

«Elbette.»

«Peki öyleyse, Yiyelim bakalım.»

Piani ile Bonello eve girdiler.

Aymo, kızlara döndü:

«Hadi siz de gelin,» dedi.

İnmelerine yardımcı olmak üzere elini uzattı, Abla olanı hayır gibilerden başını salladı. Böyle bomboş bir eve girmek istemiyordu. Arkamızdan baktılar.

«Bu haspalar da pek aksi şeyler,» dedi Aymo.

Evden içeri girdik. İçerisi geniş ve karanlıktı, ortalıkta bir bırakılmışlık, bir başıboşluk seziliyordu. Bonello'yla Piani mutfaktaydılar.

«Yiyecek pek bir şey yok,» dedi Piani. «Her şeyi silip süpürmüşler. Bonello büyük mutfak masasının üzerinde kocaman bir peynir kalıbını kesiyordu. «Nerde buldun peyniri?»

«Kilerde. Piani de şarapla elma buldu.»

«Doğrusu tam bir şölen olacak bu.»

Piani hasır kaplı büyük bir şarap şişesinin tahta tıpasını çıkarmaya uğraşıyordu. Tıpayı çıkardıktan sonra bakır bir masrabayı ağzına dek şarapla doldurdu:

«Ne de güzel kokuyor,» dedi. «Bir iki bardak bulmaya bak, Barto.»

O sırada çavuşlar içeri girdi.

173

nello.

«Buyrun ahbapçavuşlar, biraz peynir alın,» dedi Bo-Çavuşlardan biri peynirini yiyip şarabını içtikten sonra:

«Gitsek iyi olur,» dedi.

Bonello:

«Gideriz, merak etme,» dedi.

«Bir ordu midesiyle yürür,» dedim.

Çavuş: «Ne?» diye sordu.

«Yemene bak diyorum.»

«Evet ama zaman da çok değerli.»

«Bu Hergelelerin karınları tok değilse ben de ne olayım,» dedi Piani.

Çavuşlar dik dik baktılar ona. Nefret ediyorlardı bizden.

«Yolu biliyor musunuz?» diye sordu biri.

«Hayır, »dedim.

Bakıştılar.

«Bir an önce yola çıksak daha iyi olur,» dedi ilki.

«Çıkarız,» dedim.

Bir bardak daha yuvarladım kırmızı şaraptan. Elmayla peynirin üzerine iyi gidiyordu doğrusu.

«Peyniri getirin,».dedim ve dışarı çıktım.

Şarap şişesini alan Boneilo da ardımsıra geldi.

«Bu şişe çok büyük,» dedim.

Bonello, üzgün üzgün şişeye baktı:

«Sanırım haklısınız,» dedi. «Mataraları verin de doldurayım bari.»

Mataraları dolduıfflj. Avlunun taşları üzerine biraz şarap döküldü. Bonello şişeyi aldı, kapının arkasına bıraktı.

«Avusturyalılar kapıyı kırmadan bulabilirler onu,» dedi.

«Hadi bakalım yola çıkıyoruz,» dedim. «Piani'yle ben önden gidiyoruz.»

İki makinist çavuş Bonello'nun yanındaki yerlerine çoktan çöreklenmişlerdi. Kızlar peynirle elma yiyorlardı.

174

Aymo sigara içmekteydi. Dar yoldan aşağı inmeye başladık. Arkamızdan gelen iki arabaya ve çiftlik evine baktım. Alçak, sağlam, güzel bir taş yapıydı. Kuyunun demir çıkışı da çok hoş yapılmıştı. İki yanda da yüksek çitler vardı, iki araba kısa bir arayla bizi çok yakından izliyordu.

YİRMİDOKUZUNCU BÖLÜM

Öğle üzeri, tahminimize göre Udine'ye on kilometre kala çamurlu bir yolda saplanıp kaldık. Yağmur öğleden önce kesilmişti. Tam üç kez uçakların geldiğini işitmiş, tepemizden geçtiklerini görmüş, sola doğru gidişlerine bakmış, anayolu bombardıman ettiklerini duymuştuk. Bir sürü daracık yola girmiş, çıkmaz yollara sapmış, ama her seferinde ne yapıp yapıp geri dönmüş ve Udine'ye biraz daha yaklaşmıştık. İşte yine böyle çıkmaz bir yoldan geri dönerken Aymo'nun arabası yandaki balçığa saplanıp kalmıştı. Tekerlekler patinaj yaptıkça araba daha da derine batmış, çamura oturup kalmıştı. Şimdi yapılacak tek iş tekerleklerin önündeki çamurları kazmak, zincirlerin takılabilmesi için çalı çırpı döşemek ve sonra da ite ite yola çıkarmaktı. Hepimiz inip, arabanın başına toplandık. O iki

çavuş da arabaya şöyle birbaktılar. Tekerlekleri gözden geçirdiler. Sonra da tek laf etmeksizin yoldan aşağı doğru yürümeye başladılar. Arkalarından gittim.

«Gelin de biraz çalı çırpı kesin,» dedim.

«Bir an önce gitmemiz gerek,» dedi bir tanesi.

«Hadi iş başına,» dedim, «çalı toplayacaksınız.»

«Gitmemiz gerek,» dedi yine.

Öbür çavuş sesini çıkarmıyordu hiç. Yola koyulmak için acele ediyorlardı. Bana bakmıyorlardı hiç.

«Emrediyorum size,» dedim, «arabanın yanına dönün ve çalı kesin!»

Çavuşlardan biri arkasına dönerek:

«Gitmek zorundayız,» dedi. «Çok geçmeden keser-

175

ler yolunuzu. Hem siz bizde emir veremezsiniz.' Bizim subayımız değilsiniz ki.»

«Size çalı kesmenizi emrediyorum,» dedim.

Dönüp yollarına devam ettiler.

«Durun!» dedim.

İki yanı çitle çevrili çamurlu yolda yürümeye devam ettiler.

«Durmanızı emrediyorum size!» diye seslendim.

Ama daha da hızlandılar. Tabancamı kılıfından çıkardım, en çok konuşanına nişan aldım, ateş ettim. Vura-mamıştım. ikisi birden koşmaya başladılar. Üç kez ateş ettim. Birini devirdim. Öbürü çitin arasından atlayıp gözden yok oldu. Öte tarafta tarlanın ortasında yeniden belirince çitlerin arasından bir daha ateş ettim. Tabanca tık etti, boşalmıştı. Şarjörü çıkardım. Ama ikinci çavuş ateş menzilinın dışına çıkmıştı artık. Başını öne eğmişti, tarlanın öbür tarafına doğru koşuyordu. Boşalan şarjörü dol-duruyordum, Bonello yanıma geldi:

«İzin verin de şu herifin hesabını ben göreyim,» dedi.

Tabancayı verdim. Makinist çavuşun yüzükoyun yatmakta olduğu yere gitti. Eğildi, namluyu adamın başına dayadı, tetiğe asıldı. Ama tabanca ateş almadı.

«Horoza çek,» dedim.

Horoza çekti. İki kez ateş etti. Sonra çavuşun bacaklarından tuttu, sürüye sürüye yol kıyısına götürdü, çitin yanına bıraktı. Geldi, tabancayı verdi.

«Orospu çocuğu!» dedi.

Çavuşa doğru baktı.

«Ona ateş ederken beni gördünüz değil mi, Tenente?»

«Hemen çalı çırpı toplamalıyız,» dedim. «Ötekini vurabildim mi acaba?»

Aymo:

«Hiç sanmıyorum,» dedi. «Bu kadar uzaklıktan vurulmaz.»

Piani:

176

«Bok herif,» dedi.

Hep birlikte çalı çırpı kesiyorduk. Arabadaki öteberiyi boşaltmıştık. Bonello arabanın önündeki çamurları temizliyordu. Her şey hazır olunca Aymo motoru çalıştırıp vitese taktı. Tekerlekler boşa döndü, her iki yana çamur ve çalı çırpı fırlatıyordu. Bonello'yla ikimiz eklem yerlerimiz çatırdıncaya dek vargücümüzle ittik. Ama bir türlü yerinden kıpırdamıyordu araba.

«Arabayı öne arkaya hareket ettirmeye çalış, Bar-to,» dedim.

Aymo önce ileri sonra geri vitese taktı. Gelgelelim tekerlekler daha çok gömülüyordu çamura. Yine oturmuş kalmıştı. Açılan çukurun içinde rahatça dönüyordu tekerlekler. Doğrulдум.

«Bir de iple deneyelim bakalım,» dedim.

«İşe yarayacağını sanmam, Tenente. Düz çekeme-yiz.»

«Bir deneyelim hele,» dedim. «Başka yolu yok kurtulmanın.»

Piani'yle Bonello'nun arabaları daracık yolda ancak ileri doğru hareket edebiliyordu. İki arabayı birbirine bağlayarak çektik. Tekerlekler açtıkları çukura yanlamasına saplandılar.

«Olmayacak,» dedim. «Bırakın.»

Piani ile Bonello arabalarından inip geri geldiler. Aymo da aşağı indi. Kızlar kırk metre kadar ötedeki bir taş duvarın üstüne oturmuşlardı.

«Şimdi ne yapıyoruz, Tenente?» diye sordu Bonello.

«Çamurları kazıp bir kez daha çalı çırpıyla deneyeceğiz,» dedim.

Yoldan aşıağı baktım. Benim yüzümden olmuştı. Ben sürüklemiştım onları buraya. Güneş bulutların arasından sıyrılmak üzereydi. Çavuşun cesedi çitin yanında boylu boyunca uzanıyordu,
«Şu herifin ceketiyle kaputunu tekerleklerin altına koyalım,» dedim.
Bonello gidip cesedin üstündeki giysileri çıkardı. Ay-
Silâhlara Veda / F. 12

177

mo ile Piani ön tekerleklerin arasındaki yeri kazarken ben de çalı çırpı topladım. Kaputu ikiye ayırdım, tekerleklerin altına doğru çamurun üstüne yaydım, sonra da tekerleklerin tutunabilmesi için çalı yığdım, işe başlayabilirdik artık. Aymo direksiyon başına geçti, arabayı çalıştırdı. Tekerlekler döndü. Vargücümüzle ittık, iyice dayandık. Ama boşunaydı. «Elden bir şey gelmez artık,» dedim. «Arabadan almak istediğın bir şey var mı, Barto?»

Aymo, Bonello ile birlikte arabaya çıktı, peynir topa-ğıyla iki şişe şarap ve bir de kendi kaputunu almıştı. Bonello arka tekerleğe dayanmıştı, çavuşun ceketindeki cepleri karıştıırıyordu.

«Şu ceketı atsan iyi edersin,» dedim. «Barto'nun bakireleri ne olacak?»

Piani: «Arkaya binebilirler,» dedi. «Zaten pek uzağa gidebileceğimizi sanmıyorum.»

Ambulansın arka kapısını açtım.

«Gelin binin bakalım,» dedim.

İki kız içeri girip bir köşeye büzüldüler. Çavuşun öldürölmesinden habersizdiler sanki. Arkamızdaki yola baktım. Çavuş pis uzun kollu iç gömleğiyile yol kıyısında yatıyordu. Piani'yle arabaya bindim. Yola koyulduk. Tarladan geçmeyi deneyecektik. Yol tarlaya girerken ben aşıağı indin, önden yürüdüm. Tarlayı geçerek öbür ucta bir yol vardı. Ama geçemedik, arabayla geçilemeyecek kadar vıcık vıcık çamurluydu. Sonunda olanlar oldu ve arabaların ikisi de çamura saplanıp kaldı, iki arabayı da tarlada bıraktık, Udine'ye doğru yayan yola koyulduk.

Anayola çıkan yola geldiğimizde elimle işaret ettim kızlara:

«Şuradan aşıağı gidin,» dedim. «Orada insanlara rastlarsınız.»

Yüzüme bakakaldılar. Cüzdanımı çıkardım, herbirine onar liretlik iki banknot verdim.

«Şu yana gidin,» diye gösterdim. «Arkadaşlar! Aileler var orada!»

178

Ne dediğimi anlamadılar ama ellerindeki parayı sımsıkı tutarak yoldan aşıağı yürümeye başladılar. Sanki paraları geri almamdan korkuyormuşçasma arada bir durup geri bakıyorlardı. Yoldan aşıağı gidişlerine baktım. Sımsıkı sarınmışlardı atkılarına, dönüp ürkek gözlerle bize doğru bakıyorlardı. Üç şoförde gülmeye başladı.

Bonello sordu:

«Ben de o yana gidersem bana kaç para verirsiniz, Tenente?»

«Yakalanacak olurlarsa, yalnız başlarına değil kalabalık içinde bulunsunlar, böylesi daha iyi,» dedim.

«Siz bana iki yüz liret verin, gerisin geri Avusturya'ya doğru yürüyeyim,» dedi Bonello.

Piani:

«Merak etme parayı elinden alırlar,» dedi.

Aymo güldü:

«Belli olmaz, savaş bitiverir bakarsınız.»

Yokuş yukarı olabildiğince hızlı adımlarla yürüyorduk. Güneş bulutların arasından kurtulmaya çalışıyordu. Yol kıyısında dut ağaçları vardı. Tarlaya saplanıp kalmış olan iki arabayı görebiliyordum ağaçların arasından.

Piani dönüp geri baktı:

«Onları oradan çıkarabilmeleri için bir yol yapmaları gerek,» dedi.

«Ah şimdi birer bisikletimiz olacaktı ki!» dedi Bonello.

Aymo sordu:

«Amerika'da bisiklete binerler mi?»

«Binerler.»

«Güzel şeydir bisiklet,» dedi Aymo, «yamandır yaman.»

«Bisikletimiz olsaydı keşke,» dedi Bonello. «Böyle taban tepmeye hiç gelemem ben.»

«Ateş mi ediyorlar?» diye sordum.

Uzaktan uzağa patlama sesleri gelmişti kulağıma.

«Bilmem,» dedi Aymo.

Durup kulak kabarttı.

179

«Öyle olmalı,» dedim.

Piani:

«İlk göreceğimiz şey atlılar olacak,» dedi.

«Onlarda süvari olduğunu hiç sanmam,» dedim.

Bonello:

«Dilerim öyledir,» dedi. «Bir süvarinin mızrağıyla şişlenmek istemem doğrusu.»

«Çavuşu amma da nalladınız ha, Tenente,» dedi Piani.

Hızlı hızlı yürüyorduk.

«Onun işini ben bitirdim,» dedi Bonello. «Bu savaşta kimsenin burnunu kanatmamıştım. O hergele çavuşlardan birini gebertmek için yanıp tutuşuyordum zaten.»

«Durduğu yerde vurdun,» dedi. «Hareket halindeyken öldürmedin.»

«Boş ver orasını. Ömrümde unutamam bunu. Çavuş öldürdüm ya ona bak sen.»

«Günah çıkartırken ne diyeceksin peki?» diye sordu Aymo.

«Ne mi diyeceğim: Bağışla beni peder, bir çavuşu gebertiverdim.»

Herkes güldü.

Piani:

«Anarşistin biridir,» dedi, «kiliseye miliseye adımını atmaz.»

«Piani de anarşisttir,» dedi Bonello.

«Sahi anarşist misiniz?» diye sordum.

«Hayır, Tenente. Sosyalistiz biz. İmolalıyız.»

«Orada bulundunuz mu hiç?»

«Hayır.»

«Şipşirin bir yerdir, Tenente. Savaştan sonra gelerseniz size birçok şey gösteririz.»

«Siz hepiniz sosyalist misiniz?»

«Evet, hepimiz sosyalistiz.»

«Nasıl, güzel bir kent midir bari?»

«Güzel de laf mı... Öyle bir yeri hiç görmemişsiniz-dir.»

180

«Nasıl sosyalist oldunuz peki?» «Hepimiz sosyalistizdir işte. Herkes sosyalisttir. Taa eskiden beri öyleyizdir-.»

«Siz hele bir gelin, Tenente. Sizi de sosyalist yapıveririz.»

İlerde yol sola sapıyordu; küçük bir tepenin ardında taş bir duvar, onun arkasında da bir elma bahçesi vardı. Tepeye tırmanmaya başlayınca suskunlaştılar. Zamanla yarışırcasına hızlı hızlı yürüyorduk.

OTUZUNCU BÖLÜM

Gele gele ırmağa varan bir yola geldik. Köprüye uzanan yolda terkedilmiş kamyon ve at arabalarından oluşan bir katar vardı. Görünürlerde kimsecikler yoktu. Irmak kabarıktı. Köprü tam ortadan havaya uçurulmuştu. Taş kemer suyun içine düşmüştü, boz bulanık sular yıkık kemerin üstünden akıyordu. Karşı yakaya geçebilecek sağlıklı bir yer bulmak için kıyı boyunca ilerledik. Bildiğim kadarıyla ötede bir yerde tren köprüsü olacaktı. Oradan geçebiliriz diye düşünüyordum. Yol ıslak ve çamurluydu. Görünürde asker masker yoktu; yüzüstü bırakılmış kamyonlar ve araç gereç vardı yalnızca. Irmak kıyısı boyunca ıslak çalılardan ve vıcık vıcık çamurdan başka bir şey yoktu, in cın top oynuyordu ortalıkta. Irmağın üst bölümüne doğru yürüdük, en sonunda tren köprüsünü gördük.

Aymo:

«Ne güzel köprü!» dedi.

Çoğu zaman kuru olan ırmak yatağı üzerine kurulmuş uzun, yalın görünümlü bir köprüydü bu.

*Bu köprü de havaya uçurulmadan karşı yakaya geçsek iyi olur,» dedim.

«Köprüyü kim havaya uçuracak ki,» dedi Piani. «Herkes çekip gitmiş.»

Bonello:

181

«Belki de mayınlıdır,» dedi. «Önce siz geçin, Tenente.»

«Şu anarşiste bak hele!» dedi Aymo. «Önce onu geçirin de görsün.»

«Ben geçerim,» dedim. «Mayın döşemiş olsalar bile tek bir adamın geçmesiyle patlamaz.»

«Gördün mü bak!» dedi Piani. «Buna kafa derler kafa! Sen de niye kafa yok, anarşist?»

Bonello:

«Kafam olsaydı şimdi burada mı olurdum,» dedi.

«Bak işte bu lafa diyecek yok, Tenente,» dedi Aymo.

«Diyecek yok,» dedim.

Köprüye yaklaşmıştık artık. Gökyüzü yine bulutla kaplanmıştı, hafiften yağmur atıştırıyordu. Köprü uzun ve sapasağlamdı. Setin üstüne tırmandık.

«Tek tek gelin,» dedim.

Köprüye doğru yürüdüm. Döşeli kablo telleri ve patlayıcı madde var mı diye raylara ve demir kirişlere baktım ama bir şey göremedim. Kirişlerin arasından hızlı hızlı akan ırmağın boz bulanık suları görünüyordu. Ta ilerde, ısıak kırların ötesinde, yağmur altındaki Udine'yi görebiliyordum. Köprünün orta yerinde geriye baktım. Irmağın azıcık yukarısında bir köprü daha vardı. O yöne bakarken çamur renkli bir otomobil geçti köprüden. Köprünün korkulukları yüksekti, otomobil köprüye girer girmez görünmez oldu. Ama sürücünün, onun yanında oturan başka birinin ve arkada oturan iki adamın başlarını görebiliyordum. Hepsi de Alman miğferi takmışlardı. Araba köprüden çıktı ağaçların ve yüzüstü bırakılmış arabaların ardında gözden yitip gitti. Köprüde ilerlemekte olan Aymo'yla ötekilere işaret ederek gelmelerini söyledim. Sonra aşağı indim, demiryolu setinin yanına çıktım. Aymo yanıma geldi.

«Otomobili gördün mü?» diye sordum.'

«Yoo. Size bakıyorduk biz.»

«Yukardaki köprüden bir Alman kurmay arabası geçti.»

182

«Kurmay arabası mı?»

«Evet.»

«Vay canına!»

; Ötekiler de geldi. Hep birlikte setin arkasındaki ça- { mura çömelerek köprü boyunca uzanan raylara, karşı- ' daki ağaç dizisine, hendeğe ve yola göz gezdirdik.

«Yolumuz kesildi mi dersiniz, Tenente?»

«Bilmiyorum. Bütün bildiğim şey, o yoldan bir Alman kurmay arabasının geçtiği.»

«Bir gariplik hissetmiyor musunuz, Tenente? Kafanızda birtakım garip duygular yok mu?»

«Gırgırı bırak, Bonello.»

Piani:

«Birer kadeh yuvarlasak mı?» diye sordu. «Yolumuz kesildiyse bile yine de içki içebiliriz.»

Matarasını çıkarıp tıpasını açtı.

O sırada aymo eliyle yolu göstererek:

«Bakın! Bakın!» diye bağırdı.

Taş köprünün üzerinde hareket eden Alman miğferleri gördük. Öne doğru eğilmiş, düzgün bir hızla ilerliyorlardı. Bisiklet birlikleriydi bunlar. İçlerinden ikisinin yüzünü gördüm. Kanlı canlı, sağlıklı görünüyorlardı. Miğferlerini alınlarına yıkmışlardı. Tüfekleri bisikletlerin demirlerine tutturulmuştu. Sapları aşağı bakacak biçimde çubuk elbombaları sarkıyordu kemerlerinden. Miğferleri ve gri giysileri ıslanmıştı. İleriye ve yolun iki yanına bakarak rahat rahat ilerliyorlardı.

Ön sırada iki kişi vardı, sonra dört kişi sonra iki, sonra bir düzine, derken bir düzine daha, sonra da bir tek kişi. Konuşmuyorlardı, zaten konuşsalar bile ırmağın çağılıştısından bir şey işitemezdik. Yolun yukarısına doğru gözden yok oldular.

Aymo:

«Aman tanrım!» dedi.

«Almanlar,» dedi Piani, «Avusturyalı değil bunlar.»

«İyi ama niye onları durduracak kimse yok burada?» diye sordum. «Niçin uçurmamışlar köprüyü? Şu set boyunca nederv makineli tüfek yerleştirilmemiş?»

183

«Bunu siz söyleyin, Tenente,» dedi Bonello.

Çok kızmıştım.

«Düpedüz saçmalık bu yaptıkları. Az aşağıdaki küçük köprüyü uçurmuşlar. Ama anayol üzerindeki köprüyü bırakmışlar. Nerede bu herifler? Bunları durdurmaya çalışmayacaklar mı?»

Bonello:

«Bunu siz söyleyin, Tenente,» dedi.

Sustum. Bu iş bana düşmezdi. Benim görevim o üç ambulansla birlikte Pordenone'ye gitmekti. Bu işi becere-memiştim. Şimdi Pordenone'ye gitmem gerekiyordu. Ama Udine'ye bile varamayacaktım belki de. Hay allan, ya varamazsam... Yapılacak şey telaşa kapılmamak, vurulmamak ya da tutsak düşmemekti.

«Matarayı açmamış mıydın sen?» diye sordum Pia-ni'ye.

Piani matarayı uzattı. Büyük bir yudum aldım.

«İyisi mi yola koyulalım bari,» dedim. «Ama acelemiz yok. Bir şeyler yemek ister misiniz?»

Bonello:

«Durulacak yer değil burası,» dedi.

«Peki öyleyse. Gidelim.»

«Bu yönden, göze çarpmadan mı gitsek dersiniz?»

«Yukardan gitsek daha iyi olur. Bu köprüden de gelebilirler. Biz onları görmeye kalmadan tepemize biniver-meleri hiç de hoş olmaz hani.»

Demiryolu boyunca yürümeye başladık. İki yanımızda ıslak ova uzanıyordu, ilerde, ovanın ötesinde Udine sırtları görünüyordu. Tepedeki kalenin damı yıkık döküktü. Kilisenin çan ve saat kulelerini görebiliyorduk. Tarlalarda birçok dut ağacı vardı, ilerde demiryolunun kesildiğini gördüm. Raylar yamulmuş, bağlantılar sökülmüş, setten aşağı atılmıştı.

«Yatın! Yere yatın!» diye fısıldadı Aymo.

Setin yanına uzandık hemen. Yoldan başka bir bisikletli birlik daha geçiyordu.

Setin içinden baktım, geçip gittiklerini gördüm.

184

Aymo:

«Bizi gördüler ama aldırış etmediler,» dedi.

«Yukarda hiç yolu yok öldürürler bizi, Tenente,» dedi Bonello.

«Onların umurlarında bile değiliz biz,» dedim. «Başka bir şeyin peşindeler onlar. Birdenbire burun buruna gelseydik asıl o zaman işimiz bitikti.»

«Ben burada göze çarpmadan yoluma gitmeyi yeğ tutarım,» dedi Bonello.

«Peki. Demiryolu boyunca ilerleriz öyleyse.»

«İlerleyebilir miyiz dersiniz?» diye sordu Aymo.

«Elbette. Henüz kalabalık değiller. Karanlıkta sıyrılır gideriz.»

«Ne arıyordu acaba o kurmay arabası burada?»

«Kimbilir,» dedim.

Demiryolu boyunca yürüdük. Setin çamurları arasında taban tepmekte olan Bonello bir süre sonra yoruldu ve bizim yanımızda yürümeye başladı.

Demiryolu şimdi şosedan ayrılıyor, güneye doğru kıvrılıyordu. Yoldan gelip geçenleri görmemiz olanaksızdı artık. Bir kanalın üstündeki kısa köprü havaya uçurulmuştu. Ama yıkıntılarına tırmanarak karşı yakaya geçtik. İlerden tüfek patlamaları geliyordu.

Kanalın ötesinde yine demiryoluna çıktık. Raylar alçakta kalan tarlalar arasından dosdoğru kente uzanıyordu. Önümüzde başka bir demiryolu hattını görebiliyorduk. Kuzeyde bisikletlileri gördüğümüz anayol, güneyde ise iki yanı kalın gövdeli ağaçlarla kaplı küçük bir yan yol vardı. Güneye doğru gidip kentin çevresinden dolanmamızın, sonra da Campoformio üzerinden kırlardan ilerleyerek Tagliamento'ya çıkan asıl anayola ulaşmamızın daha iyi olacağını düşündüm. Udine'nin ardındaki yan yollardan gitmekle, geri çekilme hattındaki kafileden kaçınmış olurduk. Ovada sayısız yan yol olduğunu biliyordum. Setten aşağı doğru yürüdüm.

«Gelin,» dedim.

Yana ayrılan yola sapıp kentin güneyine doğru gide-

çektik. Hep birlikte setten aşağı indik. Birden, yandaki yoldan üstümüze ateş edildi. Kurşun setin çamuruna saplandı.

«Geri dönün!» diye bağırdım.

Setin üstüne atıldım, düşe kalka tırmanmaya başladım. Şoförler benim önüm sıra gidiyorlardı. Elimden geldiğince çabuk tırmanmaya çalıştım setin üstüne.

Arkadaki sık çalılıklardan iki el daha ateş edildi... Demiryolunun karşı yanına geçmek üzere olan Aymo sendeledi, sallandı ve yüzüstü kapaklandı. Setin öbür yanına çektik onu, vücudunu çevirdik.

«Başı yukarda tutmalı,» dedim.

Piani, Aymo'nun başını kaldırdı. Çamurlu yolda sırtüstü uzanmıştı Aymo. Ayakları aşağı doğruydı. Kesik kesik soluyor, her soluyuşunda da kan kusuyordu. Yağmurun altında üçümüz de üstüne eğilmiştik. Ense kökünden vurulmuştu. Kurşun yukarı doğru gelmiş sağ gözün altından çıkmıştı. Ben bu iki delikten akan kanları durdurmaya çalışırken öldü.

Piani, Aymo'nun başını yere bıraktı. Yüzünü bir parça gazlı bezle sildi, sonra kendi haline bıraktı.

«Ah ulan orospu çocukları!» dedi.

«Almanlar değildi,» dedim. «Oralarda Almanlar olamaz.»

Piani:

«İtalyanlar!» dedi.

Piani küfreder gibi söylemişti bu sözcüğü: «italiani!»

Bonello hiç sesini çıkarmadı. Aymo'nun yanında oturuyor ama ona bakmıyordu hiç. Aymo'nun kasketi yolun kıyısına, çamurun içine yuvarlanmıştı. Piani onu oradan alıp cesedin yüzüne koydu. Sonra matarasını çıkardı, Bonello'ya uzattı:

«İçki ister misin?»

«Hayır,» dedi Bonello. Sonra bana döndü. «Demiryolundan giderken her an hepimizin başına gelebilir bu.»

«Yok,» dedim, «tarla yoluna saptığımız için oldu.»

Bonello başını sallayarak:

«Aymo öldü,» dedi. «Bundan sonra kim ölecek, Tenente? Nereye gidiyoruz şimdi?»

«Vuranlar İtalyandı,» dedim. «Alman değildi.»

«Almanlar olsaydı hepimizi öldürürlerdi,» dedi Bonello.

«İtalyanlar Almanlardan daha tehlikeli bizim için,» dedim. «Çünkü artçılar her şeyden korkarlar. Almanlar ne istediklerini biliyorlar.»

Bonello:

«iyi akıl ettiniz bunu, Tenente,» dedi.

Piani sordu:

«Nereye gidiyoruz şimdi?»

«Karanlık basana dek bir yere gizlenip yatsak iyi olur. Ondan sonra güneye gidersek kurtuluruz.»

Bonello:

«Birimizi haklı olarak öldürdüklerini kanıtlamak için hepimizi öldürmeye kalkarlar,» dedi. «Böyle bir tehlikeyi göze almak istemem doğrusu.»

«Udine yakınlarında gizlenecek bir yer buluruz, hava kararır kararmaz da geçip gideriz.»

«Gidelim öyleyse,» dedi Bonello.

Setin kuzey kıyısından aşağı yürümeye başladık, dönüp arkama baktım. Aymo setin dibinde çamurlar içinde yatıyordu. Ufak tefek görünüyordu. Kolları iki yanına yapışmıştı; dolaklı bacakları ve çamurlu çizmeleri birbirine bitişik duruyordu. Kasketi yüzünü örtüyordu. Ölmüş gitmişti işte. Yağmur yağıyordu. Çok sevdiğim dostlardan biri sayıyordum onu. Kâğıtları cebimdeydi. Mektupla bildirecektim ailesine.

İllerde, tarlalar arasında bir çiftlik evi vardı. Yanında yöresinde ağaçlar vardı. Eve bitişik eklenti yapılar bulunuyordu. İkinci katta direkler üzerine kurulmuş bir balkon göze çarpıyordu.

«Aralıklı yürüsek fena olmaz,» dedim. «Ben önden gidiyorum.»

Çiftlik evine yöneldim. Tarlanın ortasından geçen bir yol vardı. Bu yolda ilerlerken nedense evin içinden ya da

çiftliğin yanındaki ağaçların ardından üstüme ateş edilecekmiş sanısına kapıldım. Eve doğru yaklaştıkça daha açık seçik görüyordum. İkinci kattaki balkon samanlığın üzerine doğru uzanıyordu. Direklerin arasından dışarı taşacak kadar saman yığılıydı. Avlunun taş döşeli zeminine ağaçlardan yağmur damlaları düşüyordu. İki tekerlekli kocaman, boş bir araba vardı, okları yağmur altında yukarı doğru kalkıktı. Avluya girdim, boydan boya geçtim. Balkonun altında durdum. Evin kapısı açıktı, içeri girdim. Bonello ile Pi-ani de ardımdan geldiler. İçerisi karanlıktı. Arkaya, mutfığa geçtim. Kocaman açık bir ocağın içi kül doluydu. O-cağın üstünde tencereler duruyordu, içleri boştu. Öteye beriye baktım ama yiyecek bir şey bulamadım.

, «iyisi mi samanlıkta yatalım,» dedim. «Sen Piani, yiyecek bir şeyler bulabilir misin? Bulursan oraya getir.»

Piani:

«Bir bakayım,» dedi.

Bonello:

«Ben de bakayım,» dedi.

«Peki,» dedim. «Ben de gidip samanlığa bakayım.»

Samanlıktan taş bir merdivenle yukarı çıkılıyordu. Yağmurda kuru hoş bir havası vardı samanlığın. Ahırda hayvan mayvan yoktu, ev sahiplerince götürülmüş olmalıydılar. Ahır yarı yarıya saman doluydu. Tavanda iki pencere vardı. Biri tahta bir kapakla örtülmüştü, öbürü kuzeye bakan daracık bir çatı penceresiydi. Zeminde aşağıdaki hayvanlara yem atmaya yarayan bir de küçük delik vardı. Saman kokusu arasında yağmurun damdaki tıptırtılarını işittim. Aşağıdan kuru gübre kokusu çarptı burnuma. Tahtalarından birini söküp güneye bakan pencereden avluyu gözleyebildik. Öteki pencere kuzeydeki tarlalara bakıyordu. Bu pencerelerden dama çıkabilir, ya da merdiveni kullanmayacak olursak saman atılan delikten aşağı ineabilirdik. Büyük bir samanlıktı burası, birinin geldiğini işitirsek samanların arasına da saklanabilirdik. Kısacası iyi bir yere benziyordu. Hiç kuşku yoktu, eğer

188

i

üstümüze ateş edilmeseydi şimdi soluğu çoktan güneyde almıştık bile. Orada Almanların bulunması olanaksızdı. Kuzeyden Cividale yolundan geliyorlardı onlar. Güneyden gelemezlerdi. Bizim için İtalyanlar çok daha tehlikeliydi. Paniğe kapıldıkları için ne görürlerse anlamadan dinlemeden ateş ediyorlardı. Geceleyin geri çekilenlerden işitmiştik: Cephelerde İtalyan üniforması giymiş birçok Almanın bulunduğu ve kuzeydeki kafilenin arasına sızdıkları söylentisi dolaşıyordu. İnanmamıştım, . buna. Savaşta oldum bittim bu tür söylentiler çıkardı. Düşman bu tür söylentiler yayardı hep. Alman üniforması giyip de Almanlara şaşırtmaca veren kim vardı ki? Aslında olmayacak şey de değildi hani. Ama yine de akla yakın değildi pek Almanların böyle bir şey yapacaklarını aklım kesmiyordu. Ne diye gerek duyacaklardı ki böyle bir şeye? Geri çekilmemizi neden allak bullak etmek isteyeceklerdi, ordunun geniş bir alana dağılması ve yolların karmaşıklığı bu işi yeterince yapıyordu zaten. Kimsenin emir verdiği de yoktu, hiç işleri kalmadı da Almanlar mı verecekti? Her şeye karşın bizi Alman sanıp üstümüze ateş açmaları işten değildi. Aymo'yu bal gibi vurmuşlardı işte. Samanlar pek hoş kokuyordu. Samanların arasına uzanmış yatarken aradaki bütün yıllar gözümden silindi. Kuru otlar içine yatmış, çene çalmış, sonra da samanlık duvarının tepesindeki üçgen biçimi deliğe konan serçeleri sapanla vurmuştuk. Ambar filan yoktu artık. Biryıl içinde baldıran ağaçlarını kesmişler, yerlerinde kala kala kütükler, kuru ağaç tepeleri, dallar ve çalı çırpı kalmıştı. Geriye dönezdiniz. İleriye de gidemezsen ne olur? Milano'ya hiçbir zaman dönezzsin. Milano'ya dönsen ne olur?

Kuzeyden, Udine'den doğru silah sesleri geliyordu. Makineli tüfek tarakalarıydı bunlar. Top ateşi yoktu. Bu da bir şeydi. Yoldaki birliklerin birkaçını pusuya düşürmüş olmalıydılar. Samanlığın alacakaranlığında delikten dışarı baktım.

Piani'yi gördüm. Otların atıldığı yerde dikili-

189

yordu. Elinde uzun bir sucuk, bir kavanoz, koltuğunun altında da iki şişe şarap vardı.

«Gel yukarı,» dedim. «Merdiven orada....»

Derken, ona yardım etmem gerektiğini akıl ederek aşağı indim. Samanların içinde yatmaktan sersemlemiş gibiydim. Ayakta uyuyordum nerdeyse.

«Bonello nerede?» diye sordum.

Piani:

«Anlatırım, »dedi.

Merdivenden yukarı çıktık. Samanların üstüne gelince elimizdekileri oraya bıraktık. Piani, burgulu çakısını çıkardı, şaraplardan birini açtı.

«Şişenin ağzını balmumuyla mühürlemişler,» dedi. «İyi şarap olmalı.»

«Bonello nerede?» diye sordum.

Yüzüme baktı:

«Gitti, Tenente,» dedi, «tutsak düşmek istiyormuş.»

Hiçbir şey söylemedim..

«Öldürüleceğimizden korkuyormuş.»

Sesimi çıkarmadan şarap şişesini aldım.

«Görüyorsunuz ya, Tenente, savaşa mavaşa inandığımız yok bizim.»

«Sen niçin gitmedin?» diye sordum.

«Sizi yalnız bırakmak istemedim.»

«Nereye gitti?»

«Bilmiyorum, Tenente. Aldı başını gitti işte.»

«Pekala,» dedim. «Sucuğu keser misin?»

Piani alacakaranlıkta bana baktı:

«Laf arasında kesmiştim,» dedi.

Otların üstüne oturduk, sucuğu yedik. Şarabı içtik. Bu şarap olsa olsa düşün için saklanmış olmalıydı. Öylesine yıllanmıştı ki rengini yitirmek üzereydi. «Sen pencereden dışarıyı gözle, Luigi,» dedim, «ben de gidip öbür pencereden bakayım.»

İkimiz de ayrı ayrı şişelerden içiyorduk. Kalkarken de kendi şişemi yanıma aldım. Samanların üstüne yüzükoyun uzandım, daracık pencereden dışarı bakmaya
190

başladım. Neyi görmeyi umduğumu bilmiyordum ama tarlalardan, çıplak dut ağaçlarından ve yağan yağmurdan başka bir şey göremedim. Şarabı içip bitirdim, yine de neşem yerine gelmedi. Fazla bekletildiği için tortulanmış, rengi ve tadı bozulmuştu.

Ortalığın kararmasını seyrettim. Karanlık pek çabuk çöktü. Yağmurlu, karanlık mı karanlık bir gece olacaktı anlaşılan. Göz gözü görmedikten sonra ortalığı gözetlemek neye yarardı ki? Piani'nin yanına döndüm. Yatmış uyuyordu.

Uyandırmadan bir süre yanında oturdum onun. İriyarı bir adamdı, uykusu da pek ağırdı. Neden sonra uyandırdım onu, yola koyulduk.

Çok tuhaf bir geceydi. Ne umuyordum bilmiyorum... ölmeyi belki de, karanlıkta vurulmayı, kaçmayı filan belki de... Ama hiçbir şey olmadı. Anayoldan bir Alman birliği geçerken kıyıdaki hendeğin içine atladık, tam siper yatıp bekledik, onlar geçip gidince yolun karşısına geçtik, kuzeye doğru yola koyulduk. Yağmurda tam iki kez Almanlarla burun buruna geldik, neyse ki bizi görmediler. Hiçbir italyana rastlamaksızın kentinkuzeyinden geçtik. Çok geçmeden, geri çekilmekte olan ana kafiyele rastladık. Bütün gece boyunca Tagliamento'ya doğru ilerledik. Geri çekilmenin böylesine büyük bir şey olabileceği kırk yıl düşünsem aklıma gelmezdi. Tüm ülke orduyla birlikte yollara dökülmüştü. Bütün gece taban teptik. Arabalardan daha hızlı yol alıyorduk. Bacağım ağrıyordu, yorulmuştum, ama neşem yerindeydi. Bonello'nun tutsak düşmek istemesi saçma geliyordu bana. Tehlike yoktu. İki ordunun arasından burnumuz kanamaksızın geçmiştik işte. Eğer Aymo durup dururken öldürülmüş olmasaydı, bunca kaygılanmamıza gerek kalmayacaktı hiç. Bonello şimdi nerelerdeydi acaba?

Piani:

«Nasılsınız, Tenente?» diye sordu.

«İyiyim.»

«Bu yürüyüş canıma yetti artık.»

«Ne yapalım ki yürümekten başka bir şey gelmez elimizden. Eh, kaygılanacak bir şey de yok hani.»

191

:<Bonello aptallık etti.»

«Öyle.»

«Onun için ne rapor vereceksiniz, Tenente?»

«Bilmiyorum.»

«Tutsak alındı diyemez misiniz?»

«Bilmiyorum.»

«Eğer savaş sürerse ailesinin başına iş açarlar sonra.»

Askerin biri:

«Nah sürer bu savaş!» dedi. «Evlerimize dönüyoruz. Savaş bitti.»

«Herkes evine gidiyor.»

Piani:

«Gelin, Tenente," dedi.

Askerlerden uzaklaşmak istiyordu.

« Tenente mi? Tenente de kim oluyor! A basso gli uf-ficali! Kahrolsun subaylar!»

Piani kolumdan çekti:

«Sizi asıl adınızla çağırırsam fena olmayacak,» dedi. «Hır çıkarmaya kalkabilirler. Sürüyle subay vurmuşlar.»

Erleri geçtik. Konuşmamızı kaldığımız yerden sürdürdüm:

«Ailesinin başına bela açacak bir rapor yazmam.»

Piani:

«Savaş biterse raporun hiçbir önemi kalmaz,» dedi. «Ama bana kalırsa bitmez bu savaş. Bitse ne güzel olur ah!»

«Yakında öğreniriz,» dedim.

«Şimdi bittiğine de inanmıyorum. Bunların hepsi bittiğini sanıyor ama ben inanmıyorum buna.»

Erlerden biri bağırdı:

«Evviva la Pace! {*) Evimize dönüyoruz.»

Piani:

«Hepimiz evlerimize gitsek ne iyi olur,» dedi. «Siz de dönmek ister miydiniz evinize?»

«Evet.»

(*) «Yaşasın barış!» 192

«Ne yazık ki döneceğimiz filan yok. Bittiğini sanmıyorum.»

Erlerden biri bağırdı:

«Andiamo a casa!» (*)

«Tüfeklerini atıyorlar,» dedi Piani. «Tüfeklerini çıkarıp yol kıyısına bırakıyorlar. Sonra da haykırıyorlar.»

«Tüfeklerini atmamalılar.»

«Tüfekleri atarlarsa kendilerini bir daha savaşa süremeyeceklerini sanıyorlar.»

Karanlıkta, yağmur altında yürürken erlerden birçoğunun tüfeklerini hâlâ taşıdıklarını görebiliyordum. Kasketlerinin üstünden yükseliyordu tüfeklerin namluları.

Subayın biri yüksek sesle sordu:

«Hangi birliktensiniz siz?»

«Brigata di Pace!» diye bağırdı biri, «Barış birliğinden!»

Subay bir şey söylemedi.

«Ne dedi o herif? Ne dedi şu subay?»

«Kahrolsun subaylar! Evviva la Pacei»

«Gelin,» dedi Piani.

İki İngiliz ambulansının arasından geçtik. Yüzüstü bırakılmış araba konvoyunun arasında sıkışıp kalmıştı bu iki araba.

Piani:

«Gorizia'dan bunlar,» dedi, «tanıdım arabaları.»

«Bizden daha hızlı yol almışlar demek.»

«Bizden daha erken çıkmışlardı yola.»

«Şoförleri nerede acaba?»

«İlerde bir yerlerdedir.»

«Almanlar Udine dışında durmuşlar,» dedim. «Bütün bu millet ırmağın karşı yakasına geçecek şimdi.»

Piani:

«Evet,» dedi. «İşte onun için diyorum ya bu savaş daha çok sürer diye...»

«Almanlar bizi kovalayabilirlerdi,» dedim. «Niçin gelmediklerine şaşıyorum doğrusu.»

(*) «Eve dönelim!»

Silâhlara Veda/ F. 13

193

«Belki de motorlu araçların gelmesini bekliyorlardır.»

Piani:

»Bilmiyorum,» dedi.

Tek başına kalınca çok daha kibar biri olup çıkmıştı Piani. Oysa başkalarının yanındayken pek kaba saba konuşurdu.

«Evli misin, Luigi?»

«Biliyorsunuz evli olduğumu.»

«Onun için mi tutsak düşmek istemedin?»

«Nedenlerden biri bu... Siz evli misiniz, Tenente?»

«Değilim.»

«Bonello da bekârdı.»

«Bir erkek evli olmuş ya da olmamış ne farkeder,» dedi. «Ama evli bir erkek öyle sanıyorum ki karısının yanına dönmek için can atar.»

«Karı»lar üzerine konuşmak hoşuma gitmişti.

«Ayaklarınız nasıl?»

«Epey âciyör.»

Gün doğmadan Tagliamento kıyısına ulaştık. Kabarmış ırmak boyunca, tüm kafilenin üzerinden geçtiği biricik köprüye doğru yürüdük.

Piani:

«Bu ırmakta iyi tutunmaları gerek,» dedi.

Karanlıkta ırmak epey kabarık görünüyordu. Sular ırmak yatağını aşmış, döne döne akıyordu. Tahta köprünün uzunluğu yarım kilometreye yakındı. Geniş çakıllı yatağında daracık kollar halinde akan ırmak köprünün kalaslarına dek yükselmişti şimdi. Bir süre kıyıdan gittikten sonra köprüyü geçmekte olan kalabalığın arasına karıştık. Yağmur altında, kabarmış sulardan bir iki adım yukarda, sıkış tıkış kalabalığın arasında köprüyü geçmeye çalışırken yandaki korkuluklar üstünden ırmağa bakıyordum. Önümüz sıra bir cephane arabası ilerliyordu. Adımlarımızı iyi ayarlayamadığımız için yorulmuştum. Köprüyü geçmenin hiç de hoş bir yanı yoktu. Güpegündüz bir uçak gelse de bombalasaydı köprünün hali nasıl olurdu acaba?

1S-:

«Piani,» diye seslendim.

«Buradayım, Tenente.»

Kalabalığın ötesinde kalmıştı biraz. Kimsenin ağzını bıçak açmıyordu. Herkes olabildiğince çabuk geçmeye çalışıyordu karşıya. Kimsenin başka bir şey düşündüğü yoktu. Köprünün öbür ucuna neredeyse yaklaştık. O uçta subaylar ve jandarmalar vardı; gökyüzünün cılız ışığı altında karartılarını görüyordum. Yanlarına yaklaştığımızda, subaylardan biri bizim kafileden birini gösterdi. Jandarmalardan biri adamın arkasına takıldı. Kolundan yakalayıp yol kıyısına çekti. Tam onların önünden geçmek üzereydik. Subaylar kafiledeki herkesi teker teker gözden geçiriyorlardı. Arasına birbirleriyle fısır fısır bir şeyler konuşuyor, kimi zaman da elfenerlerini adamlardan birinin suratına tutuyorlardı. Tam önlerinden geçmek üzereyken birinin daha yakasına yapıştılar. Yakaladıkları adamı gördüm. Bir yarbaydı bu. Üzerine ışık tuttuklarında kolundaki çerçeveli yıldızları görmüştüm. Ufak tefek, şişman, kırçıl saçlı bir adamdı. Subayların tam önündeydik şimdi, içlerinden bir ikisinin bana baktıklarını farkettilim. Biri beni göstererek jandarmalardan birine bir şeyler söyledi. Jandarma kalabalığı yarararak üstüme doğru geldi. Ne oluyor demeye kalmadan yakama yapıştı.

«N'oluyorsun ulan?» dedim ve suratına bir yumruk attım.

Kasketinin altından suratını, yukarı kıvrık bıyıklarını ve kanlar akan yanağını görüyordum. Derken biri daha atıldı bize doğru.

«Ne oluyorsunuz yahu?» dedim.

Yanıt vermedi. Beni kısıklırak yakalamak için fırsat kolluyordu. Tabancama asılmak üzere elimi belime attım.

«Bir subaya dokunulmayacağını bilmiyor musun?» dedim.

Öteki jandarma arkadan saldırdı ve kolumu öyle bir, bükte ki eklemlerim çatır çatır kırılacaktı nerdeyse. Kolumun büküldüğü yöne doğru döndürdüm vücudumu. Bu

195

kez de öteki sarıldı gırtlığıma. Bacağına bir tekme yapıştırdım, sol dizimi de kasıklarına oturttum.

«Karşı geliyorsa vurun!» dediğini işittim öteden birinin.

«Yahu ne demek oluyor bu!» diye bağırmaya çalıştım ama sesim boğuldu gitti. Beni yol kıyısına getirmişlerdi artık.

«Karşı geliyorsa vur!» dedi subayın biri. «Al götür arkaya.»

«Sen kimsin?»

«Şimdi gösteririm sana kim olduğumu!»

«Neci oluyorsun?»

Subaylardan biri:

«Askeri polis,» dedi.

«Ne diye güzellikle söylemiyorsunuz da böyle yaka paça tutup getiriyorsunuz?»

Seslerini çıkarmadılar. Karşılık vermek zorunda değillerdi. Askeri polisti onlar!

«Bunu da ötekilerin yanına götür,» dedi birinci subay. «İtalyancayı nasıl da değişik bir aksanla konuşuyor, görüyorsunuz ya!»

«Sen de öyle konuşuyorsun eşşoğlu eşşek!» dedim.

«Onu da ötekilerin yanına götürün,» dedi subay.

Yolun aşağısında bir dizi subay duruyordu, onların arkasında da ırmak kıyısında bir tarlada bir insan topluluğu vardı, beni oraya doğru götürdüler. Biz onlara doğru yürürken tüfek paftlamaları yükseldi. Namlular alev kustu. Birtakım sesler işittim. Kalabalığın yanına geldik. Dört subay yan yana duruyordu. Onların önünde de iki yanında birer jandarma dikilen bir adam vardı. Daha arkada jandarmaların gözetiminde bekleyen bir insan kalabalığı vardı. Soru soran subayların yanında dört jandarma tüfeklerine abanmış, dikiliyorlardı. Jandarmaların başlarında geniş kenarlı şapkalar vardı. Jandarmalar sorguya çekilmek üzere bekleyen kalabalığın arasına ittiler beni. Subayların sorguya çektiği adama baktım. Köprüyü ge-

196

çen kafilenin içinden aldıkları ufak tefek, şişman, kırçıl saçlı yarbayın ta kendisiydi bu. Sorguya çeken subaylarda, ateş eden ama üzerlerine ateş edilmeyen İtalyanlara özgü o soğuk, buyurucu ve kibirli hava vardı.

«Birliğin!»

Söyledi.

«Alayın?»

Söyledi.

«Niçin alayında değilsin?»

Söyledi.

«Bir subayın, askerlerinin başında bulunması gerektiğini bilmiyor musun sen?» Biliyordu.

Sorgu sual sona ermişti. Başka bir subay konuştu:

«Yurdumuzun kutsal topraklarının barbarlarca ayak altına alınmasına sen ve senin gibiler yol açtı!»

«Öyle mi dersiniz?» dedi Yarbay.

«Senin gibi alçaklar yüzündendir ki zaferin meyvelerini toplamak kısmet olmadı.»

«Geri çekilme hareketinde bulundunuz mu siz hiç?» diye sordu Yarbay.

«İtalya asla geri çekilmeyecektir!»

Yağmur altında durmuş bunları dinliyorduk. Subaylarla yüz yüzdük. Tutuklu yarbay önümüzde, azıcık yan tarafta dikiliyordu.

«Nasıl olsa vuracaksınız beni,» dedi Yarbay, «iyisi mi daha fazla uzatmayın da bir an önce vurun lütfen. Bu soruşturma aptalca bir şey çünkü.»

İstavroz çıkardı. Subaylar kendi aralarında bir şeyler konuştular. Biri önündeki kâğıda bir şeyler karaladı.

«Birliğinden ayrıldığı için kurşuna dizilmesine karar verildi,» dedi.

İki jandarma, yarbayı ırmak kıyısına götürdüler. Başı açık yaşlı adam iki yanında birer jandarmayla yağmur altında yürüdü. Kurşuna dizerlerken bakmadım. Tüfek seslerini işittim yalnızca.

şimdi başka birini sorguya çekiyorlardı. Bu subay da
197

askerlerinin başından ayrılmıştı. Kendini savunmasına bile izin vermediler. Kâğıt parçasından idam kararı okunduğu zaman ağladı. Onu kurşuna dizdikleri sırada başka birini sorguya çekmeye başladılar. Biri daha kurşuna dizilmeden öbürünün sorgusuna başlıyor, böylelikle ellerinden başka bir şey gelmediğini göstermiş oluyorlardı.

Sorguyu beklese miydim, yoksa bir punduna getirip kaçsa mıydım, karar veremiyordum bir türlü. Hiç lamı cimi yok, onlara göre İtalyan üniforması giymiş bir Alman-dım ben! Kafalarının işleyiş biçimini biliyordum, kafaları varsa ve bu kafalar çalışıyorsa tabii... Çiçeği burnunda delikanlıydı hepsi de, yurtlarını kurtarıyorlardı sözümona. İkinci ordu Tagliamento'nun gerisinde yeniden derlenip toplanıyordu. Birliklerinden kopmuş binbaşı ya da daha yüksek rütbeli subayları kurşuna diziyorlardı. Bu arada, İ-talyan üniformasına bürünmüş bozguncuların işini de bi-tiriveriyorlardı. Çelik miğferler vardı başlarında. Jandarmalardan kimileri de miğfer giymişti. Öteki jandarma/arda geniş kenarlı şapkalar vardı. Uçak diyorduk onlara. Yağmur altında durmuş bekliyorduk. Teker teker alıp sorgudan geçiriyor sonra da kurşuna diziyorlardı. Şimdiye dek kimi sorguya çektilerse kurşuna dizmişlerdi. Sorguya çekenlerde, kendileri için ölüm tehlikesi sözkonusu olmaksızın idam hüküm verenlere özgü, tipik bir aldırmaçlık ve amansız bir adalet bağlılığı vardı. Bir albayı sorguya çekiyorlardı şimdi. Az önce üç subay daha getirmişlerdi.

Alayı neredeydi?

Jandarmalara baktım. Yeni gelenlere bakıyorlardı. Ötekiler de albaya dikmişlerdi gözlerini. Birden iki büklüm eğildim ve iki adamın arasından ileri fırladım. Başımı öne eğerek ırmağa doğru var gücümle koşmaya başladım. Kıyıya gelince suya atladım. Buz gibi soğuktu su. Dayanabildiğim kadar kaldım suyun altında. Akıntıda fırl fırl dönüyordum. Yüze çıkamaz derin bir soluk alıp yeniden daldım. Üzerimdeki giysi ve çizmelerle suyun içinde kalmak hiç de kolay değildi. Yüze ikinci kez çık-

198

tığımda az ötemde bir kütük parçası gördüm. Ona doğru atılıp bir elimle tütündüm. Başımı kütüğün arkasında tutuyordum. Geriye bakmaya kalkmadım hiç. Kıyıyı görmek istemiyordum. Kaçarken ateş etmişlerdi, su yüzeyine ilk çıkışımda da ateş edilmişti. Ateş eden yoktu şimdi. Kütük parçası akıntıda sürükleniyordu, bir elimle sıkı sıkı tutunmuştum. Kıyıya bir göz attım. Görünüşe bakılırsa çok hızlı gidiyorduk. Su yüzeyinde bir yığın kütük parçası vardı. Çok soğuktu su. Irmağın ortasında küçük bir adacığın üzerindeki çalılıkların yanından geçtim. Kütüğe iki elimle sarıldım, kendimi akıntıya bıraktım. Kıyı görünmez olmuştu artık.

OTUZBİRİNCİ BÖLÜM

Akıntı hızlıysa insan suda ne kadar kaldığını bilemiyor. Çok uzun bir zaman geçmiş gibi geliyor ama aslında pek kısa bir süre kalmışsınızdır. Su çok soğuktu; ırmağın tasmasıyla kıyıda köşeden akıntıya kapılan bir sürü şey yüzüyordu içinde. Talihim varmış ki tutunacak böyle bir kütük parçası bulmuştum. Çenemi kütüğün üstüne dayayıp suyun içinde yatıyor, iki elimle kütüğe hafifçe sarılıyordum. Kaslarıma kramp girecek diye korkuyor, kıyıya sürüklenmek için dua ediyordum. Upuzun bir eğri çizerek ırmaktan aşağı doğru gidiyorduk. Ortalık aydınlanmaya başlamıştı, kıyıda çalılıkları görebiliyordum. İlerde sazlarla kaplı bir adacık vardı, burada akıntı kıyıya doğru gidiyordu. Bir ara giysilerimi ve çizmelerimi çıkarıp kıyıya yüzmek geldi aklıma ama bundan vazgeçtim. Eninde sonunda kıyıya varacaktım nasıl olsa, işte o zaman çıplak ayakla görünmek benim için hiç de iyi olmazdı. Ne olursa olsun bir yolunu" bulup soluğu Mestre'de almalıydım.

Kıyının yakınlaştığını, sonra uzaklaştığını, derken yine yakınlaştığını farkettilim. Şimdi daha yavaş sürükleniyorduk. Kıyının çok yakınındaydık artık. Söğüt ağaçlarının dallarını görebiliyordum. Kütük ağır ağır döndü, kıyı ar-

199

kamda kaldı, bir anaforda olduğumuzu anladım. Olduğumuz yerde ağır ağır dönüyorduk. Kıyıya daha da yakında görünce kütüğe tek elle tutunup öteki elimle kıyıya doğru itmeye, yüzdürmeye çalıştım ama biraz olsun yaklaştıra-madım.

Anafordan kurtulup açığa atılmaktan korkuyordum, bir elimle kütüğü tutarak ayaklarımı sudan çektim, kütüğün yanına dayadım, kıyıya doğru var gücümle teptim. Çalılırları görüyordum ama bütün hızıma ve yar gücümle yüzmeme karşın yine de akıntı beni uzağa sürükleniyordu. Çizmelerim yüzünden boğulabileceğimi anladım. Suyun içinde çırpınmaya, tepinmeye devam ettim; başımı kaldırıp baktığımda kıyının yaklaştığını gördüm. Telaş içinde var gücümle çırpınmaya devam ettim, sonunda söğüt dalını yakaladım. Kendimi yukarı çekemeye-cek kadar bitkindim ama boğulmaktan kurtulduğumu da biliyordum artık. Kütüğün üstüneyken boğulmak hiç aklıma gelmemişti. Harcadığım onca çabadan sonra karnımda ve göğsümde bir boşluk, bir tükenmişlik hissediyordum. Söğüt dallarına tutunarak bekledim. Kendimi bir parça toparlayınca dalları kendime doğru çektim, kollarımla sarılarak öylece durdum. Sonra vücudumu yukarı çekerek kıyıya tırmandım, söğüt dallarının arasından sıyrıldım, kendimi hemen oracığa bıraktım. Ortalık hemen hemen aydınlanmıştı. Görünürde kimsecikler yoktu. Setin üzerine yüzükoyun uzanarak ırmağın çağiltısını, rüzgârın uğultusunu dinledim. Az sonra kalkıp ırmak kıyısı boyunca yürümeye başladım. Irmağın üstünde, ta Latisana'ya dek köprü filan olmadığını biliyordum. Tahminime göre San Vito'nun karşı-sındaydım. Ne yapacağımı düşünmeye başladım. İlerde küçük bir kanal vardı, suları ırmağa dökülüyordu. Oraya doğru yürüdüm. O zamana dek hiç kimseyle karşılaşmamıştım. Hendeğin kıyısındaki çalılırların yanına oturdum. Çizmelerimi çıkarıp sularını boşalttım. Sonra ceketimi çıkardım, iç cebimden sıırılsıklam olmuş kâğıt paralarını ve kâğıtlarımı aldım. Sonra ceketini bigüzel sıktım. Pantalo-numu çıkardım, onu da sıktım. Sonra gömleğimi ve iç ça-

200

maşırlarımı sıktım. Oramı buramı ovuşturarak pat pat vurdum. Vücudumu kurulayıp giyindim. Şapkamı yitirmiştim. Ceketimi giymeden önce kollarındaki kumaş yıldızları söktüm; paralarla birlikte iç cebime yerleştirdim. Paralar ıslanmıştı ama bozulmamıştı. Saydım: Üç bin küsur liretim vardı. Giysilerim ıslak ve yıvış yıvıştı. Kan dolaşımını hızlandırmak için kollarımı tokatladım. İç çamaşırım yünlüydü, durmaksızın kımıldarsam soğuk alacağımı sanmıyordum. Tabancama yolda el koymuşlardı. Boş kılıfı ceketin altına yerleştirdim. Şapkam olmadığından yağmurda başım üşüyordu. Kanal boyunca yürümeye başladım. Ortalık aydınlanmıştı. Kırklar ıslak, çıplak ve hüzünlü bir görünüm içindeydi. Ta ötede, ovanın ortasında bir çan kulesi yükseliyordu. Gele gele bir yola geldim. İlerden askerler geliyordu, yol kıyısından seke-topallaya gidiyordum. Yanımdan geçtiler, bana aldırış bile etmediler. Irmağa doğru giden bir makineli tüfek müfrezesiydi bu. Aşağı doğru yola koyuldum yine.

O gün Venedik Ovası'nı geçtim. Alçak bir yöreydi burası, yağmurda daha da düz görünüyordu. Denize doğru tuzlu bataklıklar vardı, yollar tektüktü. Bütün yollar ırmak ağzı boyunca denize doğru gidiyordu. Bu bölgeyi geçmek için kanalların yanında uzanan patika boyunca yürümek gerekiyordu. Kuzeyden güneye doğru ilerleyerek birçok yoldan ve iki de demiryolu hattından geçtim. Bir patikanın sonunda bataklık boyunca uzanan bir demiryoluna çıktım. Venedik'ten Trieste'ye uzanan ana demiryolu hattıydı bu. Yüksek, sağlam bir seti, yan yana uzanan çifte hattı vardı. Yolun ötesinde, aşağıda bir yerde bir ara istasyon bulunuyordu. Askerler burada nöbet tutuyordu. Demiryolunun yukarılarında bir köprü vardı, köpürünün altından geçen dere bataklığa akıyordu. Bu köprüde de bir nöbetçinin durduğunu gördüm.

Kuzeye doğru tarlaları geçen geçe gelirken bu demiryolu üzerinden bir trenin geçtiğini görmüştüm; ova dümdüz olduğu için ta uzaktan açık seçik görebilmiştim;

201

Portogruaro'dan geliyor olabilirdi. Demiryolu hattının iki ucunu görebilecek biçimde setin kıyısına uzanarak nöbetçileri gözlemeye koyuldum. Köprüdeki nöbetçi, demiryolu hattı boyunca benim yattığım yere doğru yürüdü, sonra yeniden köprüye gitti. Oracıkta uzanmış, öylece yatıyordum; karnım zil çalıyordu. Trenin gelmesini bekledim. Yarı yolda gördüğüm katar öyle uzundu ki lokomotif ancak ağır ağır çekebiliyordu, vagonlardan birine atlayabileceğimden emindim. Artık tren miren gelmez dediğim sırada bir de baktım, göründü. Üzerime üzerime gelen lokomotif gitgide büyüdü. Köprüdeki nöbetçiye bir göz attım. Köprü'nün benden yana olan ucunda geziniyordu ya demiryolunun öbür tarafındaydı. Tren geçerken

beni göremezdi. Gittikçe yaklaşan lokomotif baktım. Ağır aksak gidiyordu. Arkasında sürüyle vagon vardı. Hiç kuşkusuz trende de nöbetçiler olmalıydı, bunu biliyordum, nerede olduklarını görmeye çalışırken gözlerine çarpabilirdim. Lokomotif neredeyse yattığım yere gelmişti şimdi. Oflaya puflaya dumanlar saçarak tam önüme geldi. Makinistin geçtiğini gördüm. Ayağa kalktım, vagonlara yaklaştım. E-ğer ortalığı gözleyen nöbetçiler varsa, beni demiryolunun kıyısında ayakta görünce pek o kadar kuşkulalmazlardı. Kapıları kapalı bir sürü yük vagonu geçti. Sonunda gondol adı verilen üstü yelken beziyle örtülü alçak vagonların geçtiğini gördüm. Epeyce bekledim ve tam önümden geçip gitmek üzereyken sıçradım, arkadaki demir tutamakları yakaladım, kendimi yukarı çektim. Gon-dolla arkadaki yüksek yük vagonunun arasına büzüldüm. Görüldüğümü hiç sanmıyordum. Ayaklarım iki vagonun bağlantı yerinde, ellerimle demire sımsıkı sarılmış bir durumda çömelmiştim. Şimdi köprünün üzerinden geçmek üzereydik. Birden nöbetçi geldi aklıma. Geçerken bana baktı. Gençten bir çocuktu, miğferi bile başına bol geliyordu. Alaylı alaylı baktım. Başını çevirdi. Trendekilerden biri sanmıştı beni. Geçmiştik. Nöbetçinin hâlâ ürkek gözlerle baktığını, vagonların geçişini seyrettiğini gördüm. Yelkenbezi gondola nasıl tutturulmuş diye eğilip

202

baktım. Delikleri vardı. Bu deliklerden geçirilmiş iplerle bağlanmıştı. Çakımı çıkardım, ipleri kestim, elimi yelken-bezinin altına sokup yokladım. İçerde yağmurun ıslatıp katılaştırdığı ıvır zıvırlar vardı. Başımı kaldırıp ileri baktım. Öndeki yük vagonunda bir nöbetçi vardı, ama gözlerini başka yana dikmişti. Tutunduğum demirleri bıraktığım gibi yelkenbezinin altına daldım. Alnım bir yere çarptı, yüzümden kan akıyordu. Sürünerek daha da sokuldum, yüzükoyun yattım. Sonra döndüm ve yelkenbezini bağladım.

Yelkenbezinin altında sahra topraklarıyla bir aradaydım. Yağ ve benzin kokuyordu. Yattığım yerden yelkenbezinin üstünde tıprıdayan yağmuru ve vagonun raylar üzerinde sekerken çıkardığı gürültüyü dinledim. İçeri sızan belli belirsiz ışıktaki toplara baktım. Üzerlerine brandadan kılıflar geçirilmişti. Üçüncü ordunun gönderdiği toplar olmalıydı.

Alnımdaki şişlik büyümüştü. Hiç kımıldamadan yattım, bir süre sonra kanama durdu. Sonra, yaranın çevresindeki kurumuş kanları temizledim. Önemli bir şey değildi pek. Mendilim yoktu; ellerimle yoklaya yoklaya, kanların bulunduğu yerleri yelkenbezinden damlayan sularla temizledim. Ceketimin koluyla da kuruladım. Böyle kanlı bir suratla kuşku çekmek istemiyordum... Tren Mestre'ye varmadan önce atlamam gerektiğini biliyordum. Topları almaya geleceklerdi çünkü. Yitirilecek ya da unutulacak topları yoktu onların.

Korkunç acıkmıştım.

OTUZİKİNCİ BÖLÜM

Yelkenbezinin altında topların yanında yatarken ıslanmıştım, üşümüştüm, açlıktan midem kazınıyordu. Sonunda döndüm, kollarımı başımın altına koyarak yüzükoyun yattım. Dizim kazık kesilmişti ama bundan iyisi de can sağlığıydı. Valentini bütün ustalığını göstermişti doğ-

203

rusu. Geri çekilirken yolun yansıyan yürümüş, Tag-liamento'nun bir bölümünü de onun diziyile yüzerek geçmiştim. Evet, bal gibi de onun diziydi bu. Ama öbürü benim dizimdi. Doktorlar vücudunuzu kesip biçiyorlardı. Ondan sonra vücudunuzun o parçası sizin olmaktan çıkıyordu. Kafa benimdi, karnımın içi de benimdi. Ve midem açlıktan kazınıyordu. Allak bullak olduğunu hissediyordum. Kafa benim olmasına benimdi, ama kullanmak için, düşünmek için değil, anımsamak içindi yalnızca. Pek bir şey anımsamıyordum oysa.

Catherine'i anımsıyordum, ama ona kavuşacağımdan kesinlikle emin olmadan düşünecek olursam çıldırabilirdim. Onun için fazla düşünmeyecektim Catherine'i. Vagon ağır ağır, tıkırtılar çıkararak giderken Catherine'in de benimle birlikte olduğunu, vagonun sert tahtaları üzerinde yattığımızı düşünmeyecektim yalnızca. Vagonun sert döşemesi üzerinde, düşünmeden ama duyarak yatmak... Catherine'den çok uzaklarda, giysilerimin ıslaklığını, döşemenin her seferinde belli belirsiz kıpırdışını, yüreğimdeki yalnızlığı ve bir kadına göre çok sert olan tahtaları duyarak yatmak...

Gerçi yelkenbezinin altında, topların arasında yatmak hoş bir şeymiş gibi görünebilir, ama üstlerine brandadan kılıflar geçirilmiş topların yağlı maden kokusunu koklayarak yağmur sızan yelkenbezi altında, sert tahtalar üzerinde aç karnına yatmak hiç de sevicecek bir şey değil. Birini seviyordunuz, ama şu anda yanıbaşımıdır diye kendi kendinizi avutamayacağınızı da biliyordunuz; açık açık görüyordunuz bunu, soğuk soğuk, dahası açık seçik ve bomboş olarak görüyordunuz. Midenizin üstüne iki büküm kıvrılmış yatarken, biri çekilmekte öbürü ilerlemekte olan iki ordu bulunduğunu biliyorsunuz, siz de oradasınız çünkü. Arabalarınızı yitirmişsiniz, adamlarınızı yitirmişsiniz... Mağazada çalışan bir görevlinin kendi bölümündeki malları yitirisi gibi tıpkı. Yalnız, sigorta migorta yoktu bunda. İşin içinden çıkmıştınız artık. Üzerinizde hiçbir yük kalmamıştı bundan böyle. Mağazada bir yan-

204

gın çıktıktan sonra, bozuk bir dille konuşuyorlar diye oradaki görevlileri kurşuna dizmeye kalkarlarsa, mağaza yeniden açıldığında böylelerinin yeniden işbaşı etmeleri beklenemezdi elbet. Onlar başka iş ararlardı artık, tabii bulabilir ve polis yakalarına yapışmazsa... Üzerimdeki yüklerle birlikte öfke de ırmakta yıkanıp gitmişti. Bu yükümlülük daha jandarma yakama yapıştığı anda üzerimden kalkmıştı aslında. Kılığa kıyafete pek önem vermeme karşın üstümdeki giysileri çıkarıp atmak istiyordum. Kolumdaki yıldızları sokmuştum, çünkü zorunluydum böyle yapmaya. Bundan böyle benim için birer onur belirtisi olmaktan uzak şeylerdi bunlar. Onlara karşı değildim. Bu iş bitmişti benim için. Ötekilere şans diliyordum. İyileri vardı içlerinde, yiğitleri vardı, sakinleri vardı, çok duygulu olanlar vardı. Onların haklarıydı bu. Bana gelince, benim için bu iş bitmişti artık. Şimdi şu kahrolası trenin bir an önce Mestre'ye varmasını istiyordum. Karnımı bigüzel doyuracak, böyle her şeyi kafama takmaktan vazgeçecektim. Başka çarem de yoktu zaten. Piani kurşuna dizildiğimi söyleyecekti herkese. Kurşuna dizilenlerin ceplerini karıştırıp kâğıtlarını alıyorlardı. Benim kâğıtlarım çıkmayacaktı. Boşuldu deyip çıkacaklardı işin içinden belki de. Merak ediyordum: Amerika'ya ne haber göndereceklerdi acaba? Aldığı yaralardan, falan filan nedenlerden ötürü ölmüştür, derlerdi... Hay al-lah! Nasıl da acıkmıştım! Yemekhanedeki papaz ne yapıyordu acaba şimdi? Ya Rinaldi?.. Pordenone'de olsa gerek. Daha gerilere çekilmedilerse öyle olmalıydı. Bir daha göremeyecektim onu. Hiçbirini göremeyecektim. O yaşantı kapanıp gitmişti artık. Rinaldi'nin frengiye yakalandığını sanmıyordum. Her zaman tehlikeli bir hastalık değildir diyorlardı. Ama Rinaldi'nin içi içini kemiriyordu. Ben de olsa kaygılanırdım. Yemek yemeye can atıyordum şu anda. Hay allah, böyleydi işte. Yemek, içmek ve Catherine'le yatmak. Belki bu gece... Yo yo, olanaksızdı bu. Ama bak yarın akşam tamamdı, güzel bir yemek kar gibi çarşafklar... Bir yere adım atmak, ayrılmak yok artık.

205

Gitsek bile birlikte gidecektik. Çabucak gidecektik. O da gelecekti, emindim bundan. Ne zaman giderdik? Düşünülecek şey buydu işte. Hava kararıyordu. Uzanıp yattığım yerde nereye gidebileceğimizi düşündüm. Gidilecek sayısız yer vardı."

OTUZÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Ertesi sabah daha gün ışımadan Milano istasyonuna yavaş yavaş girerken trenden atladım. Demiryolundan geçtim, birtakım binaların arasından geçerek caddeden aşağı yürüdüm. Açık bir şarapçı dükkânı vardı, kahve içmek için oraya girdim. Yeni süpürülüp havaya kaldırılmış tozlarla tam bir sabah havası kokuyordu içerde; kahve bardaklarının içinde kaşıklar; masalarda, şarap kadehlerinin bıraktığı halka biçiminde lekeler vardı. Dükkân sahibi tezgâhın arkasındaydı. Masalardan birinde iki asker oturuyordu. Tezgâha gittim, bir fincan kahve içtim, bir parça da ekmek yedim. İçindeki süt kahvenin rengini açmıştı, üstteki kaymağı ekmek parçasıyla sıyırdım.

Dükkân sahibi süzüp duruyordu beni:

«Bir baxdak grappa ister misiniz?»

«Hayır, sağolun.»

«Benden olsun canım,» dedi.

Küçük bir kadehe şarap doldurdu, önüme sürdü:

«Cephede ne var ne yok?»

«Ne bileyim ben!»

Eliyle iki eri göstererek:

«Bunlara bakma, sarhoş onlar,» dedi.

Doğru söylüyordu. Görünüşe bakılırsa ikisi de kafayı bulmuştu.

«Söylesenize,» dedi, «neler oluyor cephede?»

«Nerden bileyim cephede ne olduğunu?»

«Duvardan atlarken gördüm sizi. Trenden indiniz.»

«Büyük bir geri çekilme hareketi var.»

206

«Gazeteden okudum. Ne oluyor? Bitti mi?»

«Pek sanmıyorum.»

Kısa bir şişeden grappa doldurdu bardağa:

«Başın dertteyse saklayabilirim seni,» dedi. '

«Başım dertte filan değil.»

«Başın dertteyse burada benim yanımda kalabilirsin.»

«Burada nerede kalacağım ki?»

«Bu binada. Çok adam kalıyor burada. Başı dertte olanlar kapağı buraya atarlar.»

«Başı derde giren o kadar çok mu?»

«Eh işte, derdine göre değişir. Sen Güney Amerikalı mısın?»

«Hayır.»

«İspanyolca bilir misin?»

«Çat pat.»

Tezgâhın üstünü sildi.

«Bugünlerde ülkeden dışarı çıkmak çok zor ama olanaksız da değil.» 1

«Hiçbir yere gitmek niyetinde değilim.»

«İstediyin kadar kalabilirsin burada. Ne biçim bir adam olduğumu o zaman daha iyi anlarsın.»

«Hemen sabahtan gitmem gerek. Ama dönecek olursam unutmam uğrarım buraya.»

Başını salladı:

«Desene ki bir daha adımını atmayacaksın. Ben de ; başın gerçekten dertte sanmıştım.»

«Başım dertte filan değil. Ama eşi dostu da kolay ; kolay unutmam.»

Kahvenin parasını ödemek üzere on liret koydum tezgâhın üstüne.»

«Bir grappa da sen iç,» dedim, «benden.»

«Gereği yoktu.»

«İç bir tane.» <; İki bardağı da doldurdu.

«Unutma emi,» dedi, «buraya gel. Başkalarının eline \ düşmemeye bak. Burası güvenilir bir yerdir senin için.»

.1

207

«Bundan kuşku yok.»

«Kuşku yok ha?»

«Yok.»

Ciddileşti:

«Sana bir şey söyleyeyim öyleyse. Sen sen ol, bu ceketle boy gösterme ortalıkta.»

«Neden?»

«Kollarından sökülen yıldızların yeri açık seçik belli. Orada kumaşın rengi daha koyu.»

Sesimi çıkarmadım.

«Kâğıtların filan yoksa ben ayarlarım.»

«Ne kâğıdı?»

«Canım izin kâğıdı filan işte...»

«Kâğıt mağıt gerekli değil bana. Her şeyim tamam benim.»

«Peki öyleyse,» dedi. «Ama bakarsın gerekebilir, ben ayarlarım o zaman.»

«Kaça patlar bu tür kâğıtlar?»

«Kâğıdına göre değişir. Ama tuzluya mal olmaz pek.»

«Şimdilik gerekli değil bana.»

Omuzlarını silktilti.

«İşlerim yolunda,» dedim.

Dışarı çıkarken seslendi:

«Dostun olduğumu unutma.»

«Unutmam.»
«Yine görüşürüz,» dedi.
«Umarım,» dedim.
Dışarı çıkınca birçok askeri polisin kaynaştığı istasyonun uzağından dolaşarak küçük parkın yanından bir taksiye atladım. Hastanenin adresini verdim şoföre. Hastaneye gelince de doğruca kapıcının odasına gittim. Karısı kucakladı beni. Kocasını elimi sıktı.
«Geri döndünüz ha! Sapasağlamsınız.»
«Öyle.»
«Kahvaltı ettiniz mi?»
«Evet.»

208

«Nasılsınız, Tenente? Nasılsınız?» diye sordu karısı. ., . «İyiyim.»
«Kahvaltı etmez misiniz bizimle?»
«Hayır, sağ olun. Söyleyin bana, Miss Barkley burada hastanede mi şimdi?» ;
«Miss Barkley mi?»
«Şu İngiliz hemşire...»
«Sevgilisi,» diye lafa karıştı karısı.
Kolumu okşayarak gülümsedi.
«Yo,» dedi kapıcı, «burada yok, gitti.»
Yüreğim cız etti:
«Emin misin bundan? Uzun boyfu, sarışın İngiliz hemşire vardı ya, ondan söz ediyorum.»
«Eminim. Stresa'ya gitti.»
«Ne zaman gitti?»
«İki gün oldu, öteki İngiliz bayanla birlikte gitti.»
«Peki,» dedim. «Sizden bir ricam var: Beni gördüğünüzü kimseye söylemeyin emi? Çok önemli.»
«Hiç kimseye söylemem,» dedi kapıcı.
Bir on liralık uzattım. Elimi itti:
«Söz veriyorum kimseye söylemem,» dedi, «para mara da istemem.»
Karısı:
«Sizin için ne yapabiliriz, Signor Tenente?» diye sordu.
«Bunu yapın yeter,» dedim.
«Ağzımız sıkıdır,» dedi kapıcı, «başka bir yardımımız olabilirse söyleyin.»
«Olur,» dedim. «Hoşça kalın. Yine görüşürüz.»
Kapıda durup arkamdan baktılar.
Taksiye atladım, Simmons'un adresini verdim şoföre. Simmons şan dersi alan dostlardan biriydi. Kentin dışında, Porta Magenta taraflarında oturuyordu. Gittiğimde yataktaydı, uyku sersemiydi.
«Bakıyorum da çok erkencisin, Henry,» dedi.
«İlk trenle geldim.»
Silâhlara Veda / F. 14

209

«Nedir şu geri çekilme hikâyesi kuzum? Cephede miydin? Sigara içer misin? Masanın üstündeki kutuda...»
Büyük bir odaydı. Duvarın yanında bir yatak, köşede bir piyano, gardrop ve bir yazı masası vardı. Yatağın ya-nıbaşındaki sandalyeye ilıştim. Simmons yastıklara dayanmış, sigara tütürüyordu.
«Başım dertte, Sim,» dedim.
«Al benden de o kadar,» dedi. «Benim başım hep derttedir zaten. Sigara içmeyecek misin?»
«Hayır,» dedim. «İsviçre'ye kapağı atmak için ne yapmak gerek?»
«Sen mi gideceksin? İtalyanlar yurt dışına bırakmaz lar seni.»
«Evet. Orasını biliyorum. Ya İsviçreliiler? Onlar ne yaparlar?»
«Ne yapacaklar, enterne ederler.»
«Biliyorum. Peki sonu nereye varır?»
«Hiç. Çok basit, istediğin yere gidersin, yalnız gittiğin yeri vırt zırt bildirmen gerekir. Neden sordun? Polisten mi kaçırıyorsun?»
«Daha bir şey belli değil.»

«İstemiyorsan anlatma. Ama dinlemesi ilginç olurdu. Burada hiçbir şey olduğu yok. Piacenza'da başarı kazanamadım.»

«Vah vah.»

«Ya evet... Çok kötü oldu. İyi de söylemiştim. Burada, Lyrico'da bir daha deneyeceğim.»

«Bulunmak isterdim.»

«Çok nazıksın. Durumun iyice sarpa sarmadı ya?»

«Henüz bilmiyorum.»

«İstemiyorsan anlatma. Nasıl oldu da o kahrolas cepheden uzaklaşabildin?»

«O defteri kapattım artık.»

«Aşkolsun doğrusu. Akıllı çocuksundur, bilirim zaten. Bir yardımım dokunabilir mi?»

«İşin gücün vardır senin.»

210

«Hiç bile değil, sevgili Henry. İşim misim yok. Yardımım dokunursa sevinirim.»

«Ölçülerimiz aşağı yukarı aynı,» dedim.

«Çıkıp bana giyecek sivil bir şey alır mısın?»

Üstüm başım vardı ya hepsi Roma'da kaldı.»

«Senin evin orada, öyle ya. Bektan bir yer Roma. Nasıl yaşayabildin orada bilmem?»

«Mimar olmak istiyordum.»

«Bula bula tam yerini bulmuşsun. Giysi filan alma. Ne istiyorsan ben veririm sana. Seni şöyle iki dirhem bir çekirdek giydirip kuşatayım da gör bak. Gir şu odaya Orda bir dolap olacak. İsteddiğini al. Üstbaş satın almak da ne demekmiş sevgili dostum!»

«Alsam daha iyi olur, Sim.»

«Bak sevgili dostum, kendi giysilerimi vermek dışarı çıkıp satın almaktan daha kolay benim için. Pasaportun var mı? Pasaportsuz pek uzağa gidemezsin.»

«Evet, pasaportum yanımda.»

«Git giyin öyleyse sevgili dostum. Sonra da ver elini Helvetia.»

«O kadar kolay değil. Önce Stresa'ya gitmek zorundayım.» -

«Çok iyi, dostum. Kayıkla geçersin karşıya. Şarkı çalışmalarım olmasaydı ben de seninle gelirdim. Ama derslere başlayacağım.»

«Trol şarkılarına çalışabilirsin.»

«Onlara da başlayacağım, sevgili dostum. Şarkı söylemeyi becerebiliyorum gerçekten. İşin garip yanı da bu.»

«Güzel söylediğine eminim.»

Elinde sigara, arkasına yaslandı:

«O kadar emin olma. Ama bal gibi de şarkı söyleyebiliyorum işte. Şaşılacak şey ama enikonu becerebiliyorum. Şarkı söylemeyi seviyorum. Dinle bak.»

«Africana»yı söylemeye başladı. Boynu şişiyor, damarları dışıra fırlıyordu.

211

«İster beğensinler ister beğenmesinler,» dedi, «söyleyebiliyorum ya ona bak!» Pencereden baktım:

«İnip taksiyi yollayayım,» dedim.

«Çabuk gel de kahvaltı edelim, sevgili dostum.»

Yataktan çıktı, dimdik durdu, derin bir soluk aldı beden eğitimi hareketleri yapmaya başladı. Aşağı indim. Şoförün parasını verdim.

OTUZDÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Sivil giysiler içinde soytarı gibi görüyordum kendimi. Uzun süredir üniforma giyiordum, o giysilerin insanın bedenini kısıklvrak sarışını enikonu arıyordum. Pantolonum bol dökümdü. Milano'dan Stresa'ya bilet almıştım. Bir de yeni şapka aldım. Sim'in şapkasını giyemezdim, ama giysilerine diyecek yoktu. Yalnız, bütün kokusu sinmişti üzerjerine. Kompartımanda oturmuş pencereden dışarı bakarken, yeni şapkamın altındaki giysilerin pek eski oldukları sanısına kapıldım.

Pencerenin dışında uzanan ıslak Lombardiya kırları gibi hüznüydüm.

Kompartımanda birkaç hava subayı vardı, varlığımın farkında bile değillermiş gibi davranıyorlardı. Yüzüme bakmaktan kaçınıyorlardı. Benim yaşımda birinin böyle sivil giysiler içinde dolaşmasına içermiştiler. Bu aşağılayıcı tavra aldırış etmedim hiç. Eskiden olsa ağızlarının payını verir, hır çıkarırdım. Gallarate.'de indiler, yalnız kalışıma çok sevindim. Yanımda gazete vardı ama

okumak gelmedi içimden. Savaş haberle/ini okumak hiç de hoş değildi. Savaşı unutacaktım artık. Barışılan etmiştim kendi kendime. Korkunç yalnız hissediyordum kendimi. Tren Stresa'ya gelince sevincimden uçacaktım nerdeyse. İstasyonda otel hamallarını bulurum diyordum ya bir tane bile yoktu. Mevsim çoktan kapandığından treni karşılamaya kimsecikler gelmemişti. Valizimi alıp trenden indim. Sim'in valiziydi bu. İçinde topu topu iki gömlek ol-

212

duğu için pek hafifti. Yağmurda, istasyon binasının saçağı altında dikildim; tren, yoluna devam etti. Karşıma çıkan bir adama hangi otellerin açık olduğunu bilip bilmediğini sordum. Grand Hotel des lies Borromees acıkmış. Ayrıca küçük oteller de varmış, bütün yıl açık olurmuş bu oteller. Elimde valiz, yağmur altında lies Borromees'e doğru yola koyuldum. Yolun alt başından gelmekte olan bir araba gördüm, sürücüye el salladım. Otelin kapısında arabadan inmek daha iyi olurdu. Büyük otelin araba kapısına geldik. Kapıcı elinde bir şemsiyeyle çıkıp karşıladı beni. Çok nazik bir adamdı.

İyi bir oda tuttum. Oldukça geniş ve aydınlıktı. Göle bakıyordu. Bulutlar göl üzerine inmişti, güneş ışığı altında çok nefis bir görünümü olmalıydı. Karımı bekliyorum, demiştim. Büyük, iki kişilik bir yatak hazırlanmıştı. Bir let-to matrimoniale. (*) Üstüne setenden bir örtü seriliydi, iyi bir oteldi burası. Upuzun koridorlardan geçerek geniş merdivenlerden indim, salondan geçip bara geldim. Barmeni tanıyordum. Yüksekçe bir taburenin üstüne tüne-dim, tuzlu bademle patates kızartması yedim. Martini soğuk ve berraktı.

İkinci martiniyi doldurduktan sonra barmen:

«Böyle iki dirhem bir çekirdek, hangi rüzgâr attı sizi buraya?» diye sordu.

«İzinliyim. Hava değişimi.»

«Kimsecikler yok burada. Otel ne diye açık tutuyorlar aklım ermiyor doğrusu.»

«Balığa çıkıyor musun yine?»

«Güzel parçalar yakalıyorum. Yılın bu mevsiminde olta balığına çıktınız mı güzel parçalar yakalarsınız.»

«Yolladığım tütünü aldın mı?»

«Almaz olur muyum! Ya siz benim gönderdiğim kartı aldınız mı?»

Güldüm. Tütün bulamamıştım. Amerikan pipo tütünü istemişti benden. Ama Amerika'daki akrabalarım nedense bana tütün yollamaktan vazgeçmişlerdi. Ya da yollu-

1 Gerdek yatağı.

213

yorlardı da yolda el koyuyorlardı. Her neyse, tütün mütün gelmiyordu işte.

«Başka yerden ayarlayıp yollarım biraz,» dedim. «Söylesene sahi, kasabada iki ingiliz kızı gördün mü? Önceki gün gelmişlerdi buraya.»

«Otelde değiller.»

«İkisi de hemşire.»

«İki hemşire görmüştüm. Durun bir dakika, şimdi öğrenirim nerede olduklarını.»

«Biri benim karımdır,» dedim. «Onunla buluşmaya geldim buraya.»

«Öbürü de benim karım.»

«Şaka etmiyorum ama ben!»

«Aptalca bir şakaydı,» dedi, «kusura bakmayın. Anlayamadım da...»

Gitti. Epeyce bir zaman gelmedi. Zeytin, tuzlu badem, patates kızartması yiyor, tezgâhın ardındaki aynada sivil giysiler içindeki görüntüme bakıyordum. Derken, barmen çıkageldi.

v

«İstasyonun yanındaki küçük otelde kalıyorlarmış,» dedi.

«Biraz sandviçin var mı?»

«Hazırlatayım. Otelde pek kimse olmadığı için böyle şeyler yapmıyoruz.»

«Hiç kimse yok mu gerçekten.»

«Var ama tek tük.»

Sandviçler geldi, üç tane yedim, iki martini daha yuvarladım. Böylesine serin, böylesine duru bir içkiyi ömrüme içmemiştim hiç. Uygarlığın keyfini çıkartıyordum. Pek çok kırmızı şarap, zehir zıkkım kahve ve grappa içmiş, peynir ekmekle karın doyurmuştum. Şimdiyse güzel, maun kaplı, pirinç süslemelerle bezenmiş tezgâhın ve aynaların önünde, taburenin üstünde hiçbir şey düşünmeksizin oturuyordum.

Barmen savaşa ilişkin birtakım sorular sormaya kalktı.

«Kapa şu savaş konusunu,» dedim.

214

Savaş çok uzaklarda kalmıştı benim için. Savaş filan yoktu belki de. En azından burada yoktu savaş. Savaş benim için bitmişti artık, anlıyordum bunu. Ne var ki gerçekten bitmiş gibi duygular uyanmıyordu içimde. Tıpkı bir okul kaçacağı gibiydim: şimdi orada ne yapıyorlar acaba diye okulda olup bitenleri kestirmeye çalışıyordum.

Otellerine gittiğimde Catherine ile Helen Ferguson akşam yemeğindeydiler.

Koridorda durup, oturdukları masaya doğru baktım. Catherine'nin yüzü öbür yana dönmüştü. Saçlarını, yanağını, o güzelim boyunu ve omuzlarını görüyordum. Ferguson bir şeyler anlatıyordu. Ben içeri girince lafı ağzında kaldı.

«Aman tanrım,» dedi.

«Selam,» dedim.

«Ah, sen ha!» dedi Catherine.

Yüzü aydınlanmıştı. Öylesine mutluydu ki gözlerine inanamıyordu. Öptüm. Kızarıp bozardı. Masaya oturdum.

«Az değilsin ha,» dedi Ferguson. «Ne arıyorsun burada? Yemek yedin mi?»

«Hayır.»

Masaya bakan kız geldi, bana da bir tabak getirmesini söyledim. Catherine mutluluk okunan gözlerini dikmiş, durmadan bana bakıyordu.

Ferguson:

«Bu sivil kılıkla ne yapıyorsun böyle?» diye sordu.

«Bakanlar Kurulu'na girdim de...»

«Başım belaya girdi desen daha doğru olur.»

«Üzme tatlı canını, Fergy. Neşelen biraz canım!»

«Seni görünce neşe mi kalıyor insanda! Bu kızın başına ne belalar açtığını iyi biliyorum ben. Neşe meşe bırakmıyorsun insanda.»

Catherine gülümseyerek masanın altından ayağıyla dokundu bana.

«Kimse başımı belaya sokmuş değil, Fergy. Ben kendim soktum başımı belaya.»

«Bu adamı görünce bir hoş oluyorum,» dedi Fergu-

215

son. «O sinsi italyan oyunlarıyla allem etti kallem etti, ne işler açtı başına. Amerikalılar italyanlardan da betermiş.»

«iskoçlar ahlaka pek düşkündür,» dedi Catherine.

«Onu kastetmedim. İtalyanlara özgü sinsiliğinden söz etmek istedim ben.»

«Ne yani, ben sinsi miyim, Fergy?»

«Sinsisin ya! Sinsiden de betersin. Yılan gibisin. Hem de italyan üniforması giymiş bir yılan. Sırtında da kaput.»

«Şu anda italyan üniforması yok sırtımda.»

«İşte bu da sinsiliğinin başka bir örneği. Bütün yaz düşüp kalktın, gönül eğlendirdin. Kızı gebe bıraktın. Sanırım şimdi de kaçıp gideceksin.»

Catherine'e bakıp gülümsedim. O da bana gülümsedi.

«İkimiz birlikte gideceğiz,» dedi.

«Zaten al birinizi vur ötekine, aynı soydansınız,» dedi Ferguson. «Utanıyorum senden, Catherine Barkley. Sende utanma arlanma, onur monur hak getire! Sen de onun gibi sinsinin birisin.»

Catherine onun elini okşayarak:

«N'olur yapma, Fergy,» dedi. «Kırma beni. Biliyorsun ki birbirimizi seviyoruz:»

Ferguson:

«Çek elini!» dedi.

Yüzü kıpkırmızı kesilmişti.

«Sende azıcık utanma olsaydı her şey bambaşka olurdu. Allah bilir, çocuğun kaç aylık oldu, ama sen işi hâlâ şakaya vuruyorsun. Seni baştan çıkaran herif geldi diye ağzın kulaklarına varıyor. Sende ne duygu kalmış, ne utanma.»

Ferguson ağlamaya başladı. Catherine yanına gidip boynuna sarıldı. Ferguson'u yatıştırmaya çalışırken dikkat ettim ona, vücudu eskiden nasılsa yine öyleydi.

«Vız gelir, bana ne!» diye hıçkırdı Ferguson. «Ama yine de korkunç bir şey bu.» Catherine avutmaya uğraşıyordu onu:

216

«Hadi hadi, Fergy. Utanıyorum bak ama. Ağlama artık, Fergy. Ağlama sevgili Fergy»

Ferguson, hıçkırarak:

«Ağlamıyorum ki,» dedi. «Ağlamıyorum. Başına ne belalar sarıldığını görüyorum da...»

Bana baktı:

«Nefret ediyorum senden!» dedi. «Ne olursa olsun Catherine senden nefret etmemi önleyemez. Seni pis, sinsî Amerikan İtalyanı!»

Gözleri ve burnu ağlamaktan kıpkırmızı kesilmişti.

Catherine bana gülümsedi.

«Kolların benim boynuma dolanmışken gülümseme şu herife!»

«Saçmalıyorsun, Fergy.»

Ferguson:

«Biliyorum,» diye hıçkırdı. «Siz bana bakmayın. Ne dediğimi ne yaptığımı bilmiyorum. Saçmalıyorum. Farkındayım. Ama ikinizin de mutlu olmanızı istiyorum.»

«Mutluyuz biz,» dedi Catherine. «Çok hoşsun, Fergy»

Ferguson yine mızıldanmaya başladı:

«Böyle mutlu olmanı istemiyorum. Ne diye evlenmiyorsunuz? Başka bir karın yok değil mi senin?»

«Yok,» dedim.

Catherine güldü.

Ferguson:

«Hiç de gülünç değil,» dedi, «Böyle başı bağlı olan dünya kadar herif var.»

Catherine:

«Evleniriz, Fergy,» dedi. «Senin gönlün olsun diye evleniriz.»

«Benim gönlüm olsun diye değil! Sen istemelisin, can atmalısın evlenmeye.»

«Başımızı kaşıyacak zamanımız yoktu.»

«Evet. Bilmez miyim hiç! Çocuk yapacak zamanınız vardı ama!»

Yeniden ağlamaya başlayacağını sandım ama, ney-

217

se ki ağlamadı, onun yerine yine o acımasız havaya büründü:

«Artık bu gece onunla gidersin, değil mi?»

«Evet,» dedi Catherine, «beni isterse.»

«Ya ben ne olacağım?»

«Korkuyor musun yoksa burada yalnız kalmaktan?»

«Evet, korkuyorum.»

«Öyleyse seninle kalırım.»

«Hayır. Onunla git. Hemen git. Şeytan görsün ikinizin de yüzünü.»

«Yemeğimizi bitirsek iyi olur.»

«Hayır. Hemen çekip gidin.»

«Fergy, saçmalıyorsun ama.»

«Hemen çık git diyorum sana. İkiniz de basın gidin!»

«Yürü hadi gidelim bari,» dedim.

Fergy kabak tadı vermeye başlamıştı artık.

«Gitmeye can atıyorsunuz zaten. Beni yemeğin başında böyle dımdızlak bırakıp gitmeye can atıyorsunuz! Ben de İtalya göllerini göreceğim günleri iple çeker dururdum. Ama burnumdan geldi. Ah! Ah!»

Hıçkırmaya başladı. Sonra Catherine'e baktı, boğulacak gibiydi.

«Yemeğin sonuna dek kalırız,» dedi Catherine. «Kalmamı o kadar istiyorsan seni yalnız bırakmam. Tek başına bırakmam seni, Fergy.»

«Hayır hayır. Gitmeni istiyorum. Gitmenizi istiyorum.»

Gözlerini sildi:

«Abuk subuk laflar ediyorum. Kusuruma bakmayın, lütfen.»

Masaya bakan kız bütün bu ağlayıp sızlamalara pek üzülmişti. İkinci yemeği getirip de ortalığın yatışmış olduğunu görünce derin bir oh çekti.

O gece otelde, odamızdaydık... Dışarda boş, uzun bir koridor; kapının dışında ayakkabılarımız, odanın döşemesi üzerinde kalın bir halı, pencerelerde tıprırdayan yağmur; oda aydınlık, hoş, neşe dolu; sonra ışık söndürül-

218

yor, rahat bir yatak, yumuşacık çarşafklar... coşuyor insan. Evimize dönmüşüz gibi bir duyguya kapılıyoruz. Yalnız değiliz artık. Geceyarısı uyanıp da

birbirimizi yanı-başımızda bulmamız, onun ya da benim bir yere gitmediğimizi anlamamız... Bunların dışında her şey gerçek dışıydı, düştü. Yorulunca uykuya dalıyorduk. Birimiz uyandığında öbürünü uyandırıyor, yalnız bırakmıyorduk birbirimizi böylece. Bir erkek çoğu zaman yalnız kalmak ister, kız da yalnız kalmak ister. Birbirlerini seviyorlarsa bu duygu karşılıklı kıskançlığa yol açar. Ama sözcüğün tam anlamıyla bu tür duygulara hiç kapılmadık biz. Birlikteyken yalnız hissediyorduk kendimizi. Başkalarına karşı yalnızdık. İlk kez geliyordu başıma böyle bir şey. Nice kızla birlikte olmuş ve kendimi yalnız hissetmişim. İnsanın kendini yapayalnız hissettiği bir durumdu bu. Oysa biz ikimiz birlikteyken asla yalnız değildik ve hiçbir şeyden korkmu-yorduk. Gecenin gündüze benzemediğini bilirim. Her şey bambaşkadır, gece olan şeyler gündüz açıklanamaz. O şeyler gündüz yok olur çünkü. Ve gece, yalnız kimseler için korkunçtur, geceyle birlikte yalnızlıkları başlar çünkü. Oysa Catherine'le birlikteyken gece ile gündüz arasında bir başkalık yoktu, dahası gece çok iyi bir zaman parçası olup çıkıyordu onun yanında. Eğer insanlar dünyaya böylesine bir yüreklilik getire-biliyorsa, dünya eğitip yola getirmek için öldürmek zorunda kalır onları, öldürür de. Dünya herkesin kolunu kanadını kırar. Daha sonraları, kolu kanadı kırılan kimseler, kırık yanlarıyla daha da güçlü olmasını bilirler. Ama dünya,, kolunu kanadını kıramadıklarını öldürür. Çok iyileri, çok anlayışlıları ve çok yürekli olanları hiç bakmadan öldürür. Bunlardan hiçbiri değilseniz, hiç kuşkunuz olmasın sizi de öldürecektir. Ama şimdilik acelesi yoktur, zamanı değildir henüz.

Bugünmüş gibi anımsıyorum sabahleyin uyanışımızı. Catherine uyuyordu. Güneşin ışıkları pencereden içeri süzülüyordu. Yağmur durmuştu. Yataktan kalktım, pen-219

cereye gittim. Aşağıdaki bahçe çıplak ama alabildiğine derli toplu ve bakımlıydı. Çakıltaşı döşeli yollar, ağaçlar, göl kıyısındaki taş duvar, ardında dağlar yükselen günlük güneşlik göl... Pencerenin önünde durmuş, dışarı bakıyordum. Arkamı dönüp baktım: Catherine uyanmış, beni. seyrediyordu.

«Nasılsın, sevgilim?» dedi. «Ne güzel bir gün değil mi?»

«Sen nasılsın?»

«Çok iyi. Nefis bir gece geçirdik.»

«Kahvaltı ister misin?»

İstiyordu. Ben de istiyordum. Pencereden süzülen kasım güneşinin ışıkları altında, kucağıma koyduğum tepside birlikte yaptık kahvaltımızı.

«Gazete istemiyor musun? Hastanedeyken gazetesiz yapamazdın.»

«Hayır,» dedim, «gazete mazete istemiyorum artık.»

«Haberleri bile okumayı istemeyecek kadar kötü mü gitti savaş?»

«Savaşa ilişkin hiçbir şey okumak istemiyorum.»

«Senin yanında olmak, başından geçenleri birlikte yaşamak isterdim.»

«Kafamı toplayınca anlatırım sana.»

«İyi ama seni böyle üniformasız görürlerse tutukla-mazlarmı?»

«Bakarsın kurşuna bile dizerler.» . «Öyleyse burada kalmayalım. Çıkıp gidelim bu ülkeden.»

«Ben de öyle diyordum.»

«Gitmeliyiz. Anlamsız rastlantılara bel bağlamamalısın sevgilim. Anlatsana bana, Mestre'den Milano'ya nasıl geldin?»

«Trenle. O zaman subay üniformam vardı sırtımda.»

«Tehlikede değil miydin o sırada?»

«Pek sayılmaz. Eski bir yol kâğıdı vardı elimde. Mestre'deyken üstündeki tarihi düzelttim.»

«Burada her an tutuklanabilirsin sevgilim. Dayana-220

mam buna. Saçmalık olur bu. Seni tutuklayıp götürürler-se ben ne olurum sonra?»

«İyisi mi düşünmeyelim. Düşüne düşüne yoruludum.»

«Tutuklamaya gelirlerse ne yapacaksın?»

«Kurşun yağmuruna tutarım onları.»

«Ne kadar çılgınsın görüyorsun ya? Buradan ayrılıncaya dek otelden dışarı adım attırmayacağım sana.»

«Nereye gideceğiz ki?»

«N/olur umutsuz olma sevgilim. Nereye istersen oraya gideriz. Ama yeter ki bir an önce gidebileceğimiz bir yer bul ne olur.»

«İsviçre bu gölün ötesinde kalıyor. Oraya gidebiliriz.»

«Çok güzel olur.»

Dışarda gökyüzü bulutlanıyor, göl kararıyordu.

«Böyle suçlular gibi uzun süre kaçak yaşamak zorunda kalmak istemem,» dedim.

«Öyle söyleme sevgilim. Suçlular gibi yaşadığın şunun şurasında daha ne kadar oldu ki. Hem biz asla suçlu yaşamı sürmeyeceğiz. Çok mutlu bir ömür süreceğiz.»

«Kendimi suçlu buluyorum. Ordudan kaçtım.»

«Lütfen böyle saçma konuşma sevgilim. Ordudan kaçmak denmez ki buna. Hem ordu dediğin de İtalyan ordusu.»

Güldüm.

«Çok tatlı bir kızsın. Gel yatalım hadi. Yatak iyi geliyor bana.»

Az sonra Catherine:

«Şimdi kendini suçlu bulmuyorsun, değil mi?» diye sordu.

«Hayır,» dedim. «Seninle birlikteyken bulmuyorum.»

«Öyle çılgın bir çocuksun ki,» dedi. «Ama ben sana göz kulak olmasını bilirim. Sabahları kendimi hiç de rahatsız hissetmiyorum, ne iyi değil mi sevgilim?»

221

«Harikulade.»

«Eşsiz bir karın var da sen farkında değilsin. Ama umurumda değil...

Tutuklayamayacakları bir yere götüreceğim seni, gül gibi yaşayıp gideceğiz orada.»

«Hemen gidelim oraya.»

«Gidelim sevgilim. İstedığın zaman istediğin yere gitmeye hazırım.»

«Hiçbir şey düşünmeyelim artık.»

«Peki canım.»

OTUZBEŞİNCİ BÖLÜM

Catherine, göl boyunca yürüyerek küçük otele, Fer-guson'u görmeye gitti; ben de barda oturup gazeteleri okudum. İçki salonunda rahat deri koltuklar vardı, bunlardan birine oturdum, barmen gelinceye dek gazetelere göz gezdirdim. Ordu Tagliamento'da tutunamamış, Pia-ve'ye doğru geri çekiliyordu. Piave'yi anımsıyordum. Cepheye giden demiryolu San Dona yakınlarında Piave'-den geçmişti. Derin ve daracık bir boğazdı burası. Aşağılara doğru sivrisineklerin cirit attığı bataklıklar ve kanallar bulunuyordu. Bir iki de villa vardı. Bir keresinde, savaş öncesinde, Cortina D'Ampezzo'ya giderken bu yamaçlarda saatlerce taban tepmiştik. Yukardan bakıldığında kayaların gölgelediği sıgı gölcükler ve düzlüklerle, gürül gürül akan bir alabalık deresini andırırdı. Irmağın ötesinde yol Cadore'ye sapardı. Tepede bulunan ordunun buradan aşağı nasıl ineceğini merak ediyordum.

Barmen içeri girdi.

«Kont Greffi sizi soruyordu,» dedi.

«Kim?»

«Kont Greffi. Hani ilk gelişinizde burada yaşlı bir adam vardı ya, o işte.»

«O burada mı?»

«Evet. Yeğeniyle birlikteler. Burada olduğunuzu söyledim. Sizinle bilardo oynamak istiyormuş.»

222

«Şimdi nerede?»

«Yürüyüşe çıktı.»

«Nasıl, iyi mi bari?»

«Eskisinden daha dinç. Dün akşam yemekten önce üç kadeh şampanya kokteyli yuvarladı.»

«Bilardoda nasıl?»

«Çok usta. Beni yendi. Sizin burada bulunduğunuzu söyleyince pek sevindi. Burada bilardo oynayacak kimse bulamıyor.»

Doksan dört yaşındaydı Kont Greffi. Metternich'in çağdaşıydı. Ak saçlı, beyaz bıyıklı, babacan bir ihtiyarcıktı. Avusturya ve İtalya'da diplomatik görevlerde bulunmuştu. Onun doğum günü partileri Milano'da büyük bir toplumsal olay

sayılırdı. Bu gidişle yüz yaşına dek yaşayacağına benzerdi. Doksan dört yıllık yaşına göre pek ustaca, rahat ve kıvrak bir bilardo oynayışı vardı. Yine böyle bir mevsim sonu Stresa'da bulunduğum sırada, onunla bilardo oynamış, bir yandan da şampanya içmiştik. Hem içip hem bilardo oynamak pek eğlenceli gelmişti bana. Bana on beş sayı avans vermesine karşın yüz sayıyla oyunu kazanmıştı.

«Burada olduğunu daha önce neden söylemedin?»

«Unuttum.»

«Başka kimler var?»

«Tanıdığınız kimse yok. Zaten topu topu altı kişi var.»

«Yapacak bir işin var mı şimdi?»

«Yok.»

«Hadi öyleyse balığa çıkalım.»

«Yalnızca bir saatliğine gelebilirim.»

«Oldu. Oltaları getir bakalım.»

Barmen sırtına bir ceket geçirdi. Çıktık. Aşağı indik, bir kayığa bindik. Ben küreklere asılırken barmen kayığın aynalığına oturdu; ucunda ağırlık bulunan kabaralı oltayı göl alabalığı yakalamak üzere suya saldı. Kıyı boyunca gidiyorduk. Barmen oltayı elinde tutuyor, arasına çekip bırakıyordu. Gölden bakıldığında ıssız bir kenti andırıyordu Stresa. Sıra sıra uzanan çıplak ağaçlar, büyük oteller

223

ve kapalı villalar göze çarpıyordu. İsola Bella'ya doğru küreklere asıldım, duvarlara yaklaştım, burada sular birdenbire derinleşiyordu. Su içindeki duvarın kırılarak inişi görülebiliyordu. Sonra yukarılara, balıkçı adasına yöneldim. Güneş şimdi bir bulut kümesinin ardında kalmıştı; su karanlık, pürüzsüz ve çok soğuktu. Balıklar yukarı doğru geldikçe durgun su yüzeyinde halkalar belirliyordu. Ne var ki oltaya balık malık vurmadı hiç. Balıkçı adasına, sandalların çekili olduğu ve balıkçıların ağlarını yamadıkları yere yanaştım.

«Bir şeyler içelim mi?»

«İçelim.»

Kayığı taş iskeleyle çektim, barmen oltayı çekti, topladıktan sonra kayığın içine bıraktı, makarayı da bir kıyıya taktı. Dışarı atladım, kayığı bağladım. Küçük bir kahveye girdik, çıplak tahta masanın başına oturduk. Vermut söyledik.

«Küreklere asılmaktan yorulunuz mu?»

«Hayır.»

«Dönerken ben çekerim,» dedi.

«Oltayı siz tutun, bakarsınız kismetimiz açılıverir.»

«Oldu.»

«Söylesenize, nasıl gidiyor şu savaş?»

«Berbat.»

«Beni askere alacaklarını sanmam. Kont Greffi gibi yaşlıyım ben.»

«Belki de alırlar.»

«Gelecek yıl çağıracaklarınıs bizim kurayı. Ama ben gitmeyeceğim.»

«Gitmeyip de ne yapacaksın?»

«Alıp başımı gideceğim bu ülkeden. Savaşa gitmem. İlk askerliğimde Habeşistan'da, Nix'de savaştım. Siz niçin katıldınız savaşa?»

«Bilmiyorum. Aptallık etmişim işte.»

«Bir vermut daha için.»

«Peki.»

Dönüşte kürekleri barmen çekti. Stresa'nın arkasından gölün üst ucuna doğru ilerledik, sonra kıyı boyunu iz-

224

leyerek aşağı indik. Gergin olta benim elimdeydi, uzaktaki ıssız kumsala ve kasım ayının durgun sularına bakarken, makaranın bir adardamar gibi zonk zonk yaparak dönüşünü duyuyordum. Barmen geniş aralarla çalakürek gidiyordu. Kayığın her öne atılışında olta sarsılıyordu. Bir ara titredi, gerildi, hemen çektim. Alabalığın canlı ağırlığını duyuyordum. Derken olta gevşeyiverdi, boşaldı.

Kaçırmıştım balığı.

«Büyük bir şey miydi?»

«Koskocaman hem de.»

«Bir gün tek başıma balığa çıkmıştım, oltayı dişlerimin arasına kıstırmıştım. Derken balık bir vuruş vurdu ki, az kalsın tüm dişlerim önüme dökülecekti.»
«En iyisi bacağına bağlayacaksın,» dedim. «Hem balığın vurduğunu duyarsın hem de dişlerinden olmazsın.»

Elimi suya daldırdım. Buz gibiydi. Otelin karşısına gelmiştik nerdeyse.
«İşbaşı etsem iyi olur,» dedi barmen. «Saat on birde orada bulunmalıyım. L'heure du cocktail.» (*)

«Peki.»

Oltayı çektim. İki ucu çentikli bir çubuğa sardım. Barmen kayığı taş duvardaki küçük bir iskeleye aborda etti. Zincirini takarak kilitledi.

«İstediğiniz zaman anahtarını size veririm,» dedi.

«Sağol.»

Otele gittik, içki salonuna girdik. Sabah sabah daha fazla içki içmek istemedim, odama çıktım. Hizmetçi kadın odayı daha yeni derleyip toparlamıştı. Catherine henüz gelmemişti. Yatağa uzandım, hiçbir şey düşünmemeye çalıştım.

Catherine gelince ortalık yine güllük gülistanlık görünmeye başladı gözüme.

Dediğine göre Ferguson aşağıdaydı. Öğle yemeğine gelmişmiş.

Catherine:

«Kızmayacağını biliyordum,» dedi.

«Ya ne demeysin,» dedim.

(*) Kokteyl saati. Silâhlara Veda / F. 15

225

«Nen var sevgilim?»

«Bilmiyorum.»

«Ben biliyorum. Yapacak bir şeyin yok. Bir ben varım yanında, ben de bırakıp gittim.»

«Doğru.»

«Kusura bakma, sevgilim. Biliyorum, insanın böyle birdenbire işsiz güçsüz kalması korkunç bir şey.»

«Oldum olası yaşamım dopdolu geçirdi benim,» dedim. «Oysa şimdi sen de yanımda olmayınca dünyada hiçbir şeyim kalmıyor.»

«Ama hep seninle olacağım. Topu topu iki saatliğine gitmiştim. Yapabileceğin hiçbir şey yok mu?»

«Barmenle balık avına çıktık.»

«Eğlendin mi bari?»

«Eh işte.»

«Ben burada yokken beni düşünme.»

«Cepheleyen öyle yapmıştım zaten. Ama o zaman yapılacak işler vardı.»

Catherine:

«Othello'nun yapılacak işi kalmayınca,» diye alay etti.

«Otello zenciydi,» dedim. «Hem sonra kıskanç filan değilim ben. Öyle âşığı ki sana, başka hiçbir şey yok benim için.»

«Uslu bir çocuk ol, Ferguson'a iyi davran emi?»

«Bana sövüp saymadığı sürece Ferguson'a iyi dav-ranmışımdırhep.»

«N'olur nazik ol ona karşı. Düşünsene, bizim ne çok şeyimiz var, oysa onun hiçbir şeyi yok.»

«Hiç sanmam ki bizde olan şeyleri istesin.»

«Akıllı bir çocuksun ama yine de bilmediğin çok şey var.»

«İyi davranacağım ona karşı.»

«Biliyorum bunu. Çok şeker seysin.»

«Yemekten sonra çok kalmaz, değil mi?»

«Yo. Onu atlatmasını bilirim ben.»

«Sonra çıkar yine buraya geliriz.»

«Elbette. Başka ne yapmak niyetindeyim sanıyorsun?»

226

Ferguson'ula yemek yemek üzere aşağı indik. Ferguson otelin ve yemek salonunun görkemli görünüşüne bayılmıştı. İki şişe beyaz capri şarabıyla güzel bir öğle yemeği yedik. Derken Kont Greffi girdi yemek salonuna, kibarca selamladı bizi. Benim büyükanne mi andıran yeğeni de yanıdaydı. Catherine ile Ferguson'a Kont Gref-fi'den söz ettim. Ferguson'un pek ilgisini çekti bu konu. Otel oldukça büyük, geniş ve boştu. Ama yemeklerin tadına diyecek yoktu, şarabı ise nefisti.

şarap hepimizi ne-şelendirmişti. Catherine'in kendini daha neşeli hissetmesine gerek yoktu. Zaten çok mutluydu. Ferguson zevkten dört köşe olmuştu nerdeyse. Benim de keyfim yerindeydi doğrusu. Yemekten sonra Ferguson oteline döndü, yemek sonrasında azıcık yatıp uzanmak gibi bir alışkanlığı olduğunu söyledi. Öğleden sonra kapı çalındı.

«Kim o?»

«Kont Greffi kendisiyle bilardo oynayıp oynamayacağınızı öğrenmek istiyor da...» Saatime baktım. Çıkarıp yastığın altına koymuştum.

Catherine:

«Gitmesen olmaz mı, sevgilim?» diye fısıldadı.

«Sanırım, gitsem daha iyi olur,» dedim.

Saat dördü çeyrek geçiyordu. Yüksek sesle:

«Kont Greffi'ye söyle, saat beşte bilardo salonunda olacağım,» dedim.

Beşe çeyrek kala Catherine'i öperek hoşça kal dedim. Giyinmek üzere banyo dairesine girdim. Kravatımı bağlarken sivil giysiler içindeki görünüşümü pek acaip buluyordum. Unutmayayım da birkaç çorapla bir iki gömlek alayım dedim kendi kendime.

«Çok kalacak mısın?» diye sordu Catherine.

Yataktayken pek sevimli bir görünüşü vardı.

«Saç fırçamı uzatır mısın?»

Saçlarını tarayışına baktım. Başını yan tutuyor, tüm saçlar hep o yana dökülüyordu. Dışarısı karanlıktı, yatağın başucundaki lamba saçlarını, boynunu ve omuzlarını aydınlatıyordu. Yanına gidip öptüm onu, fırçayı tutan elini

227 yakaladım, başı yastığa gömüldü yeniden. Boynuna ve omuzlarına öpücükler yağdırdım. Onu öylesine seviyordum ki elim ayağım kesiliyordu.

«Gitmek gelmiyor içimden.»

«Gitmeni ben de istemiyorum.»

«Gitmem öyleyse.»

«Yo yo, git. Biraz kalır, yine geri gelirsin.»

«Yemeği burada yeriz.»

«Çabuk git ve hemen dön.»

Kont Greffi'yi bilardo salonunda buldum. Beni beklerken el alıştırmaları yapıyordu. Bilardo masasına dökülen ışığın altında bir deri bir kemik görünüyordu. Az ötedeki iskambil masasının üstünde gümüş bir buz kovası vardı; buzların içinde iki şampanya şişesinin boyunlarıyla mantarları görülüyordu. Masaya yöneldim. Kont Greffi doğruldu ve bana doğru yürüdü. Elini uzattı:

«Sizi burada görmek ne büyük bir zevk,» dedi. «Lütfedip benimle bilardo oynamaya gelmeniz büyük nezaket.»

«Asıl sizin beni çağırmanız büyük nezaket.»

«İyileştiniz mi? Isonoza'da yaralanmışsınız, öyle söylediler. Umarım iyisinizdir?»

«İyiyim. Siz nasılsınız?»

«Oh, ben oldum bittim iyiyimdir. Yalnız, yaşılanıyorum. Yaşlılık yavaş yavaş kendini göstermeye başladı artık.»

«İnanmam.»

«Evet öyle. Bu belirtilerden birini söyleyeyim mi? Örneğin italyanca konuşmak daha kolayıma geliyor şimdi. Kendimi sıkıyorum ama bir parça yorulunca bir de bakıyorum ki italyanca konuşmak daha kolayıma geliyor. İşte o zaman anlıyorum yaşlandığımı.»

«İtalyanca konuşabiliriz. Aslında ben de yorgunum.»

«Yo, yorgun olduğunuz zaman İngilizce konuşmak size daha kolay gelecektir.»

«Amerikanca.»

«Evet, Amerikanca. Lütfen Amerikanca konuşun. Çok hoş bir dil.»

228

«Amerikalı yüzü gördüğüm yok hemen hemen.»

«Onları özleyecek olmalısınız. Yurttaşlarını özleyecek insan, en çok da ülkesinin kadınlarını... Başımdan geçmiştir, iyi bilirim. Oynamak mıyız? Yoksa çok mu yorgunsunuz?»

«Pek o kadar yorgun sayılmam. Şaka olsun diye söyledim. Ne kadar avans veriyorsunuz bana?»

«Görüşmeyeli epey oynadınız mı bari,»

«Yo, hiç oynamadım.»

«Çok iyi oynuyorsunuz. Yüze on, ne dersiniz?»

«Koltuklarımı kabartıyorsunuz.»

«On beş?»

«Bu iyi ama ne olursa olsun yeneceksiniz beni.»

«Bir şeyine mi oynayalım? Siz hep bir şeyine oynamak isterdiniz.»

«Bence iyi olur.»

«Hay hay. Açıktan on sekiz sayı veriyorum size. Her sayı bir frank.»

Kont çok ustaca oynuyordu bilardoyu. Avansla birlikte ben elli dörtteyken o elli sayı yapmıştı. Kont Greffi duvardaki zile basarak barmeni çağırdı.

«Şişenin birini açın, lütfen,» dedi.

Sonra bana döndü:

«Birer kadeh yuvarlayalım bakalım.»

Şarap buz gibiydi, güzeldi.

«İtalyanca konuşalım mı? Kusura bakmazsanız tabii? Şimdi benim en büyük kusurum bu.»

Bir yandan oynuyor, bir yandan da şarabımızı yudumlayarak italyanca konuşuyorduk. Pek az konuşuyorduk ama. Kendimizi oyuna vermiştik. Kont Greffi yüzüncü sayıyı yaptı. Açıktan onca sayım olmasına karşın ben topu topu doksan dört sayı yapabilmişim. Gülümseyerek omuzuma pat pat vurdu.

«Şimdi öbür şişeyi de devirelim. Siz bana savaştan söz edersiniz.»

Oturmamı bekledi.

«Başka bir konuda konuşsak daha iyi,» dedim.

«Savaştan söz etmek istemiyor musunuz? Hay hay. Peki, neler okuyorsunuz?»

229

«Hiç,» dedim. «Korkarım hoşbeş edilecek bir arkadaş değilim.»

«Hiç bile değil. Ama kitap okumalıydınız.»

«Savaş döneminde neler yazıldı ki?»

«Barbusse adlı bir Fransızın Le Feu'sü (*) var. Sonra, Mr. Britling sees through it var. .(**)

«Mr. Britling'in bir şey gördüğü filan yok.»

«Ne?»

«Her şeyi göremez diyorum. Bu kitaplar hastanede vardı.»

«Okudunuz demek?» | «Okudum ama dişe dokunur bir şey değil.»

«Bence Mr. Britling orta sınıf İngiliz halkının ruhunu iyi yansıtıyor.»

«Ruha aklım ermez pek.»

«Zavallı delikanlı. Ruhun ne olduğunu hiçbirimiz bilmiyoruz zaten, inancınız var mı bari?»

«Geceleri.»

Kont Greffi gülümsedi, bardağını parmakları arasında döndürdü.

«Yaşımı başımı aldıkça daha dindar olacağımı sanıyordum ama olmadım işte,» dedi.

«Çok yazık.»

«Öldükten sonra yaşamak ister miydiniz?» diye sordum.

O anda dank etti kafama: Ölümden söz açmakla aptallık edip çam devirmiştik. Ne var ki Kont Greffi aldırış etmedi buna.

«Süreceğim yaşantıya bağlı,» dedi. «Güzel şeydir bu dünyada yaşamak. Sonsuza dek yaşamak isterdim.»

Gülümsedi:

«Neredeyse o kadar yaşadım desem yeridir hani.»

Rahat deri koltuklara gömülmüş, oturuyorduk. Buz kovanın içinde şampanya şişeleri, bardaklarımız da ikimizin arasındaki masada duruyordu.

«Eğer siz de benim yaşadığım kadar yaşayacak olursanız birçok şey size de garip gelir.»

1

(*) Ateş

(**) H. G. Wells'in yapıtı.

230

«Hiç göstermiyorsunuz aslında.»

«Yaşlanan bedendir. Kimi zaman parmağım bir tebeşir parçası gibi kırılıverecek diye ödüm kopuyor. Ama ruh, o ne yaşlanıyor ne de uslanıyor.»

«Akıllısiniz.»

«Yo yo, yaşlılar akıllı olur derler ya bakmayın siz, kocaman bir yalandır o. Yaşlanmakla akıllanmaz insan. Olsa olsa ayaklarını daha denk alıp önlemi elden bırakmazlar, o kadar.»

«Belki de akıllılık dediğimiz şeyin ta kendisidir bu.»

«Hiç de çekici yanı olmayan bir akıllılık bu. En çok neye değer verirsiniz?»

«Sevdiğim insana.»

«Ben de aynı görüşteyim. Ama akıllılık değildir bu. Yaşama değer verir misiniz?»

«Evet.»

«Ben de. Ondan gayrı hiçbir şeyim yok çünkü. Doğum günü partilerim de öyle.»

Güldü:

«Sanırım siz benden daha akıllısiniz. Doğum,günü partileri vermiyorsunuz.»

Şaraplarımızı içtik.

«Savaş konusunda ne düşünüyorsunuz?» diye sordum.

«Aptallığın daniskası.»

«Kim kazanacak?»

«İtalya.»

«Neden?»

«Daha genç bir ulus da ondan.»

«Savaşı genç uluslar mı kazanır hep?»

«Bir süre için kazanabilirler.»

«Sonra ne olurlar?»

«Sonra onlar da yaşlı bir ulus olup çıkarlar.»

«Birde akıllı olmadığınızı söylüyorsunuz.»

«Bu akıllılık değildir, sevgili delikanlı. Alayın ta kendisidir.»

«Bana pek akıllıca geldi.»

«Pek değil... İşin öbür yanından da örnekler verebi-

231

lirim size. Ama ferla bir şey değil. Şampanyayı bitirdik mi?»

«Hemen hemen.»

«Biraz daha içelim mi? Sonra gidip giyinmeliyim.»

«Artık içmesek daha iyi olur.»

«İçmek istemediğinizden emin misiniz?»

«Evet.»

Ayağa kalktı:

«Dilerim çok talihli, çok mutlu, çok ama çok sağlıklı olursunuz.»

«Teşekkürler. Ben de sonsuz ömürler dilerim.»

«Teşekkür ederim. Yaşadığım kadar yaşadım. Eğer bir gün dindar biri olup çıkarsanız ve ben de ölmüşsem, dua edin benim için. Birçok eş dosttan bunu yapmalarını istiyorum hep. Kendim dindar olurum diyordum ya olmadı gitti işte.»

Bana öyle geliyordu ki bunu söylerken acı acı gü-lümsemişti, ama yine de pek emin değilim. Öylesine yaşlı, yüzü öylesine buruştu ki gülerken tüm

kırıksıklıklar birbirine karışıyor, çizgilerin anlamı belirsizleşti-yordu.

«Dindar oluveririm bakarsınız,» dedim. «Her neyse, o zaman sizin için dua ederim.»

«Her zaman dindar olmayı ummuşumdur. Bizim ai-ledekiler hep dindar kişiler olarak öldüler. Ben olamıyorum nedense.»

«Daha çok erken.»

«Belki de çok geç. Belki de dinsel duygularımı körelttim.»

«Böyle duygulara yalnız geceleyin kapılırım.»

«Öyleyse âşıksınız siz. Unutmayın ki bu da dinsel bir duygudur.»

«Öyle mi dersiniz?»

«Hiç kuşkunuz olmasın.»

Masaya doğru bir adım attı:

«Bilardo oynamakla gösterdiğiniz incelikten ötürü teşekkür ederim.»

«Bu benim için büyük bir zevkti.»

«Yukarı birlikte çıkalım.»

232

OTUZALTINCI BÖLÜM

O gece fırtına patlak verdi, yağmurun pencere camlarını kamçılayışını işiterek uyandım. Açık pencereden yağmur suları doluyordu içeri. Derken biri kapıyı

çalıldı. Catherine'i uyandırmamak için usul usul gidip kapıyı açtım. Barmen duruyordu karşımda. Sırtına bir pardösü geçirmişti, sırılsıklam şapkasını eline almıştı.

«Konuşabilir miyiz, Tenente?»

«Ne oldu?»

«Çok önemli bir sorun çıktı da...»

Ortalığa şöyle bir göz gezdirdim. Oda karanlıktı. Pencereden içeri sızan sular döşemeyi ıslatmıştı.

«İçeri gel,» dedim.

Koluna girerek barmeni banyo dairesine götürdüm. Kapıyı kilitleyip ışığı yaktım. Küvetin kıyısına iliştim.

«Ne var, Emilio? Başın derde mi girdi yoksa?» diye sordum.

«Hayır, Tenente, başı dertte olan ben değil sizsiniz.»

«Bak sen!»

«Sabahleyin sizi tutuklayacaklar.»

«Öyle mi?»

«Size söylemeye geldim. Kente inmiştim, kahvede konuşurlarken kulağıma çalındı.»

«Anlıyorum.»

Islak pardesüsü ve elindeki şapkayla oracıkta öylece durmuş, hiçbir şey söylemiyordu.

«Ne diye tutuklayacaklarmış beni?»

«Savaşa ilişkin bir şeyden ötürü.»

«Neymiş biliyor musun?»

«Hayır. Yalnız, burada daha önce subay olarak bulunduğunuzu ve şimdi sivil kılıkla gezdiğinizizi biliyorlar. Şu geri çekilme olayından sonra önlerine geleni tutukluyor-lar.»

Bir an düşünüp taşındım.

«Ne zaman gelirler beni tutuklamaya?»

«Sabahleyin. Ama saatini bilmiyorum.»

«Ne yapayım dersin?»

233

Şapkasını lavaboya bıraktı, öylesine ıslaktı ki yere şıpır şıpır su damlıyordu.

«Korkacak bir şeyiniz yoksa tutuklanmak mesele değildir. Ama ne de olsa kötü bir şeydir. Hele hele böyle bir zamanda...»

«Tutuklanmak istemiyorum.»

«İsviçre'ye gidin öyleyse.»

«Nasıl?»

«Benim sandalla.»

«İyi ama fırtına var,» dedim.

«Fırtına geçer. Hava bozuk ama boş verin.»

«Peki ne zaman gidebiliriz?»

«Hemen şimdi. Bakarsınız sabahın köründe çıkıp geliverirler.»

«Bavullarımız ne olacak?»

«Toplayın. Bayana da söyleyin hazırlansın. Bavullara ben bakarım.»

«Nerede olacaksın sen?»

«Burada beklerim. Koridorda kimsenin gözüne çarpmak istemem.»

Kapıyı açtım, arkamdan kapadım, yatak odasına geçtim. Catherine uyanmıştı.

«Ne oldu, sevgilim?»

«Bir şey yok, Cat,» dedim, «hemen şimdi hazırlanıp sandalla İsviçre'ye gitmek ister miydin?»

«Sen ister misin?»

«Hayır,» dedim. «Aslında yeniden yatağa girmek isterdim.»

«Ne var n'olmuş kuzum?»

«Barmen sabahleyin beni tutuklayacaklarını söylüyor.»

«Deli mi bu adam?»

«Hayır.»

«Öyleyse elini çabuk tut sevgilim. Bir an önce giyinip yola çıkalım.»

Yatağın kıyısına oturdu:

«Barmen banyoda mı şimdi?»

«Yıkanmayayım öyleyse. Lütfen arkanı dön sevgilim, şimdi giyinirim.»

234

Geceliğini çıkarırken bembeyaz sırtını gördüm. Sonra başımı başka yana çevirdim, öyle istemişti çünkü. Karnı büyümeye başlamıştı. Görmemi istemiyordu. Yağmurun pencerelerdeki tıptırtısına kulak vererek giyindim. Çantama koyacak pek fazla öteberim yoktu.

«Sana gerekiyorsa çantam boş yer var, Cat,» dedim.

«Her şeyimi topladım sayılır,» dedi. «Kusura bakma sevgilim çok aptalım, ama şu barmen ne diye banyoda pinekliyor öyle?»

«Hişşt... Bavullarımızı alıp götürmek için bekliyor.»

«Çok iyi bir insan desene.»

«Eski bir dosttur,» dedim. «Bir ara ona pipo tütünü gönderecek olmuştum da...»

Açık pencereden gecenin karanlığına bir göz attım. Gölü göremiyordum. Karanlık ve yağmurdan başka bir şey görünmüyordu. Rüzgâr şimdi biraz daha hafiflemişti.

«Ben hazırım, sevgilim,» dedi Catherine.

«Peki.»

Banyonun kıpısına gittim:

«Çantalar tamam, Emilio,» diye seslendim.

Barmen iki çantayı da aldı.

«Yardımanız için çok teşekkür ederiz,» dedi Catherine.

«Bir şey değil, hamfendi,» dedi barmen. «Kendi başımı belaya sokmadan size seve seve yardımcı olurum.»

Bana döndü:

«Dinleyin,» dedi, «ben çantaları alıp arka merdivenden indiririm, kayığa yerleştiririm. Siz de sanki gezintiye çıkıyormuşsunuz gibi yapar oraya gelirsiniz.»

«Bu gece de tam gezintiye çıkılacak bir hava var ya,» dedi Catherine.

«Gerçekten de berbat bir hava.»

«İyi ki şemsiyem var,» dedi Catherine.

Koridoru geçip halı döşeli merdivenlerden indik. Kapıcı merdivenin alt başındaki masada oturuyordu. Bizi görünce afallar gibi oldu.

«Dışarı mı çıkıyorsunuz, efendim?»

235

«Evet,» dedim. «Fırtınada gölü seyredeceğiz.»

«Böyle şemsiyesiz mi efendim?»

«Evet,» dedim. «Bu pardösü su geçirmez.»

Pardösüme şöyle bir baktı, gözü tutmamıştı hiç.

«İyişi mi ben size bir şemsiye getireyim, efendim,» dedi.

Gitti, büyücek bir şemsiyeyle geri döndü.

«Biraz büyük ama efendim,» dedi.

On liretlik bir banknot uzattım.

«Ah, pek cömertsiniz efendim. Çok teşekkür ederim,» dedi.

Kapıyı açtı, dışarı, yağmura çıktık. Kapıcı Catherh ne'e gülümsedi, o da ona gülümsedi.

«Fırtınalı havada fazla kalmayın,» dedi kapıcı, «sırılsıklam olursunuz.»

Otelin ikinci kapıcısıydı, İngilizcenin kafasını gözünü yarararak konuşuyordu.

«Hemen döneriz,» dedim.

Dev şemsiyenin altında yoldan aşağı yürüdük, karanlık, ıslak bahçelerden geçip yola çıktık. Rüzgâr sahilden göle doğru esiyordu. Yağmurla karışık soğuk bir kasım rüzgârıydı bu. Dağlara kar yağmıştı belli ki. Rıhtım boyundaki iskelelere zincirle bağlanmış sandalları geçtik. Barmenin sandalının bulunduğu yere geldik. Taş rıhtımı yalayan sular kapkara görünüyordu. Barmen ağaçların arasından çıktı.

«Bavullarınız kayıkta,» dedi.

«Kayığın parasını vereyim,» dedim.

«Ne kadar paranız var ki?»

«Çok sayılmaz.»

«Parayı sonra yollarsanız da olur. Zararı yok.»

«Ne kadar?»

«Ne kadar isterseniz o kadar gönderin.»

«Söyle de ona göre.»

«İsviçre'ye kazasız belasız geçebilirsiniz beş yüz frank gönderin.

Kurtulduğunuzda ağır gelmez bu para size.»

«Peki.»

«Bunlarda sandviç.»

Bir paket uzattı.

«Bulup buluşturabildiğim bu kadar. Hepsi bu pakette. Bu da bir şişe konyak, şu da bir şişe şarap.»

Verdiklerini kendi çantama koydum.

«Bunların parasını vereyim bari.»

«Peki, elli liret verin bakalım.»

Verdim.

«Konyak nefisdir,» dedi, «çekinmeden verebilirsiniz hanımınıza. Bayan sandala binse iyi olur.»

Taş rıhtımın yanında inip kalkan kayığı tuttu, ben de Catherine'in binmesine yardım ettim. Arka tarafa oturdu, pejerinine sarındı.

«Nereye gideceğinizi biliyor musunuz?»

«Gölün yukarı tarafına.»

«Ne kadar gideceğinizi de biliyor musunuz?»

«Luino'yu geçeceğim.»

«Luino'yu, Cannero'yu, Cannobio'yu, Tranzano'yu geçeceksiniz. Ne zaman ki Brissago'ya geldiniz, anlayın ki İsviçre'desiniz. Monte Tamara'yı da geçeceksiniz.»

«Saat kaç?» diye sordu Catherine.

«Daha on bir,» dedim.

«Durmadan kürek çekerseniz sabahın yedisinde oradasınız.»

«O kadar uzak mı?»

«Otuz beş kilometre.»

«Nasıl gideceğiz? Bu yağmurda pusula gerek.»

«Hayır. İsola Bella'ya doğru kürek çekin. Sonra isola Madre'nin arkasından rüzgâr doğrultusunu tutturun. Rüzgâr sizi Pallanza'ya götürecektir. Işıklarını görürsünüz. Ondan sonra da kıyı boyunca ilerlersiniz.»

«Ya rüzgârın yönü değişirse?»

«Değişmez,» dedi Barmen. «Bu rüzgâr üç gün eser böyle. Neden dersiniz, doğrudan doğruya Mattarone'-den geliyor. Su boşaltmak için teneke var.»

«Bırak da kayığın parasını şimdi ödeyeyim.»

«Hayır, şimdi olmaz. Ne çıkarsa bahtıma arlık. O-

237

raya sağlıcakla varırsanız istediğiniz parayı gönderirsiniz.»

«Öyle olsun.»

«Boğulacağınızı sanmam.»

«Bak bu iyi işte.»

«Gölden uykarı doğru rüzgârı arkanıza alarak gidin.»

Kayığa atladım.

«Otel parasını bırakmış mıydınız?»

«Bıraktım. Odamda, bir zarfın içinde.»

«Peki. Bol şans, Tenente.»

«Sana da. Çok, çok teşekkür ederiz.»

«Boğulursanız bu teşekkürler boşa gider ama.»

Catherine sordu:

«Ne diyor?»

«Yolunuz açık olsun diyor.»

«Size de bol şans,» dedi Catherine. «Çok'teşekkür ederiz.»

«Hazırmısınız?»

«Evet.»

Barmen eğilerek sandalı itti. Kürekleri suya birkaç kez daldırıp çıkardım. Sonra elimle bir veda işareti yaptım. Ona el sallayarak açıktan açığa veda edişim barmenin canını sıkmişti ya kendisi de el sallamaktan geri durmadı. Otelin ışıklarına baktım. Küreklere sarıldım, ışıklar gözden silininceye dek dosdoğru ilerledim. Göl çırpıntılıydı, rüzgârı arkamıza almış gidiyorduk.

OTUZYEDİNCİ BÖLÜM

Yüzümüzü hep rüzgâra vererek çala kürek gidiyorduk karanlıkta. Yağmur dinmişti, arada sırada tek tük damlacıklar halinde serpiştiriyordu. Ortalık kapkaranlıktı. Rüzgâr soğuktu. Arkada oturan Catherine'i görebiliyordum ama küreklerin suya

dalan uçlarını göremiyordum. Kürekler uzundu, kaymalarını önleyecek ıskarmoz kayışları yoktu. Durmadan çekiyordum, kalkıp öne doğru eğili-

238

yor, suyu buluyor, kürekleri daldırıyor, elverdiğince düzgün çekmeye çalışıyordum. Kürekleri düzlemeye kalkmıyordum, çünkü rüzgâr bizden yanaydı. Avuçlarımın kabaracağını biliyordum, elimden geldiğince geciktirmeye bakıyordum bunu. Kayık hafifti, kolayca kayıp gidiyordu. Karanlık sulara kürek çekmeyi sürdürdüm. Göz gözü görmüyordu, yine de Pallanza'nın karşısına geldiğimizi sanıyordum.

Pallanza'yı göremedik. Rüzgâr gölün yukarısına doğru esiyordu. Pallanza'yı arkada bırakan burnu karanlıkta geçmiş olmalıydık, ışıklarını görememiştik çünkü. Ta uzakta, kıyıya yakın bir yerde bir iki ışık çarptı gözümüze, anlaşılan intra'ydı burası. Uzun süre ne ışık gördük ne kara. Karanlık dalgalar üzerinde kayarcasına habire kürek çektim. Kimi zaman bir dalga gelip de kayığı kaldırıncı kürekleri suya doğru dürüst daldıramıyordum. Su epey çalkalantılıydı, yine de küreklerle asılmaktan geri durmadım. Birden yanıbaşımızda yükselen sivri bir kayayla burun buruna geldik. Kıyıya çok yaklaştık. Dalgalar kayaya çarpıyor, köpüre çağıldaya yukarı tırmanıyor, sonra gerisin geri düşüyorlardı. Sağ küreğe var gücümle asıldım, sol kürekle suları tersine iterek yeniden gölün açığına çıktım. Kayalık burun gözden silinmişti artık, şimdi yine gölden yukarı doğru ilerliyorduk.

«Gölü aşıyoruz,» dedim Catherine'e.

«Hani Pallanza'yı görecektik?» dedi.

«Göremedik işte.»

«Sen nasılsın sevgiliim?»

«Çok iyi.»

«Biraz da ben çekebilirim kürekleri.»

«Yo yo, iyiyim ben.»

Catherine: «Zavallı Ferguson,» dedi, «sabahleyin otele gelecek, bir de bakacak ki çekip gitmişiz.»

«Onu dert edindiğim yok benim,» dedim. «Şimdi aklım fikrim gün ışımadan ve gümrük muhafızlarına görünmeden kapağı İsviçre sularına atabilmekte.»

«Daha çok var mı?»

«Otuz kilometre filan uzakta.»

Bütün gece kürek çektim. Ellerim şişmiş ve acımaya

239

başlamıştı, kürekleri zor tutuyordum. Birkaç kez az kalsın karaya bindiriyorduk. Gölde yolumuzu şaşırılmaktan ve boş yere zaman yitirmekten korktuğum için kıyıyı çok yakından izliyordum. Kimi zaman sahile öylesine yaklaşıyorduk ki ağaç dizilerini ve ardında dağların yükseldiği kıyı yollarını görebiliyordum. Yağmur kesildi, rüzgâr bulutları silip süpürdü, ay doğdu. Arkama dönüp baktığımda uzun, karanlık Castagnola Burnu'nu, gölün bembeyaz köpüklü sularını ve dorukları karla kaplı dağların ardında ışıldayan ayı gördüm. Sonra bulutlar ayın önünü yeniden kapattı. Dağlar ve göl gözden silindi. Ama ortalık şimdi daha aydınlıktı, kıyıları görebiliyorduk. Açık seçik görüyordum; Pallanza yolunda belki gümrük kolcuları vardır diye yine açıktan gitmeye başladım, bizi görebilirlerdi çünkü. Ay yeniden belirince dağ yamaçlarındaki, kıyı boylarındaki beyaz köşkleri, bir yanı ağaçlıklı beyaz yolu gördük. Durmadan kürek çektim.

Göl genişledi. Karşı yakada, kıyıdaki dağların eteklerinde bir iki ışık çarptı gözüme, Luino olmalıydı. Karşı kıyıdaki dağların arasında kama biçimi bir yarık görünce olsa olsa Luino'dur burası dedim. Eğer gerçekten öyleyse azbuz yol almadık demektir. Kürekleri içeri aldım, sırtüstü uzandım. Küreklerle asılmaktan çok ama pek çok yorulmuştum. Kollarım kopmuştu, sırtım ve omuzlarım ağrıyor, ellerim acıyordu.

«Şemsiyeyi tutayım,» dedi Catherine. «Rüzgârda yelken açmış gibi sürükleniriz.»

«Dümen kullanabilir misin?»

«Sanırım kullanabilirim.»

«Öyleyse şu küreği al, koltuk altına sıkıştırıp kayığın yanında öylece tut. Ben de şemsiyeyi tutarım.»

Arkaya geçtim, küreği nasıl tutacağını gösterdim ona. Sonra kapıcının verdiği kocaman şemsiyeyi aldım, yüzümü sandalın burnuna doğru dönüp oturdum, şemsiyeyi

Gölden yukarı doğru uzandık. Sağ yakadaki dağların arasında bir girinti vardı. Kara burada düzleşiyor, sıg bir sahil oluşturunuyordu. Olsa olsa Cannobio olmalı burası dedim. Çok açıktan geçmeye çalıştım, çünkü bu bölgede her an bir guardia'y\ a burun buruna gelme tehlikesi vardı.

(*) Gümrük Muhafızları.

242

Öbür yakada, taa ötelerde bir yerde, tepesi kubbeye benzeyen bir dağ görünüyordu. Yorulmuştum. Gerçi pek öyle fazla bir yol sayılmazdı ama kürek çekmekten kollarım kopmuştu, bu yüzden oradaki uzaklık iyice büyüyor-du gözümde. İsviçre sularına girmeden önce bu dağı geçmem ve en azından beş mil daha yol almam gerektiğini biliyordum. Ay batmak üzereydi artık. Ama batmadan önce önü yine bulutlarla kaplandı, ortalık karardı. Gölün hayli açıklarında kalmaya çalışıyordum. Bir süre daha kürek çektikten sonra durup dinlendim, kürekleri havaya kaldırıp bekledim.

«Bırak da biraz ben çekeyim,» dedi Catherine. . «Olmaz öyle şey, kürek çekmek dokunur sana.»

«Saçma. Tam tersine yararı dokunur. Kaslarımın kazık kesilmesine engel olur.»

«Doğru yapmıyorsun, Cat.»

«Hiç bile değil. Yorulmamak koşuluyla kürek çekmek gebe bir kadına bire birdir.»

«iyi ya. Yavaş yavaş çek bakalım. Ben arkaya geç-. yim, sen buraya gel.

Küpeşteye tutun da öyle gel.»

Sandalın arkasına oturdum, ceketimi giyip yakalarını kaldırdım. Catherine'in kürek çekişini izlemeye başladım. Çok iyi çekiyordu. Ama kürekler ona göre çok uzun olduğundan zorlanıyordu. Çantayı açtım, bir iki sandviç atıştırıp biraz da konyak içtim. Şimdi her şey daha güzel görünüyordu gözüme. Bir iki yudum daha aldım konyaktan.

«Yorulduğün zaman söyle emi?» dedim. , Az sonra da ekledim:

«Dikkat et de kürek karnına çarpmasın.»

Catherine kürek çekerken:

«Eğer çarparsa,» dedi, «yaşam... daha da kolaylaşır.»

Bir yudum daha içtim:

«Nasılsın?» | «İyi yim.»

«Bırakmak isteyince söyle.»

«Olur.»

243

Yeniden konyak içtim, sonra küpeşteye tutuna tutuna öne geçtim.

«Yo bırak, bal gibi de çekebiliyorum işte.»

«Sen geç arkaya. Yeterince dinlendim ben.»

Konyağın etkisiyle bir süre kolayca ve hiç zorlanmadan kürek çektim. Sonra kollarım tutmaz oldu, çok geçmeden de konyağın üzerine böylesine sıkı kürek çektiğim için dilim damağım kurudu, safram kabardı. Kürekleri gelişigüzel bir o yana bir bu yana savurup duruyordum.

«Bana biraz su verebilir misin?» dedim.

«İstediğin su olsun,» dedi Catherine.

Gün ışımadan yağmur serpiştirmeye başladı. Rüzgâr kesilmiş olmalıydı ya da gölün girintisi boyunca uzanan dağlar siper olduğu için rüzgârı hissetmiyorduk. Günün doğmak üzere olduğunu görünce küreklere daha güçlü asıldım. Nerede olduğumuzu bilmiyor, bir an önce İsviçre sularına girmek istiyordum. Gün ışımaya başladığında karaya çok yakındık. Kayalık kıyıyı ve ağaçları görebiliyordum.

«O da nesi?» dedi Catherine.

Kürekleri tutup kulak kabarttım. Gölden bir motor patırtısı geliyordu. Kıyıya yanaştım, sessizse durup bekledim. Motor patırtısı daha da yaklaşmıştı şimdi. Sonra hemen arkamızda, yağmur altında giden motoru gördüm. Kış tarafında dört tane guardia di finanza duruyordu; al-pinitipi şapkalarını kaşlarına yıkmışlar, kaputlarının yakalarını kaldırmışlardı. Karabinaları omuzlarına asılıydı. Sabah sabah, hepsi de uykulu görünüyordu. Şapkaları ndaki ve kaputlarının yakalarındaki sarı işaretleri görebiliyordum. Motor patır patır sesler çıkararak uzaklaştı. Yağmurun altında gözden silindi.

Yine göle doğru açıldım. Hedefe bu kadar yaklaşmışken yoldaki bir nöbetçinin hevesimizi kursağımızda bırakmasını istemiyordum. Sahili gözden kaçırmaksızın

yağmur altında kırk beş dakika kadar kürek çektim. Derken, yine bir motor patırtısı işittik. Ses gölün yukarısında yitip gidene dek öylece bekledik. «Sanırım İsviçre'deyiz, Cat,» dedim.

«Gerçekten mi?»

244

«İsviçre askerlerini görmeden doğru dürüst bilemeyiz.

«Ya da İsviçre bahriyelilerini.»

«İsviçre bahriyelilerinin şakaya gelir yanları yoktur. Demin sesini işittiğimiz motor İsviçre bahriyesine aitti belki de.»

«İsviçre'deysek oturup şöyle bigüzel kahvaltı edelim. Nefis francalaları, tereyağları ve reçelleri vardır.»

Ortalık iyiden iyiye aydınlanmıştı artık, inceden inceye yağmur çiseliyordu.

Rüzgâr ilerde, gölün yukarılarına doğru esmeye devam ediyordu. Ta ötelerde dorukları karla kaplı dağları görebiliyorduk. İsviçre'de olduğumuza aklım yatmıştı artık. Kıyıdaki ağaçların ardında birçok ev vardı. Sahilin üst kesiminde, taştan yapılma evleriyle bir köy göze çarpıyordu. Yamaçlarda birkaç villayla bir de kilise vardı. Kıyı boyunca anlamaya çalıştım. Görünürde muhafız filan yoktu. Yol az ilerde göle çok yaklaşıyordu. Derken, yol üstündeki bir kahveden çıkan bir asker çarptı gözüme. Haki bir üniforma geçirmişti sırtına, başında da Almanlarınkine benzeyen bir miğfer vardı. Sağlıklı bir görünümü olan yüzünde küçük, dış fırçasını andıran bıyıkları vardı. Bize bakıyordu.

«El salla şuna,» dedim Catherine.

Catherine el salladı. Asker sıkıla sıkıla gülümsedi, o da el salladı. Küreklere gevşek gevşek asılıyordum artık. Köy rıhtımının önünden geçiyorduk.

«Sınırı epeyce geçmiş olmalıyız,» dedim.

«Emin olmalıyız, sevgilim. Bizi gerisin geri yollamalarını istemezsin herhalde.»

«Sınır çoktan geride kaldı. Bana kalırsa burası bir gümrük kasabası. Hiç kuşku yok, Brissago burası.

«İtalyanlar yok mudur burada? Gümrük kasabalarında her iki taraftan da görevliler bulunur.»

«Savaş dönemlerinde değil ama. Hiç sanmıyorum ki İtalyanların sınırdan geçmelerine göz yumsunlar.»

Şirin bir kasabaydı. Rıhtımda sürüyle balıkçı teknesi vardı. Tahtaların üzerine balık ağları serilmişti. Durmaksızın atıştıran kasım yağmuruna karşın tertemiz, neşeli bir görünümü vardı.

245

«Karaya çıkıp kahvaltı edelim mi?»

«Peki.»

Sol küreği kuvvetle çekerek yaklaştırmaya başladım. Rıhtıma yaklaşıncaya yan döndüm, kürekleri içeri aldım, demir halkayı yakaladım. Islak taşın üstüne atladım. İsviçre'deydim. Kayıgı bağladıktan sonra elimi Catherine'e, aşağı doğru uzattım.

«Gel, Cat. Şu anda içim içime sığmıyor.»

«Çantalar ne olacak?»

«Bırak sandalda kalsın.»

Catherine de çıktı rıhtıma. İkimiz de İsviçre'deydik artık.

«Ne hoş ülke,» dedi Catherine.

«Mükemmel, öyle değil mi?»

«Hadi gidip kahvaltı edelim.»

«Eşsiz bir ülke değil mi? Yere bastıkça ayakkabılarım bile bayram ediyor.»

«Bacaklarım öyle uyudu ki bastığım yeri farketmiyor bile. Doğrusu ya olağanüstü güzel bir ülkeye benziyor. Anlıyorsun değil mi sevgilim, buradayız artık, o kanlı yerden uzaklaştık?»

v

«Evet, anlıyorum. Gerçekten anlıyorum. Şimdiye dek hiçbir şeyi böylesine anlamamıştım.»

«Şu evlere bak! Ya şu alan, ne kadar şirin değil mi? İtalya'da hiç böyle bir yağmur yağdığı olmamıştır. Neşeli bir yağmur bu.»

«İşte en sonunda buradayız sevgilim. Farkındasın değil mi burada olduğumuzun?»

Kahveye girdik, temiz tahta bir masanın başına oturduk, Sevincimizden uçacaktık nerdeyse. Önlüklü, temiz görünümlü bir kadın geldi, ne istediğimizi sordu.

Catherine:

«Francala, re el ve kahve,» dedi.

«Kusura bakmayın, savaş zamanı francala çıkmıyor,»

«Ekme  olsun  yleyse.»

«Ekmeği kızartabilirim size.»

«Peki.»

«Yağda yumurta da istiyorum.»

246

«Kaç yumurta kırayım, efendim?»

«   .»

«Dört olsun, sevgilim.»

«Dört olsun.»

Kadın gitti. Catherine'i öptüm, elini tuttum. Bakıştı , sonra kahveye göz gezdirdik.

«Sevgilim, sevgilim! Ne güzel değil mi?»

«Hem de nasıl!» dedim.

«Francala olmazsa olmasın, aldırırış etmiyorum,» dedi Catherine. «Bütün gece francalayı düşündüm durdum ama şimdi umurumda bile değil artık. Olsun varsın, ne yapalım.»

« ok geçmeden tutuklayacaklar bizi galiba.»

«Aldırma sevgilim.  nce kahvaltı edelim. Kahvaltıdan sonra tutuklanmak pek o kadar canını sıkmaz insanın. Hem sonra ne yapacaklar ki? Bizler kendi halinde İngiliz ve Amerikan yurttaşlarıyız.»

«Pasaportun var değil mi?»

«Olmaz olur mu... Of, böyle şeylerden konuşmayalım artık. Mutlu olmaya bakalım.»

«Bundan daha çok mutlu olamam,» dedim.

Tüylü kuyruğunu havaya kaldırmış tombul bir tekir kedi yerinden kalkıp masamıza geldi, bacağıma sokuldu, mırıl mırıl mırıldanarak sürtünmeye başladı. Eğilip okşadım. Catherine son derece mutlu bir tavırla gülümsedi.

«işte kahve geliyor,» dedi.

Kahvaltıdan sonra tutukladılar bizi. Kasabada biraz dolaştıktan sonra çantalarını almak için rıhtıma gitmiştik. Kayığın başında bir asker bizi bekliyordu.

«Sizin mi bu kayık?»

«Evet.»

«Nereden geldiniz?»

«Gölün yukarısından.»

« yleyse beni izleyin.»

« antalar ne olacak peki?»

«Yanınıza alabilirsiniz.»

Çantaları ben aldım. Catherine benim yanıbaşımda

247

yürüyordu. Asker ardımız sıra geliyordu. Eski bir gümrük binasına geldik.

Karakolda çelimsiz, ama asker tavırlı bir teğmen sorguya çekti bizi.

«Hangi ulustansınız?»

«Amerikan ve İngiliz.»

«Pasaportlarınızı göreyim.»

Benimkini verdim. Catherine de kendininkini çantasından çıkardı.

Teğmen pasaportları inceden inceye gözden geçirdi.-

«Niçin işvi re'ye kayıkla girdiniz?»

«Sporcuyum ben,» dedim, «kürek çekmek en sevdiğim spordur. Fırsat buldukça kürek çekerim.»

«Niçin geldiniz?»

«Kış sporları için. Turistiz biz, kış sporları yapalım -dedik de...»

«Kış sporu yapacak bir yer değil ki burası?»

«Biliyoruz. Kış sporu yapılabilecek bir yere gitmek istiyoruz.»

«İtalya'da ne yapıyordunuz?»

«Ben mimarlık öğrenimi görüyordum. Kuzenim de güzel sanatlara çalışıyordu.»

«Niye ayrıldınız oradan?»

«Kış sporu yapmak istiyoruz. Savaş sürdükçe mimarlık öğrenimi görülmüyor.»

«Burada biraz bekleyin lütfen,» dedi teğmen.

Pasaportlarımızı alıp başka bir odaya gitti.

«Doğrusu ya, ömürsün sevgilim,» dedi Catherine. «Aynı ağızla konuşmaya bak hep: Kış sporu yapmak istiyorsun.»

«Sanat konusunda bir şeyler biliyor musun?»

«Rubens,» dedi Catherine.

«İriyarı, şişko,» dedim.

«Titian,» dedi Catherine.

«Titian saçlıdır,» dedim. «Ya Mantegna'ya ne dersin?»

«Zor sorular sorma öyle,» dedi Catherine, «ama onu da biliyorum, çizgiler çok serttir.»

«Hem de nasıl,» dedim, «çok keskindir.»

«Görüyorsunuz ya sana nasıl karılık ediyorum,» dedi

248

Catherine. «Senin şu gümrükçülerinle sanat konusunda rahat rahat çene çalabilirim.»

«İşte geliyor,» dedim.

İnce yapılı teğmen elinde bizim pasaportlarla birlikte döndü.

«Sizi Locarno'ya göndermek zorundayım,» dedi. «Bir arabaya binebilirsiniz, sizinle birlikte bir de asker gelecek.»

«Peki,» dedim. «Ya kayık ne olacak?»

«Kayığa elkonulmuştur. Bu çantalarda ne var?»

İki çantayı da altüst etti, ancak çeyreği dolu olan konyak şişesini çıkardı.

«Benimle içer miydiniz?» diye sordum.

«Hayır, sağolun,» dedi.

Şöyle bir doğruldu:

«Ne kadar paranız var?»

«İki bin beş yüz liredi.»

Yeterli bulduğunu belirtircesine bir tavır takındı.

«Kuzeninizde ne kadar var?»

Catherine'nin parası da bin iki yüz lireden biraz fazlaydı. Bu duruma sevinmişti teğmen. Eskisi gibi tepeden bakmıyordu bize artık.

«Kış sporu yapmaya gidekseniz Wengen tarn aradığınız yerdir,» dedi. «Babamın güzel bir oteli vardır Wengen'de. Her zaman açıktır.»

«Bakın bu çok iyi işte,» dedim. «Adı nedir?»

«Durun bir kâğıda yazayım.»

Pek kibar bir tavırla kâğıdı uzattı bana.

«Asker sizi Locarno'ya götürür. Yalnız pasaportlarınız onda kalacak. Üzgünüm ama böyle olması gerek. Lo-camo'a vize ya da oturma izni vereceklerinden eminim.»

Pasaportları askere verdi; valizleri elimize alarak bir arabaya binmek üzere kasabanın içine doru yürüdük. Teğmen, «Hey!» diye seslendi askere. Alman lehçesiyle bir şeyler tembih etti. Asker tüfeğini omzuna astı, elimdeki valizleri yükledi.

«Harika bir ülke burası,» dedim Catherine'e.

«Nasıl da pratik insanlar.»

«Teşekkür ederiz,» dedim.

249

Teğmen:

«Görevimiz,» dedi elini sallayarak.

Askerin eşliğinde kasabaya doğru yürüdük.

Bir arabaya binip Locarno'ya doğru yola çıktık; asker ön tarafa, şoförün yanına oturmuştu. Locarno'da da zorluk çekmedik hiç. Bizi sorguya çektiler ama pek nazik davrandılar. Çünkü hem pasaportumuz vardı hem de paramız. Anlattığım öykünün tek sözcüğüne bile inandıklarını sanmıyordum ve saçma buluyordum bunu. Mahkemede gibiydik sanki. Mantıklı bir açıklamada bulunmaya kalkışmak akıntıya kürek çekmekten başka bir şey değildi. Bir şey tutturup sonuna dek

diretecektiniz. Pasaportlarımız vardı işte, üstelik harcayacak paramız da vardı. Bu nedenle geçici vize verdiler. Bu vize her an geri alınabilirdi. Nereye gidersek polise bildirmek zorundaydık.

Nereye istersek gidebilir miydik? Evet... Nereye gitmek istiyorduk?..

«Nereye gitmek istiyorsun, Cat?»

«Montrö'ye.»

«Çok güzel yerdir,» dedi memur. «Sanırım seveceksiniz orayı.»

«Burası da, Locarno da çok güzel bir yerdir,» dedi başka bir memur. «Buradan hoşlanacağınıza eminim. Çok şirin bir yerdir Locarno.»

«Biz kış sporu yapılan bir yere gidelim diyoruz.»

«Montrö'de kış sporu yoktur ki.»

«Kim demiş onu,» dedi öbür memur, «Ben Montrö'-lüyüm. Montrö Oberland Bernois yöresinde buz gibi kış sporu yapılır işte. Bunu bilmezlikten gelmen ayıp doğrusu.»

«Bilmezlikten geldiğim filan yok. Ben yalnızca, Montrö'de kış sporu yoktur dedim.»

«Bence çok su götürür bu,» dedi Öteki memur. «Ben bu noktada kuşkuluyum doğrusu.»

«Sen ne dersen de, öyle diyorsam öyledir.»

«Sen öyle bil. Ben az mı Luge kaydım Montrö sokaklarında. Hem de öyle bir kez filan değil, sayısız kez! Luge kaymak da bir kış sporudur.»

Öteki memur bana döndü:

250

«Sizce Luge kaymak kış sporu mudur beyfendi? Dedim ya, burada Locarno'da rahatınıza diyecek olmaz. Havası sağlığınıza bire birdir. Bu çevreyi çok ilginç bulacaksınız. Eminim ki hoşlanacaksınız.»

«Beyfendi Montrö'ye gitmek istediğini söyledi sana.»

«Luge dediğiniz şey nedir?» diye sordum.

Öteki memura gün doğdu. Pek sevinmişti:

«Gördün mü bak, adını bile işitmemiş daha!»

«Luge,» dedi beriki, «Toboggan demektir.»

İkinci memur başını sallayarak:

«Kusura bakma ama arada dağlar kadar fark olduğunu söylemek zorundayım,» dedi.

«Toboggan dediğin Luge'den çok değişiktir. Toboggan Kanada'da yapılan uzun düz tahtalardır. Luge ise içine bindiğimiz şu kızaklar gibidir. Bir şeyi anlatacaksan doğru dürüst anlat bari.»

«Biz Toboggan yapamaz mıyız,» dedim.

«Elbette yaparsınız,» dedi birinci memur. «Bal gibi de yapabilirsiniz. En güzel Kanada tobogganları Montrö'de satılır. Toboggan satın alacaksınız Och Kardeşler'e gideceksiniz. Özel olarak ithal ederler.»

İkinci memur bize döndü:

«Toboggan kaymak için özel pist gerekir. Montrö sokaklarında toboggan kayamazsınız. Locarno'da nerede kalacaksınız?»

«Bilmiyorum,» dedim. «Brissago'dan daha demin geldik. Araba dışarda bekliyor.»

«Montrö'ye gidin, pişman olmazsınız,» dedi birinci memur. «Havasına diyecek yoktur, çok güzeldir. Kış sporu için uzaklara gitmek zorunda da kalmazsınız.»

«Eğer gerçekten kış sporu yapalım diyorsanız,» dedi ikinci memur, «Engadine'ye ya da Mürren'e gitmeniz gerek. Kış sporu yapmak için Montrö'nün salık verilmesine gönlüm razı olmaz doğrusu.»

Montrö'yü savunan memur arkadaşına dik dik baktı:

«Montrö'nün hemen azıcık yukarısındaki Les Avants'da her türlü kış sporu yapılır.»

«Baylar,» dedim, «bizim gitmemiz gerekiyor. Kuzenim çok yorgun. Montrö'ye uzanıp şöyle bir deneriz bakalım.»

251

Birinci memur elimi sıkarak:

«Kutlarım sizi,» dedi.

«Locarno'dan ayrıldığınıza pişman olacaksınız,» dedi ikinci memur, «her neyse, Montrö'de polise haber yermeyi unutmayın.»

Birinci memur güvence verdi:

«Polisle aranızda hiçbir tatsız durum olmayacaktır. Tüm Montrö halkı dost ve iyi insanlardır.»

«İkinize de çok teşekkür ederiz,» dedim. «İlginize teşekkürler.»

Eğilip selam vere vere kapıya dek uğurladılar bizi. Yalnız Locarno'nun savunuculuğunu yapan memur biraz soğukça davranıyordu. Merdivenlerden indik, arabaya bindik.

«Hey tanrım hey,» dedi Catherine. «Amma da lafa tuttular, daha önce kurtulamaz mıydık çenelerinden?»

Memurlardan birinin salık verdiği otelin adını söyledim arabacıya. Arabacı dizginleri çekti.

«Askeri unuttun,» dedi Catherine.

Asker arabanın yanında duruyordu. Ona on lired verdim:

«Henüz İsviçre parası yok yanımızda,» dedim.

Teşekkür etti, selam verip uzaklaştı. Araba otele doğru yola ıktı.

«Montrö de nerden esti aklına?» diye sordum Cat-herine'e. «Sahi gitmek istiyor musun oraya?»

«Aklıma ilk gelen yer orası oldu,» dedi. «Fena yer değildir. Dağlarda bir yer bulabiliriz.»

«Uykun geldi mi?»

«Şimdiden uyukluyorum.»

«Güzel bir uyku çekeriz. Zavallı Cat, kötü bir gece geçirdin.»

«ok iyi eğlendim,» dedi Catherine. «Hele sen o şemsiyeyle yelken açmaya çalıştığın zaman...»

«İsviçre'deyiz, düşünebiliyor musun?»

«Hayır. Uyanıp da bunun bir dş olduğunu göreceğim diye korkuyorum.»

«Ben de.»

«Bütün bunlar gerçek, öyle değil mi sevgilim? Şimdi

252

seni uğurlamak için Milano'da stazione'ye (*) gitmiyorum, değil mi?»

«Kimbilir.»

«Böyle söyleme. Bu sözlerin korkutuyor beni. Belki de oraya gidiyoruz.»

«yle bitkinim ki hiçbir şey bilmiyorum,» dedim.

«Bakayım ellerine.»

Uzattım. İki si de kabarmış, su toplamıştı. Çok yorgundum. Başıım kazan gibiydi.

Heyecanım yatışmıştı. A-raba yol boyunca ilerliyordu.

«Zavallı eller!» dedi Catherine.

«Dokunma,» dedim. «Hay allah, nereye gidiyoruz yahu böyle? Nereye gidiyoruz, arabacı?»

Arabacı atı durdurdu.

«Metropol Oteli'ne. Oraya gitmek istememiş miydiniz?»

«Evet,» dedim, «işler yolunda, Cat.»

«Elbette yolunda olacak, sevgilim. zme kendini. Şimdi güzelce bir uyku çekeriz, yarına hiçbir şeyciğin kalmaz.»

«ok bitkinim,» dedim. «Bugün olup bitenler tıpkı bir operakomik gibiydi...

Sanırım karnım da acıktı.» ,

«Yorgunsun sevgilim. Ama dzeleceksin.»

Araba otelin önünde durdu. Biri bavullarımızı almaya geldi.

«İyiyim,» dedim.

Arabadan inmiş, otele doğru yürüyorduk.

«İyileşeeğini biliyorum. Çok yorgunsun, ne zamandır uyku girmede gözüne.»

«Neyse artık, geldik ya ona bak.»

«Evet, gerçekten geldik.»

antalarımızı taşıyan çocuğun ardısıra otele girdik.

OTUZSEKİNCİ BÖLÜM

0 sonbahar kar çok geç yağdı. Dağın yamacındaki amlıklar arasında kahverengi ahşap bir evde oturuyor-

(*) İstasyon.

253

duk. Geceleri yle dondurucu bir soğuk oluyordu ki komi-dinin üzerindeki iki testideki suyun yüzeyi incecik bir buz tabakasıyla kaplanıyordu. Bayan Guttingen her sabah erkenden gelip pencereleri kapar, yüksek ini sobayı yakardı. Çam odunu atırdar, kıvılcımlar saçar, derken soba gürül gürül yanmaya başlardı. Odaya ikinci girişinde kocaman odunlarla bir testi de sıcak su getirirdi Bayan Guttingen. Oda ısınınca kahvaltıyı hazırlardı. Yatakta oturup kahvaltı ederken gle ve Fransa yakasındaki dağlara bakardık. Dağların doruklarında karlar vardı, gölün rengi ise elik mavisine çalıyordu.

Dışarda, dağ evinin önünden tepeye doğru çıkan bir yol vardı. zerinde dondan iyice kaskatı kesilmiş tekerlek izleri ve tümsekler bulunan bu yol, ormanın içinden geçerek ta yukarılara çıkar, tepeyi dolandır, otlaklara, vadinin ötesine,

içinde küçük çiftlik evleriyle ambarların bulunduğu çayırılığa kadar uzanırdı. Vadi derindi, dibinde sularını göle döken bir dere vardı. Vadiden doğru rüzgâr estiği zaman derenin kayalardaki çağıltısını işitir-diniz.

Kimi zaman yolu bırakır, çam ormanından geçen bir patikaya sapardık. Ormanın zemini yumuşacıktı; don, yolu sertleştirdiği gibi burayı sertleştirmemişti. Aslında yolun sertliğine aldırıldığımız yoktu. Çünkü ayakkabılarımızın tabanlarında ve ökçelerinde çiviler vardı. Ökçelerimizdeki çiviler donmuş tekerlek izlerine geçiyordu. Çivili pabuçlarla yürümek çok rahattı, üstelik bu yürüyüş insanı canlandırıyordu da... Ama en hoş olanı orman yürüyüşleriydi. Dağın yamacı oturduğumuz evin önünden göl kıyısındaki ovaya doğru dimdik iniyordu. Güneşli havalarda sundurmada oturur, yamaçtan aşağı doğru kıvrıla kıvrıla inen yolu, setlerle ayrılmış bağları, kışı geçirmek üzere ölmüş bulunan üzüm kütüklerini seyrederdik. Bağların daha altında, göl kıyısı boyunca uzanan dar ovadaki kentin evleri görünürdü. Üzerinde topu topu iki ağaç olan bir ada vardı gölde. Bir balıkçı teknesinin çifte yelkenine benzerdi bu ağaçlar. Gölün karşı yakasındaki dağlar dikti. Gölün ta ötesinde iki dağ sırası arasında

254

dümdüz Rhone Ovası uzanıyordu. Vadinin yukarısında, vadinin dağlarla kesiştiği bölümde Dent du Midi vardı. Yüksek mi yüksek, karlı bir dağdı bu. Vadiye ta tepeden bakıyordu, ama uzakta kaldığından gölge yapmıyordu. Güneşli havalarda yemeğimizi evin önündeki sundurmada yiyiyorduk. Başka zamanlarda ise, üst kattaki küçük odamızda yerdik. Duvarları çıplak tahtalarla kaplı, köşesinde ise kocaman bir sobası olan kutu gibi bir odaydı bu. Kentten kitaplar, dergiler ve Hoyle'nin son sayısını almış, iki kişiyle oynanan bir sürü iskambil oyunu öğrenmiştik. Sobalı küçük oda, oturma odamızdı, iki rahat koltukla kitaplar ve dergiler için bir de masamız vardı; yemeğimizi yedikten sonra iskambil oyununu bu yemek masasında oynardık. Bay ve Bayan Guttingen alt katta oturuyorlardı; kimi akşamlar konuşmalarını işitirdik, birlikte çok mutluydular. Bay Guttingen eskiden bir otelde şef garsonmuş. Bayan Guttingen de aynı otelde hizmetçilik yapıyormuş. Para biriktirip bu evi satın almışlar. Bir oğulları varmış, şefgar-son olmak için öğrenim görüyormuş. Zürih'te bir odel-deymiş. Alt katta Guttingen'lerin şarap ve bira satışı yaptıkları bir salon vardı. Kimi akşamlar, dışarda arabaların durduğunu, adamların şarap içmek için basamakları çıkıp içeri girişlerini işitirdik.

Oturma odamızın dışında bir odun sandığı vardı; buradan aldığım odunlarla ateşi beslerdim. Geceleri pek öyle geç saatlere dek oturmazdık. Büyük yatak odasına geçip, karanlıkta yatardık. Ben soyununca pencereleri açardım. Gecenin karanlığını, donuk yıldızları, pencerenin hemen altındaki çam ağaçlarını görürdüm. Sonra da çabucak yatağa atardım kendimi. Pencerenin dışındaki gece karanlığını seyrederek soğuk ve tertemiz havada yatmak çok hoştu. Mhşİ mışıl uyurduk. Gece uyanacak olsam, bilirdim ki bir tek nedenden ötürü uyanmıştım; Catherine'i uyandırmaya çalışarak kuştüyü yastığı kabartıp, kalın yorganın sıcaklığı altında yeniden uykuya daldardım.

255

Savaş çok uzaklarda kalmış gibiydi. Gazetelerden okuduğum kadarıyla dağlarda hâlâ çarpışmalar oluyordu, çünkü kar bastırmamıştı hâlâ. Kimi zaman dağdan aşağı yürüye yürüye Montrö'ye inerdik. Dağdan aşağı inen bir keçi yolu vardı. Ama pek dik bir yoldu bu. Bu yüzden çoğu zaman asıl yoldan gitmeyi yeğlerdik. Tarlalar arasındaki o geniş ve buzlu yoldan gider, bağların taş duvarları arasından, yol boyundaki köy evleri arasından geçerdik. Üç köy vardı: Cernex, Fontanivant ve adını şimdi unuttuğum bir başka köy daha... Sonra yol boyunca, yamaçtaki bir çıkıntının üstüne kurulmuş, taştan yapılma eski bir şatonun önünden geçerdik. Şatonun yanında üzüm bağları vardı. Her asma fidanı yere sürünmesin diye sıırıklara bağlanmıştı. Asma kütükleri kurumuş, kararmıştı. Toprak tavmdaydı, kar bekliyordu. Aşağıda göl halı gibiydi, çelik rengindeydi. Yol, şatonun çevresinden dolanarak dik bir eğimle alçalır, sonra sağa dönerek dosdoğru Montrö'ye uzanırdı. Montrö'de kimseyi tanıımıyorduk. Göl kıyısında dolaşır, kuğuları, martıları, yanlarına yaklaşınca uçuveren, suya bakarak çığlık çığlığa bağıran kırlangıçları seyrederdik. Gölün açıklarında sürü sürü karabataklar vardı; küçük

küçük, kapkaraydılar, yüzerken suda iz bırakırlardı. Kente girince mağaza vitrinlerine baka baka anacad-dede yürürdük. Birçok büyük otel vardı ama kapalıydı; mağazaların çoğu açıktı. Dükkân sahipleri bizi görünce pek memnun olurlardı. Catherine'nin saçlarını yaptırdığı güzel bir berber dükkânı vardı; dükkânı işleten kadın şen şakrak biriydi, Montrö'de bir onu tanıyorduk. Catherine berberdeyken ben birahaneye gidip siyah Münih birası içer, gazeteleri okurdum. Corriere della Sera ve Paris'ten gelen İngiliz, Amerikan gazeteleriydi bunlar. Düşmanla haberleşmenin önüne geçmek için olsa gerek, tüm duyurular yasaklanmıştı. Gazetelerdeki haberler hiç de içaçıcı değildi. 'Her yerde, her şey kötü gidiyordu. Gidip bir köşeye oturdum. Önümde kocaman bir bardak siyah bira vardı. Yağlı kâğıtlara sarılı çörekleri çıkarıp yemeye ko-

256

yulдум. Çöreklerin tuzlu oluşu biranın tadını arttırıyordu. Bir yandan da gazetelerdeki felâket haberlerini okuyordum. Catherine'nin geleceğini sanıyordum ya gelmedi. Bunun üzerine gazeteleri masada bıraktım, biranın parasını ödedim, Catherine'e bakmak üzere sokağa çıktım. Hava soğuk ve kapalıydı, tam kış havası. Taş duvarların bile soğuk bir görünüşü vardı. Catherine hâlâ berberdeydi. Kadın saçını kıvrırıyordu. Küçük bir bölme oturma odasına koyulmuş, içim bir hoş oluyordu onu seyrederken. Benimle konuştu. Sesim heyecandan çatal çatal çıkıyordu. Saç maşası açılıp kapandıkça hoş tıktırtilar çıkarıyordu. Catherine'i üç aynadan birden görebiliyordum. Bölmenin içi de pek hoştu, sıcacıktı. Derken, Catherine'nin saçlarını yukarı topladı berber kadın. Catherine aynaya baktı, saçının ötesini berisini düzeltti, firketeleri çıkarıp taktı, sonra ayağa kalktı:

«Kusura bakma, beklettim seni,» dedi.

Berber kadın gülümsedi:

«Mösyö beğendi ama. Değil mi, Mösyö?»

«Evet,» dedim.

Dışarı çıktık, caddeden yukarı doğru yürümeye başladık. Hava soğuktu, kış havası vardı. Rüzgâr esiyordu.

«Ah sevgilim, öyle seviyorum ki seni,» dedim.

Catherine:

«Ne güzel eğleniyoruz, değil mi?» dedi. «dur bak ne yapalım, bir yere girelim, çay yerine bira içelim. Minik Catherine'e çok iyi gelir. Büyümesini önler.»

«Minik Catherine ha!» dedim. «Bırak şu haspayı!»

«Ama hep uslu duruyor,» dedi Catherine. «Gerçe biraz üzüyor ya o kadar olur artık. Doktor biranın bana iyi geleceğini söyledi, bebeği fazla büyütmezmiş.»

«Eğer ufak tefek bir oğlan doğurursan, bakarsın jokey olur.»

«Bu çocuk doğarsa o zaman gerçekten evlenmemiz gerekir diyorum.»

Bir birahaneye, kösedeki masaya oturmuştuk. Dı-

Silâhlara Veda / F. 17

257

şarda hava kararıyordu. Aslında daha erkendi, ama hava kapalıydı işte, erkenden akşam oluyordu.

«Gel şimdi evlenelim,» dedim.

«Yo,» dedi Catherine, «şimdi evlenmek pek garip olur. Karnım burnumda. Bu durumda milletin karşısına çıkıp da evlenemem.»

«Keşke daha önce evlenseydik.»

«Bence de öyle. Ama ne zaman evlenebilirdik ki, sevgilim?»

«Bilmiyorum.»

«Şimdi bildiğim bir tek şey var benim: Böyle kocaman bir göbekte dünyada evlenemem ben.»

«Canım o kadar da kocaman değil.»

«Amm yaptın! Berber kadın, ilk çocuğunuz mu diye sordu. Yalan söyledim, ikisi oğlan ikisi kız dört çocuğumuz daha var dedim.»

«Peki ne zaman evleneceğiz?»

«Yeniden inceldikten sonra sen ne zaman istersen, şöyle güzel bir düşün yapalım. Herkes birbirlerine ne kadar yaklaşıyorlar desin bizim için.»

«Üzülüyor musun?»

«Niçin üzülecekmişim, sevgilim? Milano'da kendimi bir fahişe gibi hissettiğim zaman kötü olmuştum, ama bu da topu topu yedi dakika sürdü. Üstelik böyle bir

duyguya kapılmamda odanın döşenişinin de büyük payı vardı. İyi karılık edemiyor muyum sana?»

«Eşsiz bir kadınsın sen.»

«Öyleyse üzme tatlı canını, sevgilim. Yeniden incelir inceimez evlenirim seninle.»

«Peki öyleyse.»

«Bir bira daha içsem mi acaba? Doktor kalçalarımın bir hayli dar olduğunu, minik Catherine'i ne denli ufak tutmaya çalışırsam o denli iyi olacağını söyledi.»

«Başka ne dedi?»

Kaygılanmıştım.

«Hiç. Tansiyonum çok iyiymiş, sevgilim. Normal buldu tansiyonumu.»

258

«Kalçalarının darlığı konusunda ne dedi?»

«Hiç. Hiçbir şey. Ski yapma dedi.»

«Doğru söylemiş.»

«Daha önce hiç ski yapmamışsam, bundan sonra başlamak için geç kaldığımı söyledi. Düşmeden kaymamda bir sakınca yokmuş.»

«Pek şakacı bir adammış.»

«Gerçekten de çok hoş biri. Doğum için ona gideriz.»

«Evlenmemizin gerekli olup olmadığını sordun mu ona?»

«Hayır. Dört yıldır evliyiz dedim. Bak sevgilim, seninle evlenince Amerikalı sayılacağım. Amerikan yasalarına, göre çocuğumuz meşru sayılır.»

«Nerden öğrendin bunu?»

«Kütüphanedeki New York Dünya Yıllığı'ndan.»

«Harikulade bir kızsın sen.»

«Amerikalı olmak hoşuma gidecek. Amerika'ya gideriz, değil mi sevgilim? Can atıyorum' Niagara Çağlayanlarını görmek için.»

«Bitanem benim.»

«Görmek istediğim bir şey daha var ama adını çıkaramıyorum şimdi.»

«Hayvan çiftliklerini mi?»

«Hayır. Aklıma gelmiyor.»

«Wollworth binası?»

«Hayır.»

«Grand Canyon?»

«Hayır ama orayı da görmek isterim bak.»

«Neresi acaba?»

«Golden Gate! Görmek istediğim yer orası işte. Ner-dedir bu Golden Gate?»

«San Fransisko'da.»

«Öyleyse oraya gidelim, ^an Fransisko'yu da oldum bittim görmek isterdim zaten.»

«Olur canım. Oraya da gideriz.»

«Hadi şimdi gel de dağa çıkalım. Çıkalım mı? M.O.B.'ye yetişebilir miyiz?»

259

«Beşi birkaç dakika geçe bir tren var.»

«Ona bineriz öyleyse.»

«Olur. Dur da önce bir bira daha içeyim.»

«Dışarı çıkıp cadde boyunca yürüdük, istasyonun merdivenlerini tırmanırken havanın soğuduğunu hissettim. Rhone Ovası'ndan doğru buz gibi bir rüzgâr esiyordu. Dükkânların vitrinleri ısıll ısıtdı. Üst sokağa çıkan dik bir merdiveni tırmandık, oradan da istasyona açılan bir merdiven daha çıktık. Elektrikli tren orada duruyordu, tüm ışıklarını yakmıştı. Kalkış zamanını gösteren bir saat vardı. Baktım; beşi on geçiyordu. Biz trene binerken kondüktörle makinistin istasyondaki şarapçıdan çıktıklarını gördüm. Oturduk, pencereleri açtık, Tren elektrikle ısıtılıyordu. İçerde boğucu bir hava vardı, açık pencereden tertemiz bir hava doldu içeri.

«Yoruldu mu, Cat?» diye sordum.,

«Yo. Kendimi çok iyi hissediyorum.»

«Yolumuz uzun sayılmaz.»

«Tren yolculuğunu çok severim,» dedi. «Beni düşünme sen sevgilim. Çok iyiyim ben.»

Kar, Noel'e üç gün kala yağdı ancak. Bir sabah uyanıp baktık ki kar yağmış. Soba gürül gürül yanarken yattığımız yerden karın yağışını seyrettik. Bayan Guttingen

kahvaltı tepsisini götürdü. Sobaya biraz daha odun attı. Korkunç bir tipi vardı. Bayan Guttingen'in dediğine göre kar geceya.rısrıyağmaya başlamıştı. Pencereye gidip dışarı bir göz attım, ama yolun karşısını bile göremedim. şiddetli rüzgârda karlar savrulup duruyordu. Gidip yatağa girdim yine. Yattığımız yerde konuşmaya başladık.

«Kayak yapmak isterdim,» dedi Catherine. «Kaya-mamak çok kötü.»

«İki kişilik bir kızak bulup yoldan aşağı kayabiliriz,» dedim. «Senin için arabaya binmek gibi bir şey bu, zararı dokunmaz hiç.»

«Yerler sert değil midir?»

«Bakıp anlarız.»

260

«İnşallah sert değildir.»

«Biraz sonra karda yürüyüşe çıkarız.»

«Öğle yemeğinden önce çıkalım ki iştahımız açılsın,» dedi Catherine.

«Ben hep açım zaten.»

«Ben de.»

Dışarı, karların arasına çıktık. Ama öyle bir rüzgâr esiyordu ki fazla uzağa gidemedik. Ben önden gittim, istasyona doğru iz açtım. Oraya geldiğimizde daha fazla yol alamayacağımızı anladık. Rüzgâr karla karışarak öyle bir esiyordu ki önümüzü zor görüyorduk, istasyonun yanındaki küçük hana girdik. Birbirimizin üstündeki karları süpürdük. Sonra bir masaya oturup vermut içtik.

Garson:

«Korkunç bir tipi,» dedi.

«Evet.»

«Bu yıl gecikti kar yağışı.»

«Öyle.»

«Bir çikolata yiyebilir miyim?» diye sordu Catherine. «Yoksa öğle yemeği çok mu yakın? Çabucak karnım acıkıveriyor.»

«Yemene bak,» dedim.

«Fındıklı çikolata istiyorum,» dedi Catherine.

Garson kız:

«Çok nefisdir,» dedi. «Ben de en çok fındıklısına bayılırım.»

«Ben bir vermut daha içeceğim,» dedim.

Geri dönmek üzere dışarı çıktığımızda ayaklarımızın karda bıraktığı izlerin kapanmış olduğunu gördük. Deliklerin bulunduğu yerde şimdi belli belirsiz girintiler vardı. Kar tanecikleri yüzümüze çarpıyor, önümüzü güç bela görebiliyorduk. Üstümüzü başımızı iyice süpürdükten sonra öğle yemeği için içeri girdik. Yemeği Bay Guttingen getirdi.

«Yarın kayak başlar,» dedi. «Kayak yapmasını bilir misiniz, Bay Henry?»

«Hayır ama öğrenmek isterim.»

261

«Kolayca öğrenirsiniz. Oğlum Noel nedeniyle buraya geliyor. O öğretir size.»

«Güzel. Ne zaman geliyor?»

«Yarın gece.»

Yemekten sonra sobalı küçük odada oturup pencereden karın yağışını seyrederken, Catherine:

«Tek başına bir yerlere gitmek, erkeklerle birlikte olmak, kayak yapmak istemez misin sevgilim?» dedi.

«Yo. Niye isteyeyim?»

«Kimi zaman benden başka insanları da görmek istersin diye düşünüyorum da...»

«Sen istiyor musun başkalarını görmeyi?»

«Hayır.»

«Ben de öyle.»

«Biliyorum. Ama sen başka ben başka. Benim çocuğum olacak, bu yüzden de birtakım şeyleri yapmam ister istemez kısıtlanıyor. Ama yine de yaşamımdan hoşnudum. şimdi aptallık ettiğimi, çok konuştuğumu biliyorum. Benden bıkmayasm diye gidip biraz gezip tozma gerektiğini düşünüyorum.»

«Gitmemi mi istiyorsun?»

«Yo. Kalmanı istiyorum.»

«Ben de kalacağım zaten.»

«Buraya gel,» dedi Catherine. «Başımdaki şu şişliğe bir bakayım. Kocaman bir şiş.»
Parmaklarıyla başımdaki şişliği yokladı.
«Sakal bırakmaya ne dersin, sevgilim?»
«Bırakmamı ister miydin?»
«Değişiklik olur... Seni sakallı görmek istiyorum.»
«Peki öyleyse. Bırakıyorum. Şu dakikadan başlayarak sakal bırakmış bulunuyorum. İyi fikir. Hiç değilse yapacak bir iş çıktı bana.»
«Yapacak işin yok diye üzülüyor musun?»
«Hayır. Hoşuma gidiyor. Gül gibi yaşayıp gidiyorum işte. Ya sen?»
«Güzel bir yaşantım var. Ama şimdi karnım öyle büyüdü ki beni beğenmeyeceğinden korkuyorum.»

262

«Ah, Cat! Senin için nasıl, deli oluyorum bilemezsin.»
«Bu halimle mi?»
«Ne halde olursan ol seviyorum seni. Mutlu bir yaşantımız var. Sence iyi bir yaşantımız yok mu yani?»
«Benim açımdan orası öyle de, sen pek o kadar rahat değilmişsin gibi geliyor bana.»
«Bal gibi de rahatım. Gerçi arasına cepheyi ve tanıdığım dostları düşünmüyor değilim, ama o kadar da kaygılandığım filan yok. Hiçbir şeyi takmıyorum kafama, öyle uzun uzadıya düşünmüyorum.»
«Kimleri merak ediyorsun?»
«Rinaldi'yi, papazı, daha bir sürü eş dostu. Ama pek kafa patlattığım yok. Savaşı düşünmek istemiyorum. Benim için savaş bitti artık.»
«Şimdi ne düşünüyorsun peki?»
«Hiçbir şey.» | «Yo yo, düşünüyorsun işte. Hadi söyle bana.»
«Rinaldi frengiye gerçekten yakalandı mı diye düşünüyordum.»
«Hepsi bu kadar mı?»
«Evet.»
«Frengiye yakalanmış mıdır acaba?»
«Bilmiyorum.»
«İyi ki sende yok böyle bir hastalık. Hiç buna benzer bir hastalık kapmış mıydın daha önce?» ' «Belsoğukluğu olmuştum.»
«Bunu işitmek bile istemiyor insan. Peki çok acı çektin mi, sevgilim?»
«Çok.»
«Keşke ben de olsaydım.»
«Ağzından yel alsın!»
«Ben de olmak isterdim. Sana benzemek isterdim. Düşüp kalktığın kızlarla kalmak, sonra da karşına geçip onlarla alay etmek isterdim.»
«Aman ne iyi!»
«Belsoğukluğuna tutulman hiç de iyi değil ama.»

263

«Biliyorum. Onu bırak da kar nasıl yağıyor ona bak şimdi.»
«Ben sana bakmak istiyorum. Saçlarını niye uzatmıyorsun, sevgilim?»
«Nasıl yani?»
«Biraz daha uzat.»
«Yeterince uzun zaten.»
«Yo, azıcık daha uzat. Ben de benimkileri biraz keserim. İkimizinki bir olur. Yalnız, birimiz sarışın, birimiz esmer...»
«Saçlarını kesmene dünyada göz yumamam.»
«Ne hoş olurdu ama. Beni sıkıyor bu saçlar. Geceleri yatakta başıma dert oluyor.»
«Ben bayılıyorum ama.»
«Kısa olunca hoşlanmaz mısın?»
«Hoşlanmasına hoşlanırım da böylesi daha çok hoşuma gidiyor.»
«Kısa da hoş olurdu belki. Birbirimize benzerdik o zaman. Ah sevgilim, öylesine tutuldum ki sana, sen olayım istiyorum.»
«Öylesin zaten. Biz ikimiz, tek bir insanız.»
«Biliyorum. Geceleri tek vücuduz.»
«Geceler harika.»

«Birbirimize karışmamızı, kaynaşmamızı istiyorum. Gitmeni istemiyorum. Laf olsun diye söylemiştim demin. Ama istersen git. Çabuk dön yalnız.'Senden ayrı olduğum zamanlar yaşamıyormuşum gibi geliyor bana, sevgilim.»

«Hiç ayrılmayacağım senden,» dedim, «sensiz yaşamın tadı tuzu yok benim için. Senden ayn kaldım mı yaşamıyorum sanki.»

«Yaşamayı istiyorum. Mutlu bir yaşamın olsun istiyorum. Ama o yaşamı birlikte yaşayacağız, değil mi?»

«Şimdi söyle bakalım, sakalımı keseyim mi uzatayım mı?»

«Uz atmaya bak. Çok hoş olacak. Yılbaşına kadar uzar belki.»

264

«Satranç oynamaya var mısın?»

«Yokum. Ama seninle oynamaya varım bak.»

«Hayır. Şimdi satranç oynayalım.»

«Ama sonra birbirimizle oynayacak mıyız?»

«Evet.»

«Oldu öyleyse.»

Satranç tahtasını çıkardım, taşları dizdim. Dışarda hâlâ lapa lapa kar yağıyordu.

. Geceleyin bir ara uyandım. Baktım, Catherine uyanık. Ay ışığı pencereye vuruyor, penceredeki parmaklıkların gölgesi yatağın üzerine düşüyordu.

«Uyanık mısın sevgilim?»

«Evet. Sen uyuyamadın mı?»

«Uyanınca ne düşündüm biliyor musun, seninle ilk tanıştığımızda nasıl da deli doluydum, anımsıyorsun değil mi?»

«Birazcık deli doluydun.»

«Oysa şimdi hiç de öyle değilim. Harikuladeyim şimdi. Sen harikulade sözcüğünü öyle tatlı söylersin ki! Harikulade de bakayım.»

«Harikulade.»

«Ah, ne tatlısın!.. Deli dolu değilim artık. Şimdi çok, çok, çok mutluyum.»

«Hadi uyu artık,» dedim.

«Peki. Hadi ikimiz de aynı anda uyuyalım.»

«Peki.»

Ama hiç de kararlaştırdığımız gibi olmadı. Uzun süre gözüme uyku girmedi, bir alay şey düşündüm durdum. Catherine'in uyuyuşunu, ay ışığıyla aydınlanan yüzünü seyrettim. Sonra ben de uyuyakalmışım.

OTUZDOKUZUNCU BÖLÜM

Ocak ayının ortalarına doğru sakalım uzamıştı. Kış da sürüp gidiyordu; gündüzler güneşli ve serin, geceler ise alabildiğine soğuktu. Zaman zaman yine yollarda gezintiye çıkabiliyorduk. Karlar, saman ve odun taşıyan k1-

265

zaklarla, dağdan aşağı çekilen kütüklerle basılmış, dümdüz olmuştu. Neredeyse Montrö'ye kadar her yer karla kaplıydı. Gölün öte yakasındaki dağlar bembeyazdı. R-hone Ovası da karlar altında kalmıştı.

Dağın ötesindeki Bains d'Alliez'e doğru uzun yürüyüşlere çıkıyorduk. Catherine ayaklarına altı kabaralı potinlerini giyiyor, pelerinine bürünüyor, eline de sivri çelik uçlu bir baston alıyordu. Pelerin giyince gebeliği göze batmıyordu pek. Öyle çok hızlı yürümüyorduk. Yorulduğu zaman duruyor, yol kıyısındaki kütük yığınlarının üstüne oturup dinleniyorduk.

Bains d'Alliez'de ağaçların arasında bir han vardı, oduncular buraya uğrayıp içki içerlerdi. Biz de bu hana giriyor, sobanın başında ısınıyor, içine baharat ve limon konulmuş sıcak kırmızı şarap içiyorduk. Gluhwein diyorlardı bu şaraba. İnsanı ısıtmak ve neşelendirmeye bire birdi.

Han karanlık ve dumanlıydı. Buradan dışarı çıktığımızda soğuk ve temiz hava insanın içine işliyordu, soluk alırken burnumuzun direği sızlıyordu. Dönüp hana baktığımızda, hanın pencerelerinden ışık sızdığını, oduncuların atlarının ısınmak için dışarda eşindiklerini, başlarını sağa sola salladıklarını görüyorduk. Ağızlarının üstündeki kıllar buz tutmuştu, her soluk alıp verişlerinde burunlarından tüy gibi incecik buhar bulutları fışkırıyordu. Eve doğru yukarı çıkarken yolun bir bölümü dümdüz ve kaygandı. Bir süre sonra, odun yüklü atlardan dökülen çer çöp yüzünden yolun rengi değişir, turuncu bir renk

alırdı. Derken yine tertemiz karlarla kaplı olarak koruluk boyunca uzanırdı. Akşamları eve dönerken burada iki kez tilkilere rastlamıştık. Güzel, şipşirin bir ülkeydi burası. Dışarı çıkıp dolaşmaktan büyük bir mutluluk duyuyorduk.

Catherine:

«Sakalın çok güzel oldu,» dedi. «Tıpkı oduncuların sakalı gibi. Şu, kulaklarına küçücük altın küpeler takmış adamı gördün, değil mi?»

266

«Dağkeçisi avcısı,» dedim. «Bu avcıların dediklerine göre küpe takınca çok daha iyi işitirlermiş.»

«Sahi mi? inanılacak şey değil doğrusu. Bana kalırsa dağkeçisi avcısı olduklarını göstermek için takıyorlar-dır. Dağkeçisi var mıymış buralarda?»

«Evet, Dent de Jaman'ın arkalarında.»

«Tilkileri görmemiz ne iyi oldu.»

«Tilkiler uyurken, vücutlarını sıcak tutmak için kuyruklarına sarınırlarmış.»

«Ne hoştur kimbilir.»

«Tilkilerinki gibi bir kuyruğum olmasını ister dururdum. Tilki gibi kuyruklarımız olsaydı amma da matrak olurdu değil mi?»

«Ama giyinirken akla karayı seçerdin sonra.»

«Giysileri ona göre diktirirdik. Ya da giyim kuşamın önemli olmadığı yerlerde otururduk.»

«Şimdi de kimsenin kimseye aldırış etmediği bir ülkede yaşamıyor muyuz zaten? Ne iyi değil mi kimseyi görmeyişimiz? Hiç kimseyle görüşmek istemiyorsun değil mi sevgilim?»

«İstemiyorum.»

«Azıcık oturalım şurada ha? Biraz yorulduk da...»

Yan yana oturduk kütüklerin üstüne. Yol ta ilerde ormandan aşağı kıvrılıyordu.

«Aramıza girmeyecek değil mi? Şu küçük velet yani?»

«Hayır. Göz yummayız buna.»

«Para durumumuz nasıl?»

«Paramız bol. Son çeki de bozdular.»

«İsviçre'de bulunduğunu öğrenince ailen bir şeyler yapmaya kalkmaz mı acaba?»

«Bakarsın çağırırlar filan. Bir iki satır bir şey yazayım bari.»

«Daha yazmadın mı?»

«Yo. Çek gönderin dedim, o kadar.»

«İyi ki senin aileden biri değilim ben.»

«Olmazsa bir tel çekerim.»

267

«Seninkileri özlemez misin hiç?»

«Özlerim. Severdim de, ama öyle çok hırgür çıktı ki aramızda, artık sevgi mevgi hak getire.»

«Onları seveceğimi sanırım. Hiç kuşkusuz çok seveceğim.»

«Her neyse, bırakalım onlardan öz etmeyi. Yoksa onları düşünüp meraklanmaya başlamam işten bile değil.»

Kısa bir sessizlikten sonra:

«Dinlendinse gidelim artık,» dedim.

«Dinlendim.»

Aşağı doğru yine yola koyulduk. Hava kararmıştı artık. Kar ayakkabılarımızın altında gıcır gıcır ediyordu. Gece kuru, soğuk ve dupduruydu.

«Bayılıyorum şu sakalına,» dedi Catherine. «Ne de güzel oldu ama. Sert ve yabanıl bir görünümü var ama öyle yumuşacık, öyle hoş ki!..»

«Sakalllı oiuşumu daha mı çok beğeniyorsun?»

«Sanırım öyle. Biliyor musun sevgilim, minik Catherine doğuncaya dek saçlarımı kesmeyeceğim. Pek iriyarı, pek hantal görüyorum şimdi. Ama o cime doğduktan sonra yine ipince olurum, o zaman saçlarımı keserim. Yepyeni bir kız olurum senin için. Gider birlikte kestiririz, ya da en iyisi ben kendim gider kestiririm, sürpriz yaparım sana.»

Sesimi çıkarmadım.

«Karşı çıkmazsın buna, değil mi?»

«Hayır, çıkmam. Bakarsın daha hoş olur belki de.»

«Ah! Öyle tatlı şeysin ki! Belki de öyle güzel, öyle incecik olurum ki, yeni baştan abayı yakarsın bana.»
«İyi vatla,» dedim, «yeterince yanıp tutuşuyorum senin için zaten. Niyetin ne? Beni yakıp kül etmek mi?»
«Evet. Yakıp kül etmek istiyorum seni.»
«İyi,» dedim. «Benim de istediğim o.»

268

KIRKINCI BÖLÜM

Mutlu bir yaşıntımız vardı. Ocağı, şubatı geçirdik; kış güzel gidiyordu; bizse çok mutluyduk. Rüzgâr ılık ılık esmeye başlayınca buzlar çözülüp karlar erimeye yüz tutmuş, ortalığı bahar havası sarmıştı. Ama hemen ardından hep kuru soğuk başgöstermiş, kara kış geri dönmüştü... Martta havalar yumuşar gibi oldu. Gece yağmur yağmaya başladı. Ta ertesi sabaha dek şakır şakır yağdı, karlar çamurla karıştı. Dağların etekleri sevimsiz bir görünüşe büründü. Gölün ve vadinin üstü bulutlarla kaplandı. Dağların doruklarına yağmur yağıyordu. Catherine ayağına kalın botlarını, ben de Bay Guttingen'in lastik çizmelerini giydim; şemsiye altında, çamurlu buzlarla dolu yolları yıkayan yağmur suları arasından yürüyerek istasyona gittik; öğle yemeğinden önce birer vermut içmek üzere birahaneye uğradık. Yağmurun şakırtısı geliyordu dışardan.

«Çıkıp kente insek mi ha?»

«Sen ne dersin?» diye sordu Catherine.

«Kış bittiyse, yağmur da hep böyle dur durak bilmeden yağacaksa, buranın tadı tuzu kalmadı artık demektir. Minik Catherine'nin doğumuna ne kadar var?»

«Hemen hemen bir ay. Belki de biraz daha fazla.»

«İnip Montrö'de kalırız.»

«Niye Lozan'a gitmiyoruz? Hastane orada.»

«Olur elbet. Yalnız, ben oranın çok büyük bir kent olduğunu düşünmüştüm de...»

«Daha büyük bir kentte de yine böyle baş başa yaşayabiliriz bal gibi. Lozan çok şirin bir yer.»

«Ne zaman gidelim?»

«Ne zaman olursa. Sen ne zaman istersen, sevgilim. Eğer sen buradan ayrılmak istemiyorsan ben de kalalım derim.»

«Bakalım artık, havaya göre ayarlarız...»

Yağmur üç gün sürdü. İstasyonun üstündeki dağın yamaçlarında bulunan karlar şimdi tümüyle eriyip gitmiş-

269

ti. Cıvık çamurdan geçilmez hale gelmişti yol. Dışarı çıkılamayacak kadar ıslak ve çamurluydu her yer. Üçüncü günün sabahı kente gitmeye karar verdik.

Guttingen:

«Hay hay, nasıl isterseniz, Bay Henry,» dedi. «Önceden haber vermenize gerek yok. Zaten ben de havalar bozduğu için fazla kalacağınızı sanmıyordum.»

«Hanımın doğumu nedeniyle hastaneye yakın bir yerde kalmak zorundayız da,» dedim.

Bay Guttingen:

«Anlıyorum,» dedi. «İlerde bir gün sizin ufaklıkla birlikte gelip kalın emi?»

«Geliriz elbet,» dedim. «Odanız olursa tabii.»

«İlkbaharda havalar düzelince gelebilirsiniz. Gününüzü gün edersiniz. Çocukla dadıyı şimdi kapalı olan o odaya veririz, siz de madamla birlikte göle bakan eski odanıza yerleşirsiniz.»

«Geleceğimiz zaman size bildiririz,» dedim.

Öteberilerimizi topladım. Öğle yemeğinden sonra kalkan trene yetişmek üzere istasyona gittik. Karıkoca Guttingenler de bizimle birlikte istasyona geldiler. Bay Guttingen eşyalarımızı çamurlu yoldan aşağı bir kızakla indirmişti. Yağmurun altında, istasyonda durup bize el salladılar.

«Çok iyi insanlardı,» dedi Catherine.

«Bize büyük iyilikleri dokundu.»

Montrö'den Lozan'a giden trene binmiştik. Onca zamandır yaşadığımız yerlere bakıyorduk pencereden, ama koyu bulutlarla kaplı yamaçları göremedik bir türlü Tren Vevey'de durdu, sonra yine yola koyuldu. Göl kıyısı boyunca gidiyorduk, gölün öbür yakasında ıslak, kapkara tarlalar, çıplak ormanlar, ıslak evler vardı.

Lozan'a geldik. Orta sınıf bir otele, yerleştik. Sokaklardan geçerken de, otelin araba kapısına girdiğimiz sırada da, durmadan yağmur yağmıştı. Yakasında pirinçten nişanlar taşıyan otel kapıcısı, asansör, yere serili halılar, muslukları pırıl pırıl parlayan bembeyaz lavabolar,
270

pirinç karyola, büyük ve rahat yatak odası, Guttingenlerin evinden sonra pek lüks geliyordu bize. Odanın pencereleri, demirparmaklıklı bir duvarla çevrili ıslak bir bahçeye bakıyordu. Sokak yokuştu, yolun yukarısında bahçesi ve duvarı tıpkı bizimkine benzeyen bir başka otel daha vardı. Bahçedeki havuza dökülen yağmura baktım.

Catherine tüm lambaları yaktı, bavulları açmaya koyuldu. Ben viski-soda getirttim, yatağa uzandım, istasyondan aldığım gazetelere göz gezdirmeye başladım. 1918 Martıydı. Almanlar Fransa'ya saldırıya geçmişlerdi. Viski-sodamı içip gazeteleri okurken Catherine de eşyaları yerleştiriyor, odanın içinde oraya buraya gidip geliyordu.

«Ne almam gerek, biliyor musun sevgilim?»

«Ne?»

«Bebek amaşırları. Yumurta kapıya geldiği halde hâlâ bebek öteberisi almamış kadınlar parmakla gösterilecek kadar azdır.»

«Alırsın.»

«Biliyorum. Yarın ilk işim o olsun: Neler gerekir, öğrenirim.»

«Bilmem gerekir. Hemşire değil misin?» «Ama hastanede yatan askerlerin pek azı ocuk doğuruyordu.»

«Benim ocuğum oldu ya işte.» Yastığı tuttuğu gibi fırlattı. Viski-soda devrildi. «Söyleyeyim de yenisini getirsinler,» dedi. «Özür dilerim, döktüm.» «Pek kalmamıştı zaten. Hadi yatağa gel.» «Yo olmaz. Uğraşıp, bu odayı bir şeye benzetmem gerek.»

«Neye benzeteceksin?»

«Kendi yuvamız gibi olmalı.»

«Öyleyse müttefiklerin bayraklarını aşıver.»

«Ayy, sus!»

«Bir daha söyle.»

«Sus.»

271

«Öyle korka çekine söylüyorsun ki,» dedim, «sanki kimseyi incitmek istemiyormuşsun gibi...»

«Elbette istemiyorum ya.»

«İstemiyorsan yatağa gelirsin.»

«Peki,» dedi.

Gelip yatağın üstüne oturdu:

«Biliyorum sevgilim, senin için pek içaçıcı değilim. Kocaman bir un çuvalından farkım yok.»

«Yo, hiç bile değil. Günden güne daha da güzelleşi-yorsun.»

«Evlendiğin kız giderek hantallaştı.»

«Yo, hantallaşmadı. Çok güzelsin, tatlısın.»

«Ama yine inceleyeğim, sevgilim.»

«şimdi de incesin.»

«Düpedüz sarhoşsun sen.»

«Azıcık viski-soda içtim.»

«Bir tane daha geliyor,» dedi. «Sonra da yemeğimizi buraya getirmelerini söyleyeyim mi?»

«İyi olur.»

«Hem dışarı da çıkmayız değil mi? Geceyi hep burada geçiririz.»

«Ve oynarışız,» dedim.

«Ben de biraz şarap içeyim,» dedi Catherine. «Dokunmaz. Belki de bizim şu eski beyaz Capri şarabından bulabiliriz.»

«Sanırım bulabiliriz,» dedim. «Bu cins bir otelde İtalyan şarabı bulunur.»

Garson kapıyı tıklattı. Viski bardağına buz koymuştu, tepside bir de küçük soda şişesi vardı.

«Teşekkür ederim,» dedim. «şuraya bırakın. Lütfen iki kişilik yemek getirir misiniz, ha bir de iki şişe beyaz Gapri şarabı, buzlu olsun.»

«Yemeğinize çorbayla mı başlamak isterdiniz?»

«Çorba ister misin, Cat?»

«Lütfen.»

«O zaman siz bir kişilik çorba getirin.»

Garson:

272

«Teşekkür ederim, efendim,» dedi ve çıktı. Kapıyı kapattı.

Yine gazetelerdeki savaş haberlerine döndüm. Sodayı viskinin içindeki buzun üstüne yavaş yavaş boşalttım. Viskiye buz koymamalarını tembih etmem gerekirdi. Buzu ayrı getirseydiler daha iyi olacaktı. Çünkü o zaman bardakta ne kadar viski olduğu anlaşılır, sodayı koyunca viskinin sertliği bir anda yumuşamazdı. En iyisi bir şişe viski almak ve onlardan yalnızca soda ile buz istemektir. İyi viski çok hoş şeydi. Yaşamın tatlı yanlarından biriydi iyi viski.

«Ne düşünüyorsun öyle, sevgilim?»

«Viskiye ilişkin bir şeyler işte...»

«Viskinin nesini düşünüyordun ki?»

«Hiç işte, çok hoş bir şey de...» . Catherine yüzünü ekşitti:

«Peki öyleyse,» dedi.

O otelde üç hafta kaldık. Fena yer değildi. Yemek salonu çoğunlukla تنها oluyordu, akşam yemeklerini sık sık odamızda yiyorduk. Kimi zaman kentte gezintiye çıkıyorduk. Trenle Ouchy'ye iniyor, göl kıyısında dolaşıyorduk. Hava iyiden iyiye ısınmış, ilkbahar kendini belli etmişti. Yeniden dağlara dönmeye can atıyorduk. Ama ilkbahar havası ancak birkaç gün sürdü, sonra yine kış sonunun o sert soğukları başladı.

Catherine bebeğe gerekli olan çamaşırları kentten aldı. Ben de kemerlerin ordaki bir jimnastikhaneye gidip boks çalışmaya başladım. Catherine geç vakte kadar yattığı için genellikle sabahları gidiyordum. Bu yalancı ilkbahar günlerinde boks çalışmasından sonra duş almak, bahar havası esen sokaklarda yürümek, bir kahvede oturarak gelip geçenleri seyretmek ya da gazete okuyup bir vermut içmek çok hoş oluyordu. Daha sonra otele dönüyor, Catherine ile öğle yemeği yiyordum. Jimnastikhanedeki boks öğretmeni bıyıklı bir adamdı, titiz ve dediğim dedik biriydi. Jimnastikhaneye iyi bir yerdi; havadar ve aydınlıktı. Canla başla çalışıyordum. İp atlıyor, gölge boksunu yapıyor, açık pencereden içeri süzülen Silâhtara Veda / F. 18

273

güneş ışığının altına yatarak karın egzersizleri yapıyordum. Boks çalışırken kimi zaman antrenörü korkutuyordum. Önceleri boy aynasının önünde gölge boksunu yapmak güç geliyordu bana, çünkü sakallı bir adamın boks yaptığını görünce eni konu yadırgıyordum. Ama sonraları eğlenceli bulmaya başladım. Aslında boksa başlar başlamaz sakalımı kesmek istemiştin ya Catherine kesmemden yana değildi. Kimi zaman Catherine ile birlikte arabayla kırlara gezintiye çıkıyorduk. Güzel havalarda araba gezintisine çıkmanın tadına doyum olmuyordu. Böyle gezintiye çıktığımız günlerde yemek yiyebileceğimiz iki yer keşfetmiştik. Catherine fazla yol yürümeye gelemiyordu artık. Kıvrımlarında onunla araba gezintisine çıkmak çok hoşuma gidiyordu. Güzel havalarda günümüzü gün ediyorduk. Doğumun yakın olduğunu biliyorduk. Bu yüzden ikimiz de birtakım duygulara kapılmıştık: sanki bizi acele ettiren bir şey vardı, birlikte geçireceğimiz bütün dakikalardan yararlanmaya bakmalıydık.

KIRKBİRİNCİ BÖLÜM

Bir sabah saat üç sularında Catherine'in yatakta kıvrandığını duyarak uyandım:

«N'oldu, Cat?»

«Sancılanıyorum, sevgilim.»

«Sancılar düzenli mi geliyor?»

«Yo, pek düzenli sayılmaz.»

«Eğer sık ve düzenli gelmeye başlarsa hemen hastaneye gideriz.»

Gözlerimden uyku akıyordu. Hemen uyuyup gitmişim. Az sonra yine uyandım.

Catherine:

«Doktora bir telefon etsen iyi olur,» dedi. «Sancılar sıklaştı.»

Telefona gittim, doktoru buldum.

274

«Sancılar ne kadar arayla geliyor?» diye sordu dok-

tor.

«Sancılar ne kadar arayla geliyor, Cat?»

«Sanırım on beş dakikada bir...»

«Öyleyse hemen hastaneye gitmeniz gerek,» dedi doktor. «Ben de giyinip şimdi gelirim oraya.»

Telefonu kapadım. Sonra yine açtım, istasyonun yanındaki garajdan bir araba göndermelerini isteyecektim. Uzun süre telefona çıkan olmadı. En sonunda birini buldum, adam hemen bir araba yollayacağına söz verdi. Catherine giyiniyordu. Hastanede kendisine ve bebeğe gerekli olacak öteberileri çantaya yerleştirdi. Dışarı çıktık, 'asansörün ziline bastım. Ama gelen melen olmadı. Bunun üzerine aşağı indim. Aşağıda gece bekçisinden başka kimsecikler yoktu. Asansörü kendim çıkardım yukarı. Catherine'in çantasını asansöre koydum, o da bindi, aşağı indik.

Gece bekçisi kapıyı açtı, dışarı çıktık, merdiven basamaklarının yanındaki taşlara oturduk, taksiyi beklemeye koyulduk. Gökyüzü pırıl pırrıdı, yıldızlar çıkmıştı.

Catherine çok heyecanlıydı:

«Sancıların başlamasına öyle seviniyorum ki sorma,» dedi. «Biraz sonra her şey sona erecek.»

«iyi ve yürekli bir kızsın sen.»

«Hiç korkmuyorum. Yalnız şu taksi bir gelseydi...»

Yolun üst başından doğru arabanın homurtusunu işittik, ışıklarını gördük. Otelin giriş yerine saptı. Catherine'in binmesine yardım ettim. şoför çantayı öne, kendi yanına aldı.

«Hastaneye,» dedim.

Giriş yolundan çıktık, yokuşu tırmanmaya başladık.

Hastaneye gelince çantayı aldım, içeri girdik. Masanın başında bir kadın oturuyordu. Catherine'nin adını, yaşını, adresini, akrabalarını, dinini, bir deftere kaydetti. Catherine dini olmadığını söyledi. Kadın bu sözcüğün karşısına bir çizgi çekti. Adını da Catherine Henry diye yazdırdı.

«Odanıza çıkarayım sizi,» dedi kadın.

275

Asansöre bindik, üst kata çıktık. Kadın asansörü durdurdu. Dışarı çıktık. O önde biz arkada koridor boyunca ilerledik. Catherine koluma sımsıkı yapışmıştı.

«İşte bu oda,» dedi kadın. «Lütfen soyunup yatağa girin. Şu da geceliğiniz.»

«Benim kendi geceliğim var ama,» dedi Catherine.

Kadın:

«Bunu giyseniz daha doğru olur,» dedi.

Dışarı çıktım, koridordaki sandalyeye oturdum.

Kadın, kapının ağzından:

«Artık girebilirsiniz,» dedi.

Catherine sırtında kaba kumaştan yapılmış kareli bir gecelikle küçük bir yatakta yatıyordu. Beni görünce gülümsedi.

«Şimdi daha düzgün geliyor sancılar,» dedi.

Kadın Catherine'in nabzını tutmuştu, elindeki saate bakarak sancıların ne kadar zamanda bir geldiğini anlamaya çalışıyordu.

Catherine:

«işte şiddetli bir sancı geliyor,» dedi.

Sancının ne denli şiddetli olduğunu yüzüne bakınca anladım. Catherine'nin yüzü buruştu.

Kadına sordum:

«Doktor nerede?»

«Aşağıda uyuyor. Gerektiğinde gelecek,» dedi. «Benim şimdi madama bir işlem uygulamam gerekiyor. Lütfen yine dışarı çıkar mısınız?»

Koridora çıktım. İki tane penceresi ve boydan boya upuzun kapalı kapıları olan bir koridordu bu. Ortalıkta hastane kokusu sinmişti. Sandalyeye oturdum, gözlerimi yere dikip Catherine için dua etmeye koyuldum.

Hemşire:

«Girebilirsiniz,» dedi.

İçeri girdim.

Catherine:

«Merhaba, sevgilim,» dedi.

«Nasılsın?»

276

«Sancılar sıklaştı artık.»

Yüzü yine kasıldı. Sonra gülümsedi:

«Bu seferki çok şiddetliydi,» dedi. «Elinizi yine sırtıma koyar mısınız hemşire?»

«İyi geliyorsa, hayhay,» dedi hemşire.

«Hadi sen git, sevgilim,» dedi Catherine, «dışarı çık da bir şeyler ye. Hemşirenin dediğine göre epey sürebi-lirmiş.»

«İlk doğumda sancılar uzun sürer genellikle,» dedi hemşire.

Catherine:

«N'olursun git de bir şeyler ye,» dedi. «Ben iyiyim, gerçekten iyiyim.»

«Biraz daha kalayım,» dedim.

Sancılar düzenli aralarla sürüyordu. Derken hafifledi. Catherine çok heyecanlıydı. Sancılar sıklaştınca iyi olduğunu söylüyordu. Seyrekleştigi zamanlar ise düş kırıklığına uğrayıp utanıyordu.

«Hadi sen git, sevgilim,» dedi. «Sen yanımdayken kendimi kasıyorum.»

Yüzü yine buruştu:

«İşte. Bu seferki iyiydi. Sana iyi bir eş olmak ve bu çocuğu ortalığı velveleye vermeden doğurmak.istiyorum. N'olur git. Kahvaltı et, sevgilim. Sonra yine gel. Yokluğunu hissetmem. Hemşire çok iyi bakıyor bana.»

«Kahvaltı için bol bol zamanınız var,» dedi hemşire.

«Peki öyleyse, gideyim... Hoşça kal sevgilim.»

«Güle güle,» dedi Catherine. «Benim için de güzel bir kahvaltı et emi?»

Hemşireye sordum:

«Nerede kahvaltı edebilirim?»

«Aşağıdaki meydanda bir kahve var,» dedi «Açıktır şimdi.»

Dışarda hava aydınlanmak üzereydi. Boş sokak boyunca kahveye doğru yürüdüm.

Penceresinde ışık vardı. İçeri girdim, çinko kaplı tezgâhın önünde durdum. Yaşlı bir adam, bir bardak beyaz şarapla bir çörek getirdi

277

önüme. Çörek bayattı. Şaraba batıra batıra yedim. Üstüne de bir fincan kahve içtim.

Yaşlı adam:

«Bu saatte ne işiniz var buralarda?» diye sordu.

«Karım hastanede, doğum için...»

«Ya! Bol şans öyleyse...»

«Bir bardak daha şarap verir misiniz bana?»

Şişeyi dik tutarak boşalttığı için bardaktan taşan şarap çinko tezgâhın üstüne yayıldı. O bardağı da içtim. Parasını ödedim ve dışarı çıktım. Dışarda yol boyunca çöp tenekeleri dizilmişti, çöpçünün gelmesini bekliyorlardı. Bir köpek tenekelerden birine burnunu sokmuş koklu-yordu.

«Ne arıyorsun ha?» dedim.

Çöp tenekesinin içine baktım, yiyebileceği bir şey varsa alıp verecektim.

Tenenenin üstünde kahve telvesinden, tozdan ve solmuş çiçeklerden başka bir şey yoktu.

«Hiçbir şey yok, köpek,» dedim.

Köpek karşı kaldırıma doğru koştu.

Hastaneye gelince merdivenlerden yukarı çıktım. Cathertne'nin kaldığı kata

geldim. Koridordan geçtim, o-dasına geldim. Kapıyı tıklattım. Ses soluk çıkmadı hiç. Kapıyı açtım. Oda boştu. Catherine'in çantası sandalyenin üstünde duruyordu, geceliği de duvardaki çiviye asılmıştı. Dışarı çıktım, yetkili birini bulmak üzere koridor boyunca yürüdüm. Bir hemşireyle karşılaştım.

«Bayan Henry nerede acaba?» diye sordum.

«Az önce doğum odasına bir hanım götürdüler.»

«Doğum odası nerede?»

«Göstereyim.»

Koridorun öbür ucuna götürdü beni. Oda kapısı aralıktı. Catherine'i görüyordum; bir masada yatıyordu, üstüne bir çarşaf örtülüydü. Masanın bir yanında hemşire,

öbür yanında doktor duruyordu. Yanlarında birkaç tüp göze çarpıyordu. Doktor lastik bir boruyla bu tüplere bağlı bir maske tutuyordu elinde.

278

Hemşire:

«Bir gömlek vereyim de siz de girin içeri,» dedi. «Şöyle buyrun lütfen.»

Sırtıma beyaz bir gömlek geçirdi, arkadan çengelli iğneyle tutturdu.

«Şimdi girebilirsiniz,» dedi.

Odaya girdim.

Catherine bitkin bir sesle:

«Merhaba, sevgilim,» diye fısıldadı. «Hâlâ olduğum yerde sayıyorum.»

Doktor:

«Siz Bay Henry'siniz, değil mi?» diye sordu.

«Evet. Durum nasıl, doktor?»

«İyi,» dedi doktor. «Buraya geldik, sancılara karşı gaz vermek daha kolay olur diye.»

«Şimdi verin,» dedi Catherine.

Doktor lastik maskeyi Catherine'in yüzüne koydu, bir düğmeyi çevirdi.

Catherine'e baktım: derin derin, hızlı hızlı soluk alıyordu. Derken itti

maskeyi. Doktor düğmeyi kapadı.

«Bu seferki o kadar şiddetli değildi. Demin çok şiddetli gelmişti. Ama doktor uyuşturdu beni, öyle değil mi doktor?»

Sesi bir garip çıkıyordu. Doktor derken sesi daha yüksek perdeden çıkıyordu.

Doktor gülümsedi.

Catherine:

«Yine gaz verin,» dedi.

Lastik maskeyi elleriyle yüzüne bastırarak hızlı hızlı soluk aldı. Bir ara inlediğini işittim. Sonra maskeyi çekti, gülümsedi.

«Bu seferki korkunçtu,» dedi. «Korkunçtu... Üzülme sevgilim. Hadi git sen... Git de yine kahvaltı et.»

«Kalacağım,» dedim.

Hastaneye sabahın üçüne doğru gelmiştik. Öğleye doğru Catherine hâlâ doğum odasında idi. Sancılar yine

279

hafiflemişti. Catherine çok bitkin görünmesine karşın neşesini yitirmemişti.

«Yüzüme gözüme bulaştırdım, sevgilim,» dedi. «Çok üzgünüm. Oysaki kolayca doğururum diyordum, işte... yine geliyor...»

Elini maskeye uzattı, alıp taktı. Doktor düğmeyi çevirdi, Catherine'in yüzüne baktı. Az sonra bu sancı da geçmişti.

Catherine:

«Pek şiddetli değildi,» dedi.

Gülümsedi:

«Bayılıyorum bu gaza. Harikulade bir şey.»

«Evimize de alırsız bir tane,» dedim.

Catherine, birdenbire:

«İşte yine başladı!» dedi.

Doktor düğmeyi döndürdü, saatine baktı. |

«Şimdi ne kadarda bir geliyor?» diye sordum,

«Aşağı yukarı dakika başı.»

«Yemeğe gitmeyecek misiniz?»

«Birazdan yerim,» dedi.

Catherine:

«Bir şeyler yemelisiniz, doktor,» dedi. «Böyle uzun sürdüğü için özür dilerim. Gazı kocam veremez mi?»

«İsterseniz elbette,» dedi doktor. «Düğmeyi iki numaraya çevireceksiniz.»

«Anladım,» dedim.

Aygıtın ayar düğmesi üstünde numaraları belirten bir gösterge vardı.

«Şimdi yine istiyorum,» dedi Catherine.

Maskeyi sımsıkı kapattı yüzüne. Düğmeyi çevirip iki numaraya getirdim. Catherine maskeyi bırakınca yeniden kapadım. Doktorun bana yapacak bir iş vermesi iyi olmuştu doğrusu.

«Bunu sen mi yaptın, sevgilim?» diye sordu Catherine.

Bileğimi okşadı.

280

«Elbette.»

«Çok şekersin,» dedi.

Gazın etkisiyle biraz sarhoş olmuştu.

Doktor:

«Yemeğimi bitişik odada, tepside yiyeceğim,» dedi. «İstediğiniz an çağırabilirsiniz beni.»

Dakikalar birbiri ardından akıp gidiyordu. Bulunduğum yerden doktorun yemek yiyişini izliyordum. Sonra uzanıp sigara içtiğini gördüm. Catherine gittikçe bitkirtle-şiyordu.

«Ne dersin, bu çocuğu doğurabilecek miyim?» diye sordu.

«Elbette doğuracaksın.»

«Elimden geleni yapıyorum. İkınıp itiyorum aşağı, ama yine yukarı kayıyor... İşte yine başlıyor... Maskeyi ver bana.»

Saat ikide öğle yemeğine çıktım. Kahvede bir iki kişi vardı. Önlerinde kahve, «kirsch» ve «marc» bardakları vardı. Bir masaya oturdum. Garsona sordum:

«Yemek yiyebilir miyim?»

«Yemek zamanı geçti.»

«Bu saatte atıştıracak hiçbir şey yok mu?»

«Lahana yiyebilirsiniz.»

«Lahanayla bira ver öyleyse.»

«Ufak mı büyük mü?»

«Ufak olsun, beyazından...»

Garson üzerinde bir dilim salam bulunan bir tabak lahana ile sıcak şaraba batırılmış sosis getirdi. Yemeğimi yedim, birayı içtim. Çok acıkmıştım. Öbür masalarda oturanlara baktım. Masalardan birinde iskambil oynuyorlardı. Yanımdaki masada ise iki kişi vardı, sigara içip çene çalıyorlardı. Kahvenin içi dumanla doluydu. Sabahleyin kahvaltı ettiğim çinko kaplı tezgâhın önünde şimdi üç kişi vardı: Yaşlı adam, yüksek bir taburede oturarak masalara dağıtılan öteberiyi kayda geçiren siyah entarili tombul bir kadın ve bir de önlüklü bir delikanlı... Merak edi-

281

yordum: Bu kadının kaç çocuğu vardı acaba ve onları nasıl doğurmuştu?

Yemeğimi bitirince hastaneye döndüm. Cadde tertemizdi şimdi. Ötede beride çöp tenekeleri de yoktu. Gökyüzü bulutluydu ama güneş bulutların arasından sıyrılmaya çalışıyordu.

Asansörle yukarı çıktım, Catherine'in odasına yürüdüm. Beyaz önlüğümü orada bırakmıştım. Önlüğü giydim, ensemden iğneyle tutturdum. Aynaya baktım, sakallı bir doktor bozuntusundan farksızdım. Koridora çıktım, doğum odasına gittim. Kapı kapalıydı, birkaç kez tıklattım. Ses gelmeyince tokmağı çevirip içeri girdim. Doktor, Catherine'in yanında oturuyordu. Hemşire ise odanın öte yanında bir şeylerle uğraşıyordu.

Doktor:

«Hah işte,» dedi, «kocanız geldi.»

Catherine garip bir sesle:

«Ah sevgilim,» dedi. «Benim doktorum dünyanın en harikulade doktoru. Dünyanın en güzel öykülerini anlattı bana. Sancım gelir gelmez de şıp diye kesiveriyor. Harika... Harikasınız doktor.»

«Sarhoşsun sen,» dedim.

«Biliyorum,» dedi. «Ama yüzüme vurma bunu...»

Sonra birden: «Verin, verin!» dedi.

Maskeyi kaptı. Kısa ve derin soluklar almaya başladı. Soluk soluğa kalmıştı. Solurken aleti takırdatıyordu. Sonra derin bir oh çekti. Doktor sol elini uzattı, maskeyi çekti.

Catherine:

«Çok şiddetli bir sancıydı,» dedi.

Sesi pek ama pek garip çıkıyordu:

«Ölmem artık sevgilim. Ölü noktayı aştım artık. Sevinmedin mi buna?»

«O noktaya gitme bir daha.» ,

«Gitmem. Ama korkmuyorum artık. Ölmeyeceğim, sevgilim.»

Doktor:

282

«Öyle bir aptallık yapmak yok,» dedi. «Ölüp de kocanızı yalnız bırakacak değilsiniz.»

«Ah, hayır! Ölmeyeceğim. Ölmem. Ölmek çok anlamsız... İşte yine geliyor. Verin şunu.»

Doktor, az sonra:

«Bir süre için dışarı çı^ın, Bay Henry,» dedi. «Karınızı bir daha gözden geçireyim.»

Catherine:

«Durumuma şöyle bir bakacak,» dedi. «Sonra yine gelebilirsin sevgilim. Değil mi doktor?»

«Elbette,» dedi Doktor. «Ben haber veririm.»

Dışarı çıktım. Koridor boyunca yürüdüm. Doğumdan sonra Catherine'in getirileceği odaya girdim. Oracıkta bir sandalyeye ilıştim. Ortalığa şöyle bir baktım. Öğle yemeğine çıktığım zaman aldığım gazete cebimdeydi. Açıp okumaya başladım.

Dışarıda hava kararmak üzereydi. Okuyabilmek için kalkıp lambayı yaktım. Az sonra okumayı bıraktım, ışığı söndürdüm. Dışarda karanlığın çöküşünü izlemeye başladım. Merak ediyordum, doktor niye haber yollamıyordu acaba? Yanlarında olmayışım belki de daha iyiydi. Bir an için de uzakta kalmamı istiyorlardı. Saatime baktım. On dakikaya kadar haber yollamazsa gidecektim.

Zavallı, zavallı sevgili Cat... Birlikte yatmanın ödülü buydu demek. Tuzağın sonu buydu işte. Birbirini sevenlerin başına gelen şey buydu işte. Bereket versin gaz vardı. Uyuşturucu ilaçlar yokken nasıl oluyordu bu işler acaba? Sancılar başlamayagörsün, dile kolay... Gebelik dönemi iyi geçmişti

Catherine'in. Hastalık mastalık çekmemişti. Şu son zamanlara dek hiçbir rahatsızlığı olmamıştı. Ama işte en sonunda o da kısıvrak yakalanmıştı. Kaçınılmaz bir şeydi bu, öyle ha deyince kurtulunmazdı. Allah kahretsin!.. Elli kez evlenseydik, durum yine de değişmeyecekti.

Ya ölürse n'olacak? Ölmeyecek. Günümüzde çocuk doğururken kimse ölmüyor artık... Kocalar böyle avutur işte kendilerini... İyi ama ya ölürse? Ölmeyecek... Azıcık

283

zorluk çekiyor, o kadar... İlk doğum zaten hep uzun ve çok sancılı olur. Zorluk çekiyor yalnızca... Daha sonra ne denli zorlu anlar yaşadığımızı anlatacağız birbirimize. Yok canım pek o kadar da kötü değildi diyecek Catherine. Peki ama ya ölürse ne olacak? Ölemez. Evet ama ya ölürse?.. Ölemez diyorum sana. Aptallık etme. Alt tarafı azıcık zorluk çekiyor. Doğa acı çektiriyor ona. Ne de olsa ilk doğumu, azıcık sıkıntılı geçecek elbette. Evet ama ya ölürse? Ölemez, Ölecek ne var? Ölmesi için bir neden mi var yani? Doğacak bir çocuk var ortada... Milano'da geçirdiğimiz o güzel gecelerin ürünü... Acı verecek, ama doğacak, bakar büyütürsün, seversin... İyi ama ya Catherine ölürse? Ölmeyecek. Ama ya ölürse? Ölemez. Hiçbir şeyi yok. Ama ya ölürse? Ölmeyecek. Ne yaparım ölürse? Ya ölürse? Ne olur ölürse? Ya ölürse?

İçeri doktor girdi.

»Nasıl gidiyor, doktor?»

«İyi gitmiyor pek,» dedi.

«Ne demek istiyorsunuz?»

«Ne diyorsam onu... Muayene ettim...»

Uzun uzadıya anlattı muayenenin sonucunu.

«Epey bekledim durdum. Ama olacak gibi değil.»

«Ne yapalım dersiniz?»

«Yapılacak iki şey var: Ya forsepsle alırız, ki bu hem yırtılmaya yol açabilir hem de çocuk için tehlikeli olabilir, ya da sezaryene başvururuz.»

«Sezaryenin tehlikesi nedir?»

(Ya ölürse?)

«Olağan bir doğumdan daha tehlikeli değildir.»

«Siz yapabilir misiniz?»

«Evet. Gerekli araç gereci hazırlamak ve yardımcı olacak kimseleri bulabilmem için bir saat ister. Belki biraz daha az...»

«Siz hangi yola başvuralım dersiniz?»

«Ben sezaryen yapalım derim. Benim karım olsaydı sezaryen yapardım.»

«Sonradan ne gibi etkileri olur?»

«Hiçbir etkisi olmaz. Yalnızca izi kalır.»

«Mikrop kapma filan?..»

«Forsepsle yapılan doğumdan fazla değil.»

«Peki, olurların bırakır da hiç dokunmazsanız n'o-lur?»

«Eninde sonunda bir şey yapmak gerekecek. Bayan Henry daha şimdiden epeyce bitkin düştü. Ameliyata ne denli erken başlarsak o denli iyi olur.»

«Bir an önce başlayın öyleyse,» dedim.

«Gidip talimat vereyim.»

Doğum odasına gittim. Hemşire Catherine'in yanındaydı. Catherine yattığı masanın üzerindeki örtünün altında kocaman görünüyordu, yüzü bitkin ve solgundu.

«Ameliyat yapabileceğini söyledin mi doktora?» diye sordu.

«Evet.»

«Ne iyi... Bir saate kadar her şey sona erecek. Bittim tükendim sevgilim.

Dökülüyorum. Lütfen verin şunu. İşlemiyor. Ah, işe yaramıyor!»

«Derin soluk al.»

«Alıyorum. Ah, işe yaramıyor artık! Yaramıyor!»

«Değiştirin şu tübü,» dedim hemşireye.

«Yeni bu tüp.»

«Aptalın biriyim ben, sevgilim,» dedi Catherine. «Ama işe yaramıyor artık.»

Ağlamaya başladı:

«Ah! Bu bebeğin doğmasını öyle istiyordum ki! Kimseye sıkıntı vermeden olup bitiversin istiyordum. Mahvoldum. Bittim artık... işe yaramıyor. Ah sevgilim, işe yaramıyor artık... Şu sancılar kesilsin, ölsem bile umurumda değil. Ah sevgilim, n'olur dindir şu sancıları. İşte yine geliyor. Ah, ah, ah!..»

Maskenin altında hıçkır hıçkır soluk alıyordu.

«İşe yaramıyor. Yaramıyor. Yaramıyor. Sen bana bakma sevgilim. Yalvarırım ağlama. Kusuruma bakma. Ben mahvoldum artık. Bitanem benim! Öyle seviyorum ki seni. İyi bir kız olacağım yine. İyi olacağım artık. Bir şey veremezler mi bana? Bir şey verebilseler...»

«Bir de ben çalıştırayım bakalım şunu. Sonuna dek döndüreyim.»

«Şimdi ver.»

Düğmeyi sonuna dek çevirdim. Catherine derin derin soluk alırken maskenin üzerindeki ellerinin gevşediğini farkettilim. Gazı kesip maskeyi kaldırdım. Bir düştten uyanırcasına yavaş yavaş kendine geldi.

«Çok iyi geldi, sevgilim. Ah, öyle iyi davranıyorsun ki bana!»

«Dayanmaya çalış, çünkü her zaman yineleyemem bunu. Sen öldürebilir...»

«Dayanamıyorum artık, sevgilim. Bittim tükendim. Sancılar yedi bitirdi beni.

Anlıyorum artık.»

«Aynı şey herkesin başına geliyor.»

«Ama korkunç bir şey. Ta insanı yiyip bitirinceye dek sürüyor, bitmek bilmiyor.»

«Bir saate kalmadan her şey bitecek.»

«Ne güzel, değil mi? Ölmeyeceğim, değil mi sevgilim?»»

«Elbette ölmeyeceksin, inan bana.»

«Ölmek istemiyorum çünkü. Ölüp de seni yapayalnız bırakmak istemiyorum. Ama öyle bitkinim ki ölecek-mişim gibi geliyor bana.»

«Saçmalama. Herkese öyle gelir.»

«Kimi zaman ölüp ölüp dinliyorum.»

«Ölmeyeceksin. Ölmezsin.»

«Öyle ya, niye ölecekmişim ki?»

«Ölmene izin veremem.»

«Çabuk ver şunu! Maskeyi ver çabuk.»

Sancı geçince sayıklar gibi mırıldandı:

«Ölmeyeceğim. Ölüme pabuç bırakmayacağım...»

«Ölmeyeceksin dedim ya.»

«Benimle kalacak mısınız?»

«Ameliyatı seyredemem.»

«Yo, burada, yanımda bulun, yeter.»

«Elbette. Hep yanında olacağım.»

«Öyle iyisin ki... İşte yine... Ver şunu... Biraz daha ver... Yaran yok!»

286

Düğmeyi üçe, sonra dörde çevirdim. Doktorun gelmesini iple çekiyordum, ikinin üstündeki numaralara çıkmak korkutuyordu beni.

En sonunda yeni bir doktor girdi içeri. Yanında iki hemşire vardı. Catherine'i tekerlekli bir sedyeye yatırıp koridora çıkardılar. Sedyeye koridordan aşağı doğru hızla gidiyordu. Derken asansöre koydular. Sedyeye yer açmak için herkes asansörün duvarlarına yapıştı. Asansör yükseldi. Kapı açıldı. Dışarı çıktık. Lastik tekerlekler koridordan aşağı, ameliyat odasına doğru kaydılar. Bir başlık ve maske takmış olan Doktor'u ilk bakışta tanıyamadım. İçerde bir başka doktor ile birkaç tane de hemşire vardı. Catherine:

«Bana bir şey vermeliler,» dedi. «Bir şey vermeliler. Ah, n'olur doktor, işe yarayacak bir şey verin bana!»

Doktorlardan biri Catherine'in yüzüne bir maske koydu. Ameliyathanenin seyircilere ait amfisine baktım kapının aralığından. Hemşirelerden biri:

«Öbür kapıdan girip orada oturabilirsiniz,» dedi.

Bir parmaklığın arkasında ısıll ısıll aydınlatılmış beyaz ameliyat masasına tepeden bakan sıralar vardı... Catherine'e baktım. Maske yüzündeydi. Şimdi yatışmıştı. Sedyeyi ileri sürdüler. Döndüm ve koridora çıktım. İki hemşire amfinin kapısına doğru hızlı hızlı yürüyordu. Biri:

«Sezaryen,» diyordu. «Sezaryen yapacaklarmış.»

Öbürü güldü:

«Tam zamanında geldik. Talihimiz varmış, değil mi?»

«Kapıdan içeri girdiler. Derken bir hemşire daha göründü. O da acele ediyordu.

«Şuradan girin hadi,» dedi. .

«Dışarda bekleyeceğim.»

Hemşire aceleyle içeri girdi. Koridorda bir aşağı bir yukarı mekik dokumaya başladım. İçeri girmeye korkuyordum. Pencereden dışarı baktım. Ortalık karanlıktı, ama dışarı vuran ışıktaki yağmur yağdığını görebiliyordum. Koridorun öbür ucunda bir odaya girdim, camekânlı bir

287

dolabın içinde birtakım şişeler vardı, şişelerin üzerindeki etiketlere baktım. Sonra yine dışarı çıkıp, bomboş koridorda durdum. Gözümü dikmiş, ameliyathanenin kapısına bakıyordum. Bir doktor çıktı dışarı, arkasından da bir hemşire. Derisi yeni yüzülmüş tavşana benzer bir şey tutuyordu elinde. Hızlı hızlı yürüyerek bir kapıdan içeri girdiler. Ben de doktorun girdiği kapıya yöneldim. Yeni doğmuş bir bebeğe uygulanması gereken işlemleri yaparken buldum onları. Doktor bebeği havaya kaldırıp bana gösterdi. Ayaklarından tutuyordu. Pat pat tokatladı.

«İyi mi?»

«Nur topu gibi. Hemen hemen beş kilo!»

Bebeğe karşı hiçbir şey duymuyordum. Benimle hiçbir ilgisi yoktu sanki. Babalık duygusu filan da uyanma-mıştı içimde.

Hemşire sordu.

«Oğlunuzla göğsünüz kabarmıyor mu?»

Bebeği yıkıyorlardı. Sonra bir şeye sardılar. Ufacık esmer yüzün ve esmer ellerini gördüm. Ama ne kımıldıyor ne de ağlıyordu. Doktor bebeğe yine bir şeyler yapmaya başladı. Bir gariplik çökmüştü doktorun üstüne.

«Göğsüm kabarmıyor,» dedim. «Az kalsın öldürüyordu annesini.»

«Yavrucağın ne suçu var ki? Oğlan mı olsun istiyordunuz?»

«Hayır,» dedim.

Doktor bebekle uğraşıyordu hâlâ. Ayaklarından tutup kaldırdı. Tokatladı. Daha fazla durup bakmadım. Koridora çıktım. Ameliyathaneye gidip Catherine'i görebilirdim artık. Amfinin aşağısındaki kapıdan girdim, biraz yürüdüm. Orada oturmakta olan hemşireler yanlarına gelmem için el ettiler. Hayır anlamına başımı salladım. Bulunduğum yerden yeterince görebiliyordum.

Catherine ölmüş gibi geldi bana. Ölü gibi görünüyordu. Görebildiğim kadarıyla kurşuni bir renge bürünmüştü yüzü. Aşağıda, ışıkların altında duran doktor, büyük, kocaman, yayvanlaşmış yarayı dikiyordu.

288

Yüzü maskeli bir başka doktor da uyuşturucu veriyordu. Maskeli iki hemşire gerekli araç gereci uzatıyordu. Bir engizisyon tablosundan farksızdı gördüklerim.

Onlara bakarken, ameliyatı baştan sona izleyebileceğimi biliyor ama iyi ki izlememişim diye düşünüyordum. Keserlerken bakabileceğimi hiç sanmıyordum. Ama yaranın, sanki ustaca biz kullanan bir kunduracı tarafından ilmiklerle dikilişini, çabuk hareketlerle kapatılıp kabarık bir çıkıntı haline getirilişini izledim. Yara kapanınca yeniden koridora çıktım, koridoru arşınlamaya başladım. Az sonra Doktor dışarı çıktı.

«Durumu nasıl?»

«İyi. izlediniz mi?»

Yorgun görünüyordu.

«Dikişi izledim... Yara pek uzun görünüyordu.»

«Öyle mi dersiniz?»

«Evet. iz sonradan silinir mi acaba?»

«Hımmm, elbette.»

Az sonra tekerlekli sedyeyi dışarı çıkardılar, koridor boyunca hızla sürüp asansöre doğru götürdüler. Sedyenin yanısıra yürüdüm. Catherine inliyordu. Ayağına indirip, yatağına yatırdılar. Yatağın ayak ucundaki bir sandalyeye iliştim. Odada bir hemşire vardı. Ayağa kalkıp yatağın yanında dikildim. Oda karanlıktı.

Catherine elini uzattı: «Selam, sevgilim,» dedi.

Sesi pek zayıf ve yorgundu.

«Selam, bitanem.»

«Nasıl bir şey şu bebek?»

«Hişşt... Konuşmayın,» dedi hemşire.

«Bir oğlan. Boylu boslu, tombul, esmer...»

«İyi mi?»

«Evet,» dedim. «Nurtopu gibi.»

Hemşirenin beni garip bakışlarla süzmesi gözümde kaçmadı.

Catherine:

«Korkunç bitkin düştüm,» dedi. «Her yerim sızrm sızım sızlıyor. Sen iyi misin, sevgilim?»

Silâhlara Veda / F. 19

289

«Çok iyiyim. Konuşma artık.»

«Çok iyi davrandın bana. Ah sevgilim, neler çektim neler!.. Bebek neye benziyor?»

«Derisi yüzülmüş tavşana. Suratı da koca herifler gibi bumburuşuk...»

«Dışarı çıkmanız gerek,» dedi hemşire. «Bayan Henry konuşmamalı.»

«Dışarda bekleyeceğim,» dedim.

«Git de bir şeyler ye.»

«Yo, dışarda duracağım.»

Catherine'i öptüm. Solgundu, bitkin düşmüştü.

Sordum hemşireye:

«Sizinle görüşebilir miyim?»

Benimle birlikte dışarı geldi. Koridor boyunca biraz yürüdüm.

«Bebeğe ne oldu?» diye sordum.

«Bilmiyor muydunuz?»

.«Yoo.»

«Canlı değildi.»

«Ölü mü doğdu?»

«Soluk aldıramadılar. Boyununa kordon mu ne dolanmış.»

«Öldü ha?»

«Evet. Yazık oldu. Çok da güzel, kocaman bir oğlandı. Ben siz biliyorsunuz sanıyordum.»

«Bilmiyordum,» dedim. «Bayanın yanına dönseniz iyi olur.»

Yanındaki tahtaya hemşire raporlarının tutturulduğu bir masanın önündeki sandalyeye oturdum; pencereden dışarı baktım. Karanlıktan ve pencereden vuran ışıktaki yağıp duran yağmurdan başka bir şey görünmüyordu.

Demek böyle. Bebek ölmüştü. Demek bunun için öylesine yorgun görünüyordu doktor, iyi ama odada o işlemlere niye başlamışlardı öyleyse? Belki de kendine gelir de soluk almaya başlar diye olsa gerek. Ben dinsizdim, ama bebeği vaftiz ettirmek gerektiğini biliyordum. Ya hiç soluk almamışsa? Almamıştı işte. Hiç canlı olma-
290

mıştı. Yalnızca Catherine'in karnındayken yaşamıştı. Çıradayken tekme attığını sık sık duymuştum. Ama bir haftadır hiç duymamıştım. Belki de bir haftadır yaşamıyordu. Zavallı bebecik! Keşke ben boşulaydım onun yerine. Ama yo, böyle bir şey dilemeye hakkım yoktu. Şu ölümler sona erseydi. Şimdi de Catherine ölecekti. Yaptığınız iş buydu işte dünyada! Ölüyordunuz... Ölümün ne olduğunu bilmiyordunuz. Öğrenmeye zamanınız olmuyordu ki. Sizi yaşama atarken dünya kurallarını söylüyorlardı, ama pundunu bulur bulmaz öldürüyorlardı. Ya Aymo'ya olduğu gibi durup dururken öldürüyordunuz, ya da Rinal-di'ye olduğu gibi başınıza frengi musallat ediyorlardı. Ama n'olursa olsun eninde sonunda öldürülüyordunuz. Kaçınılmaz bir şeydi bu. Ergeç öldürülüyordunuz. Bir gün kampta ateşin üzerine bir kütük parçası koymuştum. Üstünde karıncalar fink atıyordu. Odun tutuşunca karıncalar kıpır kıpır kaynaşmaya başladılar. İlk önce ateşin bulunduğu uca gittiler. Sonra gerisin geri dönüp öbür uca kaçtılar. Odunun ucuna yığılıp kaldılar, kaçacak bir yer yoktu artık. Ateşin içine düşmeye başladılar. Kimileri kurtuldu ama vücutları yanmış, yamyassı olmuştu, nereye gittiklerini bilmeden öteye beriye süründüler. Ama birçoğu ateşe doğru gitti, sonra dönüp yine öbür uca geldi, serin olan bu kısımda toplanıp üst üste yığıldılar, sonunda ateşe yuvarlandılar.

Anımsıyorum, o zaman şunları düşünmüştüm: Dünyanın sonu gelmişti ve bir kurtarıcı rolü oynamanın güzelliğini tadabilirdim. Odunu ateşin üzerinden kaldırıp karıncaların kurtulabileceği bir yere atabilirdim. Ama yapmadım. Yalnızca kütüğün üstüne bir masraba su döktüm. Bu işi de masraba boşalsın da içine viski koyabileyim diye yapmıştım. Bu bir masraba su kızgın kütüğün üstündeki karıncaları haşlamaktân başka bir işe yaramadı sanırım. Şimdiyse koridorda oturmuş, Catherine'in sağlık durumuna ilişkin bir haber vermelerini bekliyordum. Hemşire dışarı çıkmadı. Az sonra kalktım, kapıya gittim, usul-
291

ca açıp içeri baktım. Önce hiçbir şey göremedim, çünkü koridordaki parlak ışığa oranla odanın içi epeyce karanlıktı. Gözlerim alışınca gördüm: Hemşire yatağın yanba-şında oturuyordu; Catherine'in başına bir yastık, dayalıydı, çarşafın altında yamyassı yatıyordu.

Hemşire parmağını dudaklarına götürdü, ayağa kalktı ve kapıya geldi.

«Nasıl?» diye sordum.

«İyi,» dedi. «Siz gidin yemeğinizi yiyin, sonra yine gelin.»

Koridoru geçtim, sonra merdivenlerden indim. Hastanenin kapısından çıktım, karanlık sokak boyunca yağmur altında yürüyerek kahveye gittim, içerisi aydınlıktı, masalar kalabalıktı. Oturacak bir yer göremedim. Bir garson geldi yanıma. Islak pardösümle şapkamı aldı; bir yandan bira içip bir yandan da akşam gazetesini okuyan yaşlı bir adamın karşısında yer gösterdi. Oturdum. Plat du jour (günün yemeği) nedir diye sordum garsona.

«Yahni vardı ama bitti...»

«Ne yiyebilirim?»

«Salamlı yumurta, peynirli yumurta ya da lahana.»

«Lahanayı daha bugün öğlende yedim,» dedim.

«Doğru,» dedi. «Öyle ya. Öğlen lahana yemiştiniz.»

Saçları tepeden seyreilmeye başlamış orta yaşlı bir adamdı. Yanlardaki saçlarını açık olan tepeye doğru taramış, sımsıkı yapıştırmıştı. Temiz bir yüzü vardı.

«Ne istersiniz? Salamlı yumurta mı peynirli mi?»

«Salamlı yumurta,» dedim, «birada.»

«Ufak beyaz değil mi?»

«Evet,» dedim.

«Anımsadım,» dedi. «Öğleyin de ufak beyaz içmiştiniz.»

Salamlı yumurtayı yedim, birayı içtim. Salamlı yumurta yuvarlak bir çanağın içindeydi. Salamlar altta, yumurtalar üstte. Çok sıcaktı. İlk lokmada ağızım

yanınca biradan bir fırt çektim. Çok açtım, bir tabak salamlı yumurta daha ısmarladım. Birkaç bardak bira daha içtim. Hiçbir

292

şey düşünmüyordum, karşımdaki adamın gazetesine arada bir göz atıyordum yalnızca ingiliz cephesinin yanlışından söz ediyordu. Adam gazetesinin arka sayfasını okuduğumu anlayınca gazeteyi katladı. Garsondan gazete isteyeyim dedim ama kendimi hiçbir şeye verecek durumda değildim.

Kahvenin içi sıcak, havası kötüydü. Masalarda oturanların çoğu birbirini tanıyordu. Birçoğu iskambil oyun-yordu. Garsonlar masalara bardan habire içki taşıyıp duruyorlardı. İçeri iki adam girdi ama oturacak yer bulamadılar. Benim bulunduğum masanın yanında ayakta durdular. Bir bira daha söyledim. Kalkacak durumda değildim henüz. Hastaneye dönmek için erken sayılırdı. Kafamı hiçbir şeye takmaya, serinkanlı olmaya çalışıyordum. Adamlar hâlâ ayakta dikiliyorlardı, hiç kimse yerinden kalkmadığı içfn sonunda çekip gitmek zorunda kaldılar.

"Bir bira daha içtim. Masanın üstünde şimdi bir yığın tabak ve bardak birikmişti. Karşımdaki adam gözlüklerini çıkarıp kılıfına koymuş, gazetesini katlamış, cebine koymuştu. Şimdi kadeh elinde, çevresine göz gezdiriyordu. Artık dönmem gerektiğine karar verdim birden. Garsonu çağırıp hesabı ödedikten sonra pardösümü ve şapkamı giydim, dışarı çıktım. Yağmur altında hastaneye kadar yürüdüm.

Yukarda hemşireye rastladım, koridordan aşağı doğru geliyordu. «Ben de şimdi telefon edip otelinizden sizi aradım,» dedi. Yüreğim cızz etti.

«N'oldu?»

«Bayan Henry'da kanama oldu da...»

«İçeri girebilir miyim?»

«Hayır, şimdilik giremezsiniz. Doktor yanında.»

«Tehlikeli mi?»

«Çok tehlikeli.»

Odaya girdi, kapıya kapadı. Koridordaki sandalyeye oturdum. içim allak bullaktı. Düşünmüyordum. Düşünemiyordum. Biliyordum, ölecekti. Ölmesin diye dua ettim.

293

Onu öldürme... Ah tanrım, n'olur öldürme onu. İzin verme ölmesine. Öldürmezsen senin için her şeyi yaparım... N-'olur, n'olur, n'olur ölmesin. Öldürme onu sevgili tanrım. N'olur, n'olur, yalvarırım öldürme onu. Tanrım, onu öldürme... Senin için her şeyi yaparım, elverir ki öldürme onu. Bebeği aldın, hiç değilse onu öldürme. Bebeği aldın, olsun varsın, ama onu öldürme. N'olur, n'olur sevgili tanrım, öldürme onu...

Hemşire kapıyı açtı. Eliyle gel diye işaret etti. Arkasından odaya girdim. içeri girdim ama Catherine bana bakmadı. Yatağın yanına gittim. Doktor yatağın öbür yanında duruyordu. Catherine bana şöyle bir baktı ve gülümsedi. Yatağın üzerine kapandım, ağlamaya başladım. Catherine belli belirsiz bir sesle:

«Zavallı sevgilim,» dedi.

Çok solgun görünüyordu.

«Çok iyisin, Cat,» dedim. «Yakında iyileşeceksin.»

«Öleceğim,» dedi.

*

Bir an duraladı; ekledi sonra:

«Nefret ediyorum ölmekten.»

Elini tuttum.

«Dokunma bana,» dedi.

Elini bıraktım. Gülümsedi:

«Zavallı sevgilim. İsteddiğin kadar dokunabilirsin bana.»

«İyileşeceksin Cat. İyileşeceğini biliyorum.»

«Ne olur ne olmaz, bir şey olursa diye sana mektup yazmak istedim ama yazmadım.»

«Gelip seni görmesi için papaz ya da daha başka birini bulmamı ister misin?»

«Yalnızca seni görmek istiyorum,» dedi.

Bir an sonra ekledi:

«Korkmuyorum. Ama, nefret ediyorum ölümünden.»

«Çok konuşmamalısınız,» dedi Doktor.

«Peki,» dedi Catherine.

«Bir şey istiyor musun benden, Cat? istediğin bir şey varsa getireyim?»

"294

Gülümsedi: «Yok,» dedi. Bir an sonra ekledi: «Bizim yaptıklarımızı başka bir kızla yapmayacaksın, aynı sözleri söylemeyeceksin, değil mi?» «Asla.»

«Ama başka kızlarla ilgilenmeni isterim bak.»

«Ben istemiyorum.»

Doktor:

«Çok konuşuyorsunuz,» dedi. «Konuşmamalısınız. Bay Henry dışarı çıkmalı. Sonra yine gelir. Ölecek değilsiniz. Saçmalamayı bırakın.»

Catherine:

«Peki,» dedi. «Geceleri gelir seninle kalırım.»

Güç bela konuşuyordu.

«Lütfen odadan çıkın,» dedi Doktor.

Catherine bana göz kırptı. Yüzü kül gibiydi.

«Dışarda bekliyorum,» dedim.

Catherine:

«Üzülme sevgilim,» dedi. «Hiç korkmuyorum. Kötü bir oyundan başka bir şey değil bu.» «Sevgili, yiğit kızım benim.» Dışarda bekledim. Epeyce bekledim. Derken, hem-,...şire kapıya geldi, bana doğru sokuldu:

«Korkarım Bayan Henry çok hasta,» dedi. «Hayır ama, kendinde değil.» Birbiri ardından kanama oluyordu anlaşılan. Kanamaları durduramıyorlardı bir türlü.

İçeri girdim. Ölünceye dek yanıbaşında bekledim Catherine'in. Kendine gelemedi bir daha, çok geçmeden de öldü... Koridorda doktorla konuştum. «Benim yapabileceğim bir şey var mı bu gece?» «Hayır. Yapılacak hiçbir şey yok.

Otelinize götüre-yim mi sizi?»

«Hayır, sağol. Biraz daha kalacağım burada » «Ne desem boş, biliyorum ama, size...» «Evet,» dedim. «Ne desek boş...»

«İyi geceler,» dedi. «İsterseniz götüreyim otelinize?..»

295

«Hayır, sağol.»

«Yapılabilir tek şey oydu,» dedi. «Ameliyat şunu gösterdi ki...»

«Kapatın bu konuyu,» dedim, «konuşmak istemiyorum...»

«Otelinize bırakmak isterdim sizi.»

«Hayır, sağol.»

Koridordan aşağı yürüdü. Odanın kapısına gittim.

«Artık giremezsiniz içeri,» dedi hemşirelerden biri.

«Bal gibi de girerim,» dedim.

«Henüz giremezsiniz.»

«Bas git karşımdan,» dedim. «O da defolsun!»

Onları dışarı çıkardım, kapıyı kapattım, ışığı söndürdüm; ama anladım ki yararı yoktu artık. Bir heykelle vedalaşmak gibi bir şeydi bu. Az sonra çıktım odadan. Hastaneden ayrıldım, yağmurun altında otele doğru yürüdüm.

SON

296

ERNEST

HEMINGWAY

SİLAHLARA VEDA

YAYINLARI

Hemingway, I. Dünya Savaşı yıllarında italyan ordusu saflarında çarpıştı. O günlerdeki ve Türk-Yunan savaşındaki izlenimlerinden yararlanarak birbuçuk ay kadar kısa bir zamanda SİLAHLARA VEDA'yı yazdı. Üzerinde yaklaşık altı ay kadar çalıştı. Roman, haklı olarak kısa zamanda büyük bir ün kazandı.

Savaşın insanlar üzerindeki yozlaştırıcı etkisi, ordunun çözülüşü, umut ve umutsuzluk, acı ve sevinç, hiçbir yapıtta böylesine yalın bir sarsıcılıkla anlatılmamıştır.